

GA 174

KARMA NEISTINE II

RUDOLF STEINER

KARMA NEISTINE

Svezak 2

Rudolf Steiner

GA 174

Iz ovih istraživanja duhovnih impulsa ljudske evolucije, Steiner otkriva dominantnu ulogu tajnih bratstava u događajima koji su kulminirali sa Prvim svjetskim ratom, i upozorava da zaostale sile nacionalizma moraju biti prevladane ako će Europa naći svoju novu sudbinu. On naglašava hitnu potrebu za novom socijalnom strukturom koja treba proizaći iz uvida duhovne znanosti ako će čovječanstvo u budućnosti napredovati s povjerenjem. Ovaj svezak je nastavak Karne neistine, Svezak 1.

[PREDAVANJE XIV](#)

Dornach, 1 siječnja 1917

Karma neistine. Toksični učinci u višoj ljudskoj prirodi. Protu slika imaginacije: neistina. Zlo je zlouporaba viših sila.

[PREDAVANJE XV](#)

Dornach, 6 siječnja 1917

Nacionalizam, imperijalizam, spiritizam. Obilje ideja u njemačkom idealizmu. Britanski imperijalizam. Dvije struje u Engleskoj, puritanska i imperijalistička.

[PREDAVANJE XVI](#)

Dornach, 7 siječnja 1917

Kroz karmu čovjek pripada naciji. Nacionalnost kao karma. Krv leži ispod a karma iznad logijke stvari. John Seeley kao pisac Britanskog carstva. Heinrich von Trietschke, Cramb, Kuropatkin.

[PREDAVANJE XVII](#)

Dornach, 8 siječnja 1917

Europska sredina između zapadnog i istočnog imperijalizma. Austrijsko-srpski sukob i svjetski rat. Ruski i britanski imperijalizam. Kako bi se Rusija držala podalje od Indije, usmjerena je na Bliski Istok. Rusko-francuski savez kao instrument francuske osvete. Vladavina Engleske nad Egiptom, vladavina Francuske nad Marokom. Pripajanje Tripolija od strane Italije. Balkanski rat. Lože visokog stupnja kao instrumenti okultnih impulsa. Njemački idealizam učinio je tajne lože općenito ljudskim. Duhovni život loža potječe iz srednje Europe: Fludd, učenik Paracelsusa; Saint-Martin, učenik Jakoba Böhmesa. Sir Oliver Lodge: materijalizacija duhovnog. Fichtes "Razgovor s njemačkom nacijom" kao poziv na samoobrazovanje. Polzerova razmatranja "Tijekom ratnog vremena"

[PREDAVANJE XVIII](#)

Dornach, 13 siječnja 1917

Wilhelm von Humboldt i Heinrich von Treitschke. Simptomatsko razmatranje povijesti. Nužnost da se održi osjećaj istine. Treitschkes voli istinu. Treitschkeov uzor, Humboldtovo pisanje o granicama države. Francuski i engleski nasljednici Humboldta: Laboulaye i John Stuart Mill. Treitschkes «Die Freiheit». Treitschke i germanizam. Treitschke nije predstavnik

principa moći. Njegov je cilj: biti odgojitelj svoga naroda. Besmisleni izraz «čehoslovački». Kramarz i Masaryk

[PREDAVANJE XIX](#)

Dornach, 14 siječnja 1917

Podsvjesni impulsi duše u čovjeka. Pitanje samospoznaje. Ego kao nositelj zlih sila koje kontrolira živčani sustav abdomena. Oslobođanje ega i njegovi učinci: somnambulizam, ludilo. Točka napada astralnog tijela u sustavu leđne moždine. Oslobođanje astralnog tijela: somnambulizam, ludilo, bijeg ideja, stanja slična maniji, melankolija, hipohondrija. Točka napada eterskog tijela u mozgu: zavist, ogorčenost, lažljivost.

[PREDAVANJE XX](#)

Dornach, 15 siječnja 1917

Prošlost i budućnost Europe. Karma sredine. Duhovni svjetonazor šestog post-atlantskog razdoblja. Trgovačko i industrijsko obrazovanje. Svjetska dominacija. Kontrast istoka i zapada, između zapadnjačkog komercijalnog mišljenja i duhovnih sklonosti Slavena. "Moje kraljevstvo nije sa ovoga svijeta".

[PREDAVANJE XXI](#)

Dornach, 20 siječnja 1917

Destruktivna snaga neistine za odnos između živih i umrlih. Rad u znanosti duha od živih opet daje mogućnost umrlima za rade u fizičkom svijetu. Okultna bratstva ceremonijalnom magijom dovode do ahrimaničke besmrtnosti.

[PREDAVANJE XXII](#)

Dornach, 21 siječnja 1917

Trostruka struktura glave, grudiju i udova u vezi sa životom nakon smrti. Djelovanje umrlih na žive. Materijalizam kao prepreka zdravom odnosu zemaljskog i nadosjetilnog svijeta.

[PREDAVANJE XXIII](#)

Dornach, 22 siječnja 1917

Svijest spavanja i svijest nakon smrti. Učinci zaostalih duhovnih entiteta na pokojnika. Zaostali arhaji kao protivnici Krista. Grupni egoistični okultni impulsi. Duhovno značenje Srednje Europe.

[PREDAVANJE XXIV](#)

Dornach, 28 siječnja 1917

Mjera i broj. Platonova godina. Goetheove studije o disanju Zemlje. Odnos između ritma govora i disanja. Značaj spavanja i budnosti njihova veza s duhovnim svijetom. Talijanska i ruska duša naroda. Brošura Hungaricusa.

[PREDAVANJE XXV](#)

Dornach, 30 siječnja 1917

O povijesti antropozofskog pokreta. Saint Martin. stara mudrost i eterska vidovitost budućnosti. Srednjoeuropski intelektualni život u njemačkom idealizmu: Novalis, Schlegel, Steffens, Schubert, Troxler. Karl Christian Planck. Problem paralelnih pravaca.

PREDAVANJE XIV

Dornach, 1 siječnja 1917

Ono što je jučer rečeno o takozvanim otrovnim supstancama snažno ukazuje kako su svi impulsi života stupnjevani u relaciji jedan s drugim. Na primjer, za neke supstance je rečeno da su otrovne, a ipak viša priroda ljudskog bića je intimno povezana s tim otrovom; zaista, viša priroda čovjeka ne može postojati bez efekta otrova. Ovdje se dotičemo najvažnijeg područja znanja, onog sa mnogo grananja i bez kojeg je nemoguće dobro razumjeti mnoge tajne života i postojanja.

Gledajući čovjekovo fizičko tijelo, moramo priznati da, da ono nije ispunjeno sa tim višim komponentama egzistencije, eterskim tijelom, astralnim tijelom i egom, ne bi to moglo biti fizičko tijelo kakvo poznajemo. U trenutku kada čovjek zakorači kroz vrata smrti, ostavljajući iza svoje fizičko tijelo — to jest, u trenutku kada se više komponente povuku iz fizičkog tijela — počinje se pokoravati zakonima različitim od onih koji su s njim upravljali dok su te komponente bile prisutne. Fizičko tijelo se dezintegrira; poslije smrti pokorava se fizičkim i kemijskim silama i zakonima Zemlje.

Fizičko tijelo čovjeka kakvog poznajemo ne može biti izgrađeno u skladu s zemaljskim zakonima, jer ga upravo ti zakoni uništavaju. Tijelo može biti ono što jest samo zato jer u njemu rade oni dijelovi čovjeka koji nisu od Zemlje: više komponente duše i duha. Nema ničega u cijeloj oblasti fizičkih i kemijskih zakona koje mogu opravdati prisutnost takve stvari kao što je čovjekovo fizičko tijelo na Zemlji.

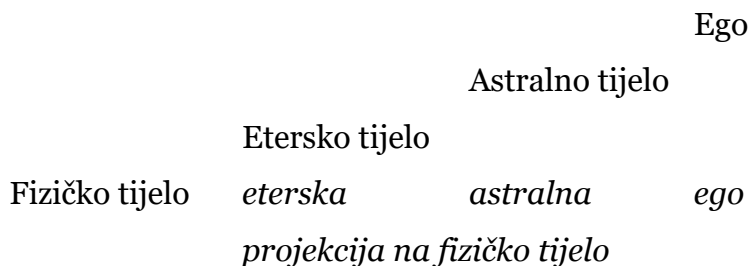
Mjereno fizičkim zakonima Zemlje, ljudsko tijelo je nemoguća kreacija. Ono je spriječeno da se dezintegrira pomoću viših komponenata čovjekova bića. Slijedi, prema tome, da u trenutku kada ove više komponente — ego, astralno tijelo i etersko tijelo — napuste čovjekovo tijelo, ono postaje leš.

Znate iz mnogih prijašnjih predavanja da je dijagram ljudskog bića koji smo često koristili prilično korektan kao takav, ali u stvarnosti nije tako jednostavan kako bi neki voljeli. Za početak, mi dijelimo ljudsko biće na fizičko tijelo, etersko tijelo, astralno tijelo i ego. Naglašavao sam u drugim prigodama da ovo samo po sebi implicira dalje komplikacije. Fizičko tijelo, naravno, ono je što je — fizičko tijelo. Ali etersko tijelo, kao takvo, je nešto nadčulno, nevidljivo, nešto što se ne može opažati osjetilima. Ono živi u ljudskom biću kao nešto što ne može biti opaženo osjetilima. Ali ono ima, u određenom smislu, svog fizičkog dvojnika jer ono utiskuje sebe u fizičko tijelo. Fizičko tijelo sadrži ne samo fizičko tijelo, već također i otisak eterskog tijela. Etersko tijelo projektira sebe na fizičko tijelo; tako možemo govoriti o eterskoj projekciji na fizičko tijelo.

Ista je stvar i u slučaju astralnog tijela. Možemo govoriti o astralnoj projekciji na fizičko tijelo. Vi već znate neke detalje. Znate da se sama projekcija ega na fizičko tijelo može tražiti u određenim svojstvima cirkulacije krvi, gdje ego projektira sebe u krv. Na sličan način druge više komponente projektiraju sebe na fizičko tijelo. Tako je fizičko tijelo u svom fizičkom aspektu samo po sebi kompliciran sustav, jer je četverostruk. I baš kao što najvažniji aspekt ne može postojati u fizičkom tijelu ako

ego i astralno tijelo nisu u njemu — jer tada postaje leš — tako je i u slučaju ovih projekcija, jer su one sve prisutne u fizičkoj supstanci. Bez ega ne može biti ljudske krvi, bez astralnog tijela ne može biti ljudskog nervnog sustava kao cjeline. Ove stvari postoje u nama kao dvojnici čovjekovih viših komponenata.

Kada je ego, hajdemo reći, ‘podignut vani’ iz fizičkog tijela, kada je prošao kroz vrata smrti, fizičko tijelo više nema nikakvog stvarnog života, već postaje leš. Na sličan način, pod određenim uvjetima, ni ove projekcije ne mogu živjeti na propisan način.

Na primjer ego projekcija — to jest, određena kvaliteta krvi — ne može biti prisutna na pravilan način u ljudskom organizmu ako ego nije pravilno njegovan. Za pretvoriti fizičko tijelo u leš neophodno je, naravno, da ego u potpunosti napusti fizičko tijelo. Ali krv može ići četvrtinu puta prema tome da postane leš ako je spriječite da bude prožeta s onim što bi trebalo živjeti u egu, tako da može raditi na pravi način duše i duha na krvi. Iz ovog možete izvući da je moguće donijeti poremećaj u čovjekovu dušu na takav način da ne mogu biti dovedeni ispravni utjecaji u prirodu krvi, u krvne supstance. To je tada točka gdje se krv može promijeniti u otrovnu supstancu — ne u potpunosti, jer bi u tom slučaju osoba umrla, već djelomično. Ljudsko fizičko tijelo je prepušteno destrukciji ako ga napusti ego, i na sličan način krv je dovedena u stanje bolesti — čak i ako to nije nužno primjetno — ako ego nije njegovan i protkan pravilnom brigom.

Dakle kada ego nije njegovan i protkan pravilnom brigom? To je slučaj pod sasvim određenim uvjetima. Pogledajmo na trenutak post-atlantski period. Vidimo da se ljudska evolucija nastavlja, neke određene sposobnosti, neki određeni impulsi su razvijeni u svakoj slijedećoj epohi. Nije moguće zamisliti da su ljudi koji su živjeli u drevnom indijskom periodu imali uvjete duševnog razvoja slične našima. Iz epohe u epohu, kako ljudska bića prolaze kroz slijedeće inkarnacije na zemlji, ljudskoj duši su potrebni različiti impulsi.

Nacrtati ću vam dijagram. Zamislite da je ovo glavno, stvarno fizičko tijelo, ono koje treba biti ispunjeno višim komponentama ljudske prirode da bi uopće i bilo fizičko tijelo.

Od svih tih viših komponenata, baviti ću se isključivo s egom, premda mogu sa sve tri. Sjene označavaju da je fizičko tijelo prožeto egom. Tako, na određeni način, trebaju biti prožete i ostale projekcije. Ovdje ću naznačiti projekciju eterskog tijela, koje je većim dijelom usidreno u sustavu žlijezda ljudskog tijela; jer ono, također, treba biti prožeto i utkano. Treće, naznačiti ću što je najviše usidreno u nervnom sustavu. To, opet, na izvjestan način, mora biti protkano s radom ega. I samo ego tijelo — ono, također, treba biti utkano na ispravan način.

Kao što sam upravo rekao, kako čovjek prolazi slijed perioda evolucije on mora ući u različite razvojne impulse u svakom periodu. On mora upiti što god suvremeno doba traži od njega da uzme. U prvom post-atlantskom periodu, drevne Indije, trebali su biti apsorbirani impulsi duše i duha koji omogućavaju da se razvije etersko tijelo; u slijedećem periodu, drevne Perzije, razvijeno je astralno tijelo; u periodu Egipta i Kaldeje bio je red na dušu osjeta; u grčko-latinskom periodu, intelektualnu ili dušu razuma; i danas, dušu svijesti.

Da li ljudsko biće na pravi način apsorbira što god je primjereno za doba u kojem živi zavisit će od toga da li je ispravno ušlo u sve ove tjelesne principe — baš kao što je fizičko tijelo prožeto višim komponentama njegova bića — tako da apsorbira što je u tom dobu potrebno. Pretpostavimo da se osoba za vrijeme petog post-atlantskog perioda opire apsorbiranju bilo čega što bi trebalo apsorbirati za vrijeme ovog perioda; pretpostavimo da odbaci sve što bi moglo kultivirati njegovu dušu na način potreban u petom post-atlantskom periodu. Što bi bila posljedica?

Njegova tjelesna priroda ne može se vratiti u ranije stanje ako on pripada onom dijelu čovječanstva koje je pozvano da u sadašnjosti apsorbira impulse petog post-atlantskog perioda. Nisu svi pozvani u isto vrijeme, ali u sadašnjosti sve bijele rase su pozvane apsorbirati kulturu petog post-atlantskog perioda. Sada pretpostavite da se osoba ovome opire. Određeni član njegove tjelesne prirode — iznad svega, krv — ostati će prazna od svega što može uzeti, kada ona ne bi pružila otpor. Ovom članu njegove tjelesne prirode će nedostajati ono što bi trebalo prožeti njegove supstance i njegove snage. Ove supstance i snage koje žive u njemu — premda ne na stupnju usporedivom s tjelesnom smrću do koje je došlo radi napuštanja ega — tada bi postale bolesne u svojim životnim silama, koje postaju degradirane tako da ih čovjek nosi kao otrov unutar sebe. Dakle ostati natrag u evoluciji znači da čovjek impregnira svoje biće sa nekom vrstom formativnog fantoma koji je otrovan. U drugu ruku, ako bi apsorbirao ono što kulturni impulsi traže od njega da apsorbira, stanje njegove duše bilo bi takvo da on može rastvoriti ovog otrovnog fantoma kojeg nosi unutar sebe. Propustivši da to napravi, on dopušta da se fantom zgusne i postane dio njegovog tijela.

Ovo je izvor svih bolesti civilizacije, kulturne dekadencije, svih praznina u duši, stanja hipohondrije, ekscentričnosti, nezadovoljstva, osobenjaštva i tako dalje, a također i svih onih instinkta koji napadaju kulturu, koji su agresivni i antagonistički prema kulturnim impulsima. Ili pojedinac prihvaća kulturu svog doba, i uklapa se u nju, ili razvija odgovarajući otrov koji sebe odlaže unutar njega i koji jedino može biti razblažen ako on prihvaća kulturu. Ali ako se otrovu dopusti da se nataloži, to vodi do razvoja instinkta koji su suprotni kulturi doba. Rad otrova je isto tako uvijek agresivan instinkt. U jezicima Centralne Europe ovo se može sasvim jasno osjetiti: mnogi dijalekti ne kažu da je osoba ljuta već da je otrovna. Ovo izražava duboki osjećaj za nešto što u stvari i jest tako. Nekog tko je iracionalan u Austriji se opisuje, na primjer, kao *'gachgiftig'* što znači da je brz u rastu otrova, brzo se naljuti. Ljudska bića sakupljaju otrov, ponekad u vrlo koncentriranom obliku, ako odbiju prihvatiti ono što može razblažiti takav otrov. U današnje vrijeme, ljudi neopisivo odbijaju prihvatiti duhovni život u danas pogodnom obliku, što mi stremimo opisati toliko dugo vremena, u zadnje vrijeme čak i javno.

Kod takvih ljudi, lotosov cvijet ovdje [na čelu] otkriva vrlo jasno do čega dolazi u ovakvim slučajevima, jer posljedice dosežu upravo u carstvo topline, i takvi ljudi skaču kao plamenovi protiv bilo čega u svijetu oko njih što otkriva nešto što može donijeti ozdravljenje u naša vremena. Zasigurno, Mefisto — to jest, vrag — stranac je između nas; ali razvoj čak i malog početka — miješanje sićušnih plamičaka — počinje kada odbijemo prihvatiti nešto što se uklapa u naše vrijeme, tako da mi ne rastvaramo otrov već radimo djelom leš i dopuštamo mu da se zgušnjava u našem organizmu kao fantom formativnih sila.

Ako na ovo mislite ispravnim putem, otkriti ćete uzrok mnogih nezadovoljstava u životu. Jer oni koji nose ovakvog otrovnog fantoma u sebi zaista su nesretni. Ovakve ljude nazivamo nervoznima, ili neurasteničnima; ali ih isto tako može napraviti okrutnima, svadljivima, monistima, materijalistima, jer ove karakteristike su rezultat, mnogo češće nego to možda mislimo, psiholoških uzroka proizašlih iz otrova koji je deponiran u ljudskom organizmu umjesto da je asimiliran.

Vidjet ćete iz svega ovoga da tu pripada sveukupni balans svijeta u koji smo mi ugradili neku vrstu nestabilne ravnoteže između onog što je dobro i ispravno na

jednoj strani, i suprotnog, efekt otrova, na drugoj strani. Ako je moguće da se dogodi ono što je dobro i ispravno, tada isto tako mora biti moguće pogriješiti, da otrov ima svoj efekt.

Ako sada ovo primijenimo na širu situaciju, vidimo da danas mora biti moguće za ljude da postignu određeni stupanj duhovnog života, da u sebi razviju impulse za slobodan, unutarnji duhovni život. Da bi bilo moguće za pojedinca da dosegne do života duha, mora također postojati i suprotno, naime odgovarajuća mogućnost za pogrešku na stazi sive ili crne magije. Bez jednog, ni drugo nije moguće. Baš kao što vi, kao ljudsko biće, ne možete se održavati bez čvrstih temelja zemlje ispod vaših nogu, tako nije moguće ni prosvjetljenje duhovnog života tražiti bez otpora kojem mora biti dopušteno da postoji i koji je neizbježan za više oblasti života.

Već smo spominjali visoko kontradiktornu i ne manje važnu činjenicu da pitanje: Kome dugujemo Misterij na Golgoti? Može izmamiti odgovor: Judi. Jer može se raspravljati da ako Juda ne bi bio izdao Krista Isusa, Misterij na Golgoti ne bi se bio dogodio, pa prema tome mi trebamo biti zahvalni Judi, pošto kršćanstvo — to jest, Misterij na Golgoti — proizlazi od njega. Međutim, biti zahvalan Judi i možda prepoznati njega kao utemeljitelja kršćanstva je otići predaleko! Gdje god težimo ući u više sfere moramo računati sa živom, ne mrtvom istinom, a živa istina nosi u sebi svoju vlastitu protu-sliku, baš kao što fizičko postojanje nosi u sebi smrt.

To je nešto što sam želio danas smjestiti u vaše duše, jer se na ovoj osnovi mnogo toga može razumjeti. Treba postojati mogućnost za ono što je duhovno, ali također i za taloženje otrova što je suprotni pol. A ako može biti taložen tada može biti i korišten — može se koristiti u svakoj oblasti.

Mnoga pitanja se mogu postaviti u vezi ovoga, ali danas ćemo se baviti samo jednim: Kako možemo naći naš put kroz labirint? Zar ne postoji veoma velika opasnost da sve čemu pristupimo u svijetu može sadržavati suprotan pol, naime otrov, ili bi barem netko mogao pokušati izvući nešto otrovno iz toga? Naravno uvijek postoji ta mogućnost. Sve što je potencijalno veoma dobro može također biti pervertirano i postati suprotnost. To mora biti slučaj da bi ljudska evolucija imala svoj tijek u slobodi i skladu sa sadašnjim kulturnim dobom. Zaista, najbolji evolucijski impulsi našeg doba su oni koji bi najvjerojatnije bili okrenuti u svoju suprotnost.

To vrijedi za socijalni život kao i za ljudski organizam. U predavanjima danim ovdje prošle godine, vidjeli smo da se u sadašnjem dobu, za početak samo u kljanju, počinje razvijati sposobnost koja će nam omogućiti da stvaramo život imaginacija — razvijamo misli koje se slobodno uzdižu — premda se za sada ova mogućnost poriče od materijalista. Međutim, u našoj pravoj naravi sadašnjeg doba leži to da se život imaginacija mora razvijati malo po malo. Što je protu-slika života imaginacija? Protu-slika života imaginacija je izmišljanje, stvaranje izmišljotina o stvarnosti i odgovarajuće nepromišljenosti u kojoj se tvrdi ovo ili ono. Često sam to opisivao u ovim predavanjima kao nemarnost za istinu, za ono što je stvarno i realno. Najdivnija stvar koju je čovječanstvo dobilo u petom post-atlantskom periodu je postepeno uspinjanje od samo jednostranog intelektualnog života u imaginativni život, što je prvi korak u duhovni svijet. Ovo može dovesti u zabludu i postati neistina, izmišljanje neistina u odnosu na stvarnost. Ja, naravno, ne upućujem na poeziju, koja je potpuno opravdana, već na izmišljanje u odnosu na ono što je stvarno.

Drugi element koji se mora pojaviti za vrijeme sadašnjeg doba — to smo također ovdje raspravljali — je oblik mišljenja koji je posebno osjetljiv i svjestan svoje odgovornosti. Kada vidite što antropozofska znanost duha ima za ponuditi, ne možete ne priznati da, da bi razumjeli što je rečeno, potrebne su oštro ocrtane misli, misli koje su prožete voljom za traženje stvarnosti na objektivan način. Jasno mišljenje je zasigurno neophodno ako će naša učenja — ako ih smijem tako zvati — biti shvaćena. Iznad svega, ono što je potrebno nisu prolazne misli, već izvjesna mirnoća misli. Moramo raditi prema postizanju ovakvog mišljenja. Moramo nepopustljivo težiti da prisilimo sebe da mislimo misli sa jasnim konturama i da se ne valjamo u simpatijama i antipatijama kada nešto izjavljujemo sebi ili drugima. Moramo tražiti temelj, osnovu, onog što održavamo — inače nećemo nikada prodrijeti na pravi način u oblast duhovne znanosti. To od sebe moramo zahtijevati. Ako to zahtijevamo od sebe ispuniti ćemo svoj zadatak. Ako nas se pita što možemo učiniti u ovim teškim vremenima, naš odgovor mora biti temeljen na ovom što sam upravo rekao. Moramo potpuno biti svjesni činjenice da u sadašnjem vremenu svako ljudsko biće koje čezne da se evolucija zemlje nastavi na zdrav način mora svjesno i pošteno tražiti objektivno razmišljanje, na opisani način. To je danas zadatak ljudske duše.

Upravo se zbog toga može razviti odgovarajući otrov, koji je u stanju krajnje lišenosti jasnoće misli, lišen misli koja je sjedinjena sa stvarnošću i ništa ne izmišlja, već traži da opiše samo ono što je. Tijekom devetnaestog stoljeća čežnja za objektivnošću nas je sve više i više napuštala. A nedostatak svijesti za ono što smo ovdje opisivali kao istinu dosegno je izvjesni vrhunac u dvadesetom stoljeću u usporedbi sa svime što je bilo prije. Najgori efekt toga je kada ljudi to u potpunosti ne primjećuju; ipak, u svom glavnom aspektu, to je karakteristika našeg vremena.

Dati ću vam nekoliko primjera kako bih pokazao na što mislim. Dati ću vam ove primjere *sine ira* (bez srdžbe) — bez simpatija ili antipatija. Ovdje je čovjek kojeg jako dobro znam, netko koga se može nazvati zaista ljubaznom i dragom osobom. On ima položaj u javnom životu i sigurno neće sebi dopustiti da zaluta, čak ni trenutno, od ispravnog stava koji se očekuje od onih sa javnim položajem. Ipak prije kratkog vremena ovaj čovjek je došao do toga da je moguće reći nešto sasvim tipično. Na kraju eseja je napisao: ‘Konačno mi ne možemo izbjeći barem kratku raspravu o ...’ [*nedostaje u izvješću*]

Razumljivo je da bi takve stvari trebale biti danas rečene, i precizno sam ih citirao jer je onaj tko je to rekao bio tako ozbiljan čovjek s čestitim stavom. Ipak ako pobliže pogledate, otkriti ćete da je to krajnje nečasno koliko god je to moguće da nešto bude nečasno; jer kako možete kazati nešto nečasnije od: ‘Pridružiti ću se u pjevanju “Sada mi svi zahvaljujemo našem Bogu” i “Sigurno uporište naš Bog je još uvijek ”’ i tako dalje, u raspoloženju koje pretvara ove himne u molitve, ako se držite mišljenja kako je izrazio ovaj čovjek. Iskreno, on govori u slavu neistine. Možete naći ovakvo hvaljenje neistina kad god ovih dana pogledate, premda su dane, dužan sam reći, u dobroj vjeri. One su otrov koji odgovara onom što se mora razviti kao duhovni život imaginacija. Najbolji među nama, posebno, skloni su, više ili manje nesvjesno, gajiti efekte ovog otrova. Naravno, jednom kada shvatite da nešto ovakve vrste što pulsira kroz društvo nije različito od kapi otrova dovedene u ljudski organizam, tada ste u poziciji prosuditi ove stvari ispravno. I jednom kada to shvatite, ne možete se nego osjećati dužnima težiti u životu nečem što sam opisao više puta. Osjećati ćete se dužni ukazati na činjenice, željeti ćete da se vaše promatranje života čuje, jer bez toga danas nema puta naprijed. Karma koja se sada ispunjava, karma o kojoj sam prije govorio,

nije karma pojedine nacije; to je karma cijelog europskog i američkog čovječanstva u devetnaestom stoljeću; to je karma neistine, podmukli otrov neistine.

Ova neistinitost može se posebno snažno doživjeti u pokretima dosta visoke podvrste. Za vrijeme mog života susreo sam se sa dobrim dijelom neistinitosti, ali moram kazati da nikada nisam susreo laži grandiozne kao među određenim ljudima koji proklamiraju princip: Nema religije više od Istine. Mogu reći da se takva intenzivna lažljivost može naći gdje je u isto vrijeme duboka svijest o težnji za istinom i ničim osim istine! Najveći oprez je potreban kada se strema ka konačnom. Jer moramo znati da, dok su u ranijim kulturalnim epohama mogućnosti grijeha bile različite, da je danas najveća opasnost od odstupanja u neistinu do koje je došlo propustom da se u obzir uzme stvarnost na živi način — propustom da se u obzir uzme stvarnost! Čovjek kojeg sam spomenuo, koji je napisao takve laži, radije bi da mu presjeku jezik nego da svjesno govori neistinu. Ipak kroz ovakve časne ljude ove stvari rade, cureći u socijalni organizam i pretvarajući se u socijalni otrov. Očito, pošto među nama moraju postojati potrebe, oni također mogu grijehiti i u suprotnom smjeru. Druga ljudska bića ih mogu primiti u svoju svijest i koristiti ih za sve vrste nestašluka — da se blago izrazim.

Neki se od vas možda sjećaju kako je to čudno izgledalo ljudima kada sam prvi put dao dosta radikalne izjave o ovim stvarima prije par godina, na javnom predavanju u Münchenu. Tada sam rekao: Za vrijeme ljudske evolucije, impulsi i za dobro i za zlo razvijaju se na fizičkom planu. Što uzrokuje da se ti impulsi razvijaju? Oni se javljaju kada izvjesne sile, koje u stvari pripadaju višem, duhovnom svijetu, budu zloupotrijebljene ovdje na fizičkom planu. Ako bi lopovi koristili svoje lopovske instinkte, a ubojice svoje ubojite instinkte, a lažljivci svoje lažljiv instinkte da bi razvili više sile, umjesto da ih upotrebljavaju ovdje na fizičkom planu, razvili bi prilično značajne više sile. Njihova greška je jedino u tome da razvijaju svoju moć na pogrešnom planu. Zlo je, rekao sam, dobro koje je prebačeno dolje sa drugog plana. Naravno, ako to znamo to ipak ne čini lopova, ubojicu ili lažova ništa boljim. Ali mi moramo razumjeti ove stvari, u suprotnom ne možemo dokučiti što se zbiva, padajući nesvjesno kao žrtva ovih opasnosti.

Nije iznenađujuće da danas mnogi ljudi jednostavno ne shvaćaju da postaje zadatak čovječanstva da se zanimaju za duhovne stvari. Prema tome oni propuštaju uzeti ovaj zadatak, prepuštajući se umjesto toga materijalističkim instinktima. Radeći tako, oni unutar sebe razvijaju takve otrove koji bi trebali biti rastvoreni pomoću duhovnog elementa. Što je posljedica? U onima koji poriču duh, otrovi se razvijaju u snage koje uzrokuju da postanu uvjerljivi lažljivci; da li svjesno ili nesvjesno samo je pitanje stupnja. Ipak ove snage se mogu koristiti za postizanje umjerenog razumijevanja duhovnog znanja.

Uzmimo u obzir koliko nam je važno da ovo razumijemo i kako, sa razumijevanjem, možemo doći do shvaćanja jednog od glavnih aspekata karme našeg vremena, ako tome dodamo ono što sam jučer rekao: da pojedina instanca ne može biti odvojena od čovječanstva u cjelini, jer čovječanstvo je ukupnost. Kao protu-slika duhovnih stremljenja esencijalno je da postoji nasilno zlo. I jedan od čovjekovih zadataka danas je da prepozna pravu prirodu ovog zla, zato da bi ga mogao ispravno prepoznati i suprotstaviti mu se kada se sa njim u životu susretne.

Govoreći o ovim stvarima dolazimo do saznanja o vezi između većih aspekata karme našeg vremena i nečeg što živi u naše vrijeme što svugdje u svijet donosi ono što je veoma, veoma strašno. Površno, vidimo kako laž udara kroz svijet u moćnim valovima koji proždiru mnogo više nego što netko pretpostavlja. Jer laž je monstruozno jaka. Ali kao što smo danas vidjeli, laž nije ništa drugo nego odgovarajuća protu-slika za duhovne napore koji teže da postoje ali ne postoje. Božanska, duhovna mudrost univerzuma dala je ljudskim bićima mogućnost duhovnih stremljenja. Unutar nas imamo otrov koji možemo rastvoriti. Zaista, moramo ga rastvoriti, jer inače će postati djelomični leš u nama.

Dati ću vam primjere ovakvih stvari iz dnevnog života. Oni će u isto vrijeme služiti traženju našeg cilja da bolje razumijemo određene stvari koje susrećemo na svakom koraku danas i koje su povezane sa životom i sa svim zlom i patnjama današnjeg vremena. Jer jedna od stvari kojima težimo u ovim razgovorima, u mjeri u kojoj nam je dopušteno, je razumijevanje bolnih događaja današnjice. Ja iznosim ove stvari da bi vam pokazao na strukturiran način kako ti impulsi rade. Primjeri koje sam dao imaju namjeru karakterizirati činjenice, ne neku posebnu osobu ili osobe.

Ovdje u Švicarskoj se vrti čovjek koji je prije mnogo godina bio odvjetnik u Berlinu, drveni advokat koji je bio prisiljen tražiti sreću u inozemstvu zbog svih nestašluka koje je zamutio. Vrti se vani već godinama, i sada kada je izbio rat napisao je knjigu, *J'accuse*, koja je izazvala senzaciju među zemljama na periferiji. Ova cijela *J'accuse* stvar mogla bi se nazvati jednim od najtužnijih simptoma našeg vremena, jer je toliko karakteristična. *J'accuse* je debela knjiga, i izvjesni ljudi koji bi trebali znati tvrde da nema ormara u dalekoj Norveškoj koji ne čuva primjerak. To je, drugim riječima, jedna od najrasprostranjenijih knjiga. U Berlinu sam prošlog proljeća čitao članak o njoj napisan od dobro poznate osobe. On kaže da mu je *J'accuse* bila preporučena od nekog kome se veoma divi. Iz načina kako je opisao svog prijatelja, zaključujemo na koga je morao misliti, naime, netko tko računa na dobar posao u Holandiji. Ipak ova osoba je sasvim nesposobna procijeniti čak i tiskarski stil knjige. Moguće je da važite za velikog čovjeka i da ipak niste sposobni dati prosudbu u ovim stvarima.

Sasvim nedavno — poznat, a ipak nepoznat — od *J'accuse* još jednom je otišao u tisak u *L'Humanité* sa slijedećim mislima. Kao što sam rekao, ne bavim se samom osobom, već želim karakterizirati nešto što je tipično za naše vrijeme:

U Reichstagu u Berlinu socijaldemokrat drži govor u kojem otkriva svoje poglede na različita događanja u periodu koji vodi do izbijanja rata. Nije važno da li se s njim slažemo ili ne; ono što mene brine je forma koju uzimaju ovakve stvari. U ovom govoru, ovaj član Reichstaga referira na opasku Sir Edward Greya 30 srpnja 1914 na posljedicu da ako bi Austrijanci bili zadovoljni sa ulaskom u Beograd, okupacijom grada i čekanjem na reakciju mogućeg europskog kongresa o odnosima između Austrije i Srbije, tada bi možda još bilo moguće očuvati mir. Ova opaska od Sir Edward Greya je dobro dokumentirana, jer je dao njemačkom ambasadoru a također i napisao engleskom ambasadoru u St Petersburgu. Stvar je tako dobro dokumentirana da ne može biti sumnje da je Sir Edward Grey dao ovu opasku. Bilo kako bilo, dovodeći je ponovno u Reichstag, ovaj član je izazvao ljutnju autora *J'accuse*. Dakle što je autor od *J'accuse* napravio? Napisao je krajnje klevetnički članak za *L'Humanité* u kojem optužuje člana Reichstaga za lažljivost, krivo navođenje, i tako dalje. Ipak stvar je veoma dobro dokumentirana, i član

Reichstaga nije rekao ništa što nije navedeno u knjigama, ili u pismu koje je Sir Edward Grey poslao engleskom veleposlaniku u St Petersburgu. Dakle kako ga je autor od *J'accuse* optužio za lažljivost? Napravio je to govoreći: Što je član Reichstaga govorio ne može se odnositi na opasku od Sir Edward Greya 30 srpnja; mora se odnositi na ovu od Sasonova 31 prosinca. Ali Sasonova opaska, ne Greyeva, je bila kako sam sada citirao. Drugim riječima, član Reichstaga je pogrešno citirao Sasonova, jer je Sasonova opaska išla kako slijedi, i kao dodatak on tvrdi da je Sasonovu opasku dao Sir Edward Grey.

Činjenica je da je član Reichstaga referirao na opasku Grey. Autor od *J'accuse* želi mu kontrirati i kaže: Ono što on govori ne odnosi se na opasku od Greya već na onu od Sasonova, koju je krivo pročitao; Sasonov je rekao slijedeće ...; drugim riječima ono što je kazao u Reichstagu u Berlinu je dvostruko pogrešno, jer je prvo citat kriv, i kao drugo tvrdi da je opaska dana u Londonu, dok je u stvari dana u St Petersburgu. Ergo, član Reichstaga je lažljivac.

Cijeli *J'accuse* je ovakvog kalibra; sva argumentacija je ovakva. Vidite kako usko, kako konfuzno i kako beskrupulozno mora biti razmišljanje osobe koja je sposobna pisati ovakve stvari. I što on postiže? Bezbrojni ljudi koji čitaju *L'Humanité* i ono što autor — poznat, a ipak nepoznat — od *J'accuse* ima za reći, neće, naravno, sami provjeravati činjenice. Vjeruju u ono što vide ispred očiju. Dakle ovim sredstvima on dokazuje ne samo da je član Reichstaga lagao, već također — a autor od *J'accuse* je zaista sposoban omogućiti da se ovo vidi kao dokaz — da Centralne Sile nikada nisu odgovorile na prijedloge sa periferije. Autor od *J'accuse* izjavljuje da član Reichstaga govori da su Centralne Sile reagirale na prijedloge sa periferije. A još, kaže on, pogledajte što je Sasonov rekao, jer je Sasonov onaj koga on citira! Centralne Sile nikada nisu odgovorile, dakle vidite kako su uredili stvar; čak nisu ni odgovorili na ove važne prijedloge.

Sada ono što je član Reichstaga kazao zaista se odnosilo na prijedlog od Greya i telegrafiran od njega njegovom veleposlaniku, koji ga je zatim proslijedio Sasonovu. Sasonov je okrenuo cijeli Greyev prijedlog, koji uopće nije bio loš, naopako. Autor od *J'accuse* zahtijeva da se ovaj prijedlog, okrenut naopako od Sasonova, trebao uzeti u obzir, čak i ako Sasonov nije računao na njega. Međutim, može se dokazati da je Grey poslao telegram svom veleposlaniku u St Petersburg i da je to prikazano Sasonovu, koji na to nije računao. U isto vrijeme Grey je poslao svoj prijedlog u Berlin a iz Berlina je poslan u Beč. Može zaista biti dokazano da su se odvijali pregovori između Beča i Berlina da bi se uvjerilo Austriju da stane u Beogradu i čeka europske pregovore. Ovo je dokumentirano u pismu telegrafiranom od Kralja Engleske princu Heinrichu. Drugim riječima, Centralne Sile su zaista razmatrale Greyove prijedloge. Ali Sasonov ih nije razmatrao! Čak i da je tako, autor od *J'accuse* zaključuje da Centralne Sile nisu odgovorile i to ih čini krivim za ove strašne događaje.

Cijela stvar nije beznačajna, jer u jučerašnjem bijednom dokumentu može se naći ista rečenica. Ovdje imamo iznimno — tako reći — srodstvo, obiteljsku vezu, između strašnog dokumenta svjetske povijesti i pojedinca koji se godinama vrti oko jer mu je vlastita domovina postala prevruća i koji sada piše svakakve gluposti pod bombastičnim naslovom *J'accuse. Od Nijemca* — glupost koja je zaštićena takvom neumjerenošću kako što je zadnje postignuće od *L'Humanité*.

Nije iznenađujuće ako se onda ljudi brane na način kao što je to učinio njemački član Reichstag, koji je optužen od autora od *J'accuse* da je klevetnik, hipokrit i lažov. On je izvukao slijedeću usporedbu: Poslali ste svoju sluškinju za zadatak kod Mr Miller u Broj 35, Long Lane. Kada se vratila nakon mnogo dužeg vremena od očekivana dva sata ona kaže: Nisam mogla naći Mr Miller. Otišla sam na broj 85, Short Street. Mr Miller stolar ne stanuje tamo, ali Mrs Smith pralja stanuje. Ovo je, kazao je član Reichstaga, upravo nivo povezanosti između onog što autor od *J'accuse* kaže i onog što se stvarno dogodilo.

Autor od *J'accuse* je, naravno, posebno odvratan primjer. Takav način tretiranja stvarnosti kakav je danas je suprotnost, odgovarajuća protu-slika duhovnih stremljenja, koja kao takva teče venama društva na mjesto onog za čime bi svi trebali stremiti: duhovno znanje, duhovno znanje s kojim bi ispunili naša bića. Ovakve stvari možemo svugdje naći, u raznovrsnim varijacijama. Dao sam vam tek jedan primjer — nepoštenje, kako se pojavljuje kod osobe koju poznajem veoma dobro. Svugdje ćemo vidjeti kako se pojavljuju ovakve stvari kao protu-slika onog što je neophodno u našem vremenu. Duhovna vještina je neophodna za one koji žele prepoznati bilo što danas vrijedno truda; sve druge vještine leže iza onog što treba razviti. Prema tome, ako će doći do mentalnog stava sklonog prema miru između nacija Europe, morati će se razviti osjećaji u vezi ovih nacija koji su protkani duhom, osjećaji kakvi se mogu pojaviti ako se na nacije gleda na način kakav je prikazan u ciklusu predavanja o duhovima naroda koje sam održao davno prije rata u Christianiji. Moramo odlučiti pristupiti duhu nacije na ovaj način. Samo tada može naš ljudski duh postati aktivan na način koji će nam omogućiti uobličiti valjanu prosudbu koja obuhvaća cijelu grupu, kao što je nacija. Samo promislite kakve se prosudbe mogu formirati o nacijama ako se najprije poduzmu dostatne duhovne pripreme! Ipak sve ono što vidimo da je drastično zalutalo u jednom ili drugom smjeru ne živi samo u najgorima; to također živi u najboljima od nas. Opisujući ovo nije mi namjera odmjerenje krivnje. Jednostavno opisujem nedostatak koji postoji jer nema volje za kreiranje duhovnih osnova na kojima se mogu formirati prosudbe o međuosobnim odnosima nacija. Prosudbe su formirane na osnovu simpatija i antipatija radije nego kroz prave uvide.

Tipičan primjer za ovo može se naći u čuvenoj noveli napisanoj sasvim nedavno. Napravljen je sasvim pošten pokušaj u ovom konceptu da se opiše određena nacija — u ovom slučaju njemačka nacija — kroz razne likove koji je predstavljaju. Ipak način na koji je to napravljeno je manjkav jer nedostatak duhovnosti sprječava autora od postizanja prosudbe temeljene na realnosti. Ne bi bilo razloga da ovdje spominjem pravu novelu, jer se kod pravog umjetničkog djela ovakvo pitanje ne pojavljuje. Ali novela koja je tendenciozna u svojim opisima zasigurno se može citirati u vezi ovoga. Ovo ću još razjasniti: U stvarno dobroj noveli nikada nećete čuti glas samog autora, jer će likovi izraziti ono što je tipično za njihovu naciju, njihova stajališta, njihovu klasu i tako dalje. Dakle ako John Smith ili Adrian Swallowtail kažu nešto o Nijemcima, ili Francuzima, ili Englezima, nema razloga prigovarati. Ali to nije slučaj s novelom o kojoj se radi. Ovdje, autor stalno izlazi ispred zavjese i daje svoje mišljenje, tako da kada on opisuje osobu on daje vlastito mišljenje o Nijemcima, ili bilo čemu. Možete vidjeti ovu neposrednost u opisu rođaka heroja:

‘Bio je dobar govornik, zdrav, premda malko tromiji, stasit, i onakve vrste koja u Njemačkoj prolazi kao klasična ljepota; imao je velike obrve koje su bile bezizražajne, velikih pravilnih crta lica, i kovrčavu bradu — Jupiter sa obala Rajne.’

Složiti ćete se da nije vjerojatno da ovo vodi objektivnoj prosudbi, premda je i to moguće u izoliranim slučajevima. Njemački komorni orkestar je opisan ovako:

‘Ne sviraju ni precizno niti u pravo vrijeme, ali nikada ne ispadaju sa tračnica, i vjerno slijede označene promjene tona. Imaju glazbenu vještinu koju je lako zadovoljiti, tu prosječnu perfekciju koja je tako izdašna u rasi za koju se kaže kako je najmuzikalnija u svijetu.’

Sada je opisan herojev ujak:

‘On je bio partner u velikoj trgovačkoj kući koja je poslovala u Africi i na Dalekom istoku. Bio je upravo onakav tip Nijemca novog stila, čija afektacija je s porugom odbaciti stari idealizam rase, i, opijen osvajanjem, održavati kult snage i uspjeha koji pokazuje da se nisu navikli vidjeti na drugoj strani. Ali teško je odjednom promijeniti staru prirodu ljudi, prezreni idealizam u njemu se ponovno budi u svakoj promjeni jezika, manira, i moralnih navika, i citiranje Goethea u najsitnijim prigodama domaćeg života, i on je bio jedinstven spoj svijesti i osobnog interesa. U njemu su bili rijetki naponi za izmirenje časnih principa stare njemačke *bourgeoisie* sa cinizmom ovih novih trgovačkih *condottieri* (*plaćenika*) — spoj koji uvijek daje odvratni okus licemjerja, koji uvijek teži napraviti od njemačke snage, pohlepe, i osobnih interesa simbole za ispravno, pravedno i istinito.’

O heroju je rečeno:

‘... njemu je nedostajao taj laki germanski idealizam, koji ne želi vidjeti, i ne vidi, ono što mu se ne sviđa, iz straha od uznemiravanja veoma dolične mirnoće njegovih prosudbi i umilnosti njegovog postojanja.’

Ovdje je drugi primjer od autora koji viri kroz zavjese i daje vlastito mišljenje:

‘Posebno od njemačkih pobjeda oni teže napraviti kompromis, odvratna spletko između njihove nove snage i njihovih starih principa. Stari idealizam nije odbačen. Trebali bi postojati novi naponi za slobodom za koje nisu sposobni. Bili su zadovoljni falsifikatom, čineći ga podređenim njemačkim interesima. Kao dostojanstven i suptilan Švabo, Hegel, koji je čekao do iza Leipziga i Waterlooa da asimilira uzrok svoje filozofije sa pruskom državom ...’

Ovaj gospodin ima čudne poglede na povijest filozofije. Oni među nama s pravim razumijevanjem o tome što se događalo znaju da su principi Hegelove filozofije o fenomenologiji svijesti bili napisani u Jeni 1806 gromovitim topovima kako se približavao Napoleon. Ipak je u noveli rečeno sa izvjesnim ‘osjećajem za istinu’ da je Hegel čekao na bitku za Leipzig da bi se prilagodio pruskoj državi.

‘... njihovi interesi su se promijenili, njihovi principi su se promijenili, također. Kada su bili poraženi, rekli su da je njemački ideal čovječanstvo. Sada kada su porazili ostale, kazali su da je Njemačka bila ideal čovječanstva.’

Kakva fina rečenica!

‘Kada su druge zemlje bile snažnije, oni kažu, sa Lessingom, da “*patriotizam je herojska slabost bez koje je dobro biti,*” a sebe su nazivali “*građani svijeta*”. Sada kada su oni u prevlasti, ne mogu dovoljno prezirati Utopiju “*à la Francaise*”. Univerzalni mir, bratstvo, pacifički napredak, prava čovjeka, prirodna jednakost: rekli su da najjači narod ima apsolutna prava nad ostalima, a da ostali, pošto su slabiji, nemaju nikakva prava nad sobom.’

Kao što možete vidjeti, jednom kada je rat počeo, ove rečenice su mogle dati temelj za mnoge vodeće članke u zemljama periferije. A ipak su napisane mnogo prije rata.

‘To je bio živući Bog i inkarnirana Ideja, napredak koji je ostvaren ratom, nasiljem, i progonom. Sila je postala sveta sada kada je na njihovoj strani. Sila je postala jedini idealizam i jedina inteligencija.’

Sada nedostaje rečenica u mojim zabilješkama. Znaete da baš sada nije lako nositi stvari preko granice, a ja imam knjigu u Berlinu.

Citirati ću još nekoliko pasusa u kojima autor viri kroz zavjese:

‘Nijemci su veoma malo zadovoljni sa fizičkim nesavršenostima: ne mogu ih vidjeti; čak ih mogu i uljepšati, vrlinom lake imaginacije koja nazali neočekivane kvalitete na licu njihovih želja da bi ih napravila kao najslavnije primjere ljudske ljepote. Starom Euleru nije trebalo mnogo da bi naznačio da njegova unuka ima nos od Ludovisi Juno.’

Trebalo bi dodati da je ovaj nos i lice opisano kao posebno ružno.

O Schumannu je rečeno:

‘Ali to je bilo baš to: njegov primjer je Christopheru razjasnio da se najveća lažnost u njemačkoj umjetnosti javlja ne kada umjetnik pokušava izraziti osjećaje koje nema, već kada pokušava izraziti osjećaje koje u stvari ima — *osjećaje koji su krivi.*’

Zatim nas se sa određenom količinom zadovoljstva podsjeća na nešto što je rekla Madame de Staël:

‘ “Oni su podčinjeni neustrašivo. Oni nalaze filozofske razloge za objašnjavanje najmanje filozofske teorije na svijetu: poštovanje snage i obuzdavanje emocije straha koja mijenja to poštovanje u divljenje.” ’

Autor novele dodaje da je njegov junak ‘našao taj osjećaj’, naime da su oni podčinjeni neustrašivo, da imaju poštovanje i strah:

‘... svugdje u Njemačkoj, od najviših do najnižih — od William Tella od Schillera, ta ograničena mala buržoazija s mišićima kao u vratara, koji, kao što slobodni Židov Borne kaže, “da bi izmirili ponos i strah prolaze ispred stupova dragog Herr Gesslera, s pogledom uprtim dolje, tako da mogu kazati da nisu vidjeli kapu; da nisu neposlušni ” — do starog i poštovanog profesora Weissea, čovjeka u sedamdesetima, i jednog od najejenjenijih ljudi od učenja u gradu, koji će, kada vidi da dolazi *Herr Lieutenant*, ubrzati da mu napravi mjesta, i ugaziti će na

cestu. Christopherova krv je ključala kada god bi vidio jedno od ovih malih djela dnevne servilnosti. To ga je boljelo jednako kao i misao da se sam ponižava. Arogantni maniri časnika koje je sretao na ulici, njihov oholi bezobrazluk, činili su ga nijemim od bijesa. On im nikada ne bi napravio put. Kad god bi prošao pored njih uzvratilo bi na njihovo arogantno piljenje. Više od jednom bio je veoma blizu izazivanju scene. Izgledao je kao da traži nevolju. Međutim, on je bio prvi koji je shvatio uzaludnost ovakvog razmetanja; ali je imao trenutke odstupanja; vječito ograničenje koje je sebi nametnuo, i akumulacija snage bez oduška u njemu, napravilo ga je furioznim. Tada je bio spreman otići bilo gdje, i imao je osjećaj da ako još jednu godinu ostane na mjestu da će biti izgubljen. Gnušao se brutalnog militarizma za kojeg je osjećao da ga pritišće, sablji koje zveckaju na pločniku, hrpa oružja, topova smještenih izvan baraka, njihovih usta otvorenih na grad, spremih za paljbu.'

Sve ovo je zanimljivo iz brojnih razloga. Vi znate da nisam spominjao ove stvari iz osobnih razloga ili da bih nekoga okarakterizirao. Jednom kada je novela napisana i izazvala znatnu senzaciju bilo je, naravno, pojedinaca koji su je hvalili kao da je najveće umjetničko djelo svih vremena. To se uvijek događa. Mišljenje izraženo od cijenjene austrijske kritike je dosta lijepo — mislim 'cijenjene' u okrenutim zarezima: 'Ova novela je najznačajniji događaj od 1871, koji može ponovno zbližiti Francusku i Njemačku.'

Vidite koliko mnogo istine leži skriveno u ovim stvarima! Ipak mi ovdje imamo posla s čovjekom koji je danas visoko hvaljen, i nemam namjeru dati ni najmanju primjedbu na njegove vanjske aktivnosti za vrijeme rata. Međutim, ono što je rečeno u ovoj 'svjetski poznatoj' noveli daje mnogo materijala za slogane i vodeće članke u periferiji. Onome što sam vam danas naglas čitao može se zaista diviti — sa svim dužnim poštovanjem za piskarala na periferiji — bilo kada u onim vodećim člancima. Ove stvari su napisane mnogo prije rata, kako je taj austrijski kritičar kazao 'da zbliži Francusku i Njemačku', i može se naći u Romain Rollandovoj noveli *John Christopher*.

Ovdje imate primjer nekoga tko isključuje duh, tko ne želi duh, i prema tome propušta vidjeti ono što je esencijalno u događajima i situacijama sadašnjeg vremena. Što uopće može netko tko piše ovakve stvari znati o njemačkom karakteru? Mi imamo prava govoriti na ovaj način jer su subjektivne prosudbe autora ovdje odjevene u odijelo inferiorne novele. Moje je osobno mišljenje da je ova novela jedna od najgorih. A kao što vidite po mišljenju kritike iz Beča, drži se da je jedna od najboljih. Međunarodno, također, kritika je vikala da je jedna od najboljih. Ako mi nemamo mišljenje — što nije sve što je neopravdano u današnje vrijeme — da nešto što kritika hvali mora nužno biti glupost, mogli bi čak imati i određeni respekt za nešto za što nam govori da je najistaknutije i najveće postignuće našeg vremena. Sa gledišta kulturne povijesti, međutim, ovo je za nas dobar primjer za to kako je nemoguće za ljude danas da se približe zadatku postavljenom za čovječanstvo petog post-atlantskog perioda. Samo iz to razloga, karma će se morati ispuniti. Naš je zadatak, međutim, misliti na ove stvari nedjeljivo. Iznad svega ne smijemo prihvatiti ili ponavljati kao papige bez kritike ono što je rečeno vani u materijalističkom svijetu, već umjesto toga moramo težiti da formiramo vlastite prosudbe o ovim stvarima.

Ono što sam vam danas naglas pročitao napisano je prije mnogo godina, ali sada omogućava veličanstvene slogane vodećim člancima napravljenim od novinara

Antante. Njihovo pisanje je strahovito antinjemacko, ali to nije bitno, jer svako gledište ima svoju valjanost. To je, medutim, cudno izvrtanje istine hvaliti knjigu kao nešto novo dok je u stvari napisana već godinama, čak iako su zadnja izdanja tek nedavno objavljena. Druge cudne stvari se dogode na ovaj način, na primjer u vezi s citatima koji se stalno pojavljuju i rečeno je da potječu od Nietzschea ili Treitschkea i drugih. U slučaju Treitschkea možete uzaludno tražiti pasuse u njegovim djelima, a u Nietzscheovom slučaju pasusi imaju obrnuto značenje od onog kojeg mu danas pripisuju novinari Antante.

Bio sam upoznat s Nietzscheovim izdavačem i raspravljao brojne stvari s njim. U to vrijeme čovjek koji je preveo sve od Nietzschea na francuski pisao je tom izdavaču svakih par dana iz Pariza. Nietzsche mu je bio dobar. Danas ga silno vrijeđa. Mogu se naći najčudnija iskustva u ovakvim vezama. Uzalud ćete pretraživati radove Treitschkea i Nietzschea za bilo što a što bi moglo biti rečeno u toj knjizi, jer kada oni citiraju tekst to je izvučeno iz konteksta, a osim toga je i osakaćen; početak rečenice je citiran, sredina je iskidana, i onda je kraj citiran. Samo radeći ovako mogu citirati ove pisce.

Ali Romain Rollanda mogu citirati bez kraćenja. Pročitao sam vam samo par kratkih pasusa iz ove novele. Nema potrebe da je sudite po ovim pasusima, premda se može proširiti i na brojne ostale. Možete je, medutim, suditi na osnovu kraja, koji pokazuje da je cijela novela protkana stavovima otkrivenim u citiranim pasusima. Ništa od ovog nema za namjeru osuditi samu osobu. Medutim, esencijalno je jasno osvjetliti otrov koji danas curi u naše živote.

PREDAVANJE XV

Dornach, 6 siječnja 1917

Da bi gledali svijet na danas primjeren način, trebamo šire horizonte od onih dostupnih čovječanstvu u ovom materijalističkom dobu. To vrijedi posebno u vezi sa znanošću duha, i već sam se opetovano pozivao na ovu potrebu u prethodnim predavanjima. Pod šire horizonte mislim na to da bi obuhvatili današnji svijet, a posebno ljudske događaje, moramo se preusmjeriti na koncepte koji proizlaze iz znanosti duha. Činjenica da veći dio čovječanstva za sada odbija ovakve šire horizonte na svim poljima života i znanja povezana je s karmom sadašnjeg vremena.

Sa ovim širim konceptima u pozadini možemo karakterizirati jedan aspekt našeg života kazujući da je, objektivno, evolucija prestigla čovječanstvo u devetnaestom i dvadesetom stoljeću. Današnji događaji najtemeljitiije pokazuju ovu situaciju. Jedan od najupadljivijih događaja doba materijalizma je materijalni napredak, to jest, napredak koji obuhvaća sve stvari koje se u svijetu mogu postići materijalnim sredstvima. Ovom materijalnom napretku služe znanosti doba materijalizma. A posebno je tipično za ove znanosti da postaju sve manje i manje zainteresirane za duhovni svijet; sve više i više teže da postanu samo zbroj koncepata i ideja koji se mogu primijeniti na vanjske materijalne fenomene.

Tijek ovakvog razvoja nalazi svoj najjači izraz u najviše vanjskoj od svih materijalnih stvari: mehaničkim procedurama. Tvornice, industrija, strojevi, ove stvari su postigle najveći stupanj perfekcije za vrijeme doba materijalizma. I u pravoj prirodi ovih stvari je da je napredak na ovim poljima nenacionalan — možete reći, internacionalan; to je svjetski napredak. Jer bilo da je željeznica ili nešto slično izgrađeno u Engleskoj, Rusiji, Kini ili Japanu, zakoni koje je trebalo uzeti u obzir, potrebno znanje, su svugdje isti, jer je sve postignuto u suglasju s mehaničkim zahtjevima koji su nezavisni od čovjeka. Na ovim poljima međunarodna načela su zaista zaživjela u najširem mogućem smislu.

Kroz godine, za vrijeme naših predavanja o znanosti duha, često smo govorili, u vezi jednog ili drugog aspekta, da na Zemlji postoji tijelo, tijelo koje je rašireno preko cijele Zemlje. Ovo tijelo treba dušu, i ta duša treba biti jednako internacionalna. Znanost duha je tražila da bude ova duša, jer ona uključuje znanje koje nije povezano sa nekom posebnom osobom ili grupom na Zemlji već je može razumjeti svaka pojedina osoba, gdje god da je, baš kao što se i fizičke stvari u vanjskoj, materijalnoj kulturi — kao željeznica ili lokomotiva — mogu razumjeti. Često smo naglašavali da se do blagoslova i spasa za ljudsku evoluciju može doći samo ako se razvoju u tjelesnoj oblasti pridružuje razvoj u oblasti duše i duha. Jer da bi se ovo dogodilo biti će neophodno da ljudi naprave upravo toliko napora da razumiju duhovne stvari kao što ih vanjske okolnosti prisiljavaju da naprave — više su prisiljeni nego što koriste svoju slobodu — da bi razumjeli zahtjeve materijalnog napretka. Do sada se to nije dogodilo, ali do toga će očitó doći kako ljudska evolucija napreduje. Koliko god dugo je to odgođeno, na kraju se ipak mora dogoditi. Bez obzira koliko katastrofalna karma je prizvana jer se ljudska bića ne žele potruditi, na kraju će se dogoditi, jer ono što se treba dogoditi zaista će se i dogoditi.

To je zato jer je materijalni napredak istrčao ispred dobre volje za duhovnim znanjem da je čovječanstvo bilo nadmašeno od ovog materijalnog napretka i svega što

sadrži pomoću strasti i nagona u ljudskim dušama. Izvana ovo se nedvosmisleno pokazuje u činjenici da to nisu ideje koje teže prema harmoničnoj koegzistenciji ljudskih bića na Zemlji — drugim riječima, nisu kršćanske ideje — koje su najviše, već one koje, u krajnjoj neumjerenosti, dijele čovječanstvo i vode natrag u kulturne periode za koje bi pretpostavili da su davno prevladani. Monstruozna anomalija leži u načinu na koji nacionalizam može tako snažno držati nacije onako kako žive jedne do drugih u devetnaestom stoljeću. To pokazuje da u svom duhovnom razvoju ljudska bića nisu držala korak s materijalnim napretkom.

Kada ljudi napokon počnu prihvaćati duhovnu znanost u širem opsegu, ne samo u teoriji već kao ispunjenje njihovih potpunih duševnih potreba, tada će, iz potrebe, doći do drugačijih koncepata. A takvi drugačiji koncepti će im pomoći da shvate stvari koje nije moguće shvatiti materijalističkim razmišljanjem kao što je to sada. Neke stvari se mogu shvatiti samo na osnovu odgovarajućih ideja. Ali, kao i sve drugo, ideje moraju živjeti da bi rasle, što znači da trebaju tlo u kojem mogu cvjetati. A tlo u kojem ideje mogu cvjetati nije ništa drugo nego sklonost duše pripremljene znanošću duha. Ako bi materijalistički napredak nastavio razvoj duž linija devetnaestog stoljeća, ljudi bi postajali sve siromašniji u idejama. Jednostavno rečeno: Ideje pogodne za razumijevanje svijeta ne bi dolazile ljudima. Svaka misao koju bi mogli imati o svijetu mogla bi biti stimulirana jedino pomoću eksperimenata, ili onim što mogu vidjeti vlastitim očima. Moderno inzistiranje na eksperimentima nije ništa drugo nego nedostatak ideja. Ako bi se sadašnji trend nastavio, čovječanstvo bi postajalo sve siromašnije u idejama. Ali pošto je izvjestan intenzitet duhovnog života neophodan, pošto ljudska bića moraju razviti neki stupanj intenziteta u određenim impulsima, oni će morati otkriti ove impulse u drugim izvorima ako ih ne mogu naći u supstanci ideja.

Kada je postojalo doba prepuno ideja, doba kada su originalne ideje cvjetale? Možete kazati da je posebno karakteristično i plodno doba bio period koje se proteže od Lessinga do njemačkog romantizma, do Novalisa, ili čak do filozofskih idealista, među koje možemo ubrojiti Schopenhauera s dodatkom Hegela i Schellinga, kao i oni koje sam citirao u mojoj knjizi [Misterij čovjeka](#) kao filozofe koji su odzvanjali univerzalnom rezonancijom koja je otada izumrla za vrijeme doba materijalizma. Tada je stvarno bilo obilje ideja. Otuda prezir s kojim se gleda to vrijeme! Pogledajte ga, tako bogato i bremenito idejama, ideje koje traže proniknuti u prirodu i evoluciju čovječanstva kroz povijest! Danas mi prikupljamo ideje o ljudskoj evoluciji iz duhovnog svijeta, o različitim post-atlantskim periodima i impulsima koji im pripadaju, znanje koje može pristajati jedino današnjem dobu. Još samo pogledajte kako je ovo blizu onoj plodnoj ideji iznijetoj od Schellinga, Hegela, Novalisa, Franz von Baadera — iako je nastala s Jakobom Böhmeom. Oni su rekli da je ljudska evolucija prošla period povijesti — ovo je bilo onoliko koliko su mogli vidjeti bez pomoći znanosti duha — prvi period povijesti u kojem je vladao princip Bog Otac. Ovo je bio period karakteriziran u Bibliji sa Starim zavjetom i poganskim religijama. Nazvali su ga doba Oca. Onda je slijedilo doba Sina, za vrijeme kojeg je ideja o Misteriju na Golgoti postala ugrađena u čovječanstvo. Konačno, kao ideal za budućnost, vidjeli su doba Duha, Svetog Duha, kojeg su također nazivali dobom Ivana, jer su vjerovali da se do tada neće realizirati veliki impulsi Ivana evanđelista.

Kako je beskonačno značajna ovakva ideja, u usporedbi s napuštenim, besplodnim govorom o ljudskoj evoluciji, što nije ništa osim apstraktne ideje, u kojoj je ono što je došlo poslije dodano na ono što je bilo prije kao još jedna veza u lancu. Kako je duboka u usporedbi s tim Schellingova 'teozofija' koju je on razvio od Jakoba Böhmea! Ova 'teozofija' od Schellinga postiže tako uzvišene visine da, u usporedbi,

kasnije misli teologa predstavljaju korak natrag. Schelling krči svoj put direktno do realizacije da ono što je bitno u kršćanstvu nije u tolikoj mjeri njegova doktrina. Ova doktrina je uhvaćena od moderne napredne teologije kao da Krist Isus nije bio više od učitelja. Ono što je bitno za Schellinga nije doktrina, već činjenica Misterija na Golgoti. Moramo gledati na činjenicu Misterija na Golgoti, činjenicu života, smrti, i uskrsnuća Krista Isusa.

Na sličan način mogli bi citirati mnoge vrhunske, dalekosežne ideje proizašle u to vrijeme. S čime je postojanje ovakvih dalekosežnih ideja povezano? Oni koji su bili inspirirani ovakvim idejama imaju nešto zajedničko: Oni nisu uskogrudni nacionalisti. Njihovo stajalište je stajalište nekog koga bi nazvali 'građaninom svijeta'. Ne znam da li se ovo može danas razumjeti, kada su toliki izrazi postali prazne fraze. Koliko udaljen od svega uskogrudno nacionalističkog je, na primjer, duh kakav je Goethe! Koliko udaljeno od svega uskogrudnog nacionalističkog je djelo kao što je Goetheov *Faust*! Nije bitno koje je njegovo porijeklo. Naravno *Faust* može proizaći samo iz kulture Centralne Europe. Ali u obliku koji je dosegnut kao pjesnički rad u rukama Goethea bilo bi apsurdno pitati *Fausta* da vam pokaže rodni list. Ipak ova apsurdnost je postala stvarnost, činjenica, u naše vrijeme. Sve što se danas događa je, fundamentalno, jednostavno poricanje visina koje je čovječanstvo jednom dosegnulo u takvom djelu kao što je Goetheov *Faust*. Ipak nam ovakvo djelo pokazuje da čovječanstvo može napredovati dalje nego je to danas slučaj, ili zaista nego što će to biti slučaj u bliskoj budućnosti.

Rekao sam vam, međutim, da ljudska duša treba određeni stupanj intenziteta u svojim impulsima. Ako ne može dosegnuti do ideja, uzeti će ovaj intenzitet od bilo kuda, od opskurnih, nesvjesnih duševnih snaga, od snaga koje jure iz duha krvi. Fundamentalno, nacionalizam je ništa drugo nego posljedica nedostatka ideja. Primarna potreba čovječanstva sada je volja da se uzdigne do ideja. Ali treba biti rečeno: da bi to uspjelo, nešto drugo će biti potrebno, također: naime, razumijevanje za element Milosti koji može doći iz duhovnog svijeta. Jer nije moguće potpuno doseći duhovni svijet iz početne točke sa ograničenim brojem unaprijed zamišljenih mišljenja. Duhovni svijet može se doseći samo ako se duša drži otvorena za bilo što a što želi ući, želeći ne samo prosuđivati, već također dan za danom obogaćivati sposobnost prosudbe.

Dakle za početak je iznad svega neophodno da spoznaja zaživi kod ljudskih bića. Živimo u dobu u kojem treba dohvatiti dušu svijesti. Dakle ovo doba mora težiti za spoznajom. Ali do se spoznaje može doći samo u idejama koje obuhvaćaju svijet; jer da bi se došlo do spoznaje, stvarnost mora biti ispunjena idejama. Ipak, posebno s obzirom na nedavne događaje, naše doba je potpuno nesklono prihvaćati ideje. Apstraktni koncept, bez obzira koliko logičan, bez obzira koliko uvjerljiv, nije ideja. Ideja se mora roditi od žive stvarnosti. U današnje vrijeme teško da vidimo da ideje zažive. Umjesto toga okruženi smo inzistiranjem na apstraktnim konceptima. Ideje mogu, međutim, postati slogani — iako ako to postanu, ne može biti mnogo štete, jer ljudske duše ne mogu raditi u sloganima koji su povezani s idejama; njihova apsurdnost postaje previše očita. Ali apstraktni koncepti su različiti. Apstraktni koncepti mogu postati slogani na veoma intenzivan način, i njihovo značenje je toliko očito jer se u osnovi odnose na stvari koje su pri ruci. Tako ljudska bića, koja su toliko oprezna pričati o bilo čemu dalekosežnom, hvataju se njih pohlepno. Ali apstraktni koncepti nemaju osnova u stvarnosti. Postoji ih veliki broj danas svuda oko nas, ali oni koji mogu vidjeti iza onog što je odmah očito znaju da je njihova nemoć sve veća.

Jedna od mnogih apstraktnih ideja koje danas vladaju je ona o vječnom miru. Na način kako je prihvaćena to je potpuno apstraktan koncept koji ne proizlazi iz živog razumijevanja stvarnosti, a još se javlja onima koji ne žele širiti horizonte kao nešto potpuno uvjerljivo. Ti ljudi kažu: Različite države — i ne pitaju se da li izraz ‘različite države’ ima ikakvu stvarnost — teže stvoriti među državnu organizaciju, nešto što se proteže cijelim svijetom a izgrađeno je po obrascu kao jedna država. Nadalje, nešto nazvano ‘međudržavni zakon’ treba biti ustanovljeno. Ideja je predivna i za sve je uvjerljiva. Razne države bi se obvezale čuvati mir i moraju također kreirati legalne norme koje mogu obuhvatiti njihove razne zajedničke interese. Sve vrlo lijepo! Bilo bi jednako lijepo ako bi, za zagrijati sobu, jedino trebali apstraktni koncept topline umjesto da upalimo peć. Nije bitno da li je ideja lijepa, ili uvjerljiva. Jer što bi bilo uvjerljivije od misli da naša potreba za peći i ugodom zaista znači da je priroda tiranin!

Nebitno je da li ideja odgovara osjećaju što je lijepo ili, možda, humano. Ono što je bitno je da li ideja izrasta iz stvarnosti. Ali da bi došli do ideja koje proizlaze iz stvarnosti najprije je potrebno proučiti stvarnost. Svaki zatucani mozak — oprostite na izrazu — može doći s lijepim programima koje države trebaju slijediti da bi postigli mir. Ali ovakav mozak ne može doći do ideja koje odgovaraju stvarnosti i proizlaze iz stvarnosti. On čak ni ne osjeća da je duhovni svijet stvarnost sa svojim vlastitim zakonima, premda je to podrazumijevani tijek stvari barem što se tiče materijalnog svijeta. Ljudi misle da se svijet može ispraviti pomoću nekoliko rečenica. Nemaju osjećaja za činjenicu da je svijet stvarnost u kojoj svakakvi realni impulsi rade jedan nasuprot drugom. I postajući opijen programima sačinjenim od apstraktnih ideja, oni sprječavaju svijet od ulaska u stvarnost.

Ponekad je plodonosna, originalna ideja izražena istim riječima kao živuća ideja; bitno je da bi trebala utjecati na nas načinom na koji živi. Danas, međutim, nešto što je živo ljudima izgleda kao nešto krajnje paradoksalno. Tako je, tijekom devetnaestog stoljeća, a također i dvadesetog stoljeća, u različitim dijelovima svijeta rođena ideja o razoružanju, ideja ograničavanja militarizma. To je lijepa ideja, ali ne smije ostati apstraktna ako će donijeti ploda! Mora uzeti u obzir stvarnost. Da bi se to dogodilo, treba proučiti stvarnost. To je sve veoma dobro da se negdje nađu i kažu: Sve zemlje treba razoružati. To je prilično lako, posebno jer je ideja uvjerljiva. Ali, ili nijedna od njih to ne bi stvarno napravila, ili neke od njih ne bi tako napravile. A čak i kada bi sve to napravile, vrlo brzo bi se počele ponovno naoružavati ako inicijalni impuls ne bi bio stvarno živ. Ali ako želite ukazati samo na one impulse koji su zaista plodonosni u opasnosti ste da će vas mnogi ljudi smatrati za najveću ludu, jer ovih dana ono što je najrazumnije smatra se za najveću ludost. Kada kažem ‘najrazumnije’ u vezi toga mislim na ono što je najviše u skladu s stvarnošću.

Kao što sam rekao, ideja o razoružanju, ideja da sav militarizam treba postepeno razoružati, je dobra ideja. Ali nikada neće biti moguće realizirati je dolazeći do formalnih zaključaka o njoj u nekom odboru predstavnika svih država. Ona može postati stvarnost samo ako je odgovarajuća stvarnost sadržava. Što tu mislim? Kako se razoružanje može postići? Da, neophodno je biti veoma konkretan u izrazu. To je zaista činjenica da se u određenim trenucima za vrijeme devetnaestog stoljeća bilo moguće približiti mislima o razoružanju i transformirati ih u stvarnu ideju. Kako, na primjer?

Pretpostavimo da je netko došao do te ideje prije godine 1870? Kako se mogla realizirati? Prije 1870 mogao se napraviti korak prema ideji o razoružanju, korak koji bi bio veoma plodonosan za čovječanstvo. Ali sada moram reći nešto što će se danas

gledati kao krajnju ludost: Nikakvo približavanje ideji o razoružanju nije se moglo napraviti pomoću neke vrste sporazuma između različitih država! To je potpuno besplodno, bez obzira što lijepo zvuči. Bilo bi, međutim, plodonosno ako bi se određena država, ona koja je bila u poziciji da to napravi, počela razoružavati, učinila razoružanje za sebe stvarnost. Za to napraviti, ljudi bi morali biti sposobni računati s stvarnostima.

Pogledajmo nekoliko europskih država da bi ukazali na to što je stvarnost. Može li se Rusija razoružati? Svakako ne samo tako, jer iza Rusije leži Azija, i kada bi se Rusija razoružala ne bi imala obranu protiv invazivnih naroda Azije, koji se zasigurno ne bi razoružali. Dakle za Rusiju razoružanje ne dolazi u obzir. Nije bilo njemačkog Reicha prije godine 1870, ali što sa entitetom koji je postojao u to vrijeme? Bi li se bio mogao razoružati? Na istočnoj granici bi bila država koja nije bila u poziciji da se razoruža, dakle slijedi i da bi ovdje, također, razoružanje bilo nemoguće. Ali postoji jedna zemlja koja se mogla razoružati, dajući tako predivan primjer i u isto vrijeme dovodeći u stvarnost u modernim vremenima ono što je uvijek trubila riječima — a to je Francuska. Prije 1870, Francuska je bila u veoma dobroj poziciji za razoružati se, i kao posljedica rat 1870 ne bi se bio nikad dogodio. Čak i od tada, što se tiče Europe — ne kolonija — Francuska bi još uvijek bila u poziciji nastaviti s razoružanjem bilo kada. To bi bio početak, a pažnja bi se tada mogla okrenuti Istoku.

Očito, oni čije je razmišljanje apstraktno će prigovoriti: Treba li se Francuska izložiti opasnosti od napada od Njemačke? Ne bi postojala takva opasnost, jer ako zemlja postane umiješana u rat, nepromjenjivi uzrok je činjenica da je sposobna za rat, to jest, da prakticira militarizam. Ona može biti prisiljena prakticirati militarizam. Ali ni jedna zemlja koja ne prakticira militarizam ne bi bila napadnuta ako njeni susjedi nemaju interesa da je napadnu. Švicarska, naravno, nikada nije bila u poziciji da bude bez militarizma. Ne možete primijeniti uvjete jedne situacije na one od druge. Jednako ne možete reći apstraktno da bi Njemačka u svakom slučaju željela Alsace-Lorraine. To je besmislica. Zašto bi željela Alsace-Lorraine pod bilo kakvim okolnostima? Bismarck je rekao da bi pripojenje Alsace-Lorraine samo zbog toga što je dio populacije bio njemački bila nemoguća i luda akademska teorija! Jedini razlog što je ikada postojao je onaj zbog vojne sigurnosti. Jer dok god je francuska vojna sila u posjedu Alsacea, možete doći do Stuttgarta brže iz Francuske nego što možete iz Berlina. Jedini razlog koji je ikada bio za pripojenje Alsace njemačkom Reichu je onaj zbog postizanja vojne zaštite na zapadnoj granici. To može na prvi pogled izgledati kao paradoksalna ideja, ali za naše apstraktno mišljenje, koje je brat bliznac materijalizma, stvarnosti se zaista čine paradoksalne.

Ako sebi predočite da se Francuska počela razoružavati prije 1870, počet ćete uviđati koliko toga bi moglo biti stavljeno po strani, samo ako bi mišljenje o tom vremenu bilo temeljeno na stvarnosti. Razmatrajući ovakve ideje, razmišljanje temeljeno na stvarnosti moglo bi se veoma raširiti. Prirodno, ideje temeljene na stvarnosti ne daju uvijek ploda, iz jednostavnog razloga što drugi mogu biti jači. Ali to ništa ne govori protiv stvarnosti. Cvijet će rasti potpuno u skladu s njegovim vlastitim stvarnim zakonima. Ali ako ga veliki kotač spljošti, ne može se razviti. Naše razmišljanje mora biti istinito, i ako ideja u nekoj točki propusti dati ploda, to samo po sebi nije dokaz da nije temeljena na stvarnosti.

Ovo sam želio kazati o zasićenju ideja sa stvarnošću. Besmisleno je imati predivnu ideju o nekom stroju, ako vam nedostaje znanje o mehanici s kojim se može konstruirati, to je kao da imate svakakve ideje o državama a da niste sposobni doći do uvida u stvarne impulse, koji se u ovom slučaju može postići razumijevanjem

duhovne oblasti, duhovnog svijeta. To je, tada, jedna od stvari za napraviti: zasićenje ideja sa stvarnošću.

Druga se tiče širenja horizonta, volje da se produži pogled na šire horizonte. Na zadnjem predavanju čitao sam vam neke prosudbe o prirodi njemačkog naroda izražene od nekog tko je, napokon, važna osoba, prosudbe koje su izražene u dugoj noveli o nedavnim vremenima, koje su uzrokovale prilično komešanje. Ali sve ove prosudbe izvire iz uskog horizonta, pristupa koji ne želi gledati dalje od par centimetara ispred svog nosa. Življenje sa ovakvim uskim horizontima uvodi nesklad u svijet. Možete imate najdivnije ideje o miroljubivoj suradnji nacija, ali ako su vaši horizonti uski, tada one divne ideje stoje za ništa, ili djeluju destruktivno. Jer ono što stvarno mislite, ima obrnuti učinak od onog što govorite s vašim divnim idejama. Važna stvar je raditi za stvarnost. Jednu stvarnost s kojom smo trenutno suočeni – na naš prazan način izražavanja sebe – zovemo sadašnji rat. U stvarnosti to više nije rat, premda se još može na određeni način usporediti s događajima u prošlosti koje smo opisivali kao ratove. Ovaj rat je došao, naravno, kao rezultat najrazličitijih impulsa, ali da bi dobili uvid u njega jednostavno trebamo uobličiti ideje temeljene na stvarnosti.

Vrijeme koje bi trebalo koristiti za rad na idejama temeljenim na stvarnosti danas se umjesto toga koristi da se pokaže da je svijet u nedavnim vremenima zaboravio sve što se događalo u ljudskoj povijesti sve do dana kada su današnji tragični događaji započeli. Naravno da je razumno govoriti u vezi ovakvih događaja o svim vrstama strave i zvjerstava. Ali se mogu uzeti kao odobrena ako uzmete u obzir iskustva čovječanstva kroz povijest. Ovakve stvari ne bi nas trebale zaglušiti u vezi s dubljim stvarima s kojima smo suočeni i čije prepoznavanje može samo dovesti ljude do stajališta koje je plodonosno.

Danas se okrenimo nečemu što se lako može prepoznati svatko tko dohvaća stvari izvana, na fizičkom planu, ali što je jasnije osvjetljeno ako se razmatra vezano s idejama iznijetim u ciklusu predavanja o dušama naroda. Između različitih uzroka koji su doveli do današnjih tragičnih događaja, postoje brojni koji postaju sve jasniji – također i onima koji razmatraju sami vanjski svijet – samo ako ljudi imaju volju proširiti horizonte. Britansko carstvo posjeduje četvrtinu cjelokupne kopnene površine na globusu. Britansko carstvo i Francuska i Rusija zajedno posjeduju polovinu. Koalicija između Rusije, Francuske, Britanskog carstva i Amerike računala bi na otprilike tri četvrtine zemljine kopnene površine. Dakle ostala bi jedna četvrtina. Ova slika bi sama trebala govoriti o obimima za one koji rade sa stvarnošću. Pogledajmo, međutim, onu četvrtinu koja je sadržana u britanskom carstvu.

Ovdje imamo, za početak, prilično mali teritorij koji pokriva Engleska, Škotska i Irska. Engleska, Škotska i Irska sami ni na koji način ne čine Britansko carstvo. Govoriti o ova tri teritorija je govoriti o regiji svijeta koja je rodila velikog čovjeka Shakespearea i također o neusporedivim misliocima i, u ranija vremena, velikim državicima. Nalaze se samo dobri aspekti. Sve što ovdje nalazimo je potpuno opremljeno za igranje velike uloge u petom post-atlantskom periodu. Ono što ne nalazimo je Britansko carstvo: naime, one tri otočne regije privijene na Europu, zajedno sa svime što možemo nazvati njihove kolonije u najširem smislu. Posebno zadnjih desetljeća poticaj za cjelokupan razvoj britanskog carstva proizlazi iz odnosa domovine i kolonija. Možete otkriti kakvi su naponi napravljeni tako da oblikuju vezu između domovine i kolonija.

Čemu Britansko carstvo teži je blisko isprepleten odnos između domovine i kolonija. Govorio sam vam o primjeni okultnih sila, i to su te sile koje se koriste za

postizanje ovog cilja. Ako se ove sile puste da rade u svojoj vlastitoj oblasti, nikakva šteta ne može doći od njih. Ali ako je cilj nešto egoistično, bilo za pojedinca ili grupu, tada njihovi efekti ne mogu nego biti štetni. Uopće nije lako postići ovaj odnos između domovine i kolonija. Oni koji zamišljaju da se svjetski mir može postići pomoću programa i međudržavnom organizacijom očito nemaju ideju koje se sile moraju koristiti u stvarnosti za postizanje združivanja britanske domovine i njenih kolonija na način koji će kreirati vrstu ukupnosti koja odgovara britanskom carstvu. A osnova za ova stremljenja je ono što oni zovu imperijalizam. To je ono čemu se stalno težilo u zadnjim vremenima, premda kroz potpuno materijalističke impulse — ali to je ono čemu se težilo. Svako sredstvo koje može služiti ovoj ideji smatrano je prihvatljivim iz određene točke gledišta. Za britansko carstvo je bilo neophodno da postigne bliskije veze sa svojim kolonijama. Da bi to napravili mogućim bio je potreban impuls koji bi potkradao ljudska srca i okrenuo njihove umove prema nečemu što im inače ne bi bilo prihvatljivo. To je ono s čime je rat u Europi povezan, jer će iz ugođaja ovog rata proizaći određeni impulsi koje britansko carstvo treba da bi kreiralo jednolikost između domovine i njenih kolonija. Za one koji proučavaju procese na fizičkom planu nije samo zanimljivo već i iznimno važno zapaziti kako se svi oni što misle duž apstraktnih linija prevarili s obzirom na ovo što ja govorim.

Čitajte što su ovi ‘pametni’ ljudi napisali dok se rat približavao — mislim pametni u smislu u kojem obično upotrebljavam ovu riječ. Svi oni računaju s dezerterstvom ovdje i revoltom tamo i nečim trećim onamo, ako će rat prestati. Ali ništa se od toga nije dogodilo — zaista, došlo je do sasvim suprotnog. Ako bi ljudske misli bile temeljene na stvarnosti oni bi rekli: Ako Britansko carstvo želi bliže privući kolonije zajedno, ako tamo želi generirati impulse koji bi se postarali da budu zajedno s domovinom, tada ono treba rat, i ovaj rat je sredstvo za taj takozvani, viši cilj kojeg država želi.

Sada je trenutak kada bi ova činjenica trebala postati ljudima posebno očita. Govoreći sada o evoluciji Britanskog carstva, trebamo uvijek dvije značajne struje uzeti u razmatranje. Jedna je više ili manje puritanska struja — ova riječ opisuje samo jedan njen element, premda vjerojatno ispravno — koja dolazi na svoje u svemu što je izvanredno u britanskoj naciji. Ova puritanska struja bila je u velikoj mjeri dominantna u britanskoj politici sve do devedesetih devetnaestog stoljeća. Ali za vrijeme devedesetih došlo je do promjene, kada je imperijalistička struja postala jača i važnija od puritanske struje.

Određeni ljudi su imali dobar instinkt za pojavu imperijalizma — zaista, izvanredno je kako je taj instinkt bio dobar. Skrenuti ću vašu pažnju na rijedak incident koji prilično jasno pokazuje kako su ove stvari povezane. Dok smo bili u Londonu, kratko prije osnutka njemačke sekcije Teozofskog društva, Mrs Besant nije nikako bila osoba koja je postala kasnije. Kao što znate, uvijek je imala tendenciju da bude ono što je trebala biti, zavisno od toga pod čijim je utjecajem bila. Bila je iznimno popularna kod onih koji su se nazivali teozofi u Londonu u to vrijeme. Bez obzira, imala je više strana. U to vrijeme — to je bio početak stoljeća — održala je predavanje o teozofiji i imperijalizmu. Imperijalistički impulsi su se rapidno razvijali. Mrs Besant je argumentirala protiv imperijalizma. I mogli smo vidjeti kako je, od tog momenta nadalje, ona završila u Londonu, čak i među onima koji su tada bili teozofi. Nekoliko osobnih prijatelja je bilo uz nju, ali svi ostali su bili gotovi s njom jer se usudila reći nešto protiv imperijalizma. U ovakvim stvarima se otkrivaju sile koje, ako možete prodrijeti u njih, vode vas do točke na kojoj možete vidjeti kako su stvari povezane na višem nivou.

Sve do nedavno zaostaci puritanskog elementa su još radili u Engleskoj. Premda je politika bila vođena od lutaka, marioneta, postojalo je usprkos tome nešto puritansko kod ovih marioneta, kod Asquitha i Greya. To je trebalo biti uklonjeno tako da impulsi o kojima sam govorio mogu doći na svoje; a što je sada došlo nije uopće najpoželjnija marioneta s obzirom na sve što sam vam opisao. Ali ništa puritansko nije ostalo. Prvo pogledajmo negativnu stranu: cinično odbijanje ideje o miru sa licemjernim opravdanjem da je to odbijeno zbog toga što se želio mir. Ovih dana najluđe stvari mogu biti rečene s imunitetom i bez da se loše prime. To je negativna strana. Na pozitivnoj strani imamo događaj od najveće zamislive važnosti: okupljanje kolonijalnih ministara, što je jedna od prvih akcija ovog čovjeka koji je bio smješten negativnim čudom na jednu od najviših pozicija u svijetu. Barem je javnost počela primjećivati što se zbiva. Ali javnost nije ništa primjećivala sve dok joj se nije očešalo o nos, dok oni koji žive u idejama temeljenim na stvarnosti jasno to vide već neko vrijeme.

Nemoguće je da nađete svoj put u oblasti stvarnosti ako nemate sklonosti prihvatiti izvorne ideje. Samo tada možete gledati svijet na ovakav način: Vidite nešto za što mislite da je beznačajno; tada to vidite ponovno, i opet ponovno a i dalje mislite da je beznačajno; ali u četvrtoj i petoj prilici shvatite da je važno jer je značajan simptom budućih događaja. Nije sve jednako važno, ali morate imati osjećaj za ono što je važno, a ovaj osjećaj možete dobiti samo ako primite u dušu one impulse koji mogu doći samo na osnovu znanosti duha.

Zadnjih par dana netko mi je dodao veoma zanimljiv esej od vrlo popularnog britanskog pisca koji je sada novinar. Povezan je s vojskom, i u svemu što piše otkriva kako je povezan s nitima koje su ispredene. Esej koji je nedavno napisao u *The London Magazine* je dovoljno značajan. Dodan mi je, kako kažu, slučajno. Ali nema slučajnosti u ovakvim događajima. Najzanimljivije je što ovaj vojni autor, povezan sa nitima koje vode događaje, ima za reći o trenutnoj situaciji:

‘Naši ljudi su imali, i imaju, volju za osvajanjem ... U tom velikom duhu vođen je rat, i sjećanje na naše neutaživo opredjeljenje za osvajanjem biti će najplemenitije nasljeđe koje ćemo zavještati našim nasljednicima, sinovima i kćerima Engleske i njenih slavnih Dominionona ... Mi ćemo imati milijun kvadratnih kilometara njemačkog kolonijalnog teritorija u našim rukama. Mi ćemo imati mnogo milijuna veterana časnika i vojnika. Mi ćemo imati veću pomorsku dominaciju nego prije. Svijet će imati nesumnjive dokaze da je naše Carstvo jedno i nedjeljivo, da je njegov duh neosvojiv, i da borbene kvalitete rase zaslužuju njenu slavnu prošlost... Mi imamo sve moralne i materijalne moći na skali dosad neslućenoj ... Ali rat će jednog dana završiti, i kako ćemo onda stajati? Uzevši vojsku, mornaricu, i resurse zajedno, mi ćemo biti prva vojna sila u svijetu.’

Nije posebni utisak dan kada netko vjeruje da se hitno mora boriti protiv ‘militarizma’ i onda izjavljuje kako je uzvišen ideal biti dominantna vojna sila u svijetu!

‘Biti ćemo prepoznati kao glavna potpora Alijanse.’

Ovo se trebalo čitati u Francuskoj.

‘Uzeli smo vodeću ulogu u Alijansi, i vodstvo Europe nam pripada s pravom.’

Sada uzima Kiplingove riječi, 'Mi imamo brodove, novac i ljude', i čini ih svojim.

'... i ako bi Parlament potreštine za nekoliko godina i onda *adjourn sine die* (dugo ne zakaže slijedeće zasjedanje), većina nas bili bi zadovoljni.'

Ovakve stvari su izraz onih impulsa i instinkta koji su povezani sa strunama koje se povlače. Mogu se promatrati potpuno objektivno, bez zauzimanja strana na način na koji nema sumnje u dobro razumijevanje, iako kratkovidni, domoljubi naginju zauzimanju strana. Zašto ovakve stvari ne bi promatrali? One su objektivne činjenice! Impulsi koji žive u čovječanstvu su objektivne činjenice koje povijesni događaji dovode u prvi plan.

Dok je za nas ovdje esencijalno da izbjegnemo zauzimanje strana po svaku cijenu, jednako je važno, posebno kod predavanja, težiti govoriti s krajnjom objektivnošću. Kao što ćete vidjeti, dokle god govorite s krajnjom objektivnošću, same činjenice vas snabdijevaju s dokazima.

Nemoguće je doći do razumijevanja svijeta ako nema volje za obraćanje pažnje na činjenice. Ovaj takozvani odgovor od Antante, poklon ove novogodišnje večeri svijetu — moji dragi prijatelji, malo je vjerojatno da ćete dokument komponiran kao ovaj pronaći bez obzira koliko duboko tražite u povijest, a to se odnosi i na osnovu na kojoj je pisan i na način kako je složen i komponiran. Što je napisano tamo imati će najgroznije posljedice, ipak je najbolji način za pročitati ga da preskočite svaku pojedinu rečenicu i shvatite: Ništa što je ovdje napisano nije bitno! Bitno je ono što stoji iza njega što sam vam opisivao, i da je ovo ono što je cilj. Naravno nitko ni ne sanja da to napiše. A ako pitate da li se to može postići pregovorima, odgovor je, očito, ne. Naravno da ovakva stvar ne može biti postignuta mirovnim pregovorima. Može se postići samo kreiranjem jamstava, a jamstva su sadržana u dominaciji. Jamstva znače da onaj tko želi jamstva je jedini koji može odrediti kakva će ona biti i da svi drugi o tome nemaju više što reći, a do svega ovoga je došlo međuodnosima sila. Za sada potreban je dug put prije nego se to postigne. Ali živjeti u iluziji da ovo nije cilj znači veliki nedostatak odgovornosti prema osjećaju za istinu koji bi ljudska bića trebala imati.

Neka nitko ne pretpostavlja da je ono što sam rekao direktno protiv britanskog naroda, jer sam napravio razliku između britanskog naroda i onih koji povlače strune — ako se mogu tako izraziti — onih koji stoje iza događaja na način kako sam često opisivao. Niti je neophodno identificirati nekog sa ovakvim impulsima, iako očito nije moj zadatak da spriječim nekog da to napravi. Također, neću braniti, bilo mišlju ili osjećajem, nekom unutar našeg pokreta da se identificira s ovim impulsima. Ali neka taj kaže što je istina a ne se identificira s idealima za prava malih nacija i slično. Neka mu bude jasno da želi dominirati svijetom. Tada ćemo razumjeti jedan drugog u oblasti istine, i to je ono što je bitno. Mi bi napredovali da su ljudska bića iskrena. Ako bi kazali što je stvarno istina, mi bi napredovali. Koliko god da istina može biti strašna, odvest će nas dalje nego neistina. To je ono što bi trebali napisati na naša srca. Bolje napredujemo sa ovim nego s onim što je neistinito.

Očito, bilo bi glupo zamišljati da se svjetska moć može pokrenuti svakakvim nagovaranjima ili pomoću prijedloga da odustanu od svojih ciljeva. Očito, bilo bi glupo usvojiti stav visoke moralnosti a primjenjivati svakakva moralna mjerila. Kazao sam vam priču o Opijumskim ratovima naročito da vas odvratim od moralnih mjerila. Ono što je bitno je govoriti istinu, reći što je istinito. Bilo bi mnogo bolje za svijet —

iako ne za one koji vuku strune — ako bi svi mogli reći ogoljeno i cinično: Ovo je ono što se htjelo.

To je, onda, značenje u ovoj posebnoj oblasti, naše linije vodilje i cilja: ‘Mudrost leži samo u istini’.

PREDAVANJE XVI

Dornach, 7 siječnja 1917

Ova predavanja na temu o tekućim događajima su posebno pogodna da nam pomognu shvatiti što možemo dobiti za našu dušu stremeći da se upoznamo sa duhovnim znanjem. Često sam naglašavao da to duhovno znanje ne smije ostati samo teoretsko. Moramo učiniti da oživi ispunjavajući ga posvećenim osjećajima i drugim impulsima koji mu pripadaju, tako da našim dušama može dati poticaj i raspoloženje koje će nam omogućiti kao znanstvenicima duha da se odnosimo prema događajima iz ljudske oblasti na način različit nego netko tko nije duhovni znanstvenik.

Razmišljali smo na različite načine kako pojedina ljudska bića pripadaju pojedinoj naciji, nacionalnosti. Ali što pojedinci nose unutar sebe to pripada čovječanstvu u cjelini — taj dio njih koji nije specijaliziran i individualiziran sa karakteristikama pojedine nacije — toga nam znanost duha pomaže da postanemo potpuno svjesni, jer je glavni sadržaj antropozofske znanosti duha valjan za svako pojedino ljudsko biće, bez obzira na razlike između pojedinih grupa. Zaista, čak su i nacionalne razlike gledane drugačije sa antropozofskog gledišta pošto smo, suprotno od ne-antropozofskog gledišta, mi u mogućnosti objektivno razmotriti što čini ove razlike — različiti aspekti mogu se vidjeti objektivno.

Upoznati smo s trostrukom prirodom naše duše u tome da se sastoji od duše osjećaja, intelektualne ili duše razuma i duše svijesti, sve tri ispunjene, duhovno prožete, oživljene našim egom. Kada talijanska duša naroda radi u pojedinom ljudskom biću, to je duša osjećaja ona na koju utječu sile i impulsi sa kojima ona radi. U francuskom pojedincu to je duša razuma, a kod britanskog pojedinca duša svijesti ona kroz koju radi duša naroda. Za duše naroda Centralne Europe to je ego koji je prijemčiv, a za one od slavenskih naroda sam duh. Ako možemo sebe ispuniti razumijevanjem ovoga, ne bi trebali više biti u iskušenju formirati prosudbe na način na koji se tako često formiraju.

Određena osoba je ovo čula i bila bijesna, jer je razumjela da antropozofska znanost duha kaže da kod njemačke nacije duša naroda radi kroz ego, kao da je to nešto više od duše naroda koja radi kroz dušu svijesti. To je njegovo nerazumijevanje! Jer u znanosti duha različiti aspekti znanja su gledani objektivno, jedni do drugih. Duše naroda imaju zadatak i za izvršiti ga moraju raditi unutar svoje nacije. Ali što se tiče rada duše naroda u ljudskoj duši moramo shvatiti da u našem petom post-atlantskom periodu mora doći do određenog razvoja. A oni koji su privučeni prema antropozofskoj znanosti duha teže da se osjećaju u prvom planu ovog razvoja.

Kako duša naroda radi dolje u čovjekovoj duši i umu? Za početak moramo primijetiti da je taj rad u podsvijesti i samo se djelomično uzdiže do svijesti. Pojedina ljudska bića osjećaju da pripadaju jednoj ili drugoj naciji. U cjelini, duša naroda radi na pojedincu preko materinskog principa. To je materinski princip ono što je ugrađeno u oblast duše naroda. Efekt očinskog principa je da se odvaja od pojedinca,

kao što fizičko i etersko biće pripadaju prirodi, iz grupe. Ovo sam proteklih godina često raspravljao. U kršćanskom pogledu na svijet ovo je čak izraženo u evanđeljima. Ovo sam, također, raspravljao prije nekog vremena. Kako danas stoje stvari, to je u prvom redu kroz krv da duša naroda radi u pojedincu, a također i kroz ono što u eterskom tijelu odgovara krvi. Prirodno, ovo je više ili manje životinjski impuls, i on ostaje na životinjskom nivou za najveći dio čovječanstva danas. Preko svoje krvi pojedinac pripada pojedinoj naciji. Misteriozne sile i impulse koji rade u krvi veoma je teško opisati pošto su iznimno kompleksne i raznovrsne. Dovoljno je reći da leže ispod površine svijesti.

Ljudi su mnogo više svjesni u svim onim aspektima koji ih sačinjavaju a koji pripadaju čovječanstvu u cjelini, bez obzira na nacionalne razlike. To je zašto strastvena uzvišenost, strast, naklonost pripadanju pojedinoj naciji izbija naprijed s nekom vrstom elementarne sile. Ljudi ne pokušavaju primijeniti logičke razloge ili sudove kada je u pitanju određivanje ili osjećanje njihove pripadnosti svojoj nacionalnosti. To je njegova krv, i njegovo srce koje je pod utjecajem krvi, što privezuje pojedinca sa njegovom nacionalnošću i pušta ga da živi unutar nje. Impulsi o kojima se radi su podsvjesni, i dobar je korak naprijed ako uspijemo barem prepoznati podsvjesnu prirodu u ovoj situaciji. Važno je posebno za one koji pristupaju znanosti duha ako mogu proći ovaj razvoj u sebi i doći do toga da osjećaju ove stvari na način koji je različit od načina na koji ih ostatak čovječanstva osjeća.

Kada su ljudi koji ne pripadaju znanosti duha upitani što ih veže za njihove nacije oni će — zaista, oni moraju — odgovoriti: Moja krv! To je jedina ideja koju su u stanju formirati o svom osjećaju pripadnosti pojedinoj naciji. Student znanosti duha, međutim, teži postepeno doseći točku na kojoj može dati ne ovaj, već različit odgovor. Ako se ne može postepeno razviti do točke na kojoj je moguć drugačiji odgovor, to znači da vidi znanost duha kao nešto potpuno teoretsko, ne praktično i živo. Netko tko ne proučava znanost duha može samo reći: Ja sam povezan s mojom nacionalnošću kroz moju krv, kroz moju krv ja branim ono što živi u mojoj naciji, moja me krv obvezuje da se poistovjetim s mojom nacionalnošću. Onaj tko proučava znanost duha, međutim, mora odgovoriti: Ja sam povezan sa svojom nacionalnošću preko moje karme, jer je to dio moje karme. Čim se koncepti karme dovedu u raspravu, cijeli odnos postaje mnogo više duhovan. Netko tko ne slijedi znanost duha može pozivati svoju krv na strastvenu uzvišenost, impulzivnost u svemu što radi kao pripadnik određene nacije. Ali netko tko se razvio kroz znanost duha osjećat će se povezan s jednom ili drugom nacijom kroz svoju karmu.

Stvar postaje duhovna. Izvana ovakva osoba može djelovati na isti način; čak i ako osjeća ovaj više duhovni aspekt on može raditi iste stvari. Ali iznutra on će osjećati, duhovno; njegovi osjećaji će biti sasvim različiti od onih od osobe koja osjeća svoje veze sa svojom nacijom čisto na animalnom nivou.

Ovdje vidite jednu od točaka na kojoj pripadanje znanosti duha mijenja dušu, donosi u dušu novo raspoloženje. Ali u isto vrijeme vidite koliko mnogo opća svijest našeg vremena oklijeva u vezi onog što se već može znati od onih koji to žele. U općoj svijesti našeg vremena pojedinačna privrženost određenoj naciji može se jedino vidjeti kao nešto što živi u krvi, ili u onome što uopće nije krv ali što je regulirano u vezi s krvlju i iz ove percepcije krvi. Daleko slobodniji pogled na nacionalnost će zaživjeti jednom kada se cijela stvar bude gledala kao stvar karme. Tada će se pojaviti

određeni delikatni koncepti za nekog tko možda sebe svjesno privija određenoj naciji, tako dovodeći do promjene karme.

Ali kako god mi gledali stvar, bilo u manje potpunom smislu dijeleći to s većim dijelom današnjeg čovječanstva, ili u više potpunom smislu koji se dobiva proučavanjem znanosti duha, svakako ostaje činjenica da opća situacija u svijetu danas znači da je čovječanstvo podijeljeno u grupe. Ništa nas neće učiniti više bolno svjesnim u vezi sadašnjih događaja od toga da je ova diferencijacija u grupe još uvijek za većinu prevladavajuća. Još i više, ova diferencijacija u grupe je izmiješana s drugim uvjetima i činjenicama zbog kojih je čak i teže za ljudska srca i duše da dođu do razumijevanja o razlozima za bolna neprijateljstva, bolni nesklad koji se danas javio unutar čovječanstva.

Ukratko, zadiremo u nešto prožeto tragedijom koja ne bi trebala imati nikakve veze s uobičajenom logikom, ili s uobičajenim, površnim sudovima. Jer bez obzira da li gledamo ove stvari kao stvar krvi ili stvar karme, krv leži ispod, a karma iznad, logike stvari. Kao rezultat, ono o čemu smo raspravljali mora neophodno rezultirati konfliktima u ljudskoj koegzistenciji a na te konflikte treba gledati kao na neophodne. Vjerovati da ove konflikte možemo prosuđivati u skladu s onim konceptima koji su primijenjeni na pojedina ljudska bića mora voditi do najvećih grešaka. Rasprostranjena rasprava o konfliktima između nacija sa onim terminima koji su primjenjivi na sukobe između pojedinaca je teška greška. Već sam rekao da se koncepti kao pravda i sloboda primjenjuju na pojedina ljudska bića. Tražiti da budu dio programa za nacije odmah dokazuje nedostatak znanja o karakteristikama nacija i nedostatak volje za ući u pitanje nacionalnih karakteristika.

Za one koji razumiju ove stvari i sposobni su, kroz duhovno znanje, vidjeti što je činjenično i prirodno neophodno, ima nešto paradoksalno u vezi vjerovanja izraženog u toliko mnogo publikacija danas, jer to je usporedivo s ajkulom koja pravi pakt s malom ribicom koju inače jede, govoreći: Krajnje je nehumano jesti male ribice; Prekinuti ću to raditi! Govoreći ovo, osuđuje sebe na smrt, jer to je ono što se događa u svijetu, da ajkule jedu male ribe!

Neophodno je doći do dubokog osjećaja za činjenicu da nije moguće razumjeti svijet bez da se vidi stvarnost neophodnih sukoba koji vode do svega tragičnog u svijetu. A vjerovati da je nešto kao Raj moguće na fizičkom planu pokazuje potpuni nedostatak razumijevanja jedinstvenosti fizičkog plana. Raj ne postoji na zemlji. Ne može biti razumijevanja između onih koji teže stvoriti novi Jeruzalem kao Utopiju na Zemlji ili koji, kao socijaldemokrati, žele donijeti neko drugo zadovoljavajuće rješenje. Postoji duboki zakon koji kaže da ljudska bića, utoliko što žive ovdje na fizičkom planu, mogu doći do zadovoljavajućeg pogleda na stvarnost jedino ako su svjesni da postoje i viši svjetovi, i da su u svojim dušama povezani s ovim višim svjetovima. Samo ako shvatimo da smo građani viših svjetova može biti postignuto zadovoljavajuće gledanje. Prema tome, kada je duhovna svijest bila ugašena, moralo je doći vrijeme kada čovječanstvo ne razumije zašto je toliko razaranja, toliko konflikata, prisutno na Zemlji. Ovi konflikti mogu biti riješeni jedino kada mi budemo sebe osjećali ne samo da živimo u fizičkom svijetu, već također i u duhovnom svijetu. tada možemo početi shvaćati da baš kao što čovjek ne može uvijek biti mlad već mora i starjeti, tako mora biti razgrađeno ono što je nekada sagrađeno — konflikt i razaranja kao i kreacija. Kada ovo razumijete, također razumijete i da se između

ljudskih bića moraju javiti konflikti. Ovi konflikti su tragični element svjetskih događaja, i mora ih se gledati kao nešto tragično.

Da bi pred vaše duše prizvao živi koncept, živu ideju koju pokušavam opisati, podsjetit ću vas na jetku primjedbku koju je jednom dao pjesnik Friedrich Hebbel. On je bio, kao što znate, genij nešto oteže kaste, koji je pisao dosta teško, bez obzira na značajan fond zemaljskog humora. Rekao sam vam jednom drugom prilikom da uopće nije bio daleko od pogleda na svijet koji bi bio u skladu sa znanošću duha. Tako je jednom u svoj rokovnik zabilježio slijedeću temu: Platon, reinkarniran, zauzima svoje mjesto u srednjoj školi gdje se učitelj bavi s Platonom. Nije razumio ni riječi od toga što je Platon navodno rekao i učitelj ga je strogo izgrdio zbog toga. Hebbel je želio razraditi ovu ideju u dramskoj epizodi. Nikada to nije učinio, ali vidite da je razmatrao uvođenje ideje reinkarnacije.

Hebbel je bio suvremenik Grillparzera i znao ga je. Kao što sam rekao, Hebbel je bio ponešto tmuran, melankolični genij, ali nakon što je vidio Grillparzerovu dramu *Zlatno runo, Ne lijegaj!* i *San je život* i tako dalje, rekao je — a ovo je najzanimljivije: Grillparzer oslikava tragične konflikte, ali samo one o kojima se može reći da, ako bi ljudi bili dovoljno pametni da vide kroz situacije, na kraju bi ih bilo moguće riješiti. Prema Hebbelu, tragične okolnosti u Grillparzerovim dramama pojavljuju se samo zato jer likovi nisu dovoljno pametni da vide kroz tragične situacije. Ovo, kaže on, nije stvarno tragično. Do stvarne tragedije među ljudskim bićima dolazi samo kada su oni koji su uključeni pametni kao i svi a ipak ništa od njihove pameti i opreza ne može im pomoći, tako da konflikt postaje neizbježan.

Ono što Hebbel kao dramaturg zove stvarnom tragedijom je nešto što mi težimo predstaviti kao koncept u ljudskoj evoluciji, ljudskoj sudbini, tako da ne nastavljamozauvijek formirati naivne prosudbe da ova ili ona stvar mogu biti izbjegnute. Situacije koje vode do konflikata kao što je sadašnji ne mogu se izbjeći. I svi oni recitali o krivnji uopće nisu na mjestu suočeni sa stvarno prodornom prosudbom.

To je bila svrha da sam dogovorio ova predavanja koja smo imali proteklih dana i tjedana. Dogovorio sam ih da bi jasno pokazao da čak i u slučaju događaja kao što su Opijumski ratovi nemoguće je govoriti o krivnji na način da se o krivnji razmišlja kao da se radi o situaciji koja uključuje pojedina ljudska bića. Koncepti kao krivnja, sloboda, i tako dalje, koji se mogu primijeniti na pojedina ljudska bića, ne mogu se primijeniti na duše koje žive u drugim oblastima, a duše naroda ne žive na fizičkom planu već na fizičkom planu jedino rade kroz individualne duše. Njihovo boravište leži u drugim sferama, na drugim planovima.

Ovakve stvari u današnje vrijeme osjećaju neki izolirani pojedinci. Ali one nisu shvaćane kada sudimo događaje na temelju koncepata koji su danas uobičajeni, umjesto pravljenja napora da uzmemo u obzir aktualne dokaze. Danas ustati kao član nacije i izgovarati prosudbe o drugim nacijama na način koji je jedino primjeren kada se odnosi na pojedince ne dokazuje ništa osim nazadnosti u sposobnosti prosudbe. To je, ipak, povijesna nužnost, jer je određeni državnik nazadan u odnosu na ono što se danas može znati, da ta nazadnost, ta ignorancija, je dovedena čak i u najstrašnije povijesne dokumente, čiji će rezultat biti taj da će teći beskonačne rijeke krvi. Na drugoj strani stoji mogućnost stalnog naglašavanja, za one koji žele čuti, da napredak i spas čovječanstva zavisi od nalaženja suda iz oblasti duhovnog života.

Postoji zaista osjećaj u nekim centrima za ono što je neophodno kao temelj za prosudbe; ali se ne može dovesti do svijesti. Dati ću vam primjer, jer ako mogu tako reći, znanost duha će biti apsorbirana u naše meso i krv samo ako naučimo promatrati uobičajenu, svakodnevnu stvarnost sa stajališta znanosti duha. U Engleskoj, u sedamdesetima i osamdesetima devetnaestog stoljeća, bio je aktivan povjesničar profesor Seeley. Ono što je on podučavao bilo je u mnogim slučajevima odlučujuće za ono što je kasnije zaživjelo u mnogim dušama. Seeley je bio možda prvi engleski povijesni imperijalist. Njegov imperijalizam je bio povijesni a njegova povijest imperijalistička, jer je on vidio britansku povijest kako se razvijala kroz stoljeća sa stajališta da je trend uvijek bio prema osnivanju velikog Britanskog Carstva koje danas prekriva jednu četvrtinu naseljive zemljine površine. Njegova predavanja su se u sedamdesetima pojavljivala tiskana i bila često umnažana; ponekada je bilo novo izdanje svake godine, jer je imao mnogo studenata. U ovim predavanjima on je tražio sakupiti sve odvojene činjenice koje čine Britansko Carstvo ono što je danas. On je to vidio kao nešto u prirodi božanske providnosti da su se spojili različiti dijelovi na način na koji jesu, kao rezultat različitih impulsa. On čak pita: Kako se sve to dogodilo? I odmah odgovara: Ni jedan pojedinac nije to sve odlučio, izvodio sve te akcije baš u pravi trenutak, koji su pridružili još jedan dio Britanskog Carstva s ciljem stvaranja najveće *imperije* koja je ikada postojala; ne, sve se ovo dogodilo u ranija vremena kao zaista pomoću instinkta.

Različiti dijelovi spojili su se instinktom i u Seeleyevu gledanju postoji božanski i duhovni red u načinu kako se to dogodilo. Sada, kaže on, naš je zadatak podignuti u svijest ono što se do sada odigralo instinktivno i zaokružiti ono što je izniklo tako instinktivno sa našom sviješću u *imperij* kakav nikada prije nije postojao na Zemlji. On je kao imperijalistički povjesničar kao svoj zadatak vidio da prođe u ono što se spojilo nesvjesno. Seeley namjerava, takoreći, dovesti u sadašnju svijest petog post-atlantskog perioda sve što je pridonijelo uzdizanju Britanskog carstva iz još uvijek atavističkih sila koje pripadaju zakonima četvrtog post-atlantskog perioda. Ali kao što smo naznačili, to nije samo promišljeno, intelektualno razmišljanje koje se držalo instinktivnog spajanja različitih dijelova. Kao što sam vam rekao, za vrijeme zadnjih desetljeća devetnaestog stoljeća određeni članovi okultnih struja počinju — ne sa uobičajenom sviješću, već sa okultnom sviješću — širiti Britansko carstvo stavljajući pred svoje duše, i duše svojih učenika, karte koje su pokazivale do čega još treba doći ako će Britansko carstvo posijati svoje snage preko cijelog svijeta. U tim okultnim krugovima slijedeća ideja je svjesno kultivirana: Peti post-atlantski period pripada engleski govorećim narodima. Na osnovu toga, svi sporazumi su provođeni i svi detalji elaborirani. Bez sumnje Regius Professor nije toga bio svjestan; ali drugi jesu i koristili su to sve svjesno u svojim impulsima. Ovo treba biti zabilježeno.

Još ćemo govoriti o tome što je to bilo čega su oni bili svjesni. Ali kada ljudi nisu svjesni nečega to ipak mili u njihovu dušu i okupira ih na određeni način. Dakle, u naše vrijeme, dolazi do izvanredne suradnje između nečeg okultnog što lebdi u pozadini i povlači strune, i nečeg čega ljudi nisu svjesni, ali što živi u prvom planu događaja na fizičkom nivou.

Treba znati ovakve stvari ako se želi formirati prosudbe na ispravan način. Kroz zadnjih par tjedana citirao sam više čudnih incidenata, kao što je *Almanah od Madame de Thèbes* i drugi. Sigurno se sjećate. Sada ovo razmotrite objektivno bez zauzimanja strane na bilo koji način. To je nešto iznimno čak i za nekog tko razmišlja na uobičajeni način; ali za onog tko promatra duhovne veze to je nešto što zahtijeva

više nego samo razmatranje, to zahtijeva meditiranje i uzimanje u impulse: Zar nije iznimno da tako rano kao što su to devedesete godine devetnaestog stoljeća treba biti objavljena engleska knjiga koja je napisana od tri urednika *The Times-a* i čiji je naslov *Veliki rat 189-?* Vrijeme je podešeno na ponešto diletantski način. Premda je sugerirani datum dosta ranije, referenca je na sadašnji rat. Ova knjiga sadrži malu grešku, jer nam je rečeno da će rat izbiti kao rezultat ubojstva bugarskog princa Ferdinanda i da će onda eskalirati u europski požar koji prekriva cijeli svijet. Ono što je detaljno predviđeno o europskom požaru koji prekriva svijet je izvanredno proročki i uglavnom je potvrđeno događajima koji su slijedili. Možemo stvarno reći da je najveća greška knjige konfuzija između bugarskog princa Ferdinanda i Franz Ferdinanda od Austrije, i smještanje ubojstva u Sofiju umjesto u Sarajevo. Smatram da postoji značaj koji ne bi trebalo podcijeniti u pojavljivanju knjige u 1892 koja tako izvanredno točno portretira budući događaj. Samo stremeći da formiramo prosudbe koje nisu apstraktne, već temeljene na onom što zapravo postoji, možemo razviti sposobnost da vidimo skrivenu konfiguraciju stvari.

Sasvim prirodno, čak i oni koji su bili sposobni vidjeti što dolazi izgubili su neke detalje — to je neizbježno kada govorimo o ovakvim stvarima. Nije uvijek moguće predvidjeti sve precizno. Ali trebamo misliti o činjenici da je u to vrijeme bilo ljudi koji su imali tako jake razloge baviti se ovim stvarima da su čak išli i do publikacije. Sve vam ovo govorim, posebno u vezi sa svime što mi razmatramo, tako da možete izoštriti svoju sposobnost za formiranje prosudbi. Esencijalno je imati volje pogledati činjenicama u lice i pogledati kako se odnose jedna prema drugoj. U ranijim predavanjima ovdje rekao sam: U petom post-atlantskom periodu možemo napredovati jedino ako težimo u jednu ruku postići imaginaciju, i u drugu pustiti činjenice da govore za sebe. Svi unaprijed doneseni sudovi sve su više osuđeni postati prazne fraze. Najmanje od svega može apstraktno mišljenje — suprotno od mišljenja što je vezano uz stvarne činjenice — dovesti do sudova o tragičnim sukobima u svijetu, i tragičnoj igri impulsa koji rade na način kako sam opisao.

Danas postoji talent, povezan sa svjetskom poviješću, talent za kazivanje stvari koje mnogim ljudima izgledaju veoma uvjerljivo ali koje, u stvari, ne otkrivaju ništa na čemu bi vrijedilo temeljiti prosudbu. Razmotrimo prosudbu kao što je slijedeća: Oni koji imaju moć u Britanskom carstvu nisu željeli rat. Za to poduprijeti, pogodna korespondencija, telegrami, pisma i tako dalje, o svim vrstama prijedloga i tako dalje su navedeni. Ljudi koji sude, ne na osnovu stvarnosti već apstraktno, mogu zaista biti uvjereni od ovakvih stvari, zato jer materijal dostupan za podupiranje ovakvih izjava može zvučati vrlo uvjerljivo. Ali da bi sud bio valjan ne mora samo biti uvjerljiv ili ispravan u apstraktnom, mora živjeti u stvarnosti. Potpuno je moguće, pod određenim okolnostima, dokazati da oni koji imaju moć u Britanskom carstvu — ili radije oni koji su bitni — nisu željeli rat, a sa ovakvim dokazom najveći utisak se može napraviti u cjelini periferije. Da bi to dokazali — rekao sam 'dokazali' — čak nije neophodno direktno govoriti neistinu; ipak u stvarnosti ostaje neistina. Zašto? Zato što je, u stvari, istina i može se dokazati da je istina, a ipak ova istina ne vrijedi puckanja prstiju i potpuno je nebitna.

Možete biti sigurni da bi oni koji imaju moć u Britanskom carstvu mnogo radije spriječili konflikt utoliko ukoliko je Britansko carstvo učesnik. Ali što su oni koji su bitni željeli postići pomoću rata — ovo su svakako željeli sa svakom uncom energije koja im je na raspolaganju. Ako bi to bilo moguće postići bez rata, oni bi to očito veoma preferirali, i od samog početka uopće nije bilo izvan svake sumnje da bi se

ciljevi mogli postići drugim sredstvima osim rata. Da bi se to postiglo bilo bi neophodno kreirati neku vrstu zamjene, neki međunarodni sporazum, pomoću kojeg bi se predstavnici različitih država mogli sastati zbog donošenja odluka. Ako se unaprijed pobrinite da imate većinu u takvom tijelu, tada naravno možete postići svoje ciljeve bez rata, dok god je manjina spremna ići ukorak s vama.

Dakle vidite, kao zadnje sredstvo nije bitno da li je netko želio voditi ili spriječiti rat, već su na prvom mjestu ciljevi. I objektivno promatrač ne može pogriješiti vidjeti da je cilj zaista onaj o kojem sam vam dao brojne nagovještaje — to je moguće samo nagovijestiti. Kao i uvijek, molim vas da uzmete u obzir da ne dajem sudove o moralnim osnovama, već smještam koncept tragedije na vagu; Ja govorim da kada se sukobi late bitaka kao sredstva, kada je mnogo krvi proliveno — to izbija iz tragedije ovih konflikata. Kontemplirajući ovu tragediju izvana, moramo, naravno, imati volje da nas ove stvari dirnu na način koji se ponešto razlikuje od uobičajenog.

Koliko često čujemo: Podjela krivnje za ovaj rat mora biti položena pred vrata onih mišljenja, čula i osjećaja koje su ljudi kao Treitschke i Bernhardt širili unutar njemačkog naroda. To može biti dosta groteskno, jer su imena ovih pisaca bila dovoljno često navođena kao da pripadaju obmanjivačima, čak i od ljudi koji su bili uvjereni na najčasniji način da ovo zabija čavao u glavu. Ponekad je uključen i Nietzsche, ponekad također i drugi. Mnogo se može naučiti uzimajući u obzir ono na čemu su ovakve stvari temeljene, u onome što mogu nazvati 'oblast onog što je istina'. Ali prije nego uđemo u ovo s duhovnog stajališta — jer se mnogo može naučiti o duhovnoj oblasti pazeći na uobičajene stvari — privući ću vašu pažnju na način na koji upravo ovakvi fenomeni kao što je njemački povjesničar Treitschke nam mogu ilustrirati sve što je toliko tragično u ljudskoj evoluciji. Jedina stvar je ta da se ne smiju raditi prosudbe krajnje površne vrste.

Da sam bio sklon praviti prosudbe površne prirode, svakako bih kroz određeno vrijeme gledao na Treitschkea kao na socijalno čudovište. Sreo sam ga samo jednom, u vrijeme kada je već bio potpuno gluh. Napišete svoje pitanje na komadiće papira a on onda ogovori. Kada sam mu bio predstavljen, upitao je: Odakle ste? Napisao sam da sam Austrijanac. On je odgovorio: Dobro, dobro, — glasno je kazao, pošto nije mogao ništa čuti — Austrijanci su ili geniji ili bitange, jedno ili drugo; i tako dalje. S Treitschkeom je uvijek bilo ovako: Ako niste željeli ubrojiti sebe u genija, imali biste ga. Bio je živahan čovjek s priličnom dubinom karaktera, i uvijek se izražavao u jasno definiranim terminima. Napisao je veoma citiranu povijest njemačkog naroda. Citirana je na izvjestan način, ali je lako mogla biti citirana i na drugi način, također, jer svatko tko je želio zbirku protu-njemačkih vulgarnosti mogao je kopirati direktno od Treitschkea. Međutim, to nije ono što su radili. Umjesto toga, tražili su pasuse koji su daleko manje česti od onih u kojima Treitschke govori svom narodu istinu o njima. Pronalazili su pasuse koji su napisani, tako oni misle, u 'pruskom i militarističkom' maniru.

U vezi ovog želim vas upoznati s jednom prilično zanimljivom prosudbom. Izvire iz čovjeka koji je sasvim opravdano formirao, jer je i on, također, bio povjesničar. I on je bio posebno zainteresiran za Treitschkeovu nedvosmislenu antipatiju prema nedavnoj povijesti i razvoju u Engleskoj. Treitschke se sigurno bavio ovom antipatijom i to uskoro postaje očito kada ga upoznate.

Ovaj povjesničar, koji je dobro poznao Treitschkea, napisao je da je Treitschkeova nesklonost modernoj Engleskoj djelomično temeljena na povijesnoj, a djelomično na moralnoj osnovi, jer

‘Britanska svjetska prevlast vrijeđa ga kao čovjeka gotovo jednako koliko ga vrijeđa kao Nijemca. Vrijeđa ga zbog svog nemorala, svoje arogancije i svoje uobražene sigurnosti. I to nije neopravdano’

molim uočite ovo

‘on ocrtava englesku politiku kroz osamnaesto i devetnaesto stoljeće kao dosljedno ciljanje na represiju Prusije, čim su engleski političari otkrili pravu prirodu te države i prorekli joj veliku budućnost koja je za nju sudbinski rezervirana. Zar nije Engleska bila pruski podmukao ali plašljiv neprijatelj 1864 i 1866, i opet 1870–71, i, iznad svega, 1874–75?’

Ovo je ono što ovaj povjesničar kaže u svojoj raspravi o Treitschkeovoj antipatiji prema Engleskoj. Najjača naznaka u Treitschkeovu korist je njegova

‘osuda, koja postaje intenzivnija kako godine prolaze, da je britanska svjetska prevlast van svih okvira britanske prave snage i njenog imetka i vrijednosti, bilo da se vrijednost razmatra u političkoj, socijalnoj, intelektualnoj, ili moralnoj sferi.’

On nastavlja:

‘To je preziranje privida... Ono što Treitschke mrzi u Engleskoj je ono što je Napoleon mrzio u Engleskoj — pretencioznost, uobraženost samozadovoljstva srednje klase, koja u stvari nije patriotizam, ne visoka i ozbiljna strast Njemačke 1813 i 1870, već uskogrudna, uska taština; u stvari, osjećaj zatvoren u toj najvulgarnijoj od svih nacionalnih himni, “Vladaj Britanijo”.’

On ide dalje:

‘... Ali Treitschke je rijetko duhovit, iako često prostači ako slučajno napada. On ne može kao Heine vidjeti bilo što dobro u engleskom karakteru.’

Vidite, ovo je još jedno mišljenje o Treitschkeu. A pošto baš raspravljamo ovog povjesničara, pročitat ću vam njegov sud o nekom drugom, veoma zloćudnom Bernhardiju:

‘Ali što označava ovaj rad’

knjiga o kojoj se radi je ona koja se ovih dana stalno citira kao posebno gnjusna

‘od svih drugih iste vrste, dajući joj nešto od odlika knjige koja čini epohu, je to da predstavlja nedvosmisleni pokušaj njemačkog vojnika da shvati ne samo kako bi Njemačka *mogla* najefikasnije voditi rat protiv Engleske, već i zašto Njemačka *treba* voditi rat protiv Engleske.’

Sve je ovo o Treitschkeu i Bernhardiu napisano od engleskog profesora Cramba, koji bi s njegovog vlastitog gledišta mogao biti nazvan engleski Treitschke. Ako se zadubite u materiju, naći ćete iznimnu sličnost između tona Cramba i onog od Treitschkea, jer Cramb je, jednako, sasvim preokupiran objašnjavanjem da Britansko carstvo mora dominirati svijetom i da se sve mora napraviti da do toga dođe. Možete kazati da on govori o Engleskoj na način na koji Treitschke govori o Njemačkoj, dopuštajući naravno razlike između Engleza i Nijemca. Ovdje vidite kako jedan od dvojice ljudi – od kojih svaki, govoreći s vlastitog gledišta, mora reći obrnuto od drugog – je ipak sposoban cijeliti što govori drugi. U određenom smislu došlo se do točke na kojoj ono što treba ostaviti sa strane može zaista biti ostavljeno sa strane, da bi došli do onog što je iznad pojedinca i pripada povijesti.

To je prema tome iznimno depresivno vraćanje, korak natrag za ljude, da bi sada, čak i u najtežim dokumentima, izražavale se prosudbe koje su krajnje neprimjenjive. Stvarno nema potrebe ići daleko da bi našli opipljive istine. Ali da bi to napravili potreban je pronicljiv osjećaj koji se danas može održati jedino u vezi s duhovnom znanošću. Na drugom frontu postoji nešto jednako groteskno: Postojao je ruski plan da dođu u posjed Dardanela i Constantinopolisa i bio priznat stoljećima; ipak u isto vrijeme Rusija tvrdi da je potpuno nevina, apsolutno nevina. Ovdje, u povijesnom dokumentu koji je procurio – carev ukaz koji je nedavno obišao svijet – ponovno imamo jukstapoziciju: Mi smo apsolutno nevini, ali želimo osvajati, ipak smo nevini. U Rusiji, također, ljudi nisu uvijek mislili kao što misle danas.

Uzmimo Kuropatkina na primjer. 1910 je objavio knjigu *Zadatak ruske armije*. U ovoj knjizi postoji izvanredan pasus koji oni koji govore o ruskoj velikoj nevinosti mogu označiti i pregledati. On kaže:

‘Ako Rusija ne prekine svoje uplitanje u nešto za nju strano, još od vitalnog interesa za Austriju, tada rat preko pitanja Srbije može očekivati da u dvadesetom stoljeću izbije rat između Rusije i Austrije.’

Ruski general Kuropatkin napisao je ovo 1910. Naravno on je mislio na ono što je postojalo na ruskoj strani što je moglo voditi do rata s Austrijom preko srpskog sukoba.

Sada se javlja pitanje: Zašto je sada istina toliko izobličena? Odgovor je da nešto treba biti rečeno, ipak nije tako lako govoriti istinu. Ukazao sam na to jučer. Stvari koje su rečene imaju namjeru širiti maglu preko istine tako da odvuku pažnju ljudi od istine. To je zašto su izabrani argumenti koji imaju trenutni sentimentalni učinak na one kojima nedostaje volja da dođu do dna stvari.

Kad bi samo ljudi sve više i više razumjeli iznad svega puni značaj mnogo svjesnih i podsvjesnih neistina. Često sam ukazivao da nema isprike za reći da netko nešto vjeruje samo zato jer je to tako i to kaže. Naravno da ne mislim da mnogo ljudi ne vjeruje u ono što govori, ali to nije bitno. Ove stvari rade u svijetu, i oni koji daju izjave imaju dužnost potruditi se da saznaju istinu; samo vjerovanje u nešto nije dovoljno. Netko može govoriti prilično iskreno kada kaže da je želio spriječiti rat. Ali ova istina ne vrijedi ništa u svijetlu činjenice da je namjeravao koristiti druga sredstva da postigne svoj željeni cilj, cilj kojem teži sa svom svojom moći. Izvrtati istinu na ovaj način, bilo svjesno ili podsvjesno, nešto je mnogo gore od neistine, čak i ako izgleda kao istina.

Ovo je sada silno teška karma čovječanstva: da ljudi ne osjećaju kao svoju dužnost tražiti stvarnu, realnu istinu i istinitost koja živi u činjenicama — zaista, čini se da je posve suprotno počelo vladati svijetom i sve više svi počinju tako raditi. Vanjska djela su uvijek posljedica onog što živi u čovječanstvu kroz misli. One su posljedica neistine, koja se zaista može pojaviti pretvarajući se da je istina jer može biti 'dokazana', premda samo površno. Ono što živi u prosudbama ljudskih bića može postati, na drugom planu, grmljavina topova i prolijevanje krvi. Postoji zasigurno veza između to dvoje. Zaključak koji moramo izvući iz ovoga je da moramo stalno dublje ulaziti u činjenice, da moramo razviti osjećaj koji nas može voditi da na odgovarajućim mjestima vidimo one stvari koje mogu stvarno baciti svjetlo i otkriti ono što je esencijalno.

PREDAVANJE XVII

Dornach, 8 siječnja 1917

Kada sam, poslije uzastopnih zahtjeva, odlučio govoriti o nekim aspektima najsvježije povijesti sve do sadašnjeg vremena, naročito sam izjavio da mene zanima razumijevanje činjenica i da to nije pitanje ulaženja u politiku ili u bilo što u vezi s politikom. Često sam ponavljao ovu izjavu. Usprkos tome, izgleda mi da se određeni nemar — da ne upotrijebim jaču riječ — uvukao među nas u pogledu ovoga. Ljudi ne uzimaju u obzir da kada netko govori istinu sa intenzitetom kakav je bio slučaj, ima pravo tvrditi da je posvećena pažnja i načinu izražavanja. Čini se da tu i tamo ljudi govore o ovim predavanjima kao da su politička predavanja. Nedostatak obzira je već duže zapovijed dana kod nekih naših članova — samo nekoliko, naravno; Ukazujem samo na one na koje se odnosi. Sve što sam rekao i stalno ponavljao iz strepnje da će to doći na gluhe uši u nekim centrima. Sve je očitije i očitije da se stvari o kojima mi ovdje raspravljamo izvještavaju onima vani na najčudniji način.

Takva kakva su, nemam ništa protiv izvješća ako ostaju unutar očitih granica. Ali je jasno iz više nedavnih publikacija — među njima i najskandaloznije kompilacije od Vollrath kampa — da materija nije izvještavana na način koji odgovara onome kako je ovdje raspravljano, već na način — možda iz želje za boljim razumijevanjem — koji omogućava da se fabriciraju najstrašnije distorzije. Znam vrlo dobro da se izvor ovoga može naći u našoj sredini, i ako ja stalno iznova zadržavam mir i suzdržavam se od poduzimanja koraka protiv tih takozvanih članova koji se ovako ponašaju, to je iz ljubavi za naš cijeli Pokret i naše cijelo Društvo. Sigurno nije moguće stalno uspješno slušati. Bilo bi, međutim, moguće za članove koji shvaćaju o čemu se radi, da pristupe na odgovarajući način onima za koje se zna da njihov pristup duhovnom sadržaju koji se ovdje daje nije onakav kakav bi trebao biti. Ne želim čak ni podržavati — premda je to ponekad zaista slučaj — da postoji direktni nedostatak morala u ljudskom ponašanju, ali postoji svakako nedostatak uvida u način na koji se netko može ponašati. Ako netko želi govoriti o onome što je čuo, njegova je dužnost da se upita sa iskrenom — reći ću — samospoznajom, da li on doista to razumije na način koji mu omogućava da to daje dalje.

Neophodno je, nažalost, posvetiti ovome pažnju s vremena na vrijeme. Uvjeravam vas da ne radim ovako bez dobra razloga. Ako se stvari ovako nastave, postati će neophodno šutjeti o određenim stvarima, i lako je vidjeti što će postati naš Pokret. A učestvovanje u dovođenju do ovoga ležalo bi među onim našim članovima koji se ne uspijevaju suzdržati od korištenja najružasnijih izraza koji mogu dovesti do strahovitih izvrtanja. Svakako nije neophodno govoriti o ovim stvarima na mjestima gdje ih mogu slučajno čuti ljudi koji ne spadaju među nas, ni koristiti izraze koji možda lako izlete, ali koji nikako nisu u skladu s cijelom svrhom na kojoj su temeljena ova predavanja!

Moram priznati da nakon što sam poslije opetovanih zahtjeva odlučio dati ova predavanja, mogu samo vidjeti kao potpuno osobne napade slučajeve u kojima su opisana kao 'politička predavanja'.

Sada kada smo raspravili mnoga razmatranja sadržana u predavanjima proteklih par tjedana, danas će biti moguće neke od njih spojiti zajedno da bi bacili svjetlo na aspekte koji će nam pomoći shvatiti ono što se događa danas. Prvo ću težiti nabrojiti dosta ogoljeno, na potpuno vanjski način, povijesni niz događaja onako kako su se odigravali, a onda, na osnovu uvida dobivenih proteklih tjedana, naznačit ću neke dublje uzroke. Želim odmah kazati da ću, posebno danas, pokušati oprezno vagati svaki pojedini izraz tako da svaki daje točno ocrtavanje unutar kojega pogled kojeg izražava može doći na svijetlo. Početi ću, dakle, opisujući sasvim izvana i ukratko određene događaje, stajališta i impulse.

Kao što naravno svi znate, do sadašnjih bolnih događaja je došlo u vezi ubojstva Franz Ferdinanda u lipnju 1914, nasljednika austrijskog prijestolja. Ubojstvo je u cijeloj Europi slijedila novinska kampanja koja je pokazala, u onom što smo mogli nazvati uzburkanim valovima, stupanj na kojem su u svakom centru pobuđene strasti. Sve to je vodilo do dobro poznatog ultimatum Austro-Ugarske monarhije Srbiji koji je, u glavnini, bio odbačen od Srbije; zatim do Austrijsko-Srpskog sukoba koji se po vodećem austrijskom državniku trebao sastojati od vojnog ulaska u Srbiju, bez ikakvog pripojenja srpskog teritorija, u svrhu izvršenja vojnog pritiska kako bi nametnuli prihvaćanje ultimatum. Svrha ultimatum bila je spriječiti Srbiju od poticanja nemira protiv stabilnosti Austro-Ugarske monarhije preko austrijske južne slavenske populacije.

Kao što znate, Austrija uključuje priličan broj nacija — postoji trinaest prepoznanih jezika i mnogo više od trinaest različitih naroda. U južnim krajevima populacija je slavenska; više na Zapad su slovenski Slaveni; prema Istoku, susjedno do njih, dalmatinska, hrvatska, slavonska, srpska, srpsko-hrvatska populacija; zatim također razne grupe koje žive na teritoriju Bosne i Hercegovine koje su pripojene Austriji 1908, premda okupirane od nje davno prije toga. Srbija graniči s teritorijem naseljenim od ovih južnih Slavena. Austrija je vjerovala da se može dokazati — a dokaz ove tvrdnje može naći posvuda svatko tko želi tražiti — da Srbija potiče nered s ciljem osnivanja južnoslavenskog kraljevstva pod vrhovnom vlasti Srbije i zahtijevati odvajanje južnoslavenske populacije od Austrije.

Po svaku cijenu ubojstvo Franza Ferdinanda mora biti povezano s ovim stvarima, iz slijedećeg razloga: Od 1867 nadalje, Austro-Ugarska monarhija je bila dvostruka država uključujući, suglasno sa ne baš preciznim opisom 'kraljevstva i zemlje koji su predstavljeni u *Reichsratu*', i drugo 'zemlje Svete Krune od sv.Stjepana'. Između zemalja predstavljenih u *Reichsratu* bili su Gornja i Donja Austrija, Salzburg, Styria, Carinthia, Carniola i Istra, Dalmacija, Moravia, Bohemia i Silesia, Galicia, Lodomeria i Bukovina. U zemlje Svete Krune sv.Stjepana pripadaju prvo i najistaknutije mađarska područja u koja je pripojeno ono što je nekad bilo Transylvania, koja je naseljena brojnim narodima; nadalje, Hrvatska i Slavonija, ova potonja uživajući vrstu ograničene samouprave unutar Mađarske države. Dvostruka monarhija, drugim riječima.

Sada je poznato da je Franz Ferdinand, nasljednik prijestolja, želio prevladati slabe strane dualizma Austro-Ugarske i zamijeniti ovaj dualizam sa 'trostrukom' reorganizacijom. Ova trostruka struktura trebala je doći dajući južnoslavenskim teritorijima koji pripadaju Austriji samoupravu, na načina na koji su zemlje i kraljevstva predstavljeni u *Reichsratu* i također zemlje Svete Krune sv.Stjepana imale samoupravu. Time bi došlo do trostruke strukture umjesto postojećeg dualizma. Vidite kako, da je bilo realizirano, ovo moglo voditi do individualizacije odvojenih južnoslavenskih naroda unutar nekakve južnoslavenske zajednice u Austro-

Slavenskim oblastima. To bi značilo korak bliže s ciljem asimiliranja zapadnih Slavena u zapadnu kulturu, tako radeći protiv onoga što sam u ovim predavanjima zvao rusizam. To je prilično dobro moglo uspjeti, jer je struktura Austrijske države sasvim federalna, ne centralistička, i prije rata sve je više namjeravala dati federalni status pojedinim narodima. Od 1867 do 1879 cilj je bio centralizam; od 1879 nadalje napori centraliziranja morali su se vidjeti kao pogrešni, i daje je cilj bio federalizam.

U opoziciji s ovim bili su napori dijela Srbije za osnivanjem konfederacije južnih Slavena pod srpskom hegemonijom. To nije izniknulo iz srpskog naroda, ali opisao sam vam kako je ljude lako, na određeni način, jednostavno voditi pomoću sugestije. Da bi se to dogodilo, južnoslavenske teritorije bi, naravno, trebalo istrgnuti od Austro-Ugarske.

Ovo zaključuje moj kratak pregled o tome što leži iza Austro-Srpskog sukoba. Ovo što sam upravo rekao je sve što je u vezi Austro-Srpskog sukoba. Može se misliti da je taj sukob mogao biti 'lokaliziran' — već sam jednom prije koristio ovaj izraz. Da je do toga došlo — govorim hipotetički — europski rat bi bio izbjegnut. Što bi se dogodilo da su striktno opisane namjere austrijskog državnika bile realizirane? Dio Austro-Ugarske vojske bi ušao u Srbiju i ostao sve dok Srbija ne prihvati ultimatum koji bi ukinuo mogućnost južnoslavenske konfederacije pod srpskom hegemonijom, i, naravno, ruskom vlašću. Ako se ni jedna europska sila ne bi umiješala po tom pitanju, ako ne bi napravili ništa osim bili u pripravnosti, takoreći, tada se ne bi dogodilo ništa osim prihvaćanja ultimatum. Jer Austrija je garantirala da nema namjeru pripajanja bilo kojeg dijela srpskog teritorija na bilo koji način. Kao rezultat, ovakvo ubojstvo kakvo se odigralo mnogo puta — ono od Franza Ferdinanda bilo je samo zadnje u cijelom nizu potaknutih od srpskih agitatora — ovakva ubojstva se ne bi bila dogodila, a bez ovakve agitacije osnivanje južnoslavenske konfederacije pod vlašću Rusije je, ili bi bilo, naravno, nemoguće. Da su događaji imali ovakav tijek — ponovno govorim hipotetički — ovaj rat ne bi nikad bio izbio.

Dakle kakva je veza između Austrijsko-Srpskog sukoba i Svjetskog rata? Za dokučiti ovu vezu neophodno je proći iza razumijevanja vanjske situacije i, ako to mogu reći, ući u dublje tajne europske politike. Mi ne želimo ući u politiku; želimo razumjeti u našim dušama što je bilo to što je živjelo u tim politikama. Želim odgovoriti na pitanje: Kako se europski sukob pojavio iz Austrijsko-Srpskog sukoba? Što je veza između Austrijsko-Srpskog pitanja i europskog pitanja?

Moramo usmjeriti pažnju na ono što sam upravo rekao o južnoslavenskoj konfederaciji. Bilo je to Britansko Carstvo, sve više uzima svjesni oblik, koje je bilo zainteresirano za južnoslavensku konfederaciju, nezavisnu od Austrije, ali pod vladavinom Rusije. U zajednicama koje sam spominjao postojalo je osnivanje onog što se nazivalo Dunavska konfederacija — s čime se mislilo na ovu južnoslavensku konfederaciju, koja je uključivala južnoslavenske narode zajedno s Rumunjskom i obuhvaćala južne Slavene Austrije — ovo je naročito raspravljano. U devedesetima devetnaestog stoljeća svugdje u okultnim školama Zapada nalazimo, pod direktnim utjecajem britanskih okultista, nagovještaje da će se ovakva dunavska konfederacija morati uspostaviti. Također su rađeni pokušaji manipuliranja cijele europske politike prema stvaranju ove dunavske konfederacije, koja bi zahtijevala odricanje od Austrijsko-Slavenskih teritorija.

Zašto je Britansko Carstvo bilo zainteresirano za ovu dunavsku konfederaciju, projekt koji je bio protu-Austrijski i pro-Ruski? Sile koje su bile u opoziciji jedna prema drugoj najjače u zadnje vrijeme kao posljedica imperijalizma koji je izbio u cijelom svijetu, te sile koje stvarno koegzistiraju s najvećim neprijateljstvom, su

Britansko Carstvo i Rusko Carstvo. Ovakva skrivena neprijateljstva mogu se zaista izvana manifestirati kao prijateljstva i alijanse. Kada postoji ovakvo gorko neprijateljstvo između zemalja koje izvana koegzistiraju miroljubivo, određene posljedice rezultiraju iz činjenice da naša zemlja ima specifičnu karakteristiku: naime, da je sferičnog oblika. Kad bi naša zemlja bila ravno poprište rastegnuto u svim smjerovima, do ovakvih sukoba ne bi moglo doći. Ali pošto je naša zemlja okrugla, ne samo da bi se mi eventualno vratili natrag na početnu liniju ako bi dovoljno dugo hodali pravocrtno, već se događa i nešto drugo: carstva koja se šire dolaze u određenoj točki jedno nasuprot drugom, i kada se sudare moraju završiti sa svojim suprotnim interesima. Ovo se dogodilo između Britanskog i Ruskog carstva. Između mnogih situacija, to je postalo najočiglednije kada su se sa velikom silom sudarili u Perziji. Pitanje je bilo: Hoće li Rusija uspjeti u prodoru prema Indiji i tamo postepeno porubiti Britansko Carstvo, ili će Britansko Carstvo podići zaštitu?

Kada je vaš cilj dobiti suverenost, to možete raditi pomoću rata, ili drugim sredstvima, zavisi što izgleda najpovoljnije. Za Britansko carstvo izgledalo je na trenutak — u slučaju država, računa se samo s ograničenim periodima vremena — povoljnije spriječiti Rusiju od postupaka protiv Indije dajući različiti kanal, skretanjem njene pažnje u drugom smjeru u kojem može postići zadovoljenje njene prirodne ambicije. Carstva su uvijek ambiciozna. To se moglo postići ustupajući Rusiji suverenitet nad takozvanom dunavskom konfederacijom. Tako je Britansko carstvo bilo indirektno zainteresirano da dunavska konfederacija bude što je moguće šira, jer su Slaveni na Jugu željeli biti zajedno, a ovaj osjećaj pripadnosti je bio potaknut na način kako sam vam opisao. Dakle konfederacija južnih Slavena trebala se odigravati u ruskim rukama tako da joj to odvuče pažnju od drugih smjerova. To je zašto je konfederacija južnih Slavena, koja se trebala postaviti pod ruskim suverenitetom, bila u britanskom interesu. To je bila duga priča, dobro pripremljena unaprijed.

Ovdje vidimo jednu od niti koje povezuju Austrijsko-Srpsko pitanje sa pitanjem suvereniteta na svjetskoj razini. Ovo je kako je sam odnos između Britanskog i Ruskog carstva uvučen u stvari. To nije stvar Austrije i Srbije, za cijeli Austrijsko-Srpski odnos neminovno se javlja pitanje: Treba li Austrija poduzeti korak prema trostrukoj strukturi, tako skrenuti konfederaciju južnih Slavena sa svog puta, ili napraviti korak prema konfederaciji južnih Slavena pod ruskom dominacijom? Na ovaj način Austrijsko-Srpsko pitanje postaje spareno s europskim pitanjem.

Kada postoji ovakva situacija — jer ono što sam upravo opisao živi u ljudskim bićima kao apsolutno stvarni impulsi — to je kao električni naboj koji se u određenom trenutku mora isprazniti. Ovo je, onda, bila jedna od niti.

Još je, međutim, veoma upitno da li bi Austrijsko-Srpski konflikt morao voditi do Svjetskog rata, kada ne bi bilo daljnjih aspekata kao dodatak uz ove koje smo upravo raspravili. Zaista, malo je vjerovatno da bi tako bilo, kada ne bi bilo drugih uzroka. Ali bilo je mnogo drugih impulsa, koji su svi pojačavali situaciju. Prvi i najistaknutiji među njima bila je Francusko-Ruska alijansa unutar opće europske situacije. Ova Francusko-Ruska alijansa postojala je od devedesetih devetnaestog stoljeća i, gledajući objektivno, nije mogla biti neprirodnija. Nitko neće sumnjati da je Francuska ušla u ovu alijansu s pogledom na vraćanje Alsace-Lorraine, jer se ne može zamisliti ni jedan razlog za ovu alijansu. Svi drugi razlozi samo bi govorili protiv ovakve alijanse. Na kraju, ipak, ti drugi razlozi imaju malu težinu u usporedbi s upravljačkim silama, jer je činjenica da alijansa kao ova postoji; čije postojanje predstavlja realnu silu. Ona je tamo. Mnogo važnije od stvarnog cilja ove alijanse je

činjenica da ovdje postoji zapadna i istočna država koje u kombinaciji čine monstroznu vojnu snagu. A između njih leži Njemačka koja ne može nego osjećati stalnu vojnu prijetnju veličine ove kombinirane francuske i ruske vojne moći. Ovo okruženje Njemačke na Zapadu i Istoku od Francusko-Ruske alijanse postaje jedna od upravljačkih snaga europskih sukoba.

Da bi otkrili daljnje utjecaje koji su igrali ulogu moramo pogledati slijedeće: Zadnjih desetljeća, imperijalizam je vodio do opće želje za ekspanzijom. Trebate samo pogledati, na primjer, na monstrozni rast Britanskog carstva. Ili pogledajte Francusku, čija je teritorijalna ekspanzija kroz zadnjih par bila neusporedivo veća nego ikada prije, kada je Francuska, kako je sama rekla, koračala na čelu europske civilizacije.

Događaji su zadnjih desetljeća bili kao lančana reakcija: U svakom slučaju ono što je došlo slijedeće nije se moglo dogoditi bez onog što je bilo prije. Zadnja točka odstupanja — naravno da možemo ići i dalje natrag — leži u uzimanju suvereniteta nad Egiptom od Britanskog carstva. Za današnji način razmišljanja savršeno je razumno opravdati ovakvu akciju tvrdeći da je neophodno zaokružiti i osigurati nečiji posjed. Ekspanzija britanskog suvereniteta nad Egiptom opravdana je govoreći da je potreban most prema Indiji. Nada je bila da će se dobiti i Arabija, tako stvoriti direktnu vezu s Indijom.

Ekspanzija Britanskog carstva koja je uključila Egipat osigurava, do neke mjere, zaštitnu barijeru protiv neugodne ekspanzije Ruskog carstva zapadno; svaka takva ekspanzija zapadno ne bi trebala previše štetiti Britanskom carstvu ako bi Egipat pružio neophodnu vezu s Indijom.

Sada pošto je Zemlja sferična, nema dovoljno teritorija za neograničenu ekspanziju carstava jer će se eventualno sudariti. Kao posljedica ekspanzija jednog carstva generira kod drugog jednaku žudnju za ekspanzijom. Tako je ekspanzija Francuske da uključi Maroko, u dvije faze 1905 i 1911, ništa drugo nego posljedica ekspanzije Britanskog carstva da uključi Egipat. Zajedničko priznavanje ovih ekspanzija — francusko priznavanje britanske dominacije nad Egiptom i britansko priznavanje francuske dominacije nad Marokom — osiguravaju niti sa kojima Entente Cordiale između Francuske i Britanskog Carstva može biti ispletana. Ali pošto je Njemačka bila u sredini, napravljeni su naponi, kao što znate, za osnivanje Trostruke Alijanse: Njemačka, Austrija, Italija.

Međutim, raspodjela Maroka i Egipta, i ono što je slijedilo, značilo je da je, na Alžirskoj konferenciji, a posebno uz pomoć starijeg talijanskog političara koji je bio dobro verziran u ovim stvarima, Italija bila čak i tada uspješno uvučena u sferu utjecaja zapadne antante između Francuske i Engleske. Poslije Alžirske konferencije pametni ljudi u Centralnoj Europi nisu više vjerovali da će Italija moći ostati vjerna Trostrukoju Alijansi. Zbog načina na koji se ponašala moralo je za nju biti posljedica, koje su rezultirale uzimanjem Maroka od Francuske. A posljedica je bila da je Italiji dopušteno da se etablira u Tripoliju. Kao efekt to je značilo da je Italiji od Zapada dano dopuštenje da vodi rat protiv Turske. Tako je Egipat vodio u Maroko, a Maroko u Tripoli. Zatim, pošto je Tripoli značio novo slabljenje turske pozicije, Tripoli je vodio do Balkanskog rata. Ovi događaji su se dogodili kao lančana reakcija, Egipat-Maroko-Tripoli-Balkanski rat; svaki je nezamisliv bez prethodnog.

Pošto je Turska oslabljena sa Talijansko-Turskim ratom, ili ratom u Tripoliju, južnoslavenski narodi, sa ostalima na njihovom tragu, a također i grčkim narodima, smatrali su se dovoljno jakim da dobiju balkanski poluotok za sebe. Kao rezultat

toga, trend prema južnoslavenskoj konfederaciji postaje vezan s nacionalnim aspiracijama balkanskih država. Povezivanje ova dva lanca dali su ishod Balkanskog rata u kojem je Srbija bila najjači pobjednik. Srbija je narasla vrlo jaka, neusporedivo s onim koliko je bila ranije. Kao posljedica je došlo do oživljavanja ideala osnivanja južnoslavenske konfederacije pod hegemonijom Srbije i ukupnim suverenitetom Rusije. Ovo je vodilo do agitacija koje su kulminirale ubojstvom Franza Ferdinanda, koje je dalje vodilo prema Austrijsko-Srpskom ratu. Sada smo dvije veze doveli zajedno: Austrijsko-Srpsko pitanje je bilo povezano s europskim pitanjem kao posljedica samog povijesnog procesa.

Oni koji su s razumijevanjem slijedili ove događaje pod ovakvim okolnostima mogli su mnogo godina unaprijed vidjeti dolazak rata, koji visi kao Damoklov mač nad europskom kulturom i civilizacijom. Gdje god su raspravljane ove stvari mogli ste čuti kako su ljudi shvatili da će ruske pretenzije dovesti do konflikta između Centralne i Istočne Europe. Ovaj konflikt je bio neizbježan. Nitko tko proučava povijesne realitete neće reći da ovaj sukob između Centralne i Istočne Europe nije temeljen na onom što bi mogli nazvati duhovna nužnost. Baš kao što su u drevna vremena izbivali sukobi između rimskih i germanskih naroda, tako i u moderna vremena moraju biti konflikti između Centralne i Istočne Europe. Mogao je imati raznovrsne forme ali konflikt je morao biti. Sve ostalo, ukoliko je imalo veze s Istokom, bilo je uključeno u ovaj konflikt.

Pretenzije rusizma su vodile do očekivanja da će negdje ove pretenzije dovesti do pokušaja Rusije da nametne suverenitet na Balkansku ligu. To je očekivano. Zemljopisna situacija čini neizbježnim da dođe do sudara između Rusije i Austrije. A kada do ovog sudara dođe — tako su rekli svi koji su godinama kontemplirali ove stvari — sve drugo će slijediti automatski.

Kako bi, pitano je, situacija bila oblikovana sa postojećom strukturom alijansi u trenutku napada Rusije na Austriju? Očito nitko nije očekivao da Austrija na svoju ruku napadne Rusiju. To je bilo nezamislivo; Austrija nije sebe mogla zamisliti da otpočne napad na Rusiju. Trebalo je pretpostaviti, dakle, da će se stvari odvijati na način koji omogućava Rusiji sa napadne Austriju. Pa dobro! Zbog alijanse između Austrije i Njemačke, može se očekivati da Njemačka stane uz Austriju i zauzvat napadne Njemačku. I kao rezultat njemačkog napada na Rusiju — govorim vam što se pretpostavljalo — došla bi na vidjelo Francusko-Ruska alijansa. Francuska bi bila obvezna stati na rusku stranu i napasti Njemačku. A zbog odnosa Francuske i Engleske — bilo to navedeno u ugovoru ili ne — Engleska bi se morala pridružiti napadu na strani Rusije i Francuske. Ove stvari su se predviđale. Struktura sporazuma i alijansi automatski bi dovela do niza događaja.

Na kraju, niz nije bio sasvim ono što su očekivali oni koji su se bavili iz dana u dan, budućnošću Europe. Kakav je to oblik poprimilo? Pogledajmo. Već sam vam opisao povijest ultimatum, odbijanje ultimatum, inzistiranje Austrije na prihvaćanju ultimatum. Ali europske sile nisu ostale indiferentne na sve ovo, jer je Rusija odmah bila spremna ući u sukob kao srpski zaštitnik. To je učinilo lokalizaciju Austrijsko-Srpskog pitanja nezamislivom. Iz Britanskog centra dolazile su svakakve besmislene sugestije napravljene od onih koji bilo da žele imati udjela u stvarima bez da ih ispravno promišljaju, ili žele za sebe od početka izgraditi svjetsku reputaciju da žele riješiti stvari miroljubivim sredstvima. To u stvari nije bio cilj, ali bi bilo poslije moguće kazati da je bio.

Tako su besmislene sugestije za sazivanje konferencija, svih vrsta, od Engleske, Njemačke, Francuske i Italije, da odluče o neriješenim pitanjima. Možete misliti što

može proizaći iz ovakvih konferencija! Većina prosudbi je bila o tome da li je austrijski zahtjev Srbiji bio opravdan ili ne. Na temelju realne situacije, zamislite, molim, kako bi glasovanje trebalo ići! Italija je bila unutra napustila Trostruku Alijansu, Francuska je bila na Ruskoj strani, Rusiju bi očito jedino zadovoljilo ako se Austrija odrekne prava inzistirati na prihvaćanju ultimatum, Engleska je bila sklona dunavskoj konfederaciji. Ostavljajući Austriju sa strane, većina je bila za Italiju, Francusku i Englesku. Njemačka bi očito bila nadglasana po svaku cijenu. Ova konferencija nije mogla voditi nigdje osim do odbijanja onoga što je Austrija, sa svoje pozicije, bila prisiljena tražiti. To je značilo da ako se ova konferencija bude održala to neće biti ništa drugo nego farsa, jer bi Austrija bila prisiljena odustati od svojih pretenzija, ili bi, bez obzira na rezultat konferencije, nastavila zahtijevati prihvaćanje ultimatum. Drugim riječima, konferencija ne bi bila ništa nego blef, kako oni kažu. Temeljito proučavanje dokumentacije otkriva, međutim, da je od početka Rusija imala pretenziju da se miješa u Srpsko-Austrijsko pitanje. Dakle je stvarno irelevantno da li je Svjetski rat došao kao rezultat automatskog niza događaja ili promišljenih postavljenih prizora koji su neizbježno vodili do rata.

To su bili postavljeni prizori koji su se dogodili, kao dodatak različitim impulsima, morate također uzeti u obzir i sasvim određeno raspoloženje. Možda ni jedan svjetski događaj, ni jedan povijesni događaj do ovog, nije nikada bio toliko zavisano o određenom raspoloženju. Raspoloženje duše onih koji su sudjelovali u izbijanju Rata krajem srpnja 1914 je bio jedan od najvažnijih uzroka. Naravno da je bilo agitacija kod izbijanja prethodnih ratova, ali oni nisu zamahnuli s tako burnom, uraganskom silom, kao događaji između 24 srpnja i 1 kolovoza 1914. Unutar nekoliko dana monstruoza agitacija se sakupila nad učesnicima, agitacija u kojoj se koncentrirala sva akumulirana napetost mnogih godina kroz koje se ovaj događaj mogao predvidjeti. Ovo raspoloženje se svakako mora uzeti u obzir. Oni koji to ne učine mogu samo pričati prazne fraze.

Mogu se dati svakakve naznake da bi karakterizirali ovo raspoloženje, ali ja ću privući vašu pažnju na samo jednu. Zbio se događaj koji je indirektno, premda veoma snažno, povezan s izbijanjem Rata. Ako će se procijeniti ispravno on će, i mora biti, smješten na ispravnom mjestu između drugih događaja u Europi. To je bio njemački račun za obranu, stavljen ispred Parlamenta poslije Balkanskog rata, koji je određivao budžet za uvećanje njemačke vojske preko jedne velike isplate. Ovo povećanje njemačke vojske, koje, usput budi rečeno, koje nije bilo ni približno završeno u vrijeme kada je izbio Rat, može se proučavati u vezi s rezultatima Balkanskog rata. Ovi rezultati su pokazali da je za neizvjesno vrijeme u budućnosti sudar između Rusije i Austrije bio manipuliran. Samo je zbog izvjesnih situacija, u koje sada ne želim ulaziti, Rusija bila spriječena već 1913 od napadanja Austrije da bi dobila suverenitet i dominaciju nad balkanskom konfederacijom. Povećanje njemačke vojske nije poduzeto iz drugih razloga — kako sam rekao, danas biram izraze vrlo precizno — osim prijeteće svađe s Istokom. Ipak je francuska reakcija promptno uslijedila: Ako Njemačka povećava svoju vojsku, tada i mi moramo nešto učiniti da pojačamo našu. Ono što to znači je da sudbina, neizbježna potreba Centralne Europe da poduzima mjere predostrožnosti s obzirom na Istok, uvijek donese pojačanje na Zapadu, što prirodno dovodi do daljnjih reakcija.

Stvari se odvijaju na ovaj način. Posebno, sve povezano s računom za obranu poslije Balkanskog rata generiralo je strašnu nervozu u Centralnoj Europi jer je izgledalo da se cijela europska periferija okrenula protiv Centralne Europe. Mišljenja su se razlikovala jedino u slučaju Italije: Neki su još mislili da će se nekako ubaciti sa svojom sudbinom sa Centralnom Europom, dok drugi nisu držali da je to moguće.

Pretpostavimo — hipotetički — da Svjetski rat još nije izbio. Postojao je samo jedan preduvjet koji ga je mogao spriječiti. Rusija bi se morala suzdržati od trenutnih ratnih prijetnji — drugim riječima mobilizacije, koja se pod prevladavajućim okolnostima može gledati jedino kao ratna prijetnja. Centralna Europa nije mogla ni na trenutak misliti da Francuska neće ići s Rusijom, dakle trebalo je računati sa napadom na dva fronta. Jedini smjer djelatnosti otvoren za one koji su bili odgovorni bio je da na neki način paraliziraju napad. Nitko na odgovornom položaju nije mogao razmišljati: Provedimo slijedeća dva tjedna na konferenciji! Ne samo da ova konferencija nije mogla voditi nigdje, kao što sam rekao, već bi i značila određeni poraz. Ali ne može se od nikog očekivati da na početku prihvati poraz. Dakle jedina mogućnost da se odgovori na monstruoznu vojnu nadmoć Zapada i Istoka je pomoću brzine.

Za ovo je jedini mogući način bio, kako sam ranije pokazao, da se prekrši međunarodni zakon i uđe u Belgiju. Svako drugo rješenje bi vodilo u angažiranje većine njemačke vojske u dugom obrambenom ratu na Zapadu istovremeno ostavljajući otvoren put invaziji s Istoka. Ovo je bio jedan od onih povijesnih trenutaka u kojem je — bez obzira izrazili se zgodno ili ne — država prisiljena ući u kršenja zakona radi samoodržanja. Nije bilo drugog načina za odgovorne za tu državu. U Centralnoj Europi je bilo — a danas pažljivo biram riječi da bude sasvim jasno što mislim — za one na odgovornim pozicijama krajnje monstruozno pokušati ratovati na dva fronta istovremeno.

Tako je napravljen pokušaj da se stvar ograniči na jedan front. Pažljivo, pažljivo planirano, napravljeni su pokušaji da Francuska ostane neutralna, i vjerovalo se da se Francusku može navesti da ostane neutralna. Nitko u Centralnoj Europi nije imao namjeru naštetiti Francuskoj. S osjećajem potpune odgovornosti moguće je kazati da apsolutno nitko u Centralnoj Europi, nitko u Njemačkoj, nije imao namjeru naštetiti Francuskoj. Ono što je učinjeno to je učinjeno samo zbog povezivanja stvari što je brže moguće na Zapadu da bi se spriječila prijetnja invazijom s Istoka. Prema tome uvijek je zapanjujuće koliko mnogo se govori u svijetu o svim zvjerstvima koje je Njemačka počinila prema Zapadu. Nikakva zvjerstva se ne bi dogodila da je samo Francuska proglasila svoju neutralnost.

Francuska je bila savršeno sposobna obraniti sebe i Belgiju od bilo kojeg napada. Da je Francuska bila prisiljena držati se sporazuma s Rusijom njena je to vlastita stvar i ne bi se trebala iznositi zajedno kao zvjerstva počinjena od Njemačke, jer vjernost jedne države drugoj ne tiče se njenih neprijatelja.

Pošto se pokazalo nemoguće držati Francusku neutralnom direktnim sredstvima, onda je napravljen pokušaj preko Engleske — ovdje, također, bez uspjeha. Mnogo puta sam se dotakao kako je Engleska mogla spasiti Belgiju i, isto tako, Francusku. Ove stvari treba gledati apsolutno objektivno. Molim prihvatite kao potpuno objektivnu izjavu da, jednom kada više rat između Austrije i Srbije nije mogao biti lokaliziran jer Rusija to ne bi dopustila, naponi su rađeni da se barem spriječi širenje na Zapad. Stvarno, nitko se u Centralnoj Europi nije uhvatio na ludio da želi ratovati na dva fronta, a kamoli kasnije na tri.

Da su sve općenite neistine slijedile iz ovoga sada nije iznenađujuće, kada nas svaki novi dan zapanjuje s novim lažima, izgovorenim, napisanim, i tiskanim. Prije nego sam danas došao ovdje našao sam da je netko stavio na moj stol pamflet od nekog uključenog u debatu o neutralnosti sa Georgom Brandesom. Ovdje, na engleskoj strani, imate Williama Archera, u čijem pamfletu nalazite jedno uz drugo crnu sramotu Njemačke i čistu nevinost saveznika. Deset točaka ilustrira crnu

sramotu, i anđeosku, krajnju nevinost saveznika; trebamo razmotriti samo jedno od toga, ono drugo. Druga točka kaže da u Njemačkoj postoji značajna frakcija koja otvoreno agitira za daljnju teritorijalnu ekspanziju, bilo unutar ili izvan Europe. Kao kontrast rečeno je za saveznike — na engleskom, označite: Saveznici nemaju želju za bilo kakvom teritorijalnom ekspanzijom, najmanje na račun Njemačke; čak su i Francuski osjećaji za Alsace-Lorraine isključivo miroljubivi.

Moji dragi prijatelji, mnogo toga se može i tiskati i kazati ovih dana! Ostalih devet točaka je u sličnom stilu. Samo pomislite na ekspanziju koju su Engleska i Francuska poduzele zadnjih desetljeća; a zatim pročitajte kako ove zemlje nemaju želje za teritorijalnom ekspanzijom. U današnjem vremenu sasvim je moguće reći i tiskati nešto sasvim suprotno od istine, baš kao što je i moguće da bezbrojni ljudi to vjeruju. Ljudi zaista vjeruju ove stvari.

Ovdje, dakle, imate povijesni pogled na ove događaje. Sada moramo povezati ovaj vanjski povijesni proces s onim što možemo otkriti kroz naše znanje o impulsima sa Zapada koji rade već dugo vremena. Nisu svi impulsi koji u većem ili manjem stupnju koriste okultne sile — kao one koje smo spominjali — uključeni u ono što bi mogli nazvati vanjska razgranatost: naime, Slobodno zidarstvo, iako kako smo vidjeli, veliki dio je zaista donijelo zapadno Slobodno zidarstvo. Mnoge strune su vučene od onih koji su tamo uključeni. I kao što sam rekao, računa se na duge vremenske periode.

Sada na ono na što sam ukazao dodajte činjenicu da se Slobodno zidarstvo podvrglo procesu konsolidacije u Engleskoj početkom osamnaestog stoljeća, na temeljima, koji su naravno, stariji. Unutar Britanije, ne Carstva, već Ujedinjenog Kraljevstva, Slobodno zidarstvo ostaje — koristit ću ispravan izraz — esencijalno cijenjeno u interesima kojima teži. Ali bilo gdje, izvan Britanije, uglavnom — ili zaista ekskluzivno — od Slobodnog zidarstva su provođeni politički interesi.

Takvi politički interesi, na najvećem stupnju, provođeni su na primjer od francuskog *Velikog Oriјenta*, i također od ostalih Velikih Loža. Možete pitati: O čemu se tu radi za Englesku ako su politički trendovi u drugim zemljama potaknuti određenim nalogima Slobodnog zidarstva koje posjeduje okultnu pozadinu? U odgovoru se možete podsjetiti da je prva Velika loža u Parizu osnovana pod jurisdikcijom Engleske, ne Francuske! Osnovao je Englez, ne Francuz; i onda su Francuze pustili unutra. Tada se isto podsjetite da je nakon osnivanja Velike lože u Parizu 1725, ovaj *Grand Orient* zauzvrat odobrio osnivanje lože pod svojom jurisdikcijom u Parizu 1729. Bilo je, pod jurisdikcijom Engleske, osnivanje Gibraltara 1729, Madrid 1728, Lisabon 1736, Firenca 1735, Moskva 1731, Stockholm 1726, Geneva 1735, Lausanne 1739 i Hamburg 1737. Mogu dugo nastaviti s ovom listom. Mogao bih vam pokazati kako je osnovana mreža ovih loža, koje su djelovale kao vanjsko oruđe za određene okultne, političke impulse. One su se razlikovale u karakteru od inih u Ujedinjenom kraljevstvu. Kao dodatak veličanstvenom nizu promjena kako ih vidimo u povijesti, kao što su jakobinci i uzbuđenje koje su izazvali, Carbonari i njihova politička aktivnost, Cortes u Španjolskoj i drugi, oni također imaju jak utjecaj na kulturu njihova vremena i odaslali su pucnjeve koji su se čak pokazali i u radovima najvećih duhova njihova vremena. Trebamo samo misliti na Rousseauovu prirodnu filozofiju, ili kritičku filozofiju Voltairea, koji postaje sve ciničniji iako mu je cilj bio prosvijetliti, ili naponi Illuminata, koji su željeli nadići prevladavajući cinizam, i slični krugovi. Ovi napredni krugovi bili su zgnječeni reakcionarnim strujama, ali nastavljaju raditi na razne ilegale načine.

Dakle ovdje imate izvor mnogo toga što sam opisivao. I morate ovome dati važnost: Engleski Slobodni zidari mogu držati da su njihove lože sasvim respektabilne

i da ih se druge ne tiču; ipak ako pogledate iza povijesnih veza i međuigru suprotnih struja, sigurni ste da nalazite visoku britansku politiku kako se krije u pozadini.

Za razumjeti dublji značaj ove politike neophodno je malo nacrtati nedavnu povijest. Pripreme su se odvijale od šesnaestog stoljeća nadalje, postojala je tendencija još od sedamnaestog stoljeća nadalje demokratizacije društva — u nekim zemljama brže, u drugima sporije — uzimajući moć od nekolicine i dajući je širokim masama. Nisam ovdje upetljan u politiku pa se prema tome neću izjasniti u pogledu demokracije ili nečeg drugog. Samo želim navesti činjenice. Impuls prema demokraciji ima svoj efekt u modernim vremenima sa različitim brzinama, i tako se pojavljuju različite struje. Pogrešno je, kada je vidljivo više struja, slijediti tijekom samo jedne. Način na koji struje teku svijetom je takav da jedna uvijek nadopunjuje ostale. Recimo da zelena i crvena struja teku jedna uz drugu. Ništa okultno se ne misli kod ovih boja — to je samo ilustracija da dvije struje teku jedna uz drugu. Obično su ljudi, mogu reći, hipnotizirani u gledanju samo jedne od struja, dok propuštaju vidjeti ostale koje teku uz nju u istom periodu u povijesti. Kao što znate, ako gurnete kokošji kljun u tlo i zatim odlazeći povučete liniju, kokoš će uvijek hodati uzduž ove linije. Na isti način danas ljudi, posebno sveučilišni povjesničari, vide samo jednu stranu, pa prema tome nikad stvarno ne razumiju povijesni proces.

Paralelno sa demokratskom strujom došlo je i do korištenja okultnih motiva u različitim tajnim društvima — u izoliranim slučajevima, također i masonskim redovima. U svojim ciljevima ona nisu, naravno, duhovna, ali su razvila, nazovimo to, duhovnu aristokraciju paralelnu toj demokratskoj struji koja je bila na djelu u Francuskoj revoluciji; aristokraciju loža koje su se razvile. Da bi danas jasno vidjeli kao ljudska bića, bili otvoreni svijetu i razumjeli svijet, neophodno je da ne budemo zaslijepljeni demokratskom logikom — koja ima mjesta samo u vlastitoj sferi — pomoću praznih fraza o demokratskom napretku i tako dalje; također je neophodno ukazati tu drugu struju koja se smjestila s namjerom dobivanja moći za nekolicinu pomoću onog što leži skriveno u utrobi lože —rituala i njenog sugestivnog utjecaja. Neophodno je također naznačiti i ovo.

To se zaboravilo za vrijeme doba materijalizma, ali prije pedesetih prošlog stoljeća ljudi su ukazivali na ove stvari. Proučite filozofe povjesničare prije 1850 i vidjet ćete da su ukazivali na vezu između loža i Francuske revolucije sa svim što je slijedilo. Za vrijeme perioda na koji se može gledati kao na pripremu za danas, zapadni povijesni razvoj, zapadni svijet, nikad se nije emancipirao od loža. Utjecaj loža je uvijek bio na djelu. Lože znaju kako naći kanale kroz koje će utisnuti određeni smjer na ljudske misli. Jednom kada je mreža ispletana — od kojih sam vam pokazao samo par čudnih — samo je potrebno pritisnuti dugme da bi se stvari pokrenule.

Emancipacija od svih ovih situacija, i ovakvog nepristranog zagrljaja čovječanstva, stvarno dolazi samo pod utjecajem takvih velikih duhovnosti kakve su se razvile u njemačkoj filozofiji počevši sa Lessingom, i razvijajući se kroz Herdera i Goethea. Ovdje imate duhovnu struju koja uzima u obzir sve što živi u ložama, ali na takav način da je misterija iznesena iz opskurnosti loža i transformirana u čisto ljudsku stvar. Trebate samo pogledati Goetheovu basnu [Zelena zmija i lijepa Ljiljana](#), u *Wilhelm Meister* i druga Goetheova djela. To je bio materijal s kojim se može napraviti korak ka emancipaciji i koji još i danas čini emancipaciju mogućom. Tako možete vidjeti cijeli dio njemačke kulturne povijesti portretiran u mojoj knjizi [Misterij čovjeka](#) kao zaboravljeni odjek koji je potpuno nezavisan od svih intriga loža.

U zapadnoj kulturi kroz zadnjih par stoljeća koja su prethodila našem lako ćete naći mnogo demonstracija kako je karakter ideja u egzoternom svijetu proizašao iz ezoternog razmišljanja loža. Očito to se ne odnosi na vrijeme prije Kraljice Elizabete i Shakespearea ali je zasigurno točno za ono što je došlo kasnije. Ali duhovna kultura povezana s Lessingom, Herderom i Goetheom nema takvih veza. Možete pitati: Što sa njemačkim Slobodnim zidarstvom — u Austriji je zabranjeno, tako ih tamo nema — ili mađarskim Slobodnim zidarstvom? Dakle, drugi im nisu dopustili da se pridruže. Oni su prilično neškodljiva gomila. Premda se mogu činiti prisni s obzirom na njihove tajne, to nije ništa nego predstava.

Stvarni, moćni impulsi koji emaniraju iz centara koje sam vam opisao se stvarno ne nalaze u njemačkom Slobodnom zidarstvu, koje nemam namjeru uvrijediti. Dakle možete lako zamisliti kako je moguće da se neki zbilja čudni događaji odigraju. Pretpostavite, na primjer, da je netko objavio u Njemačkoj stvari koje sam vam rekao o društvima, njihovim tajnim vezama i njihovim vanjskim granama — ložama Slobodnog zidarstva. Bilo bi prilično korisno da se tamo znaju te stvari, ali što bi bila posljedica? Eksperti bi bili pozvani da potvrde ove stvari, a u ovom slučaju eksperti su sami slobodni zidari. Ali ne bi došlo do toga da bilo koji slobodni zidar u Njemačkoj kaže bilo što o engleskim ložama osim da se engleske lože ne zanimaju za politiku, da se zanimaju u potpunosti respektabilnim stvarima. To je sve što zna, jer je neupućen u sve drugo. Može vam se čak reći — a to se stvarno i dogodilo — ako pitate za određena imena, da ona nisu na listi članova. Oni imaju listu ali nisu svjesni da možda najvažniji od svih nisu uključeni na listu. Ukratko, njemačko Slobodno zidarstvo je prilično neškodljivo društvo.

To ne mijenja činjenicu, zaista — i ovo se zaista može reći bez bilo kakve arogancije ili nacionalističke izvještačenosti — da duhovni život njegovan od određenih zapadnih tajnih društava stvarno potječe od Srednje Europe. Pogledajte ovo povijesno. Robert Fludd: učenik Paracelsusa; Saint-Martin u Francuskoj: učenik Jakoba Böhmea. Izvor samog pokreta može se naći u Centralnoj Europi. Sa Zapada je došla organizacija, uspostava stupnjevanja — neke zapadne lože imaju devedeset dva stupnja; samo zamislite koliko uzdignuti postajete ako se uspnete na devedeset drugi stupanj — korištenje znanja za političke ciljeve, i uvođenje određenih vanjskih elemenata.

Upravo smo imali primjer koji je dosta tipičan, onaj na koji sam privukao vašu pažnju. Samo opisujem ove stvari da bi postali svjesni njihove objektivne prirode, baš kao što se i činjenice prirodne povijesti mogu opisati; ne sa bilo koje nacionalističke izvještačenosti. Privukao sam vašu pažnju na nedavno pojavljivanje knjige od Sir Oliver Lodgea, u kojoj on izvještava o komunikaciji koju je primio kroz razne medije od svog sina koji je poginuo u akciji. Knjiga kao ova, napisana od tako istaknutog znanstvenika, sigurno izaziva priličnu senzaciju. Sada kada sam pročitao knjigu nema potrebe da odgađam bilo što a što sam vam rekao prije nekog vremena. Tada sam rekao da ću se vratiti na ovu stvar. Najjači dokaz ponuđen od Sir Oliver Lodgea je slijedeće: Seanse sa različitim medijima rezultirale su manifestacijom duše Raymonda Lodgea, koji je poginuo u akciji. Ove seanse ne govore nam ništa što ljudi nisu već znali i teško bi bile napravile jači utisak na ikog. Ali jedna stvar je napravila jak utisak na eminentnog znanstvenika Sir Oliver Lodgea i cijelu njegovu familiju, koji je do te točke bio vrlo skeptičan prema ovakvim stvarima. Na jednoj seansi je spomenuta grupna fotografija, prikazujući sina Oliver Lodgea zajedno s drugim ljudima. Ova fotografija, jedna od više, opisana je kako prikazuje iste ljude na istom mjestu, ali u različitim aranžmanima; viđeni su isti ljudi, ali s različitim gestama. Raymond Lodge je opisao ovu fotografiju kroz medija na seansi u Engleskoj. Ali Sir

Oliver Lodge i njegova familija nisu znali ništa o ovoj slici, jer je bila snimljena na francusko-belgijskom frontu na kraju života Raymond Lodgea i poslana od njega svojoj familiji, iako još nije bila stigla. Dakle ovaj medij je opisao grupnu fotografiju koja je postojala ali nije bila poznata familiji: učesnicima u seansi. Vidjeli su je tek nakon što je bila opisana od medija.

Za one koji se površno bave okultnim, prirodno je da je ovo veoma uvjerljivo. Kako biste uzeli činjenicu da je na seansi opisana grupna fotografija, o kojoj sudionici ne znaju ništa? Obitelj, sudionici seanse, nisu ništa znali o njoj a nisu ni mediji, jer još nije bila stigla u Englesku. Još je na putu. Stigla je tek kasnije. Ipak je dan točan opis gdje Raymond Lodge sjedi u odnosu na ostale i čak i način na koji je položio ruku na prijateljevo rame. Što bi bilo uvjerljivije od ovoga?

Međutim, interpretacija Sir Oliver Lodgea može samo biti onog tko se samo površno bavi okultnim. Ako nije mnogo znao već je istraživao literaturu — na primjer Schubert ili slični koji su još pisali o ovim stvarima u Njemačkoj oko prve polovine devetnaestog stoljeća — našao bi bezbrojne primjere nečeg što svaki izvorni okultist zna: Kada je svijest prigušena čak i malo, mogu se vidjeti budući događaji. Najjednostavniji slučaj viđenja budućeg događaja je kada netko tko doživi spuštanje svijesti vidi pogrebnu povorku koja se neće zbiti još nekoliko dana. Osoba čak nije ni umrla, ipak netko vidi njen sprovod. Nešto u budućnosti je viđeno. Ovo je sasvim normalno kada je svijest spuštena. Dakle ovo je ono što se desilo: Fotografija je napravljena u Flandriji i bila je na putu u Englesku. Doći će vrijeme kada će obitelj usmjeriti svoj pogled i svoje razumijevanje na nju, kada će je ponijeti u svojim mislima. Medij je vidi kao sliku u budućnosti. Bilo da vidite pogrebnu povorku, ili kako obitelj prima tu i takvu sliku svog sina za nekoliko dana — to je isti fenomen: onaj gledanja budućih događaja unaprijed. To je samo fenomen.

Da je on nešto znao o stvarnim okultnim činjenicama, ne bi interpretirao događaj onako kako je. Ovakva se interpretacija pojavila pošto su okultne vrijednosti, okultni zakoni, viđeni sa materijalističkog stajališta. Do toga dolazi pošto ljudi izbjegavaju takav oblik razvoja koji bi im omogućio razumjeti duhovni svijet u unutarnjem procesu. Umjesto toga žele vidjeti duhovnu oblast laboratorijskim sredstvima, čisto materijalistički. Duh se čini materijalističkim, bilo od Sir Oliver Lodgea ili bilo kog drugog. Ali ovo je samo jedan primjer što se događa svemu što je duhovno. Ove stvari se mogu promatrati, baš kao što možete vidjeti progresiju od Paracelsusa do Fludda, od Jakob Böhmea do Saint-Martina; svugdje se duh čini više materijalističkim.

Kao Antropozofsko društvo uspjeli smo se sačuvati od postajanja materijalističkim pomoću emancipiranja od Teozofskog društva. Jer impulsi koji emaniraju iz takve vrste društva kakvo sam opisao penetriraju duboko u socijalno tkanje. Prirodno, ovdje vas ponovno moram moliti da me krivo ne razumijete. Ne govorim da je ovo prirodna karakteristika zapadnih nacija. Ali ona postoji i uspjela je u utjecaju na tijek povijesti a nije čak ni bez utjecaja na neistinu koja danas igra tako razarajuću ulogu.

Posebno sam na ovu neistinu obvezan privući vašu pažnju, jer ova neistina uvijek poprima oblik optuživanja, okrivljavanja drugih. Ta sumorna novogodišnja nota zbilja nije ništa nego optužba temeljena na iskrivljavanju činjenica, baš kao što je to i članak od Mr Archera koji sam vam ovdje pročitao. Ali vi vidite da se ovakve stvari počinju vjerovati, počinju igrati svoju ulogu. Kroz vrijeme od par tjedana ljudi će zaboraviti da je postojala šansa za mir u formi u kojoj je svijet nije smio previdjeti, i da je ova mogućnost spriječena od sila na periferiji. Ljudi u Europi još jednom počinju vjerovati da je ponuda za mir odbijena od sila Antante na čisto humanitarnom načelu, na temelju iznimnog razmišljanja da ako netko želi mir onda

mora spriječiti da to njega dođe. Čak se i ovakvim grotesknim neistinama danas vjeruje. Da oni to mogu uopće povjerovati dolazi zbog priprema napravljenih pomoću okultizma kojeg sam vam opisivao. To je zaista znak bestidne korumpiranosti duše kada je postalo moguće napisati jednu do druge dvije rečenice koje sam spominjao u vezi crnog i bijelog gavrana. A ta korupcija duše dolazi kao posljedica atmosfere koju su pokvarile organizacije kakve sam opisivao.

U vezi ovog, također — mogu reći sasvim objektivno — da je postojala tendencija da se Srednja Europa emancipira. U cijelom duhovnom životu Srednje Europe otvorenom od Lessinga, Herdera, Goethea, o kakvom smo govorili tijekom našeg antropozofskog života, dovoljno jasno vidite kako je smjer bio prema postepenoj evoluciji u duhovni svijet. Ono za što nije bilo sklonosti, je ući u bilo kakav stalni kompromis s onim što je živjelo u zapadnim strujama kao što su one koje sam vam opisao. To je nemoguće. To je zašto se stvari pojavljuju na različit način.

Pogledajmo načas unatrag na Fichtea, toliko podcijenjenog danas na Zapadu; pogledajmo njegov *Reden an die deutsche Nation*. Na što Fichte cilja? Da Njemačka nacija treba sebe educirati! Ono što kaže u *Reden an die deutsche Nation* nije namijenjeno drugim nacijama; on stremi inspirirati Nijemce da se poboljšaju. Ali izgledalo je da ostali imaju ono što bi mogli zvati pravi 'genij' za nerazumijevanje bilo čega u Njemačkoj. Ta bezopasna nacionalna himna *Deutschland, Deutschland über alles*, koja, ako se potrudite pročitati nekoliko sljedećih linija, ne govori ni o čemu drugom osim o voljenju domovine iznad svega drugog — jer se samo navode različiti dijelovi domovine — je napravljena nečim krajnje grotesknim. Na isti način, ako netko to želi, može se krivo shvatiti Fichtea, pošto on započinje *Reden an die deutsche Nation* s riječima 'Govorim za Nijemce kao takve, i o Nijemcima kao takvima'. Zašto on ovo govori? Jer je Njemačka podijeljena u veći broj malih individualnih država, a on se ne želi obraćati Prusima, ili Švabama ili Saksima, ili narodima Oldenburga, Mecklenburga ili Austriji i tako dalje, već Nijemcima kao takvima. Želio je ujediniti sve pojedince. Dakle on govori s Nijemcima i samo s Nijemcima. Ne želim hvaliti Nijemce, ali ovakve stvari mogu pravedno biti uključene u njihov opis.

Bavio sam se ovim stvarima danas jer definitivno postoji tendencija zasvirati notu u centru, notu različitu od one na periferiji. I ako naš antropozofski rad može pridonijeti toj drugoj noti, nema razloga zašto tako ne bismo tako međusobno govorili. Upravo danas sam primio pamflet našeg prijatelja Ludwiga von Polzera, koji je kao što znate radio ovdje: *Misli tijekom ratnog vremena*. Bez obzira slažete li se u detaljima s onim što on kaže ili ne, zanimljivo je opaziti da se on posebno ne bavi napadima i vrijeđanjima drugih već prije čitanjem buntovnog ukaza svojim austrijskim sunarodnjacima. Njima se on obraća. Očito je postao Austrijanac kao rezultat svoje karme, ali on ipak čita buntovni ukaz austrijskim sunarodnjacima. On ne kaže: Mi smo nevini, nikad nismo napravili ovo ili ono, mi smo čisti bijeli anđeli a svi ostali su crni vrazi. Ne, on kaže:

'Zašto se čovječanstvo mrzi i cijepa na dijelove? Zar vanjske političke razlike u mišljenju zaista uzrokuju toliko patnje? Svaka strana u sukobu tvrdi da zna o čemu se radi, ali u stvarnosti nijedna od njih ne zna.

Silazna, dekadentna kultura bježe svoju smrtnu bitku. Centralne Sile, koje se bore za prvo klijanje nove kulture, nisu je još prepoznale; one se bore za nešto što ne

znaju, za nešto njima nepoznato; i oni su sami ispunjeni uvjerenjima protiv kojih njihovi vlastiti vojnici krvare u bitci.

Stari degenerativni način mora biti, takoreći, izbljuvan naprijed i to je zašto su tako divlji u svom finalnom napadu.

Zar mi nismo ustali protiv toga unutar nas gdje god se okrenemo, tog pristupa Antante koji nosi staru, dekadentnu kulturu? Zar nije zarazio također i nas? Vidimo je na ulici u zadnjoj modi, utjelovljena je u modernoj arhitekturi, krevelji nam se s plakata, u trgovini vodi do orgija, napuhuje sebe u birokratskom ludilu, u njoj samovažni neistinit humanizam laže sebi, naš tisak teži nadmašiti svoje kolege u Antanti u odanosti istini, i tako dalje. Antanta je ovdje između nas, dimi se i bjesni, tvrdi da radi za naše čestite vojnike i sunarodnjake, gotovo sve za one koji su u međuvremenu umrli žrtvenom smrću.

Sve ove stvari teku tako užasavajuće divlje u našoj vlastitoj zemlji — neka se nada posljednji put prije kraja — nisu *deutsch*.

Dakle sve one stvari vrijedne cenzure u njegovoj vlastitoj zemlji on zove 'ne *deutsch*'. Njegov glavni cilj je apelirati na svijest vlastitih sunarodnjaka. Ima dalje, sličnih pasusa u ovoj brošuri. Dobro bi bilo da je ovakva stvar jednom rečena u vezi naših vlastitih stremljenja. Nema potrebe da budemo u potpunoj harmoniji sa svakom rečenicom što je napisana među nama. Najdivnije postignuće bilo bi raditi na svim ovim stvarima nezavisno, čuvajući našu individualnost i ne uzimajući ništa kao dogmu ili kao riječ višeg autoriteta. Ove stvari koje bi trebale doći naprijed su prilično sposobne za to bez pomoći nekog autoriteta. Ali da bi dali našem Društvu smisao trebamo biti zajedno u slozi. Dijelom ovo znači, naravno, da trebamo biti upozoreni na ono što se zbiva među nama i trebamo prepoznati one koji rade uz nas i koji teže prikazati svijetu što se događa unutar našeg antropozofskog društva na takav način da stvarno reflektira intencije našeg Društva. Glavna stvar koju možemo napraviti da pomognemo naše doba je da radimo s razumijevanjem kroz impulse ovog vremena sa našeg stajališta. Ne trebamo gubiti srce, jer koliko god postali nepovoljni uvjeti s vremenom, možemo se sjetiti Lessingovih riječi: Zar nije cijela vječnost moja? Ovo je misao koja se tiče svakog pojedinog ljudskog bića.

Trebali bi biti posebno oprezni da razvijemo dobru praksu s obzirom na pravu evaluaciju i procjenu svega do čega dolazi između nas. U vezi ovoga nadam se da vam ne smeta moje spominjanje nečega, bez želje da kažem bilo što neugodno bilo kome. Periodički *Das Reich*, napravljen od Alexandera von Bernus, čini svaki napor da se kreće unutar naše struje. Dakle zašto je bitno ako se mi slažemo ili ne slažemo o člancima koje objavljuje? Sasvim je moguće ne složiti se sa dobrim dijelom. Ali napravljene su mnoge greške od strane naših članova s obzirom na ovaj časopis. Vidjevši kako ga se grdi sa svih strana, moram reći da stvarno nije u redu bacati prepreke na stazi napora koji izvorno streme raditi u harmoniji s našim Pokretom. Naravno svatko ima pravo na vlastito mišljenje o stihovima koje je Alexander von Bernus komponirao u vezi sa određenim povijesnim okultnim učenjima koja se mogu naći među nama. Ali smatram da su stvari išle predaleko kada je bujica kreštavih primitivnih slova počela stizati od naših članova. Gdje bi to vodilo ako maltretiramo one koji su na našoj strani dok se malo pažnje pridaje onima koji nas vrijeđaju, samo ih pustivši da tako rade?

Želio sam predstaviti ovaj časopis *Das Reich*, koji želi promovirati naša stremljenja, jer želim odgovoriti na pitanje koje bi se moglo postaviti: Što možemo napraviti? Upravo razlog zbog kojeg su ova predavanja održana je naći odgovor na pitanje: Što možemo napraviti? Ono što možemo napraviti je održavati stav razumijevanja, u skladu s našom antropozofskom duhovnom znanosti, prema svemu što se sada događa! Jer kakav bi značaj ove duhovne znanosti bio za nas ako stvarno ne bismo mogli nadmašiti stav koji danas prevladava u cijeloj Europi kod ljudi koji govore o nacionalnim aspiracijama i slično, i oblikuju događaje u skladu s nacionalnim aspiracijama. Unutar Društva koje služi antropozofskoj duhovnoj znanosti nitko ne treba postati nevjerni sin svoje nacije, ili poricati bilo što ne bi trebalo poricati jer je čvrsto združen s određenom nacijom kao rezultat karme. Ali nitko ne može biti pravi antropozof ako je slijep prema veličini onog što se upravo sada događa i dozvoljava sebi da bude zaglušen svim onim sredstvima koje neki na vlasti koriste danas da bi za bi nas zaglušili kako bi izbjegli izjaviti ono što zbilja planiraju. Dakle naznačiti ću one stvari koje je lako vjerovati kada dođu pred nas u sentimentalnoj formi, a ono što je uvijek bilo skriveno sa zaslonima iza kojih su okultni događaji još uvijek treba ostati skriveno iza takvih zaslona.

Mora nam postati jasno da opet može doći vrijeme — danas biram riječi veoma oprezno, tako kažem opet *može* doći — u kojem će bitke postati iznimno strašne jer se mir definitivno nije želio. To može narasti čak i strašnije nego je bilo do sada ako se nešto ne uvede s jedne ili druge strane što može spriječiti ovaj teror. Tada će još jednom biti mogućnost da govorimo o zvjerstvima Srednje Europe; tada će ispod krša i pepela biti zakopana činjenica da su se ova zvjerstva mogla izbjeći ako ljudi ne bi rikali kao bikovi protiv koraka prema miru. To je unutar moći zemalja periferije da donesu mir. Ipak će doći vrijeme — to nikako nije neobično da će doći vrijeme — kada će opet biti rečeno: Nijemci rade ovo ili ono i rugaju se svakom međunarodnom zakonu.

Zaista, moji dragi prijatelji, još jednom je zgodno za sile koje okružuju, propuštajući napraviti ono što može ovakve akcije držati pod kontrolom, optužujući one koji su u okruženju za zaštitu sebe na svim stranama. Moramo ovo jasno vidjeti u svojoj veličini. Uz sve ovo što se dogodilo, na primjer u Belgiji, moramo staviti činjenicu da je Britansko carstvo moglo spriječiti sve što se dogodilo u Belgiji.

Koliko grubo to zvučalo, treba reći da je neistinito govoriti o zvjerstvima u Belgiji bez uzimanja u obzir kako su lako mogla biti spriječena od Engleske. I ne treba ni reći da osjećamo tragičnu sudbinu Francuske. Ipak Francuska je bila u poziciji koja joj je omogućavala da ne sudjeluje u ratu.

Centralne sile nisu bile u poziciji da izbjegnu vođenje obrambenog rata jednom kada je postalo očito da će u svakom slučaju sudjelovati Francuska. To je sve jako dobro za reći da se dvoje može suočiti, granica na granicu. Upravo to nije bilo moguće, jer je Francusko-Ruski militarizam toliko nadmašivao ono što se zove pruski militarizam.

Koliko god jako osjećali da pripadamo ovoj ili onoj grupi, svakako možemo biti riješeni da gledamo ispravno na ove stvari — kažem ‘možemo’, ne ‘moramo’. Onda, kada radimo kroz ovo i činimo to dijelom naših života, svatko će moći na svoj način odgovoriti na pitanje: Što pojedinac može napraviti? Sve dok sve više i više ljudi ne počne hraniti ideju da ujedinjeni Europljani stanu nasuprot ratobornosti sila koje

sada rade nevidljive, kolaps europske kulture će biti neizbježan. Čak i sada ratoborni val s Istoka prijeti da nas proguta — iz Japana, gdje je u pripremi oblik imperijalizma za koji se može pokazati da je daleko moćniji nego što to do sada svijet poznaje. Osvajanje je izraženo u zovu nove nacionalne himne koja, podsjeća na englesku himnu, 'Vladaj Britanijo', sada prepjevana u 'Vladaj Nippon'. Da bi vam pokazao da su sile Europe imale dobre razloge da se ne ismijavaju s riječju 'mir', niti ismijavaju sadržaj ideje o miru, pročitat ću vam ovu himnu, sada citiranu u japanskim novinama:

Kada Nippon, na zapovijed Gospodina,
U zoru se uzdigne iz mora,
Cijelim svijetom odjekuje
Poziv s plavog nebeskog svoda:
Rađaj se, Japan, ti vladaš.
Diži se ponosno s jutarnjim suncem:
Tebe biram da vladaš svijetom.
Rastrgana mržnjom i zasljepljujućim bijesom
Europa se utapa u vlastitoj krvi,
Samo ti, lišen krivnje ili greške,
Biti ćeš zaštitnik Zemlje.
Rađaj se, Japan, vladaš.
Diži se ponosno s jutarnjim suncem:
Tebe biram da vladaš mojim svijetom.

Ovo je što sada buči svijetom sa Istoka. Ovo je odgovor Europi od Orijenta, okupanoj u krvi. Ipak usprkos ovome postoje ljudi u Europi koji s prezirom gledaju na poziv za mir! To je činjenica o kojoj ne možemo misliti.

PREDAVANJE XVIII

Dornach, 13 siječnja 1917

Izgleda mi da je danas više no ikad potrebno da članovi našeg Pokreta budu upoznati s time što se događa u svijetu. Zaista su tome služile u većem ili manjem stupnju rasprave koje smo ovdje imali. Govoriti o znanosti duha na način da je razumijemo znači ispuniti se znanjem kako je naš svijet, koji promatramo našim fizičkim razumijevanjem i osjetilima, u stvari otkrivenje duha. Toliko dugo dok se duhovni svijet uzima kao apstrakcija, dok su ljudska bića podijeljena na svoje sastavne dijelove, dok su izložene svakakve teorije o karmi i reinkarnaciji — nešto što stvarno nikada nismo napravili ovdje na tako teoretski način — znanost duha ne može postati plodonosna za život. To je zašto sam na svakakve načine usmjeravao vašu pažnju do vanjske realnosti, kako nikada ne bi izgubio iz vida sve što stoji iza ove vanjske realnosti, bilo direktno pomoću okultnih faktora, ili pomoću impulsa koje na jedan ili drugi način koriste ljudska bića.

Oni koji danas do neke mjere razumiju pravu situaciju vidjet će da postaje sve više očito da u budućnosti, kada gledamo unazad na ovo vrijeme, stari način gledanja na povijest nije više dovoljan za razumijevanje sadašnjosti. Okolnosti će napraviti određena okultna učenja neophodnim za sve zrelije razumijevanje ljudskih bića, a oni koji isključuju ovakve mogućnosti u budućnosti će morati nositi znak ignorancije, nedostatka razumijevanja,

Od devetnaestog stoljeća postoji običaj konstruirati povijest čisto materijalistički, na osnovu — kako su ljudi to postavili — dostupnih dokumenata. Danas još nije shvaćeno da to ne vodi do pravog opisa povijesnih impulsa, već samo do opisa materijalističkih aveti — premda može zvučati paradoksalno: opisa materijalističkih aveti. Čak i u najboljim povijesnim knjigama, opisi ljudi i događaja iz prošlosti sve do današnjih dana ne pokazuju ništa već aveti bez stvarnog života, koliko god realistični htjeli biti. To može, naravno, biti samo opis aveti jer je sva realnost temeljena na duhovnim impulsima, i ako su oni izostavljeni, ono što ostaje su aveti. Tako sve do danas, prebrojavanje povijesti je bilo avetinjsko, ipak je na određeni način zadovoljilo ljudske duše; to je radilo na taj način.

Na mnoge načine, današnja velika tragedija je način na koji je karma živjela u tako lažnim, avetinjskim idejama koje su ljudi postepeno nakupljali. Ali i unutar našeg Pokreta, također, ne smijemo dopustiti da proces povijesti padne u dvije razdvojene polovine — premda između nas postoje neki koji bi ovo voljeli: U jednu ruku za bujanje takozvanih nadčulnih ideja, koje ostaju, međutim, više ili manje apstraktni koncepti, i u drugu ruku da postanu čvrsto zaglavljani u uobičajena mišljenja, ne različita od uobičajenog vulgarnog razumijevanja vanjske stvarnosti gledane potpuno materijalistički. Ova dva aspekta, vanjska fizička realnost i duhovna egzistencija, moraju se ujediniti, to jest, moramo razumjeti da se mjestu tradicionalnih povijesnih metoda mora razviti nešto što sam bio nazvao simptomatička povijest, povijest

simptoma koja će nas učiti da se povijesni procesi izražavaju u nekim fenomenima više nego u drugima.

Nedavno sam možda opisao stvari previše realistično, iako samo za one čiji osjećaji čine da pitaju: Zašto nam govori stvari koje ionako možemo svugdje čuti? Pogledajte bolje, međutim, i vidjet ćete da ih ne možete, u stvari, čuti svugdje na način kako su opisane ovdje. Ne nalazite stvari jedne pored druge kao što su ovdje, kao simptome u kojima se razni karakteristični detalji ujedine da daju živi koncept stvarnosti. Sada je očito pitanje: Kako dolazi do simptoma kao što su oni koje sam naveo? Ići ćemo malo dalje u ovo.

Tijekom ovih predavanja spominjao sam cijeli niz činjenica, za koje bi neki mogli misliti da su previše nebitne, kao što je ona o nasljedniku obitelji Voidarevich, vojvoda od Hercegovine, ili pitanje Rusko-Slavenskog Odbora za socijalnu skrb. Ove stvari mogu, na neki način, biti gledane kao krajnje beznačajne. S druge strane, ipak, možete reći: Kakva je povezanost između ovih stvari? Kako se gleda na povijest koja prikuplja sasvim različite i razdvojene detalje a onda ih teži uklopiti zajedno u istu sliku? Više direktan način za postaviti mi to pitanje mogao bi biti: Kako je došlo do toga da ste prolazeći kroz život prikupili i znali sve baš o ovima određenim događajima, koje treba gledati kao karakteristiku našeg vremena? Odgovoriti ću na ovo pitanje na način za koji se nadam da će vam dati živu ideju o tome kako se znanost duha može umiješati u život.

Tijekom života dolazi se do znanja o određenim stvarima ako do njih vodi karma, i ako je karmi dopušteno da ima svoj tijek pošteno i iskreno. Mnogi ljudi vjeruju da svojoj karmi daju da slobodno vlada, ili se sami predaju svojoj karmi, ali to može biti velika iluzija. Nitko ne može slijediti vanjske događaje na takav način da mu istina bude otkrivena, ako se netko izvorno ne preda svojoj karmi, ako mnogo dopusti podsvjesnoj oblasti, ako mnogo toga prolazi nezapaženo ispred njegove duše, jer svaki komadić simpatije ili antipatije oblači slobodnu viziju. Ništa nije pogodnije za zamagljivanje slobodne vizije od onog što danas zovemo povijesna metoda. Ova povijesna metoda dovodi do aveti jer se današnji povjesničari ne mogu predati svojoj karmi. Očito kada bi to napravili u svojim ranim godinama, pali bi svaki ispit. Nije im dozvoljeno da se predaju svojoj karmi i tako uče one stvari kojima ih vodi njihova karma; oni moraju učiti ono što ispitna pravila i tako dalje traže od njih. Ali ona traže svakakve stvari koje naravno kidaju njihovu karmu na komadiće, i ne mogu nikada doći do stvarne istine ako slijede struje ovih potreba.

Stvarna istina se može dosegnuti samo ako se stvari o kojima govori znanost duha uzmu ozbiljno kao život — ako se ne uzimaju samo kao teorije već ozbiljno kao život. Jedan od načina kada ih ne uzimamo ozbiljno kao život je kada dozvolimo pogledu da se naoblači svakakvim simpatijama i antipatijama. Stvarima trebate pristupiti objektivno, i tada će vam svjetska struja donijeti ono što vam treba da dođete do razumijevanja.

Sada se jedan aspekt predavanja karmi s obzirom na sadašnje događaje može naći u činjenici da ste vi, moji dragi prijatelji, dovedeni u Antropozofsko društvo svojom karmom. Tako bi zaista trebalo biti moguće u Antropozofskom društvu govoriti o činjenicama bez ometanja od simpatija i antipatija. Ako ne, to bi značilo da, čak i unutar našeg Društva, karma nije uzeta ozbiljno kao život.

Želio sam vam dati ovaj uvod za ono što još moramo raspraviti jer vam želim pokazati neke važne duhovne činjenice koje se ne mogu, međutim, razumjeti ukoliko ih ne povežemo s životom, i ukoliko ne prodremo u stvarno zamršeno žbunje neistina koje danas zuje u svijetu. Današnji svijet je ispunjen neistinom, i osjećaj za istinu treba biti kultiviran u Antropozofskom društvu toliko dugo koliko postoji — i bez obzira koliko dugo je vjerojatno da će postojati pod sadašnjim uvjetima — ako će imati pravo značenje, pravi osjećaj za život.

Ja sam vas — mogli bi reći — nedavno opteretio sa najrazličitijim stvarima, ne samo da bacim svjetlo na njih na ovaj ili onaj način, već zato jer sam pun uvjerenja da je važno ispraviti određene koncepte. Oni koji vjeruju da govorim ove stvari iz bilo kakvih nacionalističkih osjećaja, jednostavno me ne razumiju.

Strašne optužbe se kontinuirano bacaju na centar od onog što je danas periferija, od kojih svaka završava, u jednom ili drugom obliku, sa frazom: Bez brige, Nijemac će biti spaljen. Naravno, ljudima je neugodno citirati ovo direktno. Između ovih uvreda je činjenica da se u najširim krugovima određene osobe, čiji rad se naravno ne zna ili ne razumije, stavljaju na stup srama kao grabežljivci, kvaritelji njemačkog naroda. Jedan od onih dovedenih u prvi plan na ovakav način je njemački povjesničar Heinrich Treitschke.

Sada, kako sam rekao, želio bih pogledati ovu osobu ne sa nacionalnog, već sa čisto ljudskog stajališta. Rekao sam vam da nikada nisam imao puno posla sa Treitschkeom već da sam ga sreo jedanput. Rekao sam da je bio nekako hvalisav karakter. Danas ću dodati da sam na tom sastanku ja dobio sliku njegova bića i karaktera, jer smo obuhvatili mnogo više nego onih prvih par riječi koje sam vam citirao. Govorili smo o povijesnoj interpretaciji, o povijesnim publikacijama koje su uzrokovale senzaciju tada, u devedesetima, a bilo je vremena — banketi obično traju nekoliko sati — za prijeći mnoga pitanja o principu s obzirom na znanstvenu povijest. Mogao sam dobro oblikovati sliku o ovom čovjeku na kraju njegova života — umro je brzo nakon toga — bez obzira što mi je njegov rad kao povjesničara dobro poznat.

Najvažnije što želim reći je da je Treitschke osoba koja nam daje razloga da mu u određenom mjeri pristupimo sa okultnog stajališta. Sokrat je govorio, u dobrom smislu, o nekoj vrsti *daimona*. U slučaju Treitschkea možete reći da je u njemu obitavao oblik *daimona*; ne zlog demona, vrsta *daimon-a*. Možete osjetiti da nije pokretan samo razmatranjem materijalističkog intelekta već da je njegova pokretačka snaga dolazila iznutra, od onog što Sokrat naziva daimon-ička snaga. Mogu čak reći da je to ono što ga je vodilo kroz život. Ovaj čovjek iz Saske bio je prvak entuzijazma za rađanje njemačke države; za što je na značajan način radio i prije nego je država osnovana. Premda je njegova *Njemačka povijest*, napisana nakon osnivanja. Na način karakterističan za Centralnu Europu, u njemu je živjelo nešto što nije bilo poznato na periferiji, ne samo neželjeno već i nepoznato, nešto što ljudi nisu željeli razumjeti. To je bio osjećaj za stvarnost, za ono što je konkretno. U njemu je živjela određena averzija prema apstraktnim teorijama i svemu izraženom u praznim frazama. Ova averzija je prisutna sa daimon-skom silom u tolikoj mjeri da se može gledati, možete reći, da kroz osobu govore duhovne sile.

Kao dodatak, Treitschke je duboko oglušio veoma rano u životu, tako da nije čuo ni svoj vlastiti glas ni tuđi, već se združio sa svojim unutarnjim bićem. Ovakva sudbina osobu okreće sebi. Kompletna odsutnost osjećaja sluha, daleko više nego

odsutnost nekog drugog čula, dovodi osobu sa takvom sklonošću u kontakt sa okultnim snagama koje su na djelu i koje obično ostaju nezamijećene jer su ljudi odvraceni sa svojom osjetilnom percepcijom od onog što im govori preko i iznad njihovih osjetila. Dakle postoji značaj kod karme koja čini osobu potpuno gluhom rano u životu, a to je u ovom slučaju povezano s onim što sam nazvao daimon-ska priroda.

Ova priroda, ovo ljudsko biće, suprotno mnogim — zaista većini — ljudi danas, formirana je i oblikovana kao cjelina. Njegov um nikad nije radio izoliran; uvijek je bila uključena njegova cijela duša. Ima mnogo jednostavnih istina u svijetu, istina koje je lako potvrditi 'logičkim dokazom'. Ali posebno treba obratiti pažnju, bez obzira slažemo li se s njima ili ne, na istine s kojima se slaže ljudska krv, istine ispunjene toplim ljudskim osjećajem. Jer ljudsko biće je kanal koji povezuje fizički svijet sa duhovnim svijetom, i mi pristupamo duhovnom svijetu ne samo proučavajući teorije znanosti duha, već i stječući osjećaj kako svaki pojedinac predstavlja kanal između fizičkog svijeta i duhovnog svijeta.

Iznad sveg drugog, Heinrich Treitschke je bio osoba koja je težila uobličiti znanje i misli na osnovu širokog razumijevanja, razumijevanja uvijek temeljenog na prosudbi duše a ne na intelektu. Njegove prosudbe su bile uvijek tople jer su se temeljile na kritičkoj sposobnosti njegove duše. One su mogle imati hvalisav karakter, ali su bile uvijek tople jer su formirane od kritičke sposobnosti duše. Iz tog kuta Treitschke je uvijek u centar smještao razmatranje pitanja ljudske slobode, koja je — pošto je bio povjesničar i rano se pripremio da postane povjesničar svog naroda — za njega uvijek bila povezana s pitanjem političke slobode, slobode od države.

Postoji u njemačkoj literaturi djelo koje duboko prodire u pitanje odnosa između sveukupne moći države i slobode pojedinca, ne samo slobode koja živi u pojedinoj duši, već slobode koja se može realizirati u socijalnom životu. Ne poznajem ni jedan drugi rad u svjetskoj literaturi koji tako duboko prodire u ovo pitanje. Naslovljen je kao *Oblast i obveze vlade* a rad je od Wilhelm von Humboldta, prijatelja Schillera i brata pisca Alexander von Humboldta. Ovo djelo, napisano na prijelazu osamnaestog u devetnaesto stoljeće, najljepše brani ljudsku osobnost u svom punom, slobodnom razvoju, protiv svakog aspekta državne svemoći. Rečeno je da se država može miješati u oblast pojedinca do mjere u kojoj takva intervencija vodi do uklanjanja prepreka koje stoje na putu osobnog razvoja.

Ovaj rad izvire iz istog izvora kao i Schillerova predivna *Pisma o estetskom odgoju čovjeka*. Mogu reći da je Wilhelm von Humboldtov rad na ograničenjima države brat Schillerovih *Pisama o estetskom razvoju čovjeka*. Proizlaze iz doba kada su ljudi stremili sklopiti svaku misao iz kulturnog života sposobnu smjestiti ljudsko biće čvrsto na tlo slobode. Iz raznih razloga to nije puno koristilo za vrijeme devetnaestog stoljeća, ipak je bilo dovoljno često konzultirano od onih koji su, tijekom devetnaestog stoljeća, stremili doći do razumijevanja vanjskih aspekata koncepta slobode. Naravno devetnaesto stoljeće je bilo na jedan način vrijeme kada je na mnoge načine koncept slobode ležao u svom grobu. Ali ljudi su još uvijek žudjeli doći do razumijevanja koncepta slobode, i u vezi toga Wilhelm von Humboldtovo djelo *Oblast i obveze vlade* doseglo je stupanj međunarodne važnosti u Europi.

Oboje, Francuz Laboulaye i Englez John Stuart Mill uzeli su je kao polaznu točku. Ovaj rad je bio važna polazna točka za oboje mislioca. Oboje, svaki na svoj način, i

svaki na svom polju, težili su se uhvatiti sa konceptom slobode. Laboulaye je smatrao da su institucije njegove države, utoliko što se tiče odnosa između države i pojedinca, bile pogodne jedino za gušenje svake prave slobode, svakog slobodnog razvoja pojedinca, od strane države. John Stuart Mill, jednom kada je otkrio Wilhelm von Humboldtovo djelo, uzeo ga je kao polaznu točku i snažno raspravljao, u svom vlastitom djelu o slobodi, da englesko društvo može samo potkopati pravi doživljaj slobode. Kod Laboulayea to je država, kod John Stuart Milla društvo. John Stuart Millov rad je postavio pitanje: Kako se razvoj osobnosti može postići u atmosferi neslobode kakvu generira društvo?

Onda je Treitschke, sa kritičkom sposobnošću duše koju sam upravo spominjao, i povezujući svoj rad s onim od Laboulayea i Milla, sam pisao o slobodi na početku tisuću osamsto šezdesetih. Treitschkeov traktat o slobodi je od posebnog interesa jer je kao povjesničar i kao političar uronjen u taj rascjep koji napada ljudsku dušu kada, u jednu ruku prepoznaje neophodnost socijalne strukture zvane država i, u drugu, ispunjen je entuzijazmom za ono što zovemo ljudska sloboda. Na ovaj način, u šezdesetima devetnaestog stoljeća, Treitschke je raspravljao koncept slobode na temelju Laboulayea i John Stuart Milla.

U ovom traktatu *Sloboda* on stremi da taj koncept države koji, s jedne strane, ne negira neophodnost državne strukture, ipak, s druge strane, radi od države nešto što nije grobar slobode; već njen kultivator i čuvar. Državna struktura koja bi ovo mogla ostvariti bila je ono na što je on mislio: To je bilo vrijeme, zapamtite, kada je Nijemac, upitan da navede ime svoje domovine, mogao lako odgovoriti: Schwarzburg-Sondershausen, ili Reuss-Schleiz, ili nešto slično. Početkom šezdesetih ono što sada zovemo Njemački Reich još nije postojao. U vrijeme kada su mnogi veliki ljudi razmišljali o nekakvom spajanju svih pojedinih grupa u kojima su živjeli Nijemci, Treitschke je, također, razmišljao o neophodnosti državne strukture. Ali za njega je bilo aksiomatski da ni jednoj državi ne bi trebalo dopustiti da se pojavi ako nije jamčila, ljudskoj osobnosti, uvjete u kojima se može ostvariti što je moguće slobodnije. Čak i ako nije održivo da je Treitschke postigao neki zaokruženi filozofski koncept, njegov traktat o slobodi sadrži mnoge stvari vrijedne da se vrlo duboko razmotre.

Iz zahvalnosti Treitschkeu i uzimajući u obzir one aspekte koji su važni za njegovo okultno razumijevanje, ne smijemo zaboraviti da je on bio neustrašiva osoba koje nije željela služiti nijednom bogu već istini. Mnoge stvari koje su bez objektivnosti danas izrečene o Treitschkeu imaju nivo stupidnosti. Ovakvim prosudbama kakve zuje u svijetu danas ne može se dati ni najklimaviji temelj, iz jednostavnog razloga jer nešto nedostaje. Spominjao sam to neki dan kada sam rekao da ako bi ljudi imali volje istraživati što znanost duha ima za reći o razlikama između duša naroda, bilo bi manje stupidnih elemenata. Rekao sam to u vezi s raznim glupim primjedbama od i o Romain Rollandu. Morao sam to reći jer zaista duboki pogled na ono što se zove duša naroda može se poduzeti samo kroz znanost duha. Oni koji se ne žele umiješati u ovo mogu samo doći do subjektivnih i prema tome glupih prosudbi kao što su one od Romain Rollanda.

Onima koji su voljni uzeti u obzir ono što proizlazi iz duhovno znanstvenog pogleda na dušu naroda mora iznad svega biti jasna jedna stvar: da osoba koja je tipična za svoj narod nosi određena svojstva karakteristična za svoj narod. Ono što je činilo Treitschkea tipičnim bila je njegova *daimon-ska* priroda. I ispravno je kazati da

razumjeti Treitschkea je razumjeti mnogo — ne sve, ali mnogo — od onog što je karakteristika njemačkog naroda u drugoj polovini devetnaestog stoljeća. Oni za koje je moguće gledati sa stajališta znanosti duha moraju istraživati — ne preko kozmopolita, već kroz nacionalne osobnosti — temeljne razlike koje postoje između zapadno europskih i centralno europskih prosudbi.

To se ne može uzeti u obzir za stvari koje su općenite i ljudske, ali su relevantne utoliko ukoliko *daimon* naroda živi u duhu naroda. Sa ovom ogradom reći ću ono što sada moram iznijeti. Kada se karakteristika naroda vidi da radi kroz pojedinca moguće je reći što je određeni Amerikanac rekao. Bolje je da vam kažem što je ovaj Amerikanac rekao, jer ako upotrijebim svoje riječi mogu biti krivo shvaćene. On je rekao: Francuska prosudba, ako dolazi iz prirode naroda — ne od pojedinca, čiji sud zaista može biti i kozmopolitski — prosudba koja dolazi iz prave supstance francuskog naroda živi u riječi; engleska prosudba živi u političkim konceptima; a njemačka prosudba živi u anacionalnom, ne-nacionalnom, traženju znanja.

Ovo je kazao Amerikanac putujući kroz Europu. To znači da se određene prosudbe formirane na Zapadu okreću u nešto drugo kada uđu u supstancu njemačkog naroda. Na Zapadu imaju apstraktan karakter. Ali Nijemac koji pripada njemačkom narodu teži prevesti prosudbe u njihove konkretne komponente. Tako on mnoge stvari zove njihovim pravim imenom kojim se te stvari na Zapadu nikada ne dotiču pravim imenom. Uzmimo koncept kojeg smo raspravljali: koncept države.

U svojim predavanjima o politici, koja su kasnije objavljena, Treitschke je govorio o državi. Naravno da su mnogi govorili o državi; ali sada razmotrimo samo što to znači kada netko govori o državi oslikavajući pravu supstancu naroda kojem pripada. Na Zapadu ljudi teže govoriti o njoj kao o kuki na koju zakače svakakve koncepte koje, iz jednog ili drugog razloga, žele povezati s konceptom države. Tako oni na nju zakače takve koncepte kao što su sloboda, pravda i mnoge druge, i čak mogu izaći s jedinstvenom izjavom: Državu treba skinuti sa svakog koncepta vezanog uz moć; država mora biti *Rechtsstaat*, država koja podliježe zakonu. Ovo možete kazati samo ukoliko niste obvezni pošteno gledati na koncept države.

Ali ako pristupite konceptu države onako kako je to Treitschke napravio, otkrivате misteriju države. Umjesto da tražite da država mora biti temeljena na principu da je snaga iznad zakona — tvrdnja klevetnički pripisana Treitschkeu — shvaćate da je koncept države nezamisliv bez koncepta moći. Moć je jednostavno istina u ovoj situaciji jer je nemoguće naći državu koja nije temeljena na moći. Ako to odbijate priznati, vi jednostavno ne zastupate istinu. Tako Treitschke nije mogao izbjeći govoriti o državi u vezi s moći. Ovo je onda izobličeno od onih koji tvrde da Treitschke smatra kako je u njemačkom konceptu države, moć iznad zakona. Ipak uopće nije u pitanju da je Treitschke ikada ovako razmišljao. Njegova duša je bila daleko više protkana sa značenjem onog što je Humboldt rekao u svojoj *Oblasti i dužnosti vlade*. Upravo zato što država ne može izbjeći oslobađanje određene moći, ne smije joj se dopustiti da postane svemoćna. *Rechtsstaat*, država koja podliježe zakonu, kontradiktoran je izraz, kao da kažemo — možda ne željezo napravljeno od drva, ali sigurno željezo napravljeno od bakra. Dva koncepta su dispartna (različita), koristeći izraz iz oblasti logike; nemaju veze jedan s drugim. Ali do ovog zaključka može doći samo onaj koji gleda na stvari stvarno ozbiljno.

Sa istog stajališta Nietzsche je došao do svog koncepta 'volje za moći'. Ponovno, to nije ništa nego monstruozno klevetanje imputirati da je Nietzsche branio 'princip moći'. Jedina stvar koju je branio je bila potreba razmatranja koliko je moć zaista jedan od glavnih pokretača ljudskih bića. Bilo bi mu sasvim u naravi da Nietzsche treba pretpostaviti slijedeće. On kaže: Postoje ljudi koji iz izvjesnog principa asketizma brane tezu da se moći treba suprotstaviti. Zašto oni to rade? Jer sa svojom pravom prirodom mogu postići priličan stupanj moći pomoću suprotstavljanja moći! Suprotstavljanje moći je njihova posebna volja za moći! Naglašavanje bespomoćnosti je samo njihova posebna volja za moći! Naglašavanje bespomoćnosti na asketski način daje im na njihov način posebnu moć! Što leži u osnovi onog što je Nietzsche rekao, i također što prožima Treitschkeova razmišljanja je: ne pokušaj uvjeravanja sebe da je crno bijelo; vidjeti stvari kakve jesu istinito i ne izvrtati prazne fraze.

Dakle vidite, niti je Treitschke niti Nietzsche namjeravao uvesti u socijalni život bilo kakav oblik principa moći. Njihova namjera je jednostavno pokazati da moć živi gdje god se manifestira država, i da bi bilo neistinito podržavati da nije tako. Može se kazati da je karma pod kojom je Treitschke radio bila: doći do ideje da je monstruozno živjeti s iluzijom apstraktnih, praznih koncepata kakve netko oglašava po svijetu. On se želio iskreno držati stvarnosti i to je ono što je toliko privlačno u njegovom pisanju. Sa istog stajališta je mogao govoriti o konceptu slobode: Pitanje kao što je da li država postoji da promovira, ili ne promovira, slobodu, uopće nije pitanje. Drugim riječima, njegova stvar je bila tražiti stvari ondje gdje postoje u svojoj stvarnosti. Ne želim ovo braniti, već jednostavno opisati.

Zasigurno neustrašivo ljudsko biće koje je željelo prikazati stvari kako ih vidi sa svojim osjećajem za istinu ne može biti uništeno pomoću poticanja mišljenja protiv njega. A ipak su svugdje ovih dana ljudi uništavani pomoću poticanja protiv njih. Treitschke je neustrašiv duh čiji je cilj, bez obzira o čemu raspravlja, zaista ne ublažavati riječi. Bilo bi mnogo točnije — zaista to moram ponoviti — naznačiti kako je Treitschke u stvari bio neka vrsta učitelja za one koji su ga željeli slušati. Nije bilo ni blizu onih koji su slušali kako se tvrdi ovih dana. Kada Treitschke govori o slobodi to radi daleko manje kroz kritiku ostalih nacija nego kao učitelj vlastite. Sada ću vam pročitati pasus iz njegovog članka *Sloboda*, koji bi trebao biti poznat najmanje onoliko koliko je citirano izvađeno iz konteksta i što se nikako ne može razumjeti bez ispravnog konteksta. Prethodno raspravivši koji aspekt društva promovira slobodu, Treitschke piše:

'Još je uvijek na vrijeme' — govori u šezdesetima — 'govoriti o klasnim predrasudama. Kako je obeshrabrujuće otkriti da ova velika civilizirana nacija' — misli na Nijemce — 'nastavlja priznavati legalan koncept mezalijanse u braku (neprikladan brak, brak između osoba različitih po statusu), koncept izbačen još kod drevnih na početku njihovog uspona u civilizaciju. Mi, naravno, ne referiramo na kruti gospodski stalež s titulom koji drži stabilnost karijere važnijom nego znanstveni poziv, a vladavinu šake plemenitijom od slobodnog građanskog poštivanja zakona. Karikatura aristokracije je dobila svoju zasluženu kaznu. Ali čak i šarena gomila takozvanih obrazovanih, dobrostojećih klasa njegovala je višestruko neslobodne, netolerantne klasne koncepte. Kako su teške optužbe bez ljubavi prema sramotno pogrešno nazvanim opasnim klasama! Kako bezdušno odbacivanje "luksuza" za niže redove, kada slobodni i plemeniti pojedinci teže biti ushićeni vidjeti da siromašni počinju dobivati nekakav ponos i pristojnost pojave! Kakav bijedan strah na svaki znak prkosa i samopoštovanja

unutar nižih klasa! Njemačka dobrota srca je možda spriječila naše obrazovane klase od razvijanja stava u formi krutoj kakvu su imali nabusiti Britanci; ali toliko dugo dok aristokratski interesi, od kojih pametniji među nama nikada nisu bili potpuno slobodni, uzimaju ovakve forme, nema mnogo nade za našu unutarnju slobodu.

Ušli smo u područje u kojem nesloboda i netolerancija cvjeta u izobilju kada preispitamo klasni koncept te najmoćnije i najekskluzivnije od svih "klasa" — ili kako god zvali ovu prirodnu aristokraciju — muški spol. Nevjerojatno raširenu između nas, bogovi kreacije, su razgranatost tihe konspiracije, potpuno iznevjerivši ženu kao dio harmonične ljudske kulture. Jer žena održava dio svoje kulture samo kroz nas. Još mi uzimamo zdravo za gotovo među nama da je religijsko prosvjetljenje dužnost obrazovanog čovjeka ali da donosi štetu prostom narodu i ženama. Zaista, koliko nas nalazi da je ženin najdopadljiviji trenutak onaj kada pokazuje nekakvo blistavo praznovjerje. A za "politički osviještene žene", one su nešto grozno što radije ne spominjemo. Zar je ovo zaista naša muška vjera u božansku prirodu slobode? Je li religijsko prosvjetljenje zaista samo stvar trezvenog razumijevanja a ne u mnogo višem stupnju potreba duše? Ipak mi zamišljamo da ženina toplina srca može patiti ako je pustimo da uzme vlastito zadovoljstvo u velikim duhovnim djelima zadnjih stotinu godina. Da li mi uistinu razumijemo njemačku ženu tako malo da je zamislimo da bi ikad mogla postati "politička" i početi lomiti glavu nad zemljišnim rentama i trgovačkim ugovorima? Ipak politička neimaština našeg naroda ima ljudsku stranu koja bi dublje, delikatnije, intimnije shvatila žena nego mi sami. Iz ovog obilja entuzijazma i ljubavi, koju mi često suočimo s hladnoćom, unutarnjim siromaštvom i bezdušnošću, zar ne bi mali dio mogao biti rezerviran za našu domovinu? Mora li se sramota francuske okupacije vratiti još jednom ako bi naše žene osjećale sebe, kao njihovi susjedi na Istoku i Zapadu, kćerima velike nacije? Sa našim nedostatkom velikodušnosti održavali smo tišinu prema njima previše dugo o tome što se komeša u našim prsima; mi smo osjećali da su toliko velike da im možemo reći najbeznačajnije sitnice; i zato jer smo bili previše sitničavi da im ne zavidimo na slobodi kulture i obrazovanja, sada je samo manjina njemačkih žena sposobna shvatiti ozbiljnu gravitaciju ove značajne ere.'

Vidite kako je moguće citirati Treitschkeove pasuse koji se odnose na opću humanost, čak iako ih piše iz nacionalnog duha za svoju vlastitu naciju. Ako ijedna od nacija koje danas zloupotrebljavaju Treitschkea ima među sobom duh koji im je značajan koliko je on značajan Nijemcima, vidjeli bi da bi ga smjestili na najviši pijedestal. Zamislite talijanskog Treitschkea. Što bi Talijani rekli kada bi Nijemci govorili o njihovom talijanskom Treitschkeu na način na koji oni i mnogi drugi govore o njemačkom Treitschkeu. Beskonačna tragedija našeg doba je da je žigosano ignorancijom i svemu što se ubraja u ignoranciju. Bilo bi krajnje nemoguće da ovakve neistine zuje u svijetu danas ako ne bi u svakom mogućem trenutku računali na ljudsku ignoranciju. Pod ignorancijom ne mislim, naravno, za činjenicu da se nema svatko vremena informirati o svemu. Ono što mislim je da je potrebno malo samospoznaje.

Naravno da se određene situacije ne može prosuditi ako nam neke stvari nisu poznate, a prosudbe rođene iz ignorancije, o cijelim nacijama, rade na najstrašnijem način. Danas je mnogo toga rođeno iz ignorancije. To je, u stvari, uzrokovano tom crnom magijom — tako sam je opisao i u jednoj drugoj prilici također — danas poznatoj kao novinarstvo. To je vrsta crne magije, i postoji izvjesna istina u načinu na

koji je narodna legenda osjećala pronalazak umjetnosti tiskanja — sa svim mogućnostima koje otvara — crnim magovima.

Mogli bi sada uzviknuti: Kao da nema dovoljno gluposti i osobenjaštva u antropozofskoj duhovnoj znanosti — sada je umjetnost tiskanja opisana kao crna magija! Ali ja sam samo rekao ‘vrsta’ crne magije. Često sam naglašavao da je pogrešno uvijek reći: ne smijem pustiti Ahrimana nigdje blizu mene; dalje s njime! Ne smijem pustiti Lucifera nigdje blizu mene; Želim imati posla samo s dobrim bogovima! Ako je to ono što želite, ne možete imati nikakvog dodira sa svijetom, jer sviđalo vam se ili ne, svijet visi u balansu između Ahrimana i Lucifera. Nemoguće je imati posla sa svijetom ako imate ovakav stav, stav koji se posebno često pojavljuje u našim krugovima. Treba se postići istinitost čak i u najmanjim stvarima. To mora biti praktična dobit naših napora u znanosti duha — praktična dobit. U sebi možete osjećati ovo: Ako u sebi ne možete razviti nagon za istinitošću, uvijek ćete biti otvoreni opasnosti da budete inficirani, pod utjecajem, neistine koja živi u svijetu.

To je zašto sam jednog drugog dana kazao: U budućnosti svi naponi koji su bili prema miru biti će zaboravljeni, a na periferiji jedina stvar koju će se zapamtiti biti će ušutkavanje mira; ali neće biti zapamćeno kao ušutkavanje već kao nešto što je opravdano; sve drugo će biti zaboravljeno. Ovo će se zasigurno dogoditi. Tako da bi barem naša diskusija ovdje trebala biti priloga da bude moguće osjetiti istinu situacije. Jer danas jedan od prvih zahtjeva onih koji u stvarno zabrinuti za dobrobit i napredak čovječanstva je da ne dopustimo da nas preuzme neistinitost.

Pogledajmo na jednu od današnjih činjenica potpuno *sine ira* ali ne *sine studio*; bez simpatije i antipatije ali na temelju činjenica. Svi ste, siguran sam, pročitali notu od Antante za predsjednika Wilsona. Sa određenog stajališta ova nota, suprotno od svih prijašnjih, može se gledati kao povoljan simptom za budućnost. Jer ako su stvari išle predaleko, ako struna luka prijeti da odapne, tada opet ima nade, nade da ako su duhovne snage izazvane, tada će s duhovne strane biti vraćen udarac. Ova nota svakako nadmašuje sve ranije.

Pogledajmo sada činjenice. Ovdje je, ugrubo, Austro-Ugarska kakva je danas. [Predavač je crtao.] Ovdje je Dunav i ovdje je gdje bi bio Beč. Sada pretpostavimo da su zahtjevi iz note od Antante udovoljeni. Ona kaže da Talijani — to jest austrijski Talijani — žele biti oslobođeni. Najgora stvar u ovoj noti od Antante je da pati od unutarnje neistinitosti koja proizlazi iz potpune ignorancije. Zato je teško nacrtati ono što bi sada želio. Biti će poteškoća, kao što ćete vidjeti. Pretpostavimo da su austrijski Talijani oslobođeni. Sada bi trebalo osloboditi i južne Slavene. To je prilično teško. Ako bi južni Slaveni bili oslobođeni, karta bi izgledala ovako, jer oni žive svugdje oko ovoga.

Nadalje je rečeno, dovoljno smiješno: Čeho-Slovaci će biti oslobođeni. Znamo Čehe a također i Slovake. Ne treba reći da je jedino Antanta čula za Čeho-Slovake. Pretpostavimo da se tu misli na Čehe i na Slovake. Ako idemo za onim što sami Česi misle, rezultat bi bio ovakav. Sada na oslobođenje Rumunja. To bi izgledalo ovako. Također treba osloboditi, kao što nota govori ‘... u skladu s voljom njegova veličanstva Cara’, Poljake nastanjene u Galiciji; ali to treba napraviti sama Austrija. Na kraju, Mađarska bi izgledala ovako nekako, a Austrija ovako.

Ova karta je rezultat ispunjavanja onog što je rečeno o Austriji u noti od Antante. I u isto vrijeme se kaže da se nema namjere bilo što raditi narodima u Centralnoj Europi!

Cijela nota demonstrira, na primjer, potpuni nedostatak svijesti o teškoćama uređivanja svega toga *ovdje*, gdje su Slaveni u većini, u usporedbi sa *ovdje*, gdje su sasvim u manjini. Cijela nota razgolićuje najarogantniju, beskrupulozno ignoriranje situacije! Sa ovom arogancijom, pisane su povijesne note. I da se doda uvreda na ranu dalje se kaže da je jedina intencija ... Stvarno ne znam, jer je previše odvratno ponavljati ove prazne fraze.

Što bi bio bolji dokaz od ove note od Antante za činjenicu da se Austrija bila prisiljena braniti? Što može dati bolji dokaz? Ukratko, ovu notu se može gledati samo kao nešto patološko. To je izazov istini i stvarnosti. Vodi stvari predaleko. Dakle nadajmo se, pošto je to izazov duhovnom svijetu, da će ovaj duhovni svijet naći da je neophodno ispraviti stvari, čak i tada, naravno, ljudska bića će morati biti oruđe sa kojim će duhovni svijet raditi.

Stvarno je vrijeme za ilustraciju kao što je ova koju sam skicirao ovdje da bude pokazana u cijelom svijetu da bi se demonstrirala krajnja povijesna ignorancija i nedostatak razumijevanja o Centralnoj Europi. Očito, gdje vlada sila, razum nema mnogo efekta. Ali treba početi s razumijevanjem da, kada se spominju prava i slobode, misli se na moć, stvarnu moć. Stvari treba zvati pravim imenom. To je ono od čega pati naše vrijeme: Da ljudi ne mogu doći do toga da nazivaju stvari pravim imenom, da se ljudi ne mogu odlučiti da zovu stvari pravim imenom. Mnogi ljudi ne razumiju dosta toga. Kada dođete na ovako nešto kao što je ova idiotska podjela austrijskih nacija, postaje savršeno očito da ova nota proizlazi od ljudi koji ne znaju ništa o onome što postoji u Centralnoj Europi, a ipak imaju arogancije suditi o stvarnima o kojima ne znaju ništa i koji ne žele ništa nego proširiti svoju moć preko ovih teritorija. Uopće ih nije briga kakva je realna situacija.

Ali se na prvom mjestu uopće morate upitati kako uopće dolazi do ovakvih stvari. Na primjer u nekim verzijama kaže: Oslobođenje Slavena, Čeha i Slovaka. Ali švicarske novine, čiji prijevod je vjerojatno ažurniji, govore o Čeho-Slovacima. Složiti ćete se, ako netko napravi korektnu izjavu, neće vas zanimati izvor informacije; ali kada netko govori potpune besmislice, kao što je opis nacija u noti Antante, onda se pitate o izvoru. Zaista nije nezanimljivo primijetiti kada situacija izgleda da ide, nekako, paralelno, iako naravno bez temeljenja bilo kakve hipoteze na ovome, ili izvlačenja bilo kojeg zaključka. Ja se prirodno pitam: Što je izvor ovih besmislenih pojmova? Ponavljam: Bez formiranja ikakvih hipoteza ili zaključaka, dati ću vam *un aperçu (pregled)*.

U zadnjih par dana — ne prosuđujem činjenicu, već vam jednostavno ovo govorim — kazna izrečena u Austriji za češkog vođu, Kramara, je objavljena. On je dugo vremena bio jedan od najutjecajnijih ljudi u Austriji. Bio je osuđen na smrt, a ta kazna je onda preinačena u petnaest godina teškog rada. Izricanje kazne je također sadržavalo izjavu da je određeni članak koji se pojavio u *The Times* — na engleskom, naravno — nađen u posjedu Kramara na njegovom vlastitom jeziku. Dalje dr. Kramar ima prijatelja, sveučilišnog profesora Masaryka, koji je pobjegao iz Austrije i sada živi u Londonu i Parizu. Tako razmotrimo određene rečenice iz kramarova programa koje su bile osnova za osudu. Ako ne razumijete ništa o situaciji u Austriji i čitate ove

rečenice u *The Times*, ili negdje drugdje — pojavile su se i u Parizu u *Revue tchèque* — i malo se poigrate s načinom izražavanja, ne zaboravljajući da Kramar naravno koristi ispravne izraze, dolazite, dovoljno zanimljivo, do rečenica o narodima Austrije kako su se pojavili u noti od Antante. I ako se izraz ‘Čeho-Slovaci’ zaista koristio, dobivate čudan dojam da se Kramar nadao osnovati državu koja se sastoji od Čeha i Slovaka, što bi bilo besmisleno. Ali oni u zapadnoj Europi koji ne znaju ništa o stvarnoj situaciji od toga bi napravili: ‘Čeho-Slovače’.

Stvarno je neophodno danas, kada toliko podzemnih kanala igra svoju ulogu, razjasniti određena pitanja o međuvezama. Ne želim graditi nikakve hipoteze, niti izvlačiti zaključke u vezi ovoga što sam rekao, ali ostaje činjenica da postoji rijetka sukladnost između kazne koja je izrečena i teksta note od Antante. Očito možete imati različito mišljenje o ovoj kazni, zavisi od vaše točke gledišta. Kramar može biti gledan kao mučenik ili kao kriminalac. Ali ja ne želim dati sud. Važno je biti u poziciji za promatrati ovu rijetku sukladnost. Kao što sam rekao, jednostavno sam ovo primijetio kada sam se pitao o izvoru, odvojeno od bilo čega drugog, od ogromne ignorancije na kojoj je nota temeljena.

Moramo zasigurno govoriti o ovoj ogromnoj ignoranciji. Jer je značajna, i jedna je od karakteristika našeg vremena, da je na osnovu ovakve stvarnosti izraženo mišljenje od onih koji dominiraju jednom polovinom naseljive zemlje. To je zaista izazov duhu istine.

[Slijedećih nekoliko rečenica u ovom predavanju odnosi se na citat iz ‘članka’ datiranog 25 srpnja 1914 koji spominje Rasputina, koje stenografkinja nažalost nije zapisala. Pošto ne znače ništa bez citata, one su ispuštene.]

Uvijek će biti moguće, ako netko ima moć, dati činjenicama drski šamar u lice — a periferija ima tu moć. Ali ne možete ošamariti istinu u lice. Istina govori i biti će — nadajmo se — također i impuls koji, kada stvari stoje najgore, može voditi čovječanstvo do neke vrsti spasenja.

Nastaviti ćemo sutra.

PREDAVANJE XIX

Dornach, 14 siječnja 1917

Priroda čovjeka je komplicirana, i mnogo toga što se stvarno zbiva unutar ljudskog bića ostaje više ili manje ispod praga svijesti, samo šaljući efekte gore u svijest. Do prave samospoznaje ne može se doći ako se prvo ne dobije uvid u rad podsvjesnog tkanja ispod površine u impulsima duše. Ovi se, moglo bi se reći, kreću u dubinama oceana svijesti i dolaze na površinu samo tragom valova koje su stvorili. Uobičajena svijest može percipirati samo valove koji se dižu na površini, i u cijelosti nije sposobna razumjeti njihov značaj, tako da prava samospoznaja nije moguća. Samo razmišljajući o onom što je upropašteno u svijesti ne vodi do samospoznaje; jer stvari u dubinama duše često su veoma različite od onog što postaju u uobičajenoj, svakodnevnoj svijesti. Danas ćemo malo pogledati u ovu prirodu čovjeka da bi dobili, sa ovog stajališta, ideju kako podsvjesni duševni impulsi u ljudskom biću stvarno rade.

Na ovom polju možemo, naravno, u većoj ili manjoj mjeri, govoriti samo u slikama. Ali ako sakupite zajedno mnogo od onog što smo do sada raspravljali unutar antropozofskog pokreta, moći ćete shvatiti stvarnosti koje žele govoriti kroz slike. Možemo reći: Nevidljiva priroda čovjeka, njegov ego, njegovo astralno tijelo, njegovo etersko tijelo, rade kroz njegovu vidljivu prirodu, dakle ono što se ne pokazuje radi kroz ono što se pokazuje. Međutim, način na koji ono što je evidentno radi kroz ono što nije evidentno je veoma kompliciran. Ali ako radimo komadić po komadić kroz različite dijelove ovog kompliciranog procesa, i smjestimo ih zajedno, onda ćemo, na kraju, doći do sveukupnog pogleda na biće čovjeka. Čak će i ovo, ipak, uvijek ostati nekompletno, jer je biće čovjeka beskonačno kompleksno. Ali barem možemo doći do određenog osnovnog znanja o ljudskoj prirodi kao valjanog temelja samospoznaje.

Danas ćemo ispitati kako odvojene komponente ljudske prirode izražavaju sebe na više ili manje slikovit ili formaliziran način kroz fizički život. Ovdje je ljudsko biće. Da ilustriram ono što želim reći, početi ću s onim što prepoznajemo kod zemaljskog čovjeka kao aspekt kojeg smo svjesni: ego. Moram naglasiti da slikovita objašnjenja lako mogu voditi do nerazumijevanja, jer ono što je rečeno ranije izgleda u kontradikciji s onim što je rečeno kasnije. Pratite pažljivo, i uskoro ćete primijetiti da takve kontradikcije, u stvari, ne postoje.

Dakle počnimo s ego-prirodom čovjeka, s onom komponentom koju zovemo naš ego. Ova ego-priroda je, naravno, potpuno nadosjetilna; to je najviše nadosjetilni dio koji smo do sada stekli, ali on radi kroz fizičko. U intelektualističkom smislu ego radi u našem fizičkom biću uglavnom kroz nervni sustav koji zovemo sustavom ganglija, nervni sustav zrači iz solarnog pleksusa. Dijagramski možemo naznačiti ovaj nervni sustav, sustav ganglija, sustav solarnog pleksusa, ovako (vidi dijagram, tamna sjena). On je aktivan na način koji, na prvi pogled, ne izgleda da ima mnogo veze s onim što, u materijalističkom smislu, možemo zvati život nerva. Ipak to je aktualna točka kontakta za stvarnu ego-aktivnost. Ovo nije kontradikcija činjenice da kada počnemo gledati sebe duhovno, moramo tražiti centar ega u glavi. Pošto je ego-komponenta ljudskog bića nadosjetilna, točka u kojoj mi doživljavamo naš ego nije ista točka kao ona u kojoj uglavnom radi u nama.

Moramo biti sasvim jasni što mislimo kada kažemo: Ego radi kroz točku kontakta solarnog pleksusa. Što to znači je ovo: Sam ego je opremljen samo sa vrlo zatupljenom svijješću. Ego-misao nije isto što i ego. Ego-misao je ono što je upropašteno u svijesti, ali ego-misao nije pravi ego. Pravi ego se miješa kao formativna sila u cijeli ljudski organizam kroz solarni pleksus.

Sigurno možete reći da se ego distribuira preko cijelog tijela. Ali njegova glavna točka kontakta, gdje se posebno miješa u formativni element ljudskog organizma, je solarni pleksus. Bolji izraz bio bi sustav ganglija, jer su sve grane dio ovog procesa — sustava ganglija. To je proces koji živi u podsvijesti i radi u sustavu ganglija. Pošto sustav ganglija igra ulogu i u cirkulaciji krvi također, to nije u kontradikciji s činjenicom da se ego izražava u krvi. Pravo značenje svega što je rečeno mora biti uzeto u obzir. Jedna je stvar reći: Ego se miješa u sustavu ganglija u formativne sile i u sve životne procese organizma. Ali misli se na nešto drugo kada kažemo: Krv je sa svojom cirkulacijom izražaj ega u ljudskom biću. Priroda ljudskog bića je, kao što sam rekao, komplicirana.

Da bi shvatili značaj ovog što je rečeno, bilo bi korisno odgovoriti na slijedeće pitanje: Kakav je odnos ega sa sustavom ganglija i svime što je povezano s njim? Kako je ego usidren, takoreći, u abdominalnim organima ljudskog bića?

Kada je ljudsko biće u normalnom stanju zdravlja, ego je prikovan za solarni pleksus i sve što je s njim povezano. On je ograničen solarnim pleksusom. Što to znači? Ovaj ljudski ego, dan čovjeku tijekom zemaljske evolucije kao poklon Duhova oblika, bio je, kao što znamo, podvrgnut iskušenju Lucifera. Ego, kakav sada postoji u čovjeku, i jer je bio inficiran luciferičkim snagama, bio bi nositelj zlih sila. Istina ove činjenice mora se definitivno prepoznati. Ego nije nositelj zlih sila zbog svoje vlastite prirode, već zato jer je bio inficiran luciferičkim silama kroz iskušenje Lucifera; on je zapravo nositelj stvarno zlih sila, sila koje, zbog luciferičkog utjecaja, teže skrenuti misaoni život ega prema zlu. Od trenutka kada mu je dan ego, čovjek je sposoban misliti. Kada ne bi bilo luciferičkog iskušenja, čovjek bi mislio samo dobre misli o svemu. Ali pošto se luciferički izazov, u stvari, dogodio, ego ne misli dobre misli, već misli pod djelovanjem Lucifera. To je činjenica zemaljske evolucije: ego je zloban i kukavički. Misli samo kako sebe prikazati u dobrom svjetlu a sve drugo poslati u sjenu. On je pod utjecajem svih vrsta egoizama. To je onako kako jest, zbog utjecaja Lucifera.

Sada sustav ganglija, solarni pleksus, nešto je u čovjeku što je došlo od mjesečeve inkarnacije zemlje. To je vrsta kuće za ego; ego se tu na određeni način uklapa. U stvari, tu se može držati zatvorenik. Dakle imamo slijedeće stanje stvari: Zbog luciferičkog utjecaja, ego cijelo vrijeme teži da se ponaša kukavički, lažljivo i smješta sebe u svjetlo, dok sve ostalo zadržava u sjeni. Ali on je zatvorenik nervnog sustava abdomena. Tu mora obitavati. Pomoću nervnog sustava abdomena ispravno napredujuće snage, koje su nam došle sa drevnog Saturna, Sunca i Mjeseca, prisiljavaju ego da ne bude demon u lošem smislu. Dakle način na koji nosimo naš ego u nama je da je ograničen sa organima abdomena.

Pretpostavimo sada da ovi abdominalni organi na neki način nisu zdravi, ili nisu u normalnom stanju. Ne biti u normalnom stanju znači da ne žele potpuno uzeti ono što se uklapa u njih duhovno, što im duhovno pripada. Ego može biti nekako slobodniji u svojoj aktivnosti ako abdominalni organi nisu sasvim zdravi. Ako je ovo oslobođenje došlo s nekakvom fizičkom hiperaktivnosti, ovo se može iskazati u ljudskom biću u tome da je ego pušten na vanjski svijet, umjesto da ostane ograničen. Kada se ego ponaša slobodno na ovaj način, imamo slučaj psihološke bolesti: ljudsko biće pokazuje karakteristike ega pod utjecajem Lucifera. Tada se pojavljuju karakteristike ega o kojima sam govorio. Sigurno nije potrebno biti materijalist da bi potpuno razumjeli način na koji duhovno — u ovom slučaju ego — može biti ograničeno fizičkim organima u životu između rođenja i smrti, iako na način različit od onog koji percipira materijalist. Nije potrebno biti materijalist za vidjeti kako, govorom(?), vrag može zbaciti svoje lance i osloboditi se. Ovo je jedna instanca psihološke bolesti.

Oslobođenje ega, međutim, nije nužno pitanje psihološke bolesti, jer je također moguće još jedno stanje stvari. U ovom slučaju nije pitanje bolesti u abdomenu već prije 'gašenja' njegove normalne aktivnosti. To je ono što se događa u velikoj većini slučajeva hipnotičke svijesti. Funkcioniranje sustava ganglija u abdomenu je stavljeno u stanje — bilo prirodnim uzrocima ili svakakvim hipnotičkim efektima — u kojem nije u mogućnosti držati ego ispravno pod kontrolom. Tako na ovaj način, također, ego ima mogućnost postati više umiješan u svoje okruženje. To nije ugrađeno u sustav ganglija pa je prema tome slobodan koristiti kanale prema vanjskom svijetu koji mu omogućavaju iz daleka opažati svakakve procese u prostoru i vremenu koji su, kada je ugrađen u sustav ganglija, procesi što se ne mogu normalno opažati.

Tako je važno znati da postoji određena veza između stanja hipnotiziranosti, koje je mekani način gašenja normalne aktivnosti procesa ograničenih u sustav ganglija pri uobičajenoj svjesnosti, i određenih oblika ludila, gdje je gašenje uzrokovano deformacijom ili bolešću određenih abdominalnih organa. Ako je ego oslobođen, ako osjeća, mogli bi reći, slobodu od lanaca i povezan je, ne sa svojim tijelom već sa duhovnim silama u okruženju, to je uvijek, na neki način, patološko stanje, kao što je to također i slučaj ludila. To je zašto su neki oblici ludila karakterizirani sa pojavom prkosa, lažljivosti, podmuklosti i lukavstva — svime što dolazi od luciferičkog utjecaja; težnjom da sebe smjesti na svjetlo a druge pošalje u sjenu, i tako dalje.

Sada ćete shvatiti zašto konstitucija duše osobe zavisi od samog načina na koji izgleda ljuska koja povezuje njegov ego. Da se ne bi previše fokusirali na ljudska bića i možda uvrijedili neke ljudske duše, umjesto toga pogledajmo na trenutak na lava, divljeg mesoždera, i usporedimo ga sa bikom ili volom. Možete vidjeti razliku. Čak iako lav ima grupni ego dok je ljudsko biće obdareno sa individualnim egom, ipak se

možemo koristiti usporedbom. Kakva je razlika između prirode lava i prirode vola? Lav je definitivno mesožder dok je vol uglavnom vegetarijanac. Razlika je ovo: Ono što kod lava odgovara njegovom grupnom ego je slabije povezano; snažna aktivnost pogodna za njegove abdominalne organe čini ego slobodnijim, daje mu više slobode prema okruženju, dok je kod vegetarijanskog vola grupni ego više povezan sa abdominalnim organima. Vol živi više povezan u sebi.

Vidite zašto ima dosta smisla da ljudsko biće postane vegetarijanac — naravno, samo ako tako želi. Jer što donosi vegetarijanska dijeta? Čini abdominalne organe još sposobnijim za povezivanje ega, što, ako vam ovo ne zvuči kao paradoks, vodi do toga da ljudsko biće postane nježnije. Njegov zli demon je više interni i manje živi u okruženju. Nitko, međutim, ne bi trebao sebe uvjeriti da ne posjeduje ovog demona, jer posjeduje, ali je više zatvoren unutar njega. Bilo bi lako postaviti eksperiment za usporediti ponašanje gladnog mesoždera i gladnog vegetarijanca. Kod gladi, smanjuje se sposobnost inhibicije. Dakle bilo bi vjerojatno da bi gladni vegetarijanac, koji je navikao sadržavati sebe kao rezultat vegetarijanske dijeta, bio više divlji. Jer glad donosi promjene u funkcijama abdominalnih organa, koje su sposobne manje sputati ego nego kada su site. Ne mislim apsolutno to što govorim, jer mesožder u svakom slučaju povezuje ego slabije nego vegetarijanac. Ali sam kazao da, u usporedbi, gladni vegetarijanac, suprotno stanju sitosti, će vjerojatno biti više divlji nego gladni mesožder, suprotno njegovom stanju kad je sit.

Ljudska priroda je zaista previše komplicirana. Jedan veoma dobar način za prikupiti neko znanje kao osnovu za istinu, izvornu samospoznaju u životu je obratiti pažnju na vezu između duhovnih i tjelesnih dijelova. Dodati ću, ipak, da vegetarijanci trebaju obratiti pažnju da ne dopuste sebi da budu previše pothranjeni. Ako su pothranjeni u opasnosti su da sebi naštete, i tada su njihovi okovi — zatvor za njihovog vruga, koji pokazuje sebe u samovolji, lažima i tako dalje — oslabljeni. Oni tada puštaju svog vruga vani u okruženje, i okruženje je uznemireno njihovim problemima. Ili tako, ili drugačije oni sami imaju problema. Ne uspijevaju se nositi sa sobom, jer ili stalno imaju maniju manifestiranja raznih loših kvaliteta ega, ili — ako su dobro odgojeni — imaju potrebu sve ovo zadržati za sebe, u kojem se slučaju, također, može dogoditi da se ne mogu nositi sa sobom. Svakakva nezadovoljstva se javljaju u njihovoj duši. Ovo je važno vidjeti.

Baš kao što ego ima svoju točku kontakta u ustavu ganglija, tako i astralno tijelo ima svoju točku kontakta u svim onim procesima koji su povezani s nervnim sustavom kičmene moždine. Prirodno, nervi idu kroz cijelo tijelo; ali u nervnom sustavu kičmene moždine imamo drugu točku kontakta. Uključeno u ovo, naravno, su

ponovno svi procesi povezani s ovim kičmenim nervnim sustavom. Ne govorim o cerebralnom nervnom sustavu. Mislim na nervni sustav kičmene moždine koji ima veze, na primjer, sa našim refleksnim akcijama i regulator je mnogo toga što se događa u organizmu. U ovom kontekstu moramo obuhvatiti sve procese regulirane s ovim nervnim sustavom. Opet moramo vidjeti da je astralno tijelo ili povezano sa svime u vezi s ovim kičmenim sustavom ili da postaje slobodno od njega, kroz bolest ili kroz djelomičnu uspavanost zbog hipnotičkog stanja ili nečeg sličnog. Entitet koji je ovdje povezan primio je svoje luciferičke osobine, koji su malo pomiješani s ahrimaničkim osobinama, sve od vremena drevnog Mjeseca. Prema tome ovi su slabiji od luciferičkih osobina ega, ali su i oni prisutni u astralnom tijelu, također. Ako želite svoju dušu okrenuti kontemplaciji o procesu sa kojim luciferički utjecaj mili u astralno tijelo, morat ćete proučiti što sam rekao u mojoj knjizi [Tajna znanost](#) o odvajanju Mjeseca od evolucije u cjelini. Ovaj utjecaj se pojavljuje za vrijeme drevnog Mjeseca. Tu ćete otkriti drugi razlog za određene osobine u ljudskom biću, osobine hipnotičke prirode — više hipnotičke osobine koje su povezane, uglavnom, sa organima prsiju i koje unose viša iskustva nego organi abdomena. U isto vrijeme ćete vidjeti da ako nešto nije u redu, tako da astralno tijelo ne može biti povezano kako bi trebalo, može opet doći do nečega što je psihološka bolest, psihološki poremećaj. Baš kao što ego može biti otpušten, uzrokujući znakove ludila, tako i astralno tijelo može biti otpušteno, što opet dovodi do znakova ludila.

Kada je ego otpušten, to vodi, kao što sam rekao, do osobina kao inat, podmuklost, samovolja, varljivost, davanje sebi istaknutosti i stavljanje svih ostalih u sjenu, i tako dalje. Kada je astralno tijelo otpušteno, to vodi u nestalnost ideja i nedostatka kohezivnog mišljenja, maničnog stanja u jednu ruku ili, u drugu, do odustajanja, depresije, hipohondrije. Opet, ovi uvjeti mogu biti dovedeni uspavljujućom ili hipnotičkom intervencijom; ali u ovom slučaju organi nisu bolesni, već je njihova normalna funkcija suzbijena intervencijom hipnotičara.

Ima mnogo toga u našoj ljudskoj prirodi što treba kontrolirati, jer na određeni način mi pripadamo vragu. Mi smo barem djelomično pristojna ljudska bića samo zato jer se vrag u nama drži na provjeri od božanskih duhovnih snaga koje su se razvile na primjeren način kroz periode drevnog Saturna, Sunca i Mjeseca. Zbog raznih iskušenja, mi ne posjedujemo svi tu veliku sposobnost za pristojnost. Dobar dio loših naravi i raspoloženja duševnog života su rezultat susreta s demonom u nama. Do pojavljivanja demonskog elementa dolazi jer ono što je povezano može postati nepovezano.

Govoriti ćemo drugom prilikom o tome što je to u životu između smrti i novog rođenja što veže one aspekte koji su povezani sa našim psihičkim tijelom sada, za vrijeme između rođenja i smrti. Složit ćete se da mi dugujemo veliku zahvalnost kozmičkom redu da mi ovdje, između rođenja i smrti, posjedujemo naš fizički organizam, jer bez njega ne bismo imali zatvor za naše više komponente. Kada se ove više komponente oslobode, nakon što odložimo naše fizičko tijelo, dolazi do različitih stanja, o čemu ćemo raspravljati drugi put. Dovoljno je reći da više komponente još uvijek zadržavaju nekakvo obuzdavanje, čak i tada.

Sada, upravo onako kako je astralno tijelo povezano na ovaj način sa sustavom kičmene moždine i svim procesima organskog života povezanim s njom, tako je i etersko tijelo povezano s cerebralnim sustavom i svime što mu pripada. Prema tome, etersko tijelo ima svoju točku dodira pomoću cerebralnog sustava. Slične stvari se i ovdje mogu reći, također. U našoj glavi je zatvor za naše etersko tijelo. Ludilo ili hipnotička stanja se javljaju ako tijelo nije sasvim dobro i etersko tijelo je pušteno slobodno. Lijevo do sebe, t.j., ne okruženo zatvorom glave, etersko tijelo ima tendenciju reproducirati sebe, tako postajući sebi stranac i prosipajući se u svijet, noseći svoj život u druge stvari. Ovo je opis uvjeta do kojih dolazi ako zatvorski čuvar otpusti etersko tijelo.

Dakle imamo tri mogućnosti psihičke bolesti, i također tri mogućnosti bijega od fizičkog tijela. Ove tri mogućnosti trebaju definitivno biti uzete u obzir — ali naravno na sasvim drugačiji način — kada osoba postaje slobodna od svog fizičkog tijela kroz inicijaciju. Ono o čemu smo govorili je oslobađanje do kojeg je došlo bolešću, kada organi fizičkog tijela nisu ostali zdravi i tada nisu sposobni sadržavati više komponente. Uspavanost mozga će biti rezultat ako je moždana aktivnost prigušena. Etersko tijelo će biti oslobođeno i doći će do uvjeta uspavanosti. Ali kada je mozak oštećen, zatvor ne može više zadržati zatvorenika — to jest, etersko tijelo — koje krene u svoje vlastite avanture, težeći da živi i stvara svoj vlastiti poremećeni, zbrkani život otvarajući se u svijet. Dakle jasno vidite da su psihološke bolesti, u glavnini, uzrokovane oslobađanjem od fizičke osnove kojoj različite više komponente čovjeka pripadaju za vrijeme života između rođenja i smrti.

Etersko tijelo, kada je oslobođeno, ima uglavnom ahrimaničke karakteristike. Zavist, ljubomora, pohlepa i slična stanja biti će patološki pretjerana, uvijek u vezi s načinom širenja u okolinu, načinom puštanja sebe. Pokušajte to razumjeti ovako: Jedina točka privlačenja za ego je, više ili manje, sustav ganglija i što god je povezano s njim; točka kontakta astralnog tijela je s kičmenom moždinom, ali zajedno sa sustavom ganglija; a etersko tijelo je povezano s cerebralnim sustavom, ali skupa, i s kičmenim sustavom i sa sustavom ganglija. Dakle, sa ovog stajališta, sustav ganglija ima posla s mozgom, na primjer, utoliko što posluhuje sve podsvjesne organske procese. Ako sustav ganglija donosi informacije o sustavu bolesti koji teče svojim tijekom u mozgu, tada ono što je oslobođeno može biti i etersko tijelo, čak iako korijen uzroka leži u sustavu ganglija. Vidite koliko su stvari komplicirane.

Danas psihijatrija nema, za sada, načina razdvojiti između ova tri oblika duševne bolesti. Psihijatrija će jedino postići određeni stupanj savršenstva kada bude napravljena distinkcija između psiholoških abnormalnosti do kojih dolazi zbog oslobađanja od okova eterskog tijela, ili astralnog tijela, ili ega. Tada će postojati

stvarno značajan način razdvajanja, i procjenjivanja, različitih simptoma psiholoških abnormalnosti — i biti će ih važno procijeniti na ovaj način.

Iz svega ovoga vidite kako samospoznaja može biti izgrađena na prodornom gledanju komplicirane prirode ljudskog bića. Znanje može sigurno imati neprijatne strane. Ali znanje ne bi trebalo biti igračka, jer je to najozbiljnija stvar u cjelini ljudskog života. Netko tko zna sve što se može znati o ljudskoj prirodi — ako je čak nekako naklonjen to razumjeti na način koji nije egoističan, ako je sklon misliti i osjećati o tome na objektivnan način — može u ovom znanju imati važan iscjeljujući faktor na raspolaganju. Netko može biti slab da bi koristio ovaj iscjeljujući faktor; ali ovo znanje je važan iscjeljujući faktor. Ne može se steći ostajući u subjektivnoj prirodi; ne može se steći propuštajući izvlačiti iz ovoga.

Ovo je veliki problem za pokret kakav je naš. U jednu ruku je neophodno ozbiljno stremiti ka najvišem znanju, nije svatko tko se odluči pridružiti našem pokretu sklon prihvatiti takvo znanje s potpunom objektivnošću i s punom ozbiljnošću. Ovakvo znanje donosi zdravlje u osobni život samo ako netko nije stalno zauzet reflektiranjem na vlastitu osobnost, ako se stalno ne pita: Kako se *Ja* osjećam, što se zbiva u *meni*, kako mi ide u svijetu, što živi u mojoj duši, i tako dalje. To donosi zdravlje samo ako se oslobodimo svega toga i umjesto toga se brinemo sa čovječanstvom u cjelini, stvarima koje brinu svako ljudsko biće. Poteškoće se javljaju samo ako se netko želi koncentrirati na sebe, ako netko ne može od sebe pobjeći. Što je više netko sposoban okrenuti se od sebe i prema svemu što brine ljude i svijet općenito, to više znanje postaje iscjeljujući faktor.

Kako bi mi bilo drago kad bi mi samo ovo vjerovali! Pokret kao naš daje mnogo mogućnosti za promatranje suprotnog od ovog što sam govorio. To je, naravno, prirodno i opravdano da se ljudi koji ne mogu lako pobjeći od sebe trebaju okrenuti našem Pokretu zbog udobnosti i nade i povjerenja. Ali ako oni ne teže časno da pobjegnu od sebe, ako se nastave zaokupljati sa vlastitom glavom i vlastitim srcem — da ne spominjem druge stvari s kojima su mnogi u našem pokretu zaokupljeni — tada znanje za njih ne može postati ono što u stvari, je. Moguće se zanimati za znanje na takav način da ono postane ne samo osobna, već također i opće ljudska stvar. Što je više osobnih razmatranja uključeno, veće je i razdvajanje od onog što je iscjeljujuće u svom znanju o dubljim aspektima svijeta.

Sa točke gledišta koju smo sada dosegli moramo stremiti da dođemo do jasnoće o tome kako su određeni impulsi u ljudskoj prirodi povezani s oslobađanjem duševnog i duhovnog elementa, bilo u stanjima dovedenim pomoću hipnoze, ili ludila. Proces oslobađanja je uvijek povezan sa spajanjem s duhovnim elementom. Ali to je opet povezano s određenim osjećajem čulnosti, sa stvarnom čulnošću, i direktnom i indirektnom. Jer što god da postane slobodno — bilo etersko ili astralno tijelo, ili ego — nekako ulijeva sebe u duhovni svijet. I ovo izlivanje je definitivno povezano s unutarnjim osjećajem blaženstva.

Netko sa psihološkom abnormalnošću dobije određenu satisfakciju od njegove abnormalne duševne aktivnosti i prema tome nevoljko odlazi od nje. U svakom dobu, oni koji su se zanimali s liječenjem psiholoških abnormalnosti izvještavali su slijedeće iskustvo: Kada bi liječnici našli način liječenja svojih pacijenata, događalo se da kada se moment ozdravljenja približi, pacijent osjeća da više ne može slobodno biti spojen s duhovnim okruženjem i da je izgubio određeni osjećaj čulnog blaženstva, tako da

počinje mrziti liječnika koji ga od toga odvaja. Obično su oni koji nisu psihološki bolesni zahvalni njihovom liječniku kada ih izliječi, ali napori učinjeni na psihološki bolesnim susreću se sa suprotnim. To ćete naći dokumentirano u odgovarajućoj literaturi. Liječnici se često susreću da kada je kura efikasna, ili je čak samo napravljen pokušaj za prevladavanje oboljenja, pacijentu doktor postaje odvratan jer ga odvaja od onog što stvarno želi, posebno u podsvijesti, čak i ako to svjesno poriče.

Ovakve stvari vode nas duboko u misteriju duševne prirode ljudskog bića. Mi tada razumijemo da ego, ili etersko tijelo ili astralno tijelo, poslije nastojanja da radi uz pomoć njegovih fizičkih alata, ako oni tada postanu slobodni, još su uvijek jaki i prožeti formama koje imaju unutar njihovih fizičkih alata, mogu lakše osloboditi određene snage nego što im je to bilo moguće unutar bolesnih organa. To je zašto ljudi s povremenim bolestima — jer su one cikličke, periodičke abnormalnosti duše — kada još jednom napuste njihov organizam, često osjećaju da imaju sposobnosti koje inače ne posjeduju. To im daje veliku satisfakciju, a kada se onda vrate u svoje fizičko tijelo određena svijest o onom što su osjetili ostaje s njima; nekada im može biti potpuno jasno što im je i što se dogodilo.

Za vrijeme prve polovine devetnaestog stoljeća dobro poznati liječnik, Willis, izliječio je nekoga tko je patio od ludila; to jest, doveo ga do točke na kojoj je opet bio sposoban razumno misliti o sebi. I ova osoba, koja je bila inteligentna, napisala je vrstu osvrta na svoje ludilo. Ako uzmete u obzir ono što sam upravo rekao, dobro ćete razumjeti što je ova inteligentna osoba napisala. Njegova bolest uključivala je oslobađanje sve tri više komponente. On je napisao ‘Očekivao sam moj nastup ludila s nestrpljenjem... s blaženstvom’. Zapamtite, on je čekao trenutak napuštanja svog tijela s nestrpljenjem jer je znao da će uživati vrstu blaženstva.

‘Sve mi je izgledalo lako. Nikakvih prepreka nije bilo ni u teoriji ni u praksi. Moja memorija je dobila, iznenada, jedinstveni stupanj savršenstva...’

Netko tko razumije ove stvari može iz ovoga reći da je pacijent inače patio od različitih zatvora, t.j. abdominalnih uvjeta, koji su vodili do zamagljivanja njegove memorije. Čim se njegov ego oslobodio, njegova memorija je ponovno bila netaknuta.

‘Dugi pasusi latinskih autora pojavili su mi se u umu. Općenito, imao sam velike poteškoće naći ritmičke završetke, ali onda sam mogao pisati stihove s velikom sposobnošću kao prozu.’

Vidite kako je pacijent sebe točno opisao, i razumljivo je da je na određeni način on nastojao inducirati abnormalno stanje. To se nije moglo stvarno napraviti, naravno, ali mu je bilo drago kada bi došlo, jer mu je to donosilo čulno zadovoljstvo.

Ovo je glavna poteškoća u slučaju psihološke abnormalnosti jer, subjektivno, pacijenta se treba voditi od sretnog do nesretnog stanja uma, i tako su oni zaista sjetni u vezi toga. U njihovoj uobičajenoj svijesti ovo je različito, naravno, ali u njihovoj podsvijesti oni su sjetni ako su izliječeni. Naravno oni odlaze liječniku i kažu da se žele izliječiti; ali podsvjesno oni ne žele, u stvari, biti izliječeni. Ovo je poteškoća. Oslobođena komponenta ili komponente opiru se svim silama odvlačenju od blaženstva u koje uđu kada se oslobode. Vidite kako, gledajući ovako na stvari, dajemo za pravo materijalnom temelju naše fizičke egzistencije, a ipak ne postajemo materijalisti.

Uzmite osobu koja je glupa više nego je to očito u vanjskom životu. Postoje takve osobe. Dobro, glupost je samo jedan stupanj na putu određene abnormalnosti duše: naime, imbecilnosti. Uzrok je vjerojatno da je inače povezano etersko tijelo oslobođeno jer je mozak previše kompaktan i ne može postići dovoljnu fluidnost na način na koji radi. Možda je ova osoba upucala sebe u glavu bez da se ubije. Netko tko zna što tražiti može naći da to nije loša stvar, ukoliko nije napravio sebi neku drugu štetu. Jer rezultirajući gubitak kompaktnog mozga može dovesti do toga da postane pametniji. Izvjesno postoje poznati slučajevi gdje su ozljede glave dovele da su ljudi šire svjesni nego su bili prije.

Nema ničega u fizički osjetilnom svijetu tako komplicirano kao što je priroda ljudskog bića. Ona je kompliciranija od bilo čega u svijetu. Za čovjeka razumjeti u potpunosti morate ga gledati na način kako sam opisivao. Vidjeli smo, na primjer, da u ljudskom biću kako stoji pred nama sa svojom glavom, aktivnost njegove glave zavisi u nekom stupnju od eterskog tijela koje se spaja s njim na pravi način. Do abnormalne aktivnosti dolazi ako je etersko tijelo oslobođeno, ako je nevezano. Zbog načina na koji je ljudsko biće normalno organizirano s obzirom na njegove osjetilne organe i nerve u mozgu, etersko tijelo može imati normalan odnos s uobičajenim okruženjem. Ono što je čovjek kao rezultat posebne veze između njegovog eterskog tijela i njegove glave čini ga ljudskim bićem kao sve ostalo u njegovoj egzistenciji između rođenja i smrti u fizičkom svijetu. Kada ne bi bilo ničega drugog u vezi nas osim normalne veze našeg eterskog tijela s našom glavom, sva bi ljudska bića bila ista, i također ne bi bilo načina da se osjetimo povezani s onim dijelom našeg bića koje je besmrtno. Jer naša glava nam donosi ono što smo proživjeli u životu između rođenja i smrti kroz naša osjetila, kroz nerve mozga.

Razmotrite ovo u vezi s onim što sam rekao u vezi gubitka glave tijekom reinkarnacije: Ono što je sada naša glava u prethodnoj inkarnaciji je bilo naše tijelo, a ono što je sada naše tijelo postati će naša glava u slijedećoj inkarnaciji. Znamo o ovoj vezi sa našim besmrtnim dijelom koji ide kroz sva rođenja i smrti, čak iako bez mudrosti znanosti duha ovo znanje može imati jedino oblik vjerovanja. Preko naše glave možemo razumjeti ovu vezu, ali mi možemo imati ovo znanje zbog toga što imamo kičmenu moždinu kao organ našeg astralnog tijela. To je gdje su izrađene naše ideje i osjećaji koje nas dovode u zajednički odnos sa našim besmrtnim, našim nad-osobnim, dijelom.

Sve što posjedujemo samo za ovaj život između rođenja i smrti dano nam je kroz zemaljski, čvrsti element u našem organizmu. Drugom prilikom sam naznačio da ima zaista malo toga čvrstog u našoj građi, koja se devedeset pet posto sastoji, u stvari, od tekućine, od stupa tekućine. Ljudsko biće je stup vode koji sadrži samo pet posto čvrstih sastojaka. Ipak samo ovaj čvrsti element može biti nositelj našeg uobičajenog mišljenja u fizičkom životu; i samo utoliko što smo prožeti s tekućim elementom i njegovim pulsiranjem mi možemo znati za naš nad-osobni dio. I ovaj tekući element sa svojim pulsiranjem je povezan sa kičmenim sustavom, koji najvećim dijelom regulira ovaj tekući element i njegovu pulsaciju.

Kako je sve ovo povezano sa određenim stvarima opisao sam u drugim prilikama, o pulsacijskom usponu i padu fluida između abdomena i mozga, govoriti ću sutra, jer bi nas to sada odvelo predaleko od današnje teme. Sada, pošto ljudsko biće nosi fluidni element unutar sebe ono je povezano sa svojim nad-osobnim dijelom. Ali ovaj fluidni element također uspostavlja njegovu specifičnu osobnost. Kada bi imali samo

glave, svi bi mislili isto, osjećali isto. Ali pošto također imamo srca, fluidni element, krv i druge sokove u nama, mi smo u određenom stupnju specifični; jer kroz ovaj element hijerarhija anđela može imati ulogu u našem biću. Hijerarhija anđela može intervenirati u nama kroz fluidni element.

Treća mogućnost interveniranja u naše biće je dana jer čak i s normalnim radom zajedno viših komponenti sa sustavom ganglija, moguće je za zračni element i sve povezano s njim da ima efekta na nas. Ovo se događa u procesu disanja. To je veoma komplicirano, i varira u zavisnosti od toga gdje dišemo, koliko ima kisika, koliko vlage, koliko sunčeve topline je u zraku i tako dalje. To je hijerarhija arhandela, koji rade na nama preko zračnog elementa. I sve što radi u nama od hijerarhije arhandela – i kod onih koji se razvijaju normalno i onih koji su retardirani – radi preko sustava ganglija. To je također i ruta po kojoj rade duhovi naroda, jer oni pripadaju hijerarhiji arhandela. Rad duhova naroda u ljudskom biću ima svoj efekt kroz organe koji su povezani sa sustavom ganglija. To je zašto je nacionalnost nešto toliko udaljeno od svijesti, nešto što radi na ovakav demonski način. I zbog razloga koje sam naznačio to je toliko povezano s ovime u vezi lokaliteta. Jer lokalitet, lokalna klima, toliko je blisko povezana s radom hijerarhije arhandela nego to možete zamisliti. Klima nije ništa drugo nego ono što radi na ljudskom biću preko zraka.

Dakle vidite da opisujući sustav ganglija naznačujemo kako impulsi svega što pripada duši naroda rade u čovjekovom nesvjesnom. Sada ćete razumjeti i zašto je, više nego što bi mogli misliti, pripadanje određenoj naciji povezano s određenim karakteristikama koje su u vezi s sustavom ganglija. Više nego što bi netko mislio, problem nacionalnosti treba gledati u odnosu na problem seksualnosti. Pripadanje naciji ima istu organsku osnovu – sustav ganglija – kao seksualni element. Sasvim izvana ovo možete razumjeti kada se sjetite da pripadate naciji s rođenjem, to jest, vaše se tijelo razvija unutar onog od majke koja pripada određenoj naciji. Ovo samo po sebi kreira vezu. Dakle vidite koji podzemni duševni temelji povezuju problem nacionalnosti s problemom seksualnosti. To je zašto se ta dva impulsa u životu manifestiraju na tako povezane načine. Ako su vam oči otvorene prema životu vidjet ćete ogromnu količinu sličnosti između načina na koji se ljudi ponašaju u erotskom smislu i načina na koji pokazuju svoju povezanost s nacionalnošću. Ne govorim ni za ni protiv ijedne od ovih stvari, ali su činjenice onakve kako sam opisao. Uzbudjenje nacionalističke vrste, koje posebno jako radi u nesvijesti ako nije podignuto u ego-svijest čineći to pitanjem karme kako sam opisao neki dan, veoma je slično seksualnom uzbudjenju. Nije dobro glancati preko ovih stvari čineći da su emocionalne iluzije i čežnje nacionalnih osjećaja plemenite, dok seksualni osjećaji to nisu. Jer su činjenice onakve kako sam vam opisao.

Iz svega ovoga vidjet ćete da velika količina sporazuma može biti postignuta između ljudi što se tiče glave, jer u glavi je svatko isti. Ako bi se sastojali samo od glave, jedan drugog bi razumjeli fantastično. Čudno je kazati: Ako bi se sastojali samo od glave. No kada život sastavi nekog zajedno sa svakakvim ljudima on postaje prilagođen govoriti u paradoksima kao što je ovaj. U zagradama, reći ću vam da sam jednom sreo prilično značajnog austrijskog pjesnika koji se također bavljao filozofskim mislima i bio strašno zabrinut zbog načina na koji ljudska bića postaju sve više i više intelektualna. Rekao je: Ljudi postaju sve više i više intelektualni, tako da će na kraju ostatak njihova tijela biti odbačen i neće ostati ništa osim hodajućih glava. Bio je prilično ozbiljan.

Ako bi, kako sam rekao, bili glave, bilo bi nam lako doći do razumijevanja o svakakvim stvarima. Manje je lako doći do razumijevanja o stvarima koje se mora shvatiti preko alata kičmenog sustava. To je zašto su ljudi ratoborni u odnosu na njihov pogled na svijet, njihovu religiju i sve drugo što povezuju s onim što je nadosobno. I uopće nema sumnje da su danas ratoborni također u odnosu na sve za što je organ sustav ganglija. Sa ovim ne mislim na vanjski rat; mislim na rat koji govori protiv mržnje jezikom mržnje, jer vanjski rat ne mora nužno imati ništa s onim što se oslobađa na tako strašan način u formi mržnje protiv mržnje.

Esencijalno je da ljudi postanu svjesni ovih stvari. Samo ako ljudi budu mogli razumjeti prirodu ljudskih bića biti će moguće naći izlaz iz kaosa u koji je čovječanstvo ušlo. Sutra ćemo više govoriti o ovom kaosu. Ali mora nam jedna stvar biti jasna: Znanje i razumijevanje koje dobijemo o kompliciranoj prirodi ljudskih bića mora biti ispunjeno raspoloženjem kakvo sam upravo sada opisao kao neosobno raspoloženje.

Do sada sam samo opisao bezazlena, osobna raspoloženja kao ono kada se ljudi ne mogu nositi sa sobom, koji se nastavljaju na svoja srca, ili neku drugu stvar. Ali u svijetu u cjelini susrećemo manje bezazlena raspoloženja, bilo osobna ili pripadaju egoizmu cijele grupe. Okultno znanje nije uvijek primijenjeno na nesebičan način, kako ste vidjeli u našim razmatranjima zadnjih par tjedana. Zasižno možemo dublje pogledati u impulse na radu u svjetskoj povijesti ako imamo razumijevanje kompleksnosti ljudske prirode. Jer ono što možemo znati s obzirom na pojedinca povezano je sa svime što se događa između ljudi, i na osnovi jedan prema jedan i također između različitih grupiranja do kojih je došlo tijekom ljudske evolucije.

Sada sam vam rekao da je okultno znanje korišteno od određenih tajnih bratstava da bi usmjeravali događaje koji ne bi služili općim ljudskim ciljevima već egoističkim ciljevima određene grupe. Rekao sam vam da su se određena tajna bratstva bavila pogledima kako bi Europa trebala biti strukturirana i kako oni mogu utjecati na to strukturiranje. Danas želim dodati na ono što je već razjašnjeno nešto što još nije spominjano. To činim jer mi izgleda da je dobro da barem jednom, bez obzira u koliko malom krugu, bude kazano nešto što će zasigurno biti poznato u budućnosti, baš kao što je podjela Austrije postala poznata u noti od Antante za predsjednika Wilsona. Oni kojima su poznate ove stvari mogli su skicirati podjelu Austrije već od devedesetih — ne želim se više vraćati — na osnovu karata koje sam već spominjao.

Što god je javno poznato samo je fragment. To utječe u vanjske, egzoterne stvari u vrijeme kada se smatra da će biti korisno; ali se ostalo, u međuvremenu, drži straga. Iskreno, ovo što ću vam sada reći ne govorim ni iz najmanjeg političkog ili raspaljivog motiva, već samo da vam dam činjenice. One postoje u svijetu. Ja sam iskreno veoma daleko od želje da ikoga zabrinem, ili uvjerim nekog da nešto posebno vjeruje ili se zabrine oko nečeg; jer ja se brinem samo za znanje. Dakle aproksimativno ću vam skicirati buduću kartu Europe kako je izrađena u tim tajnim bratstvima. Da ne bi previše trajalo, moja skica će biti samo aproksimativna. Kako sam rekao, ovo je oblik koji ovakva tajna društva misle da Europa treba imati u nekoj točki u budućnosti. [Predavač crta.]

Prvo su usmjerili pažnju na južno-europsku balkansku konfederaciju. To da bi bila vrsta bedema protiv rusizma. Očito, na Zapadu, rusizam je razmatran kao suprotni pol, definitivno ne nešto s čime bi bili zauvijek povezani, već nešto protiv čega će se

uvijek trebati boriti. Pošto je namjera bila spojiti zajedno sadašnju kraljevinu Italiju sa balkanskim Slavenima i južnim Slavenima koji sada pripadaju Austriji, ova konfederacija bi uključivala veliki dio apeninskog poluotoka, talijanski-govoreći dio Švicarske, južni dio Austrije, Hrvatsku, Slavoniju i Dalmaciju. Ovome bi se dodao sjeverni dio Grčke. Konfederacija bi također uključivala Mađarsku i ušće Dunava. To bi bila balkanska konfederacija. Do ovoga, istočno, bilo bi sve što pripada Rusiji u širem smislu. U programu prikazanom u ovim kartama bilo je uvijek — to sam naročito spomenuo — jasno naglašeno da kako god se Poljska ponašala, neophodnost je svjetske povijesti da cijela ova zemlja treba, bez obzira na okolnosti, biti vraćena u rusko carstvo. Od početka program govori da Poljska, uključujući dijelove koji sada pripadaju Pruskoj, mora ponovno biti uključena u rusko carstvo. Dakle prema programu, rusko carstvo bi uključivalo današnju Poljsku, i također Galiciju dosežući iza Slovaka. Dio koji ovdje sjenčim padao bi kao poluotok. To bi bila Bukovina. [Crtanje se nastavlja].

Onda bi došla Francuska koja bi, počevši od ušća Rajne, prekrivala teritorij kolika je Rajna i francuski-govoreći dio Švicarske i bila bi ograđena ovdje Pirinejima, a ovdje nekako ovako. Nije mnogo rečeno o skandinavskim narodima. Nema sumnje da im je dan dobar odmor.

Ostalo bi bilo: njemački-govoreća Švicarska sa Njemačkom i njemačkim dijelovima Austrije. Oni bi pokrili ovo područje. A ovi obojani dijelovi pali bi više ili manje u sferu utjecaja, kako god to izgledalo, Britanskog carstva: Holandija, Belgija, obala, Portugal, Španjolska, donji dio Italije — možemo drugi puta govoriti o otocima — i južni dio Grčke.

Dakle ovdje imamo kartu za koju je ona što smo je pokušali nacrtati jučer na ploči jasno vrsta uplate na račun. Centralno europski dio izgleda dosta slično onom koji je obuhvaćen u noti od Antante za Wilsona. To je ono što je viđeno kao idealna struktura za Europu. Ponavljam još jednom: Ovo nije nešto što daljinski namjerava utjecati na ikoga. Sve što želim pokazati je da je ova struktura Europe, koju sam jasno mogao slijediti u devedesetima, ili čak osamdesetima, promišljena u određenim tajnim društvima.

Razlozi želje za ovakvim oblikovanjem Europe su također uvijek davani. Načini i sredstva — naravno razlozi su bili eminentno osjetljivi — za postizanje ove strukture za Europu bili su više ili manje opisani. O tome ćemo govoriti sutra. Samo ću reći da ne konstruiram. To je nešto što je živjelo kao snažan impuls u mnogim glavama, nešto do čega treba doći, nešto do čega treba doći po svaku cijenu.

Znam vrlo dobro kako će zlobni držati da je neprimjereno, s obzirom na određenu točku, reći ovakve stvari upravo ovdje, od svih mjesta. Ali ja ne želim biti zapaljiv, niti želim postaviti sliku budućnosti, bilo za nacije koje su sada u ratu ili one koje su neutralne. Nemam ništa s tim stvarima. Govorim o njima samo da bi vam pokazao impulse koji postoje u tim krugovima. Ono što imamo ovdje je slika budućnosti koja proizlazi iz težnji za korištenjem određenih impulsa u egoističkom interesu grupe. Oni koji su šokirani vidjeti što će nestati, mogu se podsjetiti da se mi bavimo zadacima čovječanstva općenito. Stvari koje emaniraju iz egoističnih interesa grupe su očite, i nema potrebe na njih gledati kao sudbonosne, kao tijek sudbine. Ono što gledam kao fatalno, međutim, to je stav zabijanja glave u pijesak, ili jednostavno odbijanje prepoznavanja ovakvih činjenica jer su neugodne, sa isprikom da ovakve

stvari ne bi trebalo ni misliti jer mogu izazvati uznemirenost. Naravno znam da se može kazati: Ne bi trebalo govoriti o ovakvim stvarima jer mogu uzrujati ljude koji iskreno teže biti neutralni. Ali temelji na kojima stojimo trebali bi nam omogućiti da prekoračimo ovu vrstu uzrujanosti. Trebali bi biti sposobni gledati što se zaista zbiva u svijetu. I kada kažem ove stvari to je uz pretpostavku da ste dovoljno osjetljivi da ih primite na pravi način.

PREDAVANJE XX

Dornach, 15 siječnja 1917

Jučer sam naznačio kako duhovne komponente čovjekova bića imaju svoje točke kontakta u njegovom fizičkom organizmu. Svijest o ovome trebati će ući u svijest čovječanstva kao cjeline, jer je to ono znanje koje u istini mora voditi čovjeka na svjetlo iz tame današnjeg materijalizma, koji će trajati jako, jako dugo vremena. Nikada, ipak, nit duhovnog znanja ne smije biti potpuno izgubljena. Barem mala grupa ljudskih bića mora uvijek osigurati da se to ne dogodi. Uvijek sam pokazivao kako se prava otkrića materijalne znanosti — koja antropozofska duhovna znanost ne smije propustiti prepoznati — stavljaju u pravo svjetlo kada se stvari gledaju duhovno, posebno ljudska bića. Primjeri s kojima sam jučer započeo mogu vam pokazati kako su fizički procesi u ljudskom biću potpuno prepoznati od duhovne znanosti — samo duhovna znanost prepoznaje što je duhovno i istražuje kako je duhovni element usidren u fizičkom elementu, posebno, na prvom mjestu, u ljudskom biću.

Tako smo izbjegli zamku da tražimo duhovni element samo u apstraktnim konceptima koji se ne mogu nositi s nečim što je od njega kreirano, naime, materijalni svijet. Ono što je duhovno ne smije živjeti samo u zemlji oblaka lebdeći iznad materijalnog svijeta. Mora biti tako jako i intenzivno da može prožeti materijalni element i pokazati kako je on duhovan i kako je stvoren od duha. Tako pravo duhovno znanje mora biti u mogućnosti razumjeti materijalni svijet i postojanje na fizičkom planu. Sada je važno, više nego ikada, obratiti pažnju na interakciju duhovnog i materijalnog elementa u ljudskom biću, jer je sada neophodno razumjeti intervenciju nečega što nije materijalno, naime, duše naroda, u ljudsko biće.

Rekao sam: One stvari u svakodnevnom životu koje mislimo, osjećamo i želimo — ne kao članovi neke grupe ljudi već kao stanovnici Zemlje — ograničene su čvrstim, zemaljskim elementom. Čak iako je samo pet posto našeg tijela od ovog zemaljskog elementa. Rekao sam da je ono u nama što nam u svijetu između rođenja i smrti daje naše čisto osobno znanje, impulse volje i stupnjeve osjećaja, ograničeno na mineralni, čvrsti element mozga; da je tu mjesto gdje ima točku kontakta. Ukoliko napredujemo do onog što nas vodi u nad-osobnu ili pod-osobnu oblast, ne možemo više računati na koncepciju koju nam donosi čvrsti element, jer su koncepcije ovdje donijete fluidnim elementom. I koncepcije koje nas vode tako daleko u nad-osobnu ili pod-osobnu oblast da smo došli do intervencije arhanđela u naše biće dovedene su nam sa zračnim elementom. Zračni element je posrednik između ovih arhanđeoskih bića i njihove sfere i svega što ljudska bića doživljavaju na taj veoma podsvjesni način koji sam jučer opisao.

Debelo preko devedeset posto našeg fizičkog bića je stup vode, stup tekućine, ali ovaj tekući element u ljudskom biću, o kojem se za sada vodi veoma malo računa u prirodnoj znanosti, glavni je nositelj života u ljudskom biću. Naznačio sam kako

zračni element radi kroz tekući element u čvrstom elementu koji je usidren u mozgu. Mi udišemo; jer udišemo struju zraka i ispunjavamo naše tijelo s njom, organ koji zovemo dijafragma gurnut je dolje. U ovom usisavanju struje zraka i svega što ide s njim, dolje do spuštanja dijafragme, naći ćemo sferu u kojoj rade impulsi koji emaniraju iz kraljevstva arhandela. Baš kao što sve ovo ostaje u podsvijesti, tako i stvarni način na koji rade duše naroda ostaje u podsvijesti. Kao što sam jučer rekao pomoću usporedbe, uzbukava se kao valovi, u oblik koji se potpuno razlikuje od načina na koji živi dolje u dubinama. Kada je dijafragma gurnuta prema dolje, na neki način, priječi krv u žilama abdomena. Ovo gura struju cerebralnog fluida gore kroz kičmenu moždinu tako da se ulijeva u mozak, ili radije okružuje učvršćenu masu mozga. Dakle sada, kao rezultat udisaja, cerebralni fluid je u mozgu, gurnut je gore. U načinu na koji radi ovo pulsiranje cerebralnog fluida leže svi impulsi koji dolaze u čovjeka od sfere arhandela, sve što čovjek može imati kroz koncepcije i osjećaje koji ga uzdižu u oblast nad-osobnu ili pod-osobnu, sve što ga povezuje sa silama koje dosežu iza rođenja i smrti. I u samom mozgu cerebralni fluid dolazi nasuprot čvrstom elementu.

Paralelno sa ovim teče proces sa kojim sve naše ideje i koncepcije padaju i teku u tekući element. Ove ideje i koncepti su duhovni entiteti koji padaju i teku u tekući element, i javljaju se kao naše svakodnevne koncepcije prema vanjskom svijetu jer dolaze nasuprot vanjskog elementa i zrcale se natrag pomoću čvrstog elementa u svijest.

Kada izdahnemo, priječenje se odigrava u krvnim žilama mozga, i cerebralni fluid je gurnut dolje kroz kičmenu moždinu u abdomen. Tamo za njega ima mjesta jer je izdah podigao dijafragmu. Dakle mišljenje i imanje ideja i tako dalje, nije samo proces mozga o čemu znanosti anatomije i fiziologije danas sanjaju. Ono što se odigrava u mozgu je zrcaljenje-natrag od nečega čvrstog, i ovo je povezano s onim što se ne zrcali već ostaje u fluidnom elementu dok, preko obilaska disanja, regulira utjecaj zračnog elementa. To je također obilazak preko kojeg se nama posreduje sve što pripada određenoj klimi, lokalnim uvjetima tla određenog terena i svi drugi utjecaji povezani s disanjem. Onaj dio disanja koji nikada ne ulazi u našu svijest već ostaje kao ocean bez vjetra, je gdje se duhovne stvarnosti komešaju. Preko obilaska kroz cerebralni fluid proces disanja je povezan s mozgom.

Ovdje imate fizički proces koji pripada cijelom ljudskom biću, opisan na takav način da ga možete prepoznati kao otkrivenje duha koji nas svugdje okružuje, baš kao zrak i vlažnost. Ovo vam daje, kroz pravo razumijevanje fizičkih procesa, uvid u to kako njegovo zemaljsko okruženje, zajedno s duhom kojeg sadrži, radi na čovjeku, i u to kako je, kao biće i duhovno i fizičko, čovjek ugrađen u svoje zemaljsko okruženje, koje je također i duhovno i fizičko. Zrak, voda i toplina koji nas okružuju nisu ništa drugo nego tijela za duh, baš kao što su naši mišići i nervi tijela za duh.

Upoznajem vas s ovim stvarima jer pokazuju kako je ljudski život temeljen na procesima koji uopće nisu očiti današnjoj znanosti. To će biti zadatak petog post-atlantskog perioda podići ove procese na nivo pravog znanja. Za vrijeme petog post-atlantskog perioda ovo shvaćanje mora ući u sve što činimo — u učenje, općenito obrazovanje i u cjelinu vanjskog života. Mora, u odgovarajuće vrijeme, biti prepoznato da ono što se gledalo kao znanost u materijalističkim krugovima danas mora postepeno nestati iz života zemlje, zajedno sa svim posljedicama koje ima na život. Sve bitke koje još treba dobiti u petom post-atlantskom periodu neće biti ništa

više od vanjskih izraza duhovne bitke, baš kao što je u konačnoj analizi, sadašnja bitka vanjski izraz sučeljavanja između materijalizma i duhovnog života. Premda su ove stvari skrivene, iza današnjih beskonačno tužnih događaja leži bitka materijalizma protiv duhovnog života. Ovu bitka će se trebati privesti kraju. Uzimati će različite forme, ali mora se privesti kraju jer ljudska bića moraju naučiti nositi sve što trebaju nositi da bi došli do duhovnog pogleda koji je neophodan za šesti post-atlantski period. Može se reći da tu mora biti mnogo patnje, ali samo iz bola i patnje može izaći nešto što zaista veže znanje za nas. Jer druga strana novčića je ono povezano s materijalističkim pogledom na svijet, materijalistički način života, koji danas samo počinje ali koji će uzeti beskonačno strašnije oblike.

Materijalistički način života počinje kada je znanost voljna prepoznati samo ono što je materijalno. Već je dovela do stupnja na kojem su ljudi spremni, u životu, također, prihvatiti samo ono što je materijalno. To će ići mnogo, mnogo dalje i postati će daleko intenzivnije. Jer peti post-atlantski period mora živjeti do kraja. U svim područjima mora doseći vrstu klimaksa. Jer duhovnost treba svoj suprotni pol ako će sebe prepoznati s intenzitetom koji će biti potreban ako će čovječanstvo sa zrelošću zakoračiti u šesti post-atlantski period.

Dakle ne zazirite od slijeđenja duhovnih putokaza ponuđenih kao mogućnost shvaćanja vanjskih činjenica svijeta. Jer to je prvi zadatak i dužnost onih koji teže duhovno razumjeti tijekom ljudske evolucije sve do današnjih dana i također razumjeti vjerojatnu evoluciju u budućnosti u duhovnim smjerovima. Često smo govorili o naslijeđu iz četvrtog post-atlantskog perioda koji je završio u petnaestom stoljeću, i o činjenici da je zadatak petog post-atlantskog perioda da se razvije puna duša svijesti.

Sada to je upravo duša svijesti koja će ujediniti čovjeka intimno sa svim materijalnim događajima i svime što pripada materijalizmu. Vidjeli smo kako, u četvrtom post-atlantskom periodu, od osmog stoljeća pr.n.e. sve do petnaestog stoljeća n.e., grčko-latinski element postepeno postaje dominantan u svijetu, prvo u onom što se obično zove Rimsko carstvo a kasnije u rimskom papinstvu koje je doseglo klimaks dominacije za vrijeme trinaestog i početkom četrnaestog stoljeća. To je u isto vrijeme početak petog post-atlantskog perioda. To se podudara s prvim slamanjem rimske papinske dominacije. To je također i početak onih impulsa čiji utjecaj je doveo do sadašnjih tužnih događaja. Na koncu nitko ne može razumjeti što se danas događa bez šireg gledanja. Jer zaista svi narodi Europe doprinijeli su svoj dio u tužnim događajima u današnjoj Europi. Oni koji žele razumjeti ove stvari neophodno moraju usmjeriti pažnju na impulse koji su dugo pripremani i kojima je danas dana neka vrsta prve šanse da se pokažu.

Dakle danas ćemo dovesti zajedno ono što se može vidjeti daleko u budućnosti sa stvarima koje su pri ruci. Prvo se sjetimo opisa koji sam dao o tome kako južni narodi, talijanski i španjolski narodi i razna kraljevstva koja su oni donijeli, predstavljaju vrstu efekta-poslije od trećeg post-atlantskog perioda — naravno, uključujući cjelokupno naslijeđe četvrtog perioda. Trebate samo slijediti cijelu strukturu Talijansko-Španjolskog razvoja kakva je bila na prijelazu četvrtog u peti post-atlantski period, da bi vidjeli da on još uključuje ono što je izravno bilo uključeno u trećem, Egipatsko-Kaldejskom periodu. Ovo možete vidjeti posebno u načinu na koji se, emanirajući iz Rima i Španjolske, širila religija koja je posuđena od kultova Egipta i Kaldeje. U ovom imate nastavak postojanja onog što je ostavljeno iza u Egiptu i Kaldeji, a to je doseglo svoj klimaks u trinaestom stoljeću.

Papinska vrhovna vlast je emanirala od juga i dosegla svoj klimaks u trinaestom stoljeću. Da bi to opisali na način koji je danas značajan i podudara se s činjenicama, trebamo reći da je ova papinska vrhovna vlast, koja je prekrivala i dominirala cijelom europskom kulturom, esencijalno bila crkveni element kulta i hijerarhije. Ovaj crkveni element kulta i hijerarhije, koji je bio transformacija drevnog Rima u rimski katolicizam koji je strujao u Europu, jedan je od impulsa koji nastavljaju raditi kao zaostali impulsi kroz cijeli peti post-atlantski period, ali posebno u njegovoj prvoj trećini. Mogli biste, mogu dodati, doći do toga koliko će ovo trajati. Znači da jedan post-atlantski period traje približno 2,160 godina. Jedna trećina od ovoga je 720 godina. Počevši s godinom 1415, ovo uzima glavni period do godine 2135. Prema tome zadnji valovi hijerarhijskog romanizma trajati će do početka trećeg milenija. Ovo su odjeci u kojima impulsi četvrtog post-atlantskog perioda umeću sebe u forme trećeg post-atlantskog perioda. Ali mnoge stvari rade jedne uz drugu u isto vrijeme, tako postoje drugi impulsi koji rade zajedno s ovima. Rimski katolicizam je imao svoj stvarni klimaks u trinaestom i četrnaestom stoljeću.

Da vidimo kako se to nastavlja. Moramo razlikovati način na koji je to radilo do trinaestog stoljeća — kada je to bilo, možete reći, opravdano, jer je to još bio četvrti post-atlantski period — i onog što je onda slijedilo, kada je počelo dobivati karakter zaostalog impulsa. Tražilo je širenje. Ali kako? Jer se zaista značajno širilo. Vidimo da je oblik države, koji je postepeno došao u novo doba, više ili manje prožet ovim rimskim katolicizmom. Vidimo da je engleska država kako je počela rasti na početku petog post-atlantskog perioda na početku potpuno u rukama ovog rimskog katolicizma. Vidimo kako su Francuska i ostatak Europe potpuno u stisku ovog rimskog elementa hijerarhije i kulta utoliko što se tiče njihovih ideja i kulturnog života. Da bi okarakterizirali ovu pokretačku silu morali bi reći da postoji impuls od strane Rima za prožimanje, za natapanje kulture Europe sa ovim hijerarhijskim crkvenim elementom sve do nasipa koji je sam kreirao u Istočnoj Europi. Ali je vrijedno pažnje da impuls kao ovaj, ako je to zaostali impuls, poprma vanjski karakter. On više nema snage razviti unutarnji intenzitet, već po karakteru postaje vanjski. On se širi široko po površini ali nema snage ući u vlastite dubine. Tako vidimo čudan fenomen da se rimska hijerarhija širi dalje i dalje, u zemljama u svojoj jezgri, bivajući nesposobna dati neku unutarnju snagu, tako lišavajući vlastitu populaciju suštine.

Vidite kako ovakve stvari počinju. Romanizam se svugdje širi u svim oblicima i formama, dok je u samoj Italiji, Španjolskoj, stanovništvo postalo iscrpljeno. Samo pomislite kakvo je iznimno kršćanstvo živjelo u Italiji kada je papinstvo bilo na vrhu svoje slave. Bilo je to kršćanstvo protiv kojeg su gromovite riječi bile usmjerene. Jer je u izoliranim osobama, kao što je Savonarola, Kristov impuls bio živ; ali ove osobe su se osjećale ponukane samljeti službeno kršćanstvo u prah. Povijest koja govori o tome što se dogodilo u točki iz koje je zračilo kršćanstvo morala bi reći: Snaga rimskog crkvenog elementa je zračila naprijed, ali kršćanske duše u točki iz koje se ovo dogodilo bile su izdubljene. To se može detaljno dokazati. To je važna istina: Nešto zračeci vani uništava svoju vlastitu unutarnju jezgru. To je tako u životu. Kao što ljudsko biće stari koristeći svoje snage, tako i kulturalni fenomeni, kada se šire, koriste svoje vlastito biće i postaju iscrpljeni.

U ranijoj prigodi pokazao sam kako je francuska država bila na određeni način rekapitulacija četvrtog post-atlantskog perioda u petom. Ovdje sada imamo drugi slučaj zračenja. Za južni element koristili smo izraz 'crkveni element kulta i

hijerarhije' da bi opisali nešto što se trudi naći univerzalnu monarhiju crkve, teokraciju Europe. Sada trebamo težiti naći izraz za opisati onaj kulturalni element koji nosi kulturu intelektualne – ili duše-razuma iz četvrtog post-atlantskog perioda u peti. Izraz koji obuhvaća sve povijesne elemente, izraz koji se uklapa u činjenice i opisuje stvarnost onog što je doneseno u peti post-atlantski period, ako imamo dobru volju za naći ga, trebao bi biti: univerzalni diplomatski element. Sve što je povezano s ovim univerzalnim diplomatskim elementom povezano je i sa onim što je izraslo iz francuskog državnog elementa. Nije bez razloga da je francuski jezik i jezik diplomacije, čak i danas. Svaki povijesni trend je detaljno osvijetljen kada otkrijete da baš kao što teokratski element zrači od Rima i Španjolske, tako i univerzalni diplomatski element zrači od Pariza.

I čudesno je da baš kao i sa Španjolsko-Talijanskim elementom — iako u manjem stupnju jer je element koji je doveden manje drevan — isto tako, u slučaju francuskog elementa, zračenju se na izvoru pridružilo nastajanje šupljine. Posebno je zanimljivo gledati povijest u svijetlu ovoga. Uzmite način na koji veliki francuski državnici, kao Richelieu ili Mazarin, inauguriraju i vode svjetsku diplomaciju prevodeći stare impulse u diplomatski, politički element. Službenici Louis XIV-og misle na europskoj, ne francuskoj, razini i vide sebe kao očite lidere Europe s obzirom na diplomatski, univerzalni, diplomatski element. Jedan element, jedan impuls, uvijek apsorbira drugi. Nije bez razloga da su kardinali koji su prakticirali politiku i diplomaciju okružili Kralja Francuske kada je francuska država bila u zenitu.

Proučavajući to vrijeme posebno kroz povijest Francuske, nalazimo da pravi interes koji šalje diplomaciju po cijeloj Europi izvlači iz vlastite zemlje beskonačno velike snage u oblasti ekonomije, financija, i također kulture općenito, iscrpljujući do detalja. Da bi ovako vidjeli stvari, one se moraju, naravno, ne gledati u svijetlu nacionalnih predrasuda, već u svoj istini, objektivno i nepristrano. Ovo iscrpljivanje je također izvor uspona naroda u element revolucije koji vodi do upravo suprotnog od onog što bi bilo najprikladnije za francusku državu: monarhije. U Španjolsko-Talijanskoj oblasti nema odgovarajućeg za ovu revoluciju, iz razloga koje sam već dao. Ipak upravo ova revolucija pokazuje kako čudno ovaj kontrast radi u francuskom elementu, kontrast između brige za europsku diplomaciju i manje zabrinutosti za vlastitu zemlju.

Jer ne smijemo zaboraviti da je peti post-atlantski period bio praćen širenjem civilizacije i kulture preko cijele zemlje, što je išlo s otkrivanjem do danas nepoznatih predjela. Vidimo kako, što je naravno prirodno, one države koje graniče s oceanom razvijaju svoje mornarice. Francuska diplomacija širi svoje interese preko cijele zemlje, i u isto vrijeme — ovo možete naći u raznim trendovima u povijesti — francuska mornarica počinje cvjetati; ali ovo ima svoju suprotnost u onom što bijesni zanemareno unutra i onda dolazi do izražaja u Revoluciji. Primjetno je da što više Revolucija napreduje, francuska mornarica je više zanemarena. Možete promatrati kako, za vrijeme podizanja francuske revolucije, francuska pomorska snaga stalno slabi pošto je njena mornarica potpuno zanemarena.

Ovo ima značajnu posljedicu. Kada se francuski element opet povlači od revolucionarnog doba i vraća onom što mu je prikladnije — carevanju Napoleona — tu razvijaju u osobi Napoleona onu značajnu opoziciju trećem elementu, onom elementu koji je sada pogodan za peti post-atlantski period, opoziciji Francuske

protiv Engleske. Ovo se dugo vremena spremalo ali u osobi Napoleona uzelo je potpuno novi karakter koji se veoma razlikovao od karaktera koji je imao ranije.

Što je najosobitije u svima valovima koje je kreirao napoleonizam? Ako istražite što je živjelo u Europi u odnosu na Napoleona, nalazite važno sučeljavanje između Napoleona i Engleske. Ali Napoleonu je nedostajalo nešto čega nije bilo u naslijeđu Revolucije, nešto što je trebalo nedostajati — govorim o povijesnoj neophodnosti — ali što će mu biti potrebno tako da se drugi element može postaviti nasuprot trećeg, francuski nasuprot engleskom, naime: mornarica! Hipoteze su u vezi s poviješću opravdane samo kao alati za razumijevanje, ali one stvarno mogu dati veliki prilog. Tako napravimo hipotezu: Da je Napoleon imao mornaricu koju bi mogao pridružiti onoj od drugih zemalja koje su mu bile saveznici, ne bi na moru bio poražen od Engleske i cijela povijest bi imala drugačiji tijek. Ali Revolucija mu nije dala mornaricu. Ovdje vidimo međusobno ograničavanje dva elementa, onog od trećeg i četvrtog post-atlantskog perioda, kako se uzdižu u peti.

Sada dolazimo do trećeg elementa, onog koji odgovara petom post-atlantskom periodu i ima zadatak donijeti u život kulturu duše svijesti: Engleski, Britanski element. Osjećajni duševni element, doveden u kulturu od Talijansko-Španjolske sfere, izražava sebe u teokratskom elementu kulta — duša osjećaja ne živi u svijesti. Slično politički i diplomatski element odgovara francuskoj sferi. I sada u britanskoj sferi imamo trgovački i industrijski element, u kojem ljudske duše žive potpuno i sasvim u materijalnom svijetu na fizičkom planu. Ali moramo razjasniti važnu razliku. Papinstvo je moglo pretendirati na svjetsku dominaciju samo iz jednog određenog razloga.

Ovdje [predavač crta] je četvrti post-atlantski period. Sada dolazi prvi element, A, petog post-atlantskog perioda, papinski, hijerarhijski element. On teži nekoj vrsti univerzalne monarhije jer je na izvjestan način nastavak univerzalnog Rimskog carstva.

Ovdje, B, je kultura duše intelekta ili razuma. To također teži nečem univerzalnom, ali to je nešto univerzalno što je veoma mnogo u oblasti ideja. Najvažnija posljedica širenja francuskog elementa nisu osvajanja, koja su samo popratni efekti, već zasićenje svijeta s političkim duhom, s političkim, diplomatskim mišljenjem i osjećanjem — onim diplomatskim, političkim mišljenjem koje se može naći ne samo u francuskoj diplomaciji i politici, već također i u literaturi a čak i u drugim aspektima francuskom umjetničkog života. U vezi s ovim univerzalna monarhija može se opisati jedino kao vrsta univerzalnog sna. I način na koji je Francuska marširala u prvom planu civilizacije je vrlo precizan izraz ovog sna.

Kao suprotnost, sada dolazimo do trećeg elementa, C. Ovo, u harmoniji s cijelim petim post-atlantskim periodom, koji ima zadatak dovesti do izražaja dušu svijesti, je ono što korespondira s britanskim elementom, posebnim nositeljem duše svijesti u dobu u kojem se posebno treba razviti duša svijesti. Otuda i pretenzija britanskog elementa za univerzalnom trgovačkom i industrijskom svjetskom dominacijom.

Moji dragi prijatelji, stvari koje imaju svoju osnovu u duhovnom svijetu ići će svojim tijekom. One će, sa svom sigurnošću, ići svojim tijekom. Nemojte misliti da možete moralizirati ili teoretizirati o ovome. One će ići svojim tijekom i postati činjenica. Nitko ne treba vjerovati, prema tome, da misija britanskog naroda — iz

unutarnje nužde — postaje činjenica: naime, misija da utemelji univerzalnu trgovačku i industrijsku monarhiju preko cijele zemlje. Pretenzije iskrсну kao realiteti. Ove stvari treba prepoznati kao one koje leže u svjetskoj karmi. I ono što ljudi izražavaju i misle samo je otkrivenje duhovnih sila iza scene. Dakle nitko ne bi trebao vjerovati da će se britanska politika ikada moralno reformirati ili povući, iz obzira prema svijetu, od pretenzija za dominiranjem svijetom industrijski i trgovački. Prema tome ne treba nas iznenaditi niti to da su oni koji razumiju ove stvari osnovali društva čiji je jedini cilj da realiziraju ove ciljeve koristeći sredstva koja su također duhovna sredstva.

Ovo je gdje počinje zabranjeno međudjelovanje. Jer očito okultni principi, okultna sredstva i okultni impulsi nisu dozvoljeni kao promotori, kao upravljačke sile, posebno u petom post-atlantskom periodu, koji bi trebao biti čisto materijalistička civilizacija. U trenutku kada okultni impulsi rade iza širenja ove čisto materijalističke kulture, stvari postaju upitne. Ipak, kao što sam vam pokazao, ovo je ono što se događa. Postoje oni koji žele gajiti svjetsku dominaciju ne samo sa silama dostupnim na fizičkom planu, već također i sa impulsima okultizma, impulsima koji leže u svijetu nevidljivog. Ali ova okultna sredstva nisu korištena za rad za dobro čovječanstva općenito već samo za dobro grupe. Ako vidite vezu između ovako zaokruženih stajališta, koja su vam dana iz dubljeg znanja, i svakodnevnih događaja, savršeno ćete razumjeti veći dio.

Postoji još dosta hvale vrijednih idealista — ovo nije bilo neka vrsta ruganja, jer idealizam je uvijek hvale vrijedan, čak i kada griješi — koji vjeruju da mreža trgovačkih i industrijskih mjera, koju je Britansko carstvo proširilo kroz razne zemlje, može trajati samo koliko i rat, i da će poslije toga ljudi ponovno biti slobodni voditi vlastiti trgovački posao. Odvojeno od par iluzija koje će se pojaviti stvaranjem neke međuvlade ili nešto drugo, ili nekim drugim mjerama da bi spriječili ljude da budu sumnjičavi, sve mjere koje su postavili tijekom rata za kontrolu trgovačkog prometa u svijetu nisu nešto što bi trebalo nestati jednom kada rat bude gotov, već nešto što je uz pomoć rata tek na početku i poslije će se nastaviti. Rat samo daje mogućnost da se gurnu nosovi u poslovne spise. Ali nemojte misliti da će ovo guranje nosova u poslovne spise prestati nakon rata. Govorim simbolički o nečemu što će se događati u najvećem obimu. Ono što mislim je da će ta trgovačka svjetska dominacija postajati sve temeljitija.

Ne govorim sve ovo da budem raspaljiv, već jednostavno da bi vam pokazao, iz impulsa svjetske povijesti, o čemu se stvarno radi. Samo prepoznajući o čemu se stvarno radi ljudi mogu naučiti kako se primjereno ponašati. Nema sumnje u to zašto karta europskog svijeta ispada onakva kako sam vam jučer pokazao na ploči. Ponoviti ću: Pratio sam ovu kartu unatrag do osamdesetih devetnaestog stoljeća. Koliko daleko ide još unatrag to ne znam. Izjavio sam samo ono što znam, samo ono što mogu reći sa sigurnošću. To je zašto nisam rekao ništa o skandinavskim zemljama, pošto ne znam da li su i za njih rađeni kakvi planovi. Ograničavam sebe striktno na ono što znam, i želim to sada posebno naglasiti, iako je to princip kojeg slijedim u svim prilikama.

Dalje, ova karta — to jest, ovo preuređivanje europskih poslova — ima tendenciju služiti oblikovanju univerzalne trgovačke monarhije. Europa treba biti uređena na takav način da univerzalna trgovačka monarhija može biti osnovana. Ne govorim da će se to dogoditi do sutra. Ali vidite da su djelomične isplate već bile tražene. Samo usporedite posljednju notu za Wilsona sa kartom Europe, i tamo to imate. Još se ništa

ne govori o Švicarskoj. Ova uplata na račun biti će tražena kasnije. Ali kako se zahtjevi jedan po jedan budu javljali to će odgovarati karti koju sam jučer nacrtao.

Tamo prikazana podjela Europe pogodna je za osnivanje trgovačke svjetske dominacije. Proučite detalje ove karte i vidjet ćete da je dobro zamišljena kao temelj za osnivanje onog što sam upravo rekao. Rekao sam: trgovačka svjetska dominacija. Nema potrebe za stvarnim posjedovanjem svih teritorija, jer ih je sasvim dovoljno urediti na takav način da padnu pod sferu utjecaja. To je također veoma pametno uređeno tako da će na početku biti povučene u sferu utjecaja upravo one regije koje sam jučer obojio žuto, pošto su to one za koje se tvrdi da su britanske: periferna područja. Zaista, da bi nešto duže ostavili druge s vrućom rukavicom izvjesnog idealizma, moguće je urediti stvari na takav način da netko sam prakticira trgovačku dominaciju dok druge ostavlja da se nešto duže igraju oko teritorija. Ali sfere utjecaja biti će uspostavljene kako pokazuje crtež. Prilično je nevažno da li će u godini 1950 tamo biti Belgija, ili Francuska proširujući se do granice. Važno je koliku snagu imaju Belgijanci u Belgiji, ili Francuzi u Francuskoj, i koju snagu Britanci imaju u Belgiji ili Francuskoj. Da bi ostvarili trgovačku svjetsku dominaciju nije neophodno stvarno posjedovati teritorije. Ono što nam mora biti jasno je da bi ova svjetska dominacija bila trgovačka i industrijska. Ovo je osnova za nešto iznimno važno.

Trebao bih, zaista, održati cijelu seriju predavanja kada bi trebao ovo detaljno dokazati. To bi bilo savršeno moguće, jer stvari o kojima govorim mogu biti dokazane veoma duboko. Danas, međutim, mogu samo nacrtati konture. Da bi utemeljili trgovačku i industrijsku svjetsku dominaciju, prva stvar je podijeliti glavno područje na dva dijela. To je vezano uz prirodu trgovačkih i industrijskih poslova. Ovo mogu objasniti jedino koristeći analogiju: Što god se događa na fizičkom planu uvijek zahtijeva podjelu na dva dijela.

Zamislite učitelja bez ijednog učenika; toga nema. Na isti način ne može biti trgovačko carstvo bez drugog područja koje mu odgovara. Prema tome ako je osnovano britansko trgovačko carstvo, tada i ruski odgovarajući pol mora biti osnovan također. Dakle da može doći do razgraničenja između kupnje i prodaje, tako da dođe do neophodne cirkulacije, potrebne su dvije oblasti. Ako bi cijeli svijet bio unificirana oblast, bilo bi nemoguće osnovati univerzalnu trgovačku oblast. Nije baš isto, ali slično je kada bi kazali da ako vi nešto proizvodite onda trebate kupca, inače ne možete proizvoditi. Dakle ovo dvostruko razdvajanje je neophodno. I činjenica da je to bilo inicirano kao glavni trend je velika — zaista, gigantska — koncepcija od strane onih tajnih bratstava o kojima sam govorio. Kreirati ovaj kontrast je koncepcija univerzalnih proporcija, nasuprot čemu sve ostalo blijedi beznačajno: ovaj kontrast, između britanskog trgovačkog carstva u jednu ruku i, u drugu, sve što emanira iz ruske sfere obuhvaćajući, kroz njihove duhovne sposobnosti, pripreme za šesti post-atlantski period, zajedno sa svime što sam vam opisivao. To je velika, gigantska, divna koncepcija ovih tajnih bratstava o kojima smo govorili. Jednostavno rečeno, teško je zamisliti bolji suprotni pol za ono što se razvilo na Zapadu — naime, vrhovno cvjetanje trgovačke i industrijske misli — od budućih ruskih Slavena koji će u vremenu što dolazi biti čak i manje skloni nego su danas zanimati se profesionalno s trgovačkim stvarima, i koji bi, baš zbog toga, bili izvrstan suprotni pol.

Trgovačko carstvo ovakve vrste će, naravno, morati postaviti vlastite uvjete. Duboka misao od strane Spencera, i čak i njegovog prethodnika, vodila ih je da stalno naglašavaju: Industrijski i trgovački element koji oblije naciju ne želi imati ništa s

ratom; on je za mir, on treba mir i voli mir. To je potpuno točno: Postojat će zaista duboka ljubav između elementa koji teži prema trgovini i industriji i elementa koji teži prema miru u svijetu. Samo ova ljubav za mir može ponekad pripremiti bizarne oblike, kao što svjedoči sadašnja nota za Wilsona, koja sigurno sadržava nešto čudno.

Pogledajte što se dogodilo Austriji u ovoj karti, što je nacrtano točno u skladu s notom. Još se ova nota isto tako usuđuje izraziti još nešto: Zajedničko političko jedinstvo koje živi u nacijama Centralne Europe ne bi se taklo ni na koji način. Dobro, i ovo je isto 'gigantsko', gigantski neozbiljna igra s istinom. Obično neistine nisu stvarno stavljene na papir, ali ovdje imamo notu koja govori dvije različite stvari: Mi ćemo raskomadati srednju oblast, ali nećemo joj, naravno, nikako naštetiti. Postoji i pridruženi pripjev u novinama također. Oni pišu: Pogledajmo da li će se Centralne Sile složiti s ovim prihvatljivim uvjetima. Svugdje čitamo: Sile Antante su dale svoje uvjete; sada ćemo vidjeti da li će ovi uvjeti, koji bi trebali biti eminentno prihvatljivi za Centralne Sile, biti otvoreno odbijeni ili ne. Stvari su išle daleko, zar nisu! Jer ovakve stvari su tu za svih da ih pročitaju.

Sada pogledajmo gdje nas misao vodi. Ovdje imamo posla s podjelom svijeta na dva dijela, i oni odgovorni su zainteresirani za postizanje toga na takav način da mogu reći svijetu: Mi želimo mir, mi smo samo za mir. Recept koji slijede je onaj koji je iza mnogo toga što je danas napisano. To je kao govoriti: Neću te taknuti, neće ti pasti vlas s glave, ali ću te zaključati u duboki zamak i neću ti dati jesti! Da li sam ti išta napravio? Da li itko može držati da ti je pala vlas s glave?

Mnoge stvari su uobličene u skladu s ovim receptom. Čak i ljubav za mir, usprkos činjenici da je to stvarnost, uobličena je u skladu s tim. Ali ako je ova ljubav za mir uparena s pretenzijom za trgovačkom svjetskom dominacijom ona postaje neprihvatljiva za drugu stranu i potpuno je nemoguće primijeniti. I tako miroljubivo trgovačko carstvo će se sigurno naći u budućnosti nekako uznemireno u svojoj ljubavi za mir. Ovo je, naravno, poznato onima koji dijele svijet na dva dijela, i tako oni trebaju bedem između. Ovaj bedem će uzeti oblik južno europske konfederacije koja također uključuje Mađarsku i sve ostalo što sam jučer spomenuo. To je navodno trebalo napraviti za mir. Kroz sferu utjecaja na koju sam ukazao, način na koji se Britansko carstvo ponaša prema Mediteranu pokazuje da ono može vrlo lako dati južnoj europskoj konfederaciji Konstantinopol, kao i svakakve druge stvari. Jer oni ne mogu ići dalje od Mediterana, pošto Zapad, ako to želi, može bilo kada blokirati Mediteran.

Ukratko, možete slijediti u svakom detalju gigantsku, divnu misao na kojoj je ova karta bazirana. Nemamo danas vremena ići detaljno kroz sve. Ali to je gigantska, divna misao ostaviti samo južna vrata koja vode u Mediteran otvorena za Francusku, dok čuvaju druge pod vlastitom sferom utjecaja. To znači, u osnovi, da Francusko carstvo, koje Francuska i onako može osnovati samo pod zaštitom ostalih, postaje iluzija, i može također biti uključeno u sferu utjecaja. Ako slijedite sve ovo, vidjet ćete na koji gigantski način to treba realizirati — iz onog što pripada kulturi duše svijesti — što ove okultne škole teže postići.

One stvari koje odgovaraju određenim impulsima dogode se. Jer nužnost upravlja svjetskom poviješću i svjetskom evolucijom. Ove stvari se dogode. Ali se dogode na takav način da sile zaista zajedno utječu jedna na drugu. Kao što ne može biti pozitivnog bez negativnog elektriciteta; gdje suprotnosti rade jedna na drugoj s

različitim intenzitetima — tako je isto i s događajima u ljudskoj povijesti. Prema tome moramo biti oprezni, kada usmjeravamo pažnju na ovakve stvari, da primijenimo sud oslobođen od moraliziranja. To nas i čuva od pitanja: Zašto se to moralo dogoditi? Jer u misiju jednog ili drugog elementa je uključena činjenica da se razviju stvari koje se moraju razviti. I protivnik, suprotni pol mora također postojati: naime, nešto što se opire bez obzira što je to što želi doći. To također mora postojati. Dakle ako sada još jednom pogledamo široko na ove stvari, vidimo da nešto radi unutra iz periferije što smo karakterizirali kao ova tri elementa.

Prvo se vratimo u centar. Naš interes je ovdje da protivnik, suprotni pol mora biti tamo, tako da se uvijek može primijeniti nekakva kočnica. Ova kočnica je neophodna kao i drugo. I ja krivim nekog tako malo kao što hvalim drugog. Jednostavno opisujem impulse i činjenice. Nema ni najmanje sklonosti davati moralno podcjenjivačke sudove o nečemu što opisujem kao nužnost koja proizlazi iz cjeline karaktera petog post-atlantskog perioda. Nema ništa lošeg u davanju svijetu materijalističke, industrijske, trgovačke kulture, jer to je nužnost. Ali suprotni pol mora postojati, također, jer ljudska evolucija ne može nastaviti pravocrtno. Sučeljene sile se moraju sudariti, i u tom sudaru se razvije stvarnost. U Centralnoj Europi zbirka impulsa je uvijek nužno postojala, od kojih su neki radili s ovim strujama u periferiji na način koji sam već opisao, dok su druge imale ono što je na mnoge načine bila tragična sudbina rada u opoziciji prema ovima.

Ove sile sigurno struje vani od Srednje Europe i osjećaju se svugdje na razne načine. Ali ako pobliže pogledate naći ćete u Srednjoj Europi također i sile koje se sučeljavaju onima koje sam opisao. Razmotrite, na primjer, da je prva opozicija teokratskom, elementu kulta Španjolske i Južne Italije došla iz Srednje Europe. Dosegla je određeni klimaks u Lutheru i svoju najveću dubinu u misticizmu Srednje Europe. Nije samo njemački element ovdje radio, jer izmiješani u centralno europsku struju su bili također i slavenski elementi. Ovdje je bila želja ne za kršćanstvom papinske hijerarhije, već za upravo onom suštinom koja je bila izdubljena na Jugu. Savonarola je bio, uostalom, jednostavno pogubljen. Ova suština je živjela u Čehu, Janu Husu, i u Wyclifu koji je proizašao iz germanskog elementa u Engleskoj, i u Zwingliu, i u Lutheru. Njegov najdublji element se nalazi u misticizmu Srednje Europe, koji je, usput rečeno, vrlo blizu slavenskog elementa. Upravo ovi odnosi pokazuju kako se stvari ispunjavaju na čudesan način. Jer Srednja Europa poduprta slavenskim elementom je, u ovome, sigurno oponent periferije. Dakle premda su u mnogim aspektima još politički razjedinjeni, srednjoeuropski utjecaji i slavenski utjecaji rade zajedno. U okultnom smislu, također, oni fundamentalno rade zajedno na čudesan način.

Vidimo kako se određeni materijalistički element razvija sve više i više na Jugu, dosežući vrhunac u ljudima kao što je Lombroso. Vidimo ovaj materijalistički element kako daje ton drugdje u periferiji, isto tako. Sve do Olivera Lodgea, o kome smo nedavno govorili, vidimo materijalizam kako se projicira u duhovni život. Ali u drugu ruku također vidimo kako se ovome suprotstavlja nešto što se emancipira — za početak, iz rimskog, hijerarhijskog elementa. U ovome, Kopernik, Poljak, stoji iza Keplera, arhetipskog Nijemca; u ovome, slavenski duh, posebno, stoji iza onih koji su njemački duhovi. Zaista mogu reći: Na fizičkom planu vidimo vezu između onog što je srednjoeuropsko i što je slavensko; Huss, Čeh, Kopernik, Poljak — i druge je lako imenovati — oni kreiraju vezu koja se rasteže preko fizičkog plana. Vidimo, također, kako se u Srednjoj Europi slavenski element udružuje s germanskim elementom —

vidimo istočno europski slavenski element kako raste zajedno s Europom. Ovo, ipak, vidimo samo ako uzmemo u obzir okultnu situaciju.

Dati ću vam samo jedan primjer: Duša Galilea živi ponovno u Rusu Lomonosovu, i Rus Lomonosov je na mnoge načine osnivač slavenske kulture na Istoku. Između ovo dvoje leži duhovni svijet, tako da možemo reći: Srednjoeuropski Slaveni su još povezani sa narodima Zapada na fizičkom planu; ono što leži iza ovog povezano je s narodom Zapada preko više razine.

Ovo se u potpunosti poklapa s činjenicom da ruski element slijedi slavenski element; ali se također poklapa sa situacijom u kojoj se o zapadnom slavenskom elementu mora misliti da ima vezu s Zapadnom Europom različitu od one istočnog slavenskog elementa. Prema tome, samo oni koji ne razmišljaju u skladu s ljudskom evolucijom u cjelini, već samo u skladu s engleski-govorećim carstvom, željeti će asimilirati Poljsku u Rusko carstvo.

Ova točka posebno daje primjer razlike između vrste razmišljanja koja se bavi samo određenom grupom i druge vrste razmišljanja koja se bavi s dobrobiti za čovječanstvo u cjelini. Mišljenje koje se brine za dobro čovječanstva u cjelini nikada ne bi uključilo teritorij Poljske u Rusko carstvo. Jer na izvanredan način to su upravo zapadni Slaveni sa svojim najdubljim osobinama koji pripadaju Srednjoj Europi. Ne mogu danas govoriti o išaranoj sudbini poljskog naroda. Ali samo želim reći da je duhovna kultura poljskog naroda imala jednu od svojih kulminacija u poljskom mesijanskom pokretu — neka svatko misli što želi o ovom realitetu — koji, iz supstance poljskog naroda sadrži duhovne osjećaje i ideje koje pripadaju čovječanstvu u cjelini. Ovdje govorimo, na neki način, o gnostičkom elementu koji korespondira jednoj od tri duševne komponente koje će teći od zapadnih Slavena prema Srednjoj Europi.

Drugi element leži u češkom narodu kojem — ne bez razloga — pripada Jan Hus. Ovdje je druga duševna komponenta umetnuta u Srednju Europu iz slavenskog elementa. I treći element je od južnih Slavena. Ove tri duševne komponente guraju zapadno kao tri kulturalna poluotoka i sigurno ne pripadaju istočnom slavenskom elementu. Izvana, na fizičkom planu, pomoću političkih brakova, ali iznutra pomoću ovog što sam upravo objašnjavao, dolazi do ove Austrije čija svrha je spajanje njemačkih i zapadno slavenskih naroda upravo tako da se zapadni Slaveni mogu razviti u skladu s njihovim vlastitim impulsima. Ovo nema ništa s bilo kakvim principom dominacije! Svatko tko je poznao Austriju u drugoj polovini devetnaestog stoljeća gledati će kao krajnje smiješno ono što je rečeno u sadašnjoj noti za Wilsona o Austriji i određenom principu dominacije. Naravno da je situacija teška. Ali svatko upoznat s poviješću Austrije u devetnaestom stoljeću zna kako su se tražile mogućnosti koje bi omogućile svakom slavenskom narodu, zaista bilo kojoj nacionalnosti, da se u Austriji razvije potpuno slobodno.

Međutim, svakakve stvari su sadržane u ovoj noti. Trebate samo baciti oko na elementarne povijesne knjige da vidite da teritoriji koje Italija sada zahtijeva od Austrije nisu nikada bili pod talijanskom vladavinom. Ipak se u noti kaže: Talijani zahtijevaju povratak teritorija koji su im jednom pripadali.

Ali istina se ne tiče ove note, jer je njen cilj kazati ono što želi računajući na to da će magična snaga modernog novinarstva uvjeriti ljude da povjeruju bilo što. I na ovo

možete često računati. Snaga žurnalizma je zaista jedno od sredstava na koje određena društva računaju. Baš zbog toga što se Austrija pripremala — tako reći, ispod površine — za misiju o kojoj sam govorio, uvijek je bila oponent, suprotni pol, svakom Slobodnom zidarstvu takve vrste kakvo se razvilo na Zapadu na način na koji sam opisivao zadnjih par tjedana. Slobodnom zidarstvu nikada nije bilo dopušteno ući u Austriju. Njegova prisutnost se počinje osjećati u nekoj mjeri — ali samo na način na koji vam opisao— samo iza rijeke Litave.

Naravno da postoje i drugi impulsi koji su, kako ste vidjeli, uzrok nekog stupnja blagosti, tako da narodi Srednje Europe ne bi bili potpuno politički uništeni. Ratni ciljevi, a također i sadašnje mirovne inicijative, u suglasju su s ovim. Ali činjenica da je sama Austrija tako zlobno napadnuta djelomično se objašnjava neprijateljstvom koje je uvijek postojalo između Austrije i zapadno europskog Slobodnog zidarstva, sve od vremena Maximilana I. To je prurušeno na razne načine, naravno, i ovo što se lako može dokazati da je pogrešno, upravo zato jer su na fizičkom planu stvari prurušene, maskirane.

Dakle vidimo kako Srednja Europa mora otrpjeti borbu u ime čovječanstva, jer je to pol koji se suprotstavlja impulsima koji dolaze sa Zapada. To dovodi do toga da evolucija Srednje Europe ne nastavlja po ravnoj liniji. Fluktuiraju, jer Srednja Europa uvijek mora dići i dovesti do određenog klimaksa, određenog intenziteta, što god je tu putem suprotstavljanja bilo kom impulsu koji dolazi sa Zapada. Uzmite hijerarhijski, teokratski impuls. Dok se vrsta kršćanstva donosila u Europu na valovima hijerarhijskog, teokratskog impulsa, opozicija se počela dizati već u dvanaestom stoljeću. Čitajte Walthera von der Vogelweide, tog velikog srednjoeuropskog pjesnika, i naći ćete da se suprotstavlja rimskom papinstvu i zaista svemu rimskom. Na ono što je kasnije doseglo klimaks u Husu, u Lutheru, u Zwingliju i tako dalje, već je ukazivao Walther von der Vogelweide. Onda također nalazite što se razvija kao više suštinsko kršćanstvo, paralelno s onim od periferije ali unutarnje suštinsko, u Wolfram von Eschenbachovom epu o Parsifalu.

Ondje, na samom početku petog post-atlantskog perioda, imate opoziciju teokratskom, hijerarhijskom, rimskom elementu koji emanira iz Španjolske i Italije. Suprotni pol radi na takav izniman način da intimna suština nije nikada poricana. Ona ostaje. To je konfiscirano iz principa moći i oblikovano u suprotni pol.

Niti kog hvalim niti krivim, jer jednostavno navodim činjenice. Poslije hijerarhijskog, teokratskog principa dolazi diplomatski, politički princip. On je prenesen u svim svojim formama i u svim popratnim manifestacijama. Ovdje, neki povijesni detalji su zanimljivi. U povijesnim knjigama se često navodi nešto što u stvari nije točno: naime, da je pronalazak baruta bio izvor modernih vojnih snaga, nasuprot vojskama iz doba viteštva u Srednjem vijeku. Mnogo važniji faktor je ušao u igru kada je, na početku modernih vremena u Europi, robna razmjena Srednjeg vijeka zamijenjena monetarnom ekonomijom, tako da su oni koji imaju moć postali administratori novca, što prije nije bio slučaj. Do tada, razmjena je bila mnogo prisutnija, dok je novac igrao minornu ulogu. Monetarna ekonomija vodila je do razvoja plaćeničkih vojski koje više nisu bile kompatibilne s vojskama iz doba viteštva koje su bile prilagođene ekonomiji robne razmjene Srednjeg vijeka.

Ova moderna vojna organizacija počela je u Švicarskoj. Švicarci su bili prvi vojnici u modernom smislu u petom post-atlantskom periodu. Ovo možete slijediti

povijesno: To je bilo samo zato jer su švicarci postali tako efikasni vojnici da su mogli dobiti sve one bitke koje su morali dobiti da bi stvorili Švicarsku koja bi se kasnije mogla oduprijeti napadima viteštva. Govorim švicarcima među nama. U osnovi su švicarci sa svojim vojskama primarni, stvarni, osvajači viteštva. Viteštvo je prevladano u Švicarskoj. Samo je od Švicarske ostatak Europe naučio kako koristiti pješadiju da bi prevladali viteške vojske. Poručite povijest, i naći ćete da je ovo istina.

Nastavimo kroz povijest do Napoleona. Zašto su Napoleonovi vojnici i vojske bili superiorniji od onih u Srednjoj Europi? To je bilo zato jer je Srednja Europa još radila, u vrijeme Napoleona, ne sa švicarskim vojnicima naravno, već sa švicarskim vojnim principom, dok je Napoleon imao pod svojom komandom imao pravu nacionalnu vojsku rođenu iz same francuske nacije. Ovo ćete cijeniti ako slijedite bitke između Srednjoeuroljana i Napoleona na pravi način. Kako su generali srednjoeuropskih vojski morali zadržavati svoje plaćenike — jer to je ono što su stvarno bili — čak unutar njihovih vojarni! Tako nikada nisu imali mogućnost strategije dugih borbenih linija. Napoleon je prvi bio u mogućnosti koristiti duge borbene linije jer je francuska vojska po svom raspoloženju nacionalna vojska rođena iz naroda. Kada je strategija tražila široku distribuciju snaga, nije se trebalo brinuti da bi moglo biti dezertera. Pruski general je, u drugu ruku — na primjer za vrijeme famozne kampanje Fredericka Velikog — bio stalno zabrinut da će trupe koje su dalje raspršene dezertirati, jer nisu bili nacionalna vojska već gomila sakupljena a ponekad i prisiljena iz svih centara; došli su sa raznih mjesta, uključujući dosta stranih dijelova. Nacionalna vojska je izumljena u Francuskoj, i to je značilo da Srednja Europa, počevši s Pruskom, također uspostavlja nacionalne vojske prema modelu Francuske. Srednjoeuropske nacionalne vojske dolaze na svoje kada poprimaju francuski karakter.

Dakle vidimo kako čak i na ovom polju stvari rade paralelno s periferijom. Kada su u pitanju vojske, očito opozicija preuzima način vođenja rata. To nije ono na što želim ukazati, međutim, jer želim voditi do sličnog kontrasta na drugom polju.

Do sada smo vidjeli da je hijerarhijski, teokratski, rimski karakter susreo svoju opoziciju u Srednjoj Europi u svemu što je kulminiralo u Reformaciji. Diplomatski, francuski karakter pravi svoj put u Srednju Europu sve do vremena Fredericka Velikog, sve do u osamnaesto stoljeće. Lessing je još bio u poziciji za raspravu da li je mogao, zaista, napisati *Laokoon* na francuskom. Čitajte objavljenu korespondenciju osamnaestog stoljeća. U Srednjoj Europi ljudi su izvrsno pisali francuski a loše njemački. Francuski element je preplavio cijelu Srednju Europu. Možemo reći da što je Reformacija napravila onom što je došlo sa Juga, Lessing, Herder, Goethe i oni koji su došli poslije njih napravili su u odnosu na francuski, diplomatski element. Ovdje, u srednjoeuropskoj literaturi, Goethe, Schiller, Herder i Lessing oslobodili su se od Zapada, kao što se, u Reformaciji, srednjoeuropsko kršćanstvo oslobodilo od Juga. Ali ovaj proces odvajanja ide ruku pod ruku sa jednom od kombinacija. U svojoj mladosti, Lessing je još mnogo pisao na francuskom. Leibniz je napisao cijelu svoju filozofiju, nastranu ono što je pisao na latinskom, na francuskom, ne njemačkom. Na oba ova polja bio je u isto vrijeme i rad zajedno i stajanje u opoziciji. Sasvim je ispravno rezimirati ovako: Jug i Srednja Europa — opozicija; Zapad i Srednja Europa — opozicija.

Sa trećim elementom, britanskim, ista je stvar. Na početku postoji nekakav paralelni tijek. To je posebno izraženo u činjenici da, od osamnaestog stoljeća i

tijekom devetnaestog stoljeća, veliki Shakespeare postaje potpuno njemački pjesnik, jer je potpuno apsorbiran u njemačku kulturu. On nije samo preveden, on je potpuno asimiliran i živi u duhovnom životu njemačke nacije. Iz očitih razloga, ne želim reći da on još živi više u duhovnom životu njemačke nacije nego u onom britanske nacije. Ali pogledajte cijeli razvoj, počevši sa Elias Schlegelom, koji je prvi preveo Shakespearea na njemački, i na Lessingovu suptilnu duhovnu penetraciju u duh Shakespearea; entuzijazam za Shakespearea koji su osjećali njemački Naturalisti osamnaestog stoljeća, a također i Goethe; apsolutno izvanrednu — ne prijevod — asimilaciju u njemački Shakespeare od Schlegela i Tiecka, i tako dalje, sve do danas. Shakespeare živi u njemačkoj naciji. Kada sam bio u Beču i sjedio na predavanju o povijesti književnosti kao dodatak mojim znanstvenim studijima, prvo što sam čuo bilo je od Schröera, koji je objavio da će govoriti o tri najveća njemačka pjesnika, Schilleru, Goetheu i Shakespeareu! Naravno o Shakespeareu se nije mislilo kao da se tvrdi da je on stvarno Nijemac. Ali ovaj primjer pokazuje kako stajati nasuprot može u isto vrijeme uzeti oblik potpunog rada zajedno.

Tako je bilo i s obzirom na diplomatski, politički, francuski element. A to se isto dogodilo i s obzirom na britanski element. U isto vrijeme mora isto tako biti prisutan i suprotni pol. Treći element još nije našao oblik u Srednjoj Europi. Prvi je bio sve što je vodio do Reformacije; to je bilo u opoziciji sa južnim, hijerarhijskim elementom. Zapadu se suprotstavilo ono što je kulminiralo u Goetheovu *Faustu*. I ono čemu se sada nadamo u Srednjoj Europi je razvoj elementa duhovne znanosti. Kao posljedica doći će do najoštrije opozicije između Srednje Europe i britanske oblasti, opozicije čak i oštrije od one od Lessinga, Goethea i njihovih nasljednika, s obzirom na diplomatski, francuski element. Tako, ono što se dogodilo između nas i sljedbenika gđe. Besant i tako dalje, nije ništa osim predigre. Ove stvari treba gledati sa šireg stajališta.

Nadam se da me poznajete dovoljno da ne mislite da govorim iz sitne taštine kada kažem neke stvari. Ali vjerujem da se velika opozicija može naći između onog što radi s eksperimentima na fizičkom planu — čak i da dokaže postojanje duha — u jednu ruku, i u drugu ruku onog što u ljudskoj duši čezne da se uzdigne u fizički svijet. Nema potrebe za ničim sirovim kao što je proglašenje Alcyone kao stvarnog fizičkog Krista, jer suptilniji opisi od Sir Olivera Lodgea bili bi sasvim dovoljni. Namjera se osjeća. Dobro, pretpostavljam da nema ništa loše u kazivanju ovih stvari. Postoji zaista vrsta opozicije između dvije stvari koje su se pojavile više ili manje simultano kada je, u jednu ruku, Sir Oliver Lodge ukazao na duhovni svijet na materijalistički način, dok sam u isto vrijeme ja pisao moju knjigu [Misterij čovjeka](#), u kojoj težim, na potpuno srednjoeuropski način, ukazati na stazu koju su u Srednjoj Europi uzele ljudske duše prema svijetu duha. Nema većeg kontrasta od onog između knjige Olivera Lodgea i knjige [Misterij čovjeka](#). One su apsolutna opozicija; nemoguće je pojmiti veći kontrast.

Ova vrlo jasna diferencijacija započinje tek više ili manje sa početkom petog post-atlantskog perioda. Prije toga, stvari su bile prilično drugačije. Na početku je univerzalna rimska oblast upotrebljavala svoju moć, čak i do Engleske, i oštra diferencijacija između Engleske i Francuske došla je stvarno u prvi plan s pojavom Ivane Orleanske. Ali onda sve počinje, sve što se mora dogoditi unutar konteksta ovih diferencijacija. Izvanredna stvar je ta da se, čak unutar ovog konteksta, pojavljuje impuls koji kaže da treba kreirati vezu s suprotnim polom. Tako, kako sam često pokazivao, vidimo krajnje britanskog filozofa Francis Bacona od Verulama, osnivača

modernog materijalističkog mišljenja, inspiriranog iz istog izvora kao i Shakespeare, radeći tako jako preko u Srednjoj Europi, na način kako sam opisao. Jakob Böhme, također, bio je inspiriran iz istog izvora. On transformira cijelu inspiraciju u duševnu supstancu Srednje Europe. I ponovno iz istog izvora dolazi južnonjemački jezuit Jakobus Baldus.

Vidite, ispod površine onog što se zbiva na fizičkom planu radi ono što će donijeti harmoniju. Ali treba stvari vidjeti jasno diferencirane i ne dopustiti da sve nestanu u nebuloznoj mučki. Jedan od najvećih, gigantskih duhova britanske oblasti stoji sasvim blizu opoziciji protiv onog što je samo trgovačko unutar britanskog trgovačkog carstva, a to je James I. James uvodi novi element s neprestanim kalemljenjem u supstancu britanskog naroda nečega što će imati zauvijek, nečeg što ne smiju izgubiti ako ne žele pasti sasvim u materijalizam. Ono što on kalemi u njih je nešto što je povezano s podzemnim kanalima sa svom ostalom europskom kulturom. Ovdje smo suočeni s značajnim misterijem.

Složiti ćete se — niti jedna niti druga stvar ne mogu biti nazvane samo opravdanom ili neopravdanom; stvari jednostavno treba obuhvatiti kao nužne činjenice. Ali moramo biti načisto da sigurno težimo razumjeti ove stvari na ispravan način. Lako je postaviti pitanje: Što sam mogu napraviti u ovim bolnim vremenima? Prva stvar koju netko može napraviti je da stremi da stvari razumije, da zaista vidi kroz stvari. To donosi misli koje su stvarne sile i one će imati efekta. Što s pitanjem: Zar dobre snage nemaju moći protiv zlih sila koje vidimo svuda oko nas? Za odgovoriti na ovo moramo se sjetiti koliko teškim ljudska sloboda čini za duhovni svijet da se istakne među uzburkanim valovima materijalnog života. To je sve o čemu se radi. Da li se mora učiniti za ljudska bića da vrlo lako uđu u život duha?

Buduća doba će gledati natrag na današnje i reći: Kako su nemarni ti ljudi bili u odnosu na prilagodbu životu duha! Duhovni svijet nam to šalje dolje, ali ljudska bića se tome opiru svom silom. Uz svu tugu i patnje koje su sada u zamahu, sama činjenica da sve ovo ima zamah je samo po sebi sudbina koja označava suđenje. Iznad svega to treba biti prihvaćeno i prepoznato kao suđenje. Kasnije će postati vidljivo do koje granice je neophodno za one koji su — tako rečeno — krivi, da pate zajedno s onima koji su nevini. Jer napokon, kroz tijek karme sve ove stvari se izbalansiraju. Ne možete reći: Zar dobri duhovi neće intervenirati? Oni interveniraju u mjeri u kojoj im se otvaramo, ako za to imamo hrabrosti. Ali prije svega moramo biti ozbiljni oko razumijevanja stvari; moramo biti duboko ozbiljni pokušavajući razumjeti.

Kao prilog ovom razumijevanju neophodno je da mnogi ljudi formiraju snagu kao opoziciju uzburkanim valovima materijalizma sa svojim najdubljim vlastitim bićem. Jer nešto drugo će se ujediniti s materijalizmom koji radi u industrijskom, trgovačkom impulsu; nešto što dolazi od drugih, zaostalih impulsa iz kineskog i japanskog elementa, posebno japanskog elementa, postati će sve više zarobljeno u materijalizmu.

Jučer je netko upitao da li društva koje rade sa Zapada za pojedinu grupu nisu uzeli u obzir da Japanci mogu doći s Istoka. Zaista, ljudi koji pripadaju ovim društvima ne gledaju to kao nešto strašno, jer to vide kao potporu materijalizmu. Jer ono što dolazi iz Azije biti će jednostavno posebna forma materijalizma. Ono što nam mora biti jasno, po svaku cijenu, je da se moramo suprotstaviti valovima materijalizma sa svom snagom. Svako ljudsko biće je za to sposobno. I plodovi

ovakvih napora bi sigurno slijedili. Nema potrebe imenovati to što god jest što mora raditi protiv materijalizma. Nemojte to zvati 'srednjoeuropsko', nemojte to zvati 'Njemačko'; to nije neophodno. Ali razmotrite kako može doći do otpora silama i kako to može biti objektivno dokazano.

Možete u dvije rečenice sažeti što je potrebno za raditi protiv materijalizma — koji, napokon, ima nekakvu opravdanost. U petom post-atlantskom periodu svijet će postati još i više prožet industrijskim i trgovačkim elementom; ali suprotni pol također mora postojati: Moraju biti ljudi koji rade na suprotnoj strani zbog njihovog razumijevanja situacije. Jer što je cilj ovih tajnih bratstava? Oni ne rade iz bilo kakvog britanskog patriotizma, već iz želje da cijeli svijet dovedu pod jaram čistog materijalizma. I pošto su, u skladu s zakonima petog post-atlantskog perioda, određeni elementi britanskog naroda kao nositelja duše svijesti najpogodniji za to, oni žele, pomoću sive magije, koristiti te elemente kao pokretače ovog materijalizma.

Ovo je važna točka. Oni koji znaju koji impulsi su na djelu u svjetskim događajima mogu ih također i usmjeriti. Ni jedan nacionalni element, ni jedan narod, nije nikada bio tako pogodan kao materijal za transformiranje cijelog svijeta u materijalističku oblast. Prema tome, oni koji znaju žele staviti nogu na vrat ovog nacionalnog elementa i oguliti ga od svih duhovnih stremljenja — koja, naravno, žive jednako u svim ljudskim bićima. Samo jer je karma dosudila da duša svijesti mora ovdje posebno jako raditi, tajna bratstva su tražila elemente u britanskom nacionalnom karakteru. Njihov cilj je poslati val materijalizma preko zemlje i učiniti fizički plan jedini valjan. Duhovni svijet bi trebao biti prepoznat jedino u uvjetima koje fizički plan ima za ponuditi.

Ovome se moraju suprotstaviti stremljenja onih koji razumiju neophodnost duhovnog života na zemlji. Gledajući s ovog stajališta, možete izraziti ovu protu silu sa dvije rečenice. Jedna od ovih vam je dobro poznata, ali još ne izvire u potpunosti iz srca i duše ljudskih bića: 'Moje kraljevstvo nije od ovoga svijeta.' Rečenica 'Moje kraljevstvo nije od ovoga svijeta' mora odzvanjati protiv kraljevstva koje će se širiti fizičkim planom, kraljevstva koje je samo od ovoga svijeta, tog kraljevstva trgovačkog i industrijskog materijalizma.

Danas nema dovoljno vremena da objasnim kako se riječi 'Moje kraljevstvo nije od ovoga svijeta' povezuju s kultiviranjem onog što pripada čovječanstvu u cjelini — ne onom što je njemačko, već onom što pripada čovječanstvu u cjelini. U drevnoj Indiji bile su četiri kaste, u drevnoj Grčkoj četiri države. One su se javljale jedna za drugom tijekom drugog, trećeg i četvrtog post-atlantskog perioda. U petom post-atlantskom periodu četvrta država, socijalni život, onaj koji pripada čovječanstvu u cjelini, mora se pojaviti. Ne može svatko biti svećenik, ali svećenički element može nastojati postati moćan, dominantna država. Vidimo ga da to radi u trećem post-atlantskom periodu; onda ga vidimo da se ponovno javlja u hijerarhijskoj, teokratskoj, rimskoj sili. I možemo vidjeti drugu kastu, kraljevsku državu u drevnoj Grčkoj i Rimu, kako se javlja opet u drugom post-atlantskom elementu, gdje je diplomatski, politički element posebno aktivan; jer republikanski element u Francuskoj je samo suprotni pol ovome, kao što sve generira svoj vlastiti duplikat. Stvarni karakter francuske države odgovara samo monarhističkom principu, tako da je i danas Francuska republika samo u nazivu. U stvarnosti njom upravlja kralj, koji se dogodilo da je odvjatnik korišten za vođenje slučajeva u Rumunjskoj. To nije pitanje terminologije već činjenica. Ono što je danas strašno je način na koji ljudi

dopuštaju da budu lako opijeni riječima. Ako se nekog zove predsjednikom to ne znači nužno da i je predsjednik, jer bitna je stvarna situacija.

Treća država je, kao što znamo, industrijski element, što je bila trgovina u drevnom Egiptu i Grčkoj. To želi doći naprijed ponovno u Britanskom carstvu i za sada mora još biti dominantan nad četvrtim elementom, koji će eventualno biti opći, ljudski element. Ovo je zanimljivo promatrati u jednom posebnom fenomenu. Morate steći određeni uvid u ono što se stvarno zbiva ako želite razumjeti svijet. Upitajte se: Gdje je napravljena teorija socijalizma s najvećom pronicljivošću? Dobiti ćete rijedak odgovor: između njemačkih socijalista. Jer u skladu s principom koji sam vam objasnio, Nijemci su uvijek imali misiju da daju koncepte u njihovoj najčistijoj formi. Tako su čak i za socijalizam Nijemci dali čiste koncepte, ali njemački koncept socijalizma uopće se ne uklapa u stanje stvari u Njemačkoj.

Socijalni uvjeti u Njemačkoj nikako ne odgovaraju njemačkoj teoriji socijalizma! Na primjer, sasvim je razumljivo da bi, nakon podučavanja u socijalističkoj školi neko vrijeme, meni trebalo zabraniti tamo podučavati, nakon što sam rekao da treba biti u skladu sa socijalizmom i razviti teoriju slobode. U ime vođe socijaldemokrata rečeno mi je: Nije bitna sloboda, već promišljeno uvjerenje! Socijalistička teorija se ne uklapa u socijalne uvjete. Drugim riječima, socijalna teorija treba se razviti na osnovu evolucije čovječanstva. Na ovoj osnovi njegova tri velika principa su razvijena: Najprije princip materijalističkog gledanja na povijest, drugo princip dodane vrijednosti, i treće princip klasne borbe.

Tri principa su detaljno izrađena, ali se ne uklapaju u socijalne uvjete u Njemačkoj. Međutim, točno odgovaraju socijalnim uvjetima u Engleskoj. To je, napokon, i gdje su izrađeni. To je gdje je Marx radio na njima prije svih, i onda također Engels, i Bernstein. Ovo je njihov izvor. Ovdje se uklapaju jer — uzevši treći princip — oni su temeljeni na klasnoj borbi. I ova klasna borba je vođena, u osnovi, u britanskoj duši. Mislite na Cromwella. Ako proučite sve impulse koji su vladali britanskom dušom od Cromwella, izvući ćete materijal za treći princip, princip klasne borbe. Nadalje, od pronalaska spinning-jenny(kolovrat) i započinjanja socijalnog života koji je rezultirao, sve što je uplovilo u teoriju viška vrijednosti bilo je nadmoćno u Britanskom carstvu. I materijalistički pogled na povijest je, kada pogledate, ništa nego Buckleov pogled na povijest preveden u pedantni njemački način razmišljanja. Pogledajte Buckleovu *Povijest civilizacije*. Ona je napisana u skladu s načinom na koji su te stvari pisane unutar okvira britanske kulture: naime, prema principu nikada ne ulaženja u posljedice. Darwin, također, nije ušao u posljedice. Sebe je na neki način ograničio. Ali kod Karl Marxova materijalističkog pogleda na povijest stvari su transformirane s ozbiljnošću — bez obzira na posljedice — na, ako želite, pedantni, njemački način.

Zanimljivo je da ni jedna teorija nije napravljena za opći ljudski element, četvrtu kastu ili klasu. U ovom elementu ne može biti pitanje dominacije, jer nema ničeg ispod nad čime bi se moglo dominirati; to je samo stvar stavljanja temelja za ljudska bića da imaju odnos jedni s drugima. Teorija za ovo će doći samo kada opći ljudski element dan u antropozofskoj znanosti duha napravi temelj.

Ovo će, ako ne bude krivo shvaćeno, voditi do one druge, rečenice koja će se dodati prvoj: 'Moje kraljevstvo nije od ovoga svijeta.' Druga rečenica je: 'Dajte za Cezara što je cazarovo i za Boga što je Božje.' Ovo znači da primjeren pristup životu,

stvarna kultivacija života, može doći kada se shvati da duhovni element mora biti kultiviran, jer duhovni svijet mora prodrijeti dolje u fizički svijet. Ali uopće nema smisla davati ove izjave ukoliko nisu svesrdno shvaćene u duši. Ove izjave treba razumjeti: 'Dajte za Cezara što je cazarovo i za Boga što je Božje' i 'Moje kraljevstvo nije od ovoga svijeta.' Tada će doći atmosfera duhovnog svijeta, atmosfera koja nema ništa s onim materijalističkim stvarima koje su se razvile posebno u petom post-atlantskom periodu. Ali da se to dogodi, stvari treba vidjeti u pravom svijetlu.

Da rezimiramo ono što smo razmatrali, reći ću: Neka vaša srca čeznu da vide stvari u pravom svijetlu. Samo ako postoje srca koje vide stvari u pravom svjetlu i prodru u tu strašnu maglu neistine koja danas okružuje sve u svijetu, možemo napredovati na prikladan način. Kako sam rekao: Ako je struna luka rastegnuta do svog limita, puknut će. U ovom smislu ovaj dokument koji ljudi imaju drskosti predstaviti svijetu u ovoj kasnoj fazi, i što god je kazano u odgovoru na ovaj dokument, neće u prvom redu imati izgleda za poboljšanje. Kakav god horor još leži ispred nas, ovaj dokument predstavlja izazov samom Duhu Istine, i svakako će intervenirati u ovoj stvari na odgovarajući način! Trebate se samo sjetiti — reći ću ovo u zaključku — uzornog, ili bolje da kažem ne-uzornog, načina na koji smo sami tretirani.

Kroz godine smo težili biti kozmopoliti koliko je moguće. Pokušali smo na najsavjesniji način očuvati arhetipsku njemačku osobinu kozmopolitizma. I što je posljedica? Čitajte klevete rečene o nama u Britaniji; tamošnji teozofi kleveću sve da izgleda da mi imamo nekakve njemačke aspiracije. Nemamo takvih aspiracija; to su nam natrpali drugi.

Edouard Schuré, — onaj na koga se tako snažno oslanjamo u Francuskoj, i prema kome nikada nismo pokušali pokazati nekakvu njemačku kvalitetu, pošto je on u osnovi sam nositelj njemačkog kulturnog života u Francuskoj — čak i on je interpretirao stvari koje ne sadrže ni traga nacionalizma kao 'pangermanske'. Kako zgodno da smo već drugog dana trebali naći pod 'Edouard Schuré' u enciklopediji: 'Posrednik njemačke kulture za Francusku.' Ovo je zaista zgodno, jer zaista jedina francuska stvar kod Schuréa je jezik kojim govori. Naravno, jezik je uzet kao najvažniji, tada naravno cijeli čovjek može biti uzet kao Francuz. Dakle netko je pangermanski ako o Nijemcima ne govori na način koji preferira francuski šovinst Schuré. I netko je njemački agent ako ne govori o Nijemcima na način potreban gđi. Besant. Slične se stvari počinju pojavljivati u Italiji, također, kod naših bivših prijatelja.

Tako postaje nužno da se branimo. I sadašnje vrijeme se dokazuje kao najpogodnije za one koji žele uprijeti prstom u nas i reći: Vidite kako napadaju; to pokazuje tko je agresor! Postoji Vollrath metoda, i postoji Gösch metoda. Vidimo je svugdje i poznajemo je unutar naših vlastitih krugova. Prvo prisilite drugog da se brani i zatim ga tretirate kao agresora. To je vrlo efikasna metoda i igra enormno veliku ulogu u svijetu danas. Napadač se skriva iza buke koju podigne nakon što prisili drugog da se brani označavajući ga kao agresora.

Ipak mi nemamo drugu svrhu nego služiti misiji napredovanja duhovnog života i doći do prepoznavanja duhovnog života. To je u jednu ruku povezano s principom: 'Moje kraljevstvo nije od ovoga svijeta', i u drugu ruku s principom: 'Dajte za Cezara što je cazarovo i za Boga što je Božje .' Oba su također, kao što znate, dobro

kršćanstvo. Ali dugo će vremena proći prije nego se ovakve stvari razumiju u svakom detalju.

Ovih dana ponovno su kazane čudne stvari. Ovo ću samo spomenuti na samom kraju. Rečeno je: Antanta je izložila svoje ciljeve s obzirom na rat; sada neka Centralne sile izlože svoje ciljeve, tako da se slično može usporediti sa sličnim. Zaista, ova buka oko ratnih ciljeva Centralnih sila čuje se već neko vrijeme. Dobro, mi smo raspravljali neke od ratnih ciljeva Antante. Ali zašto bi Srednja Europa imenovala svoje ratne ciljeve? Nikada nisu spomenuli nijedan! Nema ih! Tako su sasvim prirodno zauzeli stav: Rado ćemo pregovarati, jer će tada postati jasno što vi želite i onda ćemo i mi imati nešto kao osnovu za razgovor; ali što se nas tiče, nemamo ništa posebno reći; samo želimo živjeti. Naravno ovo omogućava drugima da kažu: Ne žele kazati što su njihovi ratni ciljevi; ovo znači da se nešto sumnjivo događa. Ništa se sumnjivo ne događa. Centralna Europa ne želi danas ništa što nije željela 1913 i 1912. Tada nije imala ratnih ciljeva a nema ih ni danas.

Nije važno ono što je rečeno već da li se rečeno uklapa sa stvarnošću. Na svakoj strani sada čujemo glasni uzvik da posebno podmukao, lukav trik leži na dnu božićnog poziva za mir od Centralnih sila. Dakle ovaj božićni poziv za mir bi trebao sadržavati neki trik, neku želju da sve druge nasamari. Na mnogim stranama je rečeno da Centralne sile nikada nisu željele mir već samo traže pametan način za nastavak rata. Odgovor na to je: Da su samo oni reagirali na ovaj poziv za mir! Sve što su trebali napraviti je prihvatiti ga i uskoro bi znali da li je to neki trik. Uz ovaj put leži izvorno razmišljanje a ne sklonost vjerovanja u prazne fraze. Moramo, moji dragi prijatelji, nadjačati prazne fraze sa svim silama naše duše. To je najintimniji zadatak koji moramo izvršiti u našoj vlastitoj duši.

PREDAVANJE XXI

Dornach, 20 siječnja 1917

Impulse povezane s duhovnim svijetom, bez obzira na njihov smjer, može se razumjeti samo sa stajališta znanosti duha. Kako smo vidjeli, igrajući ulogu u današnjim događajima postoje impulsi koje smo pratili unatrag do ljudskih bića, ali samo do onih koji znaju kako rukovati duhovnim impulsima na ovaj ili onaj način.

Moramo se upitati: Zašto određeni ljudi rade takve stvari o kojima smo govorili? To vodi do slijedećeg pitanja: Zašto živimo u dobu kada laž — neistinitost — radi kao dominantna sila u svijetu, sila koja vodi ljudska bića s pravom strašću koja bi mogla, kada bi se umjesto toga okrenula istini, donijeti beskonačno mnogo na put izlječenja?

Ove stvari su zbilja povezane s onim što su, u ovom trenutku, najdublji impulsi čovječanstva. Možemo doći do njihovog bližeg razumijevanja, na način pogodan za naše vrijeme, uključujući u naša razmatranja najhitniji zadatak tog duhovno znanstvenog pogleda na svijet koji smo učinili našim vlastitim. Sjetite se da naša antropozofska znanost duha teži razumjeti određene duhovne aspekte koji postoje u svijetu, određene sile koje rade u svijetu ljudskih bića utoliko što se razvijaju ne samo između rođenja i smrti već također i između smrti i novog rođenja. Danas je teško ljudima razmišljati o ovim stvarima na ispravan način, jer su izgubili neke sposobnosti koje su jednom bile prisutne u ljudskoj evoluciji; na neko vrijeme ove sposobnosti su morale ići dolje, ali sada moraju ponovno zasvijetliti kroz znanost duha.

Znamo dovoljno dobro da je u starim vremenima ljudska duša bila povezana s duhovnim svijetom na način koji je bio više elementaran, više prirodan; ovakve veze nije trebalo dovesti aktivnim duhovnim radom već su postojale same po sebi. Zvali smo ih atavističke. Znamo, također, da je u tim danima bilo ljudima nemoguće sumnjati u postojanje života nakon smrti. Mogućnost takve sumnje iznikla je u privremenom periodu koji bi sada trebao biti zamijenjen dobom u kojem bi svi trebali znati o životu između smrti i novog rođenja.

U onim davnim vremenima nešto drugo je — treće stanje — dolazilo prirodno ljudskoj duši kao što danas dolazi buđenje i spavanje. U današnjem budnom stanju, ljudska bića su u potpunosti ograničena na fizički svijet koji mogu percipirati osjetilima; ona žive između rođenja i smrti u svijetu koji mogu osjetiti preko svojih osjetila i preko razumijevanja koje je ograničeno mozgom. I u snu ona su nesvjesna. Entiteti ega i astralnog tijela u kojima žive između padanja u san i buđenja nisu još toliko jaki da ih snabdiju s odgovarajućom svjesnošću. Znamo da se astralno tijelo razvija tek od vremena drevnog Mjeseca a ego od početka zemaljske evolucije. Oba su mlada mjereno u odnosu na kozmičku evoluciju i još nisu dovoljno jaki za postizanje svjesnosti kada su prepušteni sebi između padanja u san i buđenja.

Snovi, međutim, sa svim svojim raznolikim slikama, uzdižu se iz spavanja. Ovi snovi mogu sadržavati mnogo toga što pripada duhovnom svijetu. Ima mnogo toga u snovima što pripada duhovnom svijetu, ali ljudska duša kakva je danas nije sposobna vidjeti iza snova da bi otkrila što je to što živi u tim snovima. Snovi su varljive slike istkane iz vela iluzije. Kada su ispravno interpretirani oni donose iskustva ranijih vremena ili proročke indikacije za budućnost. Oni također otkrivaju međuigru koja se odvija između živih i mrtvih za vrijeme sna. Sve nam može doći kroz snove. Ali, na sadašnjem stupnju njihove evolucije, ljudska bića ne razumiju čudan jezik snova. Slike snova ostaju neshvaćene, i to je sasvim prirodno. Kao što Europljani ne mogu interpretirati zvukove izgovorene od Kineza, tako i ljudi danas ne mogu interpretirati slikovni jezik snova.

Tako su za vrijeme ovog ograničenog perioda ljudska bića potpuno ograničena u svijesti na ono što mogu otkriti preko svojih starijih instrumenata, fizičkog tijela i također i eterskog tijela, koji se razvijaju od vremena drevnog Sunca i drevnog Saturna i koja su dakle tako konstituirana da mu mogu ponuditi svjesnost dok god je u njima, to jest, između buđenja i spavanja.

Sada, znanost duha kakvoj težimo daje nam koncept nadčulnog svijeta koji radi u i iza čulima percipiranog svijeta. Koncepti i ideje koje nam je dala znanost duha i koje smo učinili svojim nisu povezane ni s čime što se može percipirati čulima. One su povezane s onim što leži između smrti i novog rođenja, ili s nadčulnim svijetom koji leži iza svijeta čula. Shvaćanje ovih nije, ili teži da ne bude, samo shvaćanje određenih teorija. Nismo zaokupljeni s tim da znamo ovo ili ono već sa postizanjem određenog unutarnjeg duševnog raspoloženja kada primimo istine u odnosu na nadčulni svijet.

Teško je opisati ove stvari riječima jer je naš jezik skovan za vanjski, fizički plan, tako da se moramo naprezati kada ga primjenjujemo na nadčulne uvjete. Mogli biste reći da sve na što uobičajeno primjenjujemo naše razumijevanje živi u našoj duši grubo, zbijeno jer nam je mozak uvijek na raspolaganju i treniran je nositi se s idejama i konceptima koji se odnose na fizički plan. Ali za objasniti stvari koje se ne odnose na fizički plan moramo napregnuti našu dušu do te mjere da, kada proučavamo duhovnu znanost, naši mozgovi igraju sve manju ulogu. Kada imamo poteškoće u razumijevanju onoga što nam daje znanost duha, to je samo zato jer naš mozak ometa naše razumijevanje. Naš mozak je podešen i prilagođen grubim konceptima fizičkog plana i moramo se naprezati da dođemo do finijih koncepta — finijih samo s obzirom na ljudsko razumijevanje — duhovnog svijeta. Ovo naprezanje je potpuno zdravo, to je sasvim dobro, jer sa znanošću duha mi tada u našoj duši živimo na novi način, sasvim različit od onog koji zahtijeva fizičko znanje i razumijevanje ideja. Mi se prebacujemo u svijet pokretnih, suptilnih slika i ideja, i to je značajno.

Moguće je za sve vas sa budete svjesni točke na kojoj ste dovoljno unutar sfere gdje etersko tijelo više ili manje živi samostalno, koristeći mozak samo u slabim vibracijama. To je točka na kojoj počinjete osjećati da se više ne morate naprezati da bi mislili misli koje je dala znanost duha, na način na koji se morate naprezati da bi mislili svakodnevne misli. Znaete vrlo dobro da vi sami pravite misli koje mislite o svakodnevnim stvarima na fizičkom planu; razvijate koncepte u skladu s dnevnim potrebama i uvjetima života, u skladu s simpatijama i antipatijama i bilo čime što je pripremljeno vašim osjetilima i vašim mozgom ograničenim razmišljanjem. Sa znanošću duha, međutim, kada jednom zaista uđete u nju, početi ćete osjećati: Nisam

sve ovo sam mislio; to je već bilo mišljeno prije nego sam ja to mislio; to je tamo plivalo kao misao i samo ušlo u mene. Kada počnete osjećati: Ovo pliva u objektivnom mišljenju univerzuma i samo ulazi u mene — tada ćete dobiti mnogo toga. Tada ste iskusili odnos sa tim delikatnim eterskim, plivajućim i istkanim svijetom u kojem živi vaša duša. Poslije toga je stvarno pitanje vremena, iako može biti dosta dugo, prije nego postepeno uđete u onu sferu koju dijelimo sa onim umrlima s kojima smo karmički povezani.

Rekao sam da u starim vremenima nije bilo mjesta raspravi da li je besmrtnost postojala ili ne. Ljudi su tada imali i treće stanje osim spavanja i budnosti, među stanje koje nije samo stanje sanjanja. To je bilo elementarno i prirodno stanje, u kojem su ljudska bića vidjela njihove mrtve duhovno licem u lice. Ona su bila tamo i živjela su zajedno s njima. U tim ranijim vremenima, kada bi ljudi nešto napravili, ili bi im se nešto dogodilo što nije bilo baš uobičajeno — a ovo se naravno događalo i još se događa cijelo vrijeme, jer nismo samo stvorenja navike — tada su uz sebe osjećali nekog od onih koji su prošli kroz smrt prije njih, bilo dugo, ili ne tako dugo, ranije. Oni su osjećali da su doista mrtve osobe radile s njima, ili se pridružile njihovom svijetu. Dakle kada je duša osobe koja živi na zemlji odlučila nešto napraviti, ili kada se toj osobi nešto dogodilo, ova je duša osjećala da je bio netko tko je umro tko se pridružio u djelovanju ili patnji. Mrtvi su bili prisutni. Tako nije bilo rasprave o besmrtnosti ili o njenom nepostojanju. To bi bilo besmisleno kao da se pitamo da li je netko s kim smo pričali zaista bio tamo ili ne. Što god proživljavamo je stvarnost, i u starim vremenima ljudi su osjećali da mrtvi imaju udjela u svemu što se dogodilo.

Znamo razloge zbog kojih su ta vremena morala ići u podzemlje egzistencije. Ali ona će se vratiti, premda u različitoj formi. Način njihova povratka odrediti će ljudska bića koja postignu duševno raspoloženje koje se može postići kroz znanost duha, kroz aktivno življenje u slikama duhovnog svijeta kakve je dala znanost duha. To će omogućiti duši da postigne delikatan sklad, i tada će u ovaj delikatan sklad ući duše takozvanih mrtvih. Naravno one su uvijek prisutne, ali sada je bitno da trebamo biti svjesni o tome kako ulaze u našu duševnu sferu. Naravno, mrtvi uvijek okružuju one od nas s kojima su bili karmički povezani za vrijeme života. Ali da bi im omogućili da uđu u našu svijest moramo im ići u susret s finim skladom kakav sam upravo opisao. Jer vidite uvijek je moguće za mrtve da dođu do ulaza u ljudsku dušu ako su ove duše vodile život u ozračju kao što je upravo opisano, gdje koncepti i ideje formirani od ovih duša žive, nekako, u nadčulnoj sferi. Od tjelesnog, fizičkog aspekta čovjeka mrtvi moraju uzmaći, jer sada ne mogu tamo ući. Niti mogu ući u one misli koje se uzdižu jedino iz mozga na način fizičkog svijeta. I pošto se danas ljudska bića najviše nose s mislima koje se uzdižu od mozga, zato je vrlo teško za mrtve da naprave kontakt s živima.

Ali ako živi idu u susret mrtvima razvijajući fini sklad koji se javlja kada netko velikim dijelom razmatra nadčulne ideje, tada mrtvi mogu ući u taj plivajući, i svijet tkanja, koji se izdvaja od tjelesnog aspekta i ne uzima ga u obzir. Danas sve zavisi o tome da li će ljudske duše naći da je moguće, u nekoj mjeri, stupiti sa stazu koja vodi do mrtvih. Jer će tada mrtvi doći u susret. Susret mora biti u zajedničkoj oblasti.

Često sam naglašavao da ono što znanost duha treba reći o nadčulnom svijetu, konceptima i idejama koje razvijamo — sve je to tu i za žive i za mrtve. To je zašto sam preporučio vježbanje čitanja mrtvima: to jest, oslobađanje misli orijentiranih prema njima koje se odnose na nadčulni svijet. To je način da im ponudimo most i to takav

koji mogu dosegnuti ne samo oni koji su nedavno umrli, već svi koji su umrli, čak i prije mnogo vremena.

Na ovaj način živući imaju mogućnost pristupa mrtvima. I na sličan način mrtvi imaju mogućnost rada u mislima živih. Kada apsorbirate duh znanosti duha moći ćete iz ovakvih argumenata oblikovati lijepu koncepciju o činjenici da u materijalističkom dobu u kojem mi ljudska bića živimo toliko dugo, mrtvi mogu imati sve manje utjecaja na događaje ovdje u fizičkom svijetu gdje su ljudska bića okrenuta prema više materijalističkim idejama koje se odnose samo na fizički plan, idejama koje mrtvima ne koriste. Tako događaji na fizičkom planu sada idu svojim tijekom bez ikakvog, ili sa vrlo malo, utjecaja od onih koji su otišli. Ovo se mora promijeniti. Između živih i mrtvih mora ponovno biti uspostavljena aktivna komunikacija. Oni koji su umrli moraju moći raditi u fizičkom svijetu, tako da ono što se događa nije više samo pod utjecajem koncepcija koje se javljaju u ovom fizičkom svijetu.

Dakle naša potraga za znanošću duha je zaista intimno nerazdvojiva sa davanjem mrtvima mogućnosti da rade ovdje na fizičkom planu. Mora se reći da je ozbiljan i uzvišen cilj našeg rada u znanosti duha kreiranje veze između duhovnog svijeta, gdje mrtvi imaju svoj dom, i fizičkog svijeta. Tada mrtvi više neće sebi morati govoriti da su više ili manje izgnani iz fizičkog svijeta zahvaljujući činjenici da živi, ovdje dolje, ne mogu razviti misli kroz koje mrtvi mogu imati svoj utjecaj u ovom fizičkom svijetu.

Mnogi će, zasigurno, reći: Ja sam se nastojao otvoriti idejama duhovne znanosti, ali nisam vidio nikakav znak nekog utjecaja koji emanira od mrtvih. Moji dragi prijatelji, ove stvari traže veliko strpljenje. Morate uzeti u obzir stupanj do kojeg je život čovječanstva stoljećima na fizičkom planu naginjao prema materijalizmu i protiv bilo čega što bi moglo omogućiti mrtvima na ovdje rade na pogodan način. Između svega što se stoljećima zbivalo, određeni osjećaji, određene senzacije su se razvile koje ljudska bića sada drže prilično nesvjesnima prema duhovnom svijetu. Za ove osjećaje i senzacije, ono što danas dolazi od znanosti duha često se javlja kao ništa više od apstraktne teorije. Netko može biti dosta uvjeren da je ono što znanost duha ima reći o duhovnom svijetu istinito. Pa ipak, to još nije do sada tako potpuno ušlo u cjelokupan duševni život kako bi omogućilo da razvije one senzacije i osjećaje koji ne narušavaju delikatnu i suptilnu igru onog što dolazi preko, od mrtvih.

Nije lako vidjeti ove stvari u njihovom pravom svjetlu. Današnji ljudi su djeca, ili unuci, ili prauunci, ili čak pra-prauunci onih koji su živjeli tijekom zadnjih stoljeća i koji su, pod utjecajem rasta materijalizma, okrenuli svoje senzacije i osjećaje u određenom smjeru. Ovi smjerovi su sada izraženi u svakom detalju ovih osjećaja i senzacija. Možemo imati najbolju volju na svijetu da se na pravi način okrenemo nekome tko je umro, da pamtimo nekoga na pravi način. Ali svi naši osjećaji i senzacije koje rade, možda bi se moglo reći, kroz našu krv koja teče dolje do nas od naših predaka, nisu pogodni da pred naše duše na pogodan način donesu delikatne i intimne manifestacije i otkrivenja koja dolaze od mrtvih. Umjesto toga naši osjećaji su kao trepereća svjetla, zapaljiva trepereća svjetla koja se umeću ispred ovih suptilnih impulsa koji su danas još vrlo delikatni i intimni.

Ali iako bi ovo mogao biti slučaj ne smijemo biti obeshrabljeni, već se uvijek moramo držati pozitivnog aspekta. A pozitivni aspekt je taj da izvorno težimo za takvim uvjetima koji nam u određenom trenutku života, kao plod proučavanja znanosti duha, može dati mir u duši. Ono što je bitno je taj mir u duši, fini sklad u taj

mirnoći u duši, što čini mogućim da primimo ove delikatne, intimne manifestacije i otkrivenja iz kraljevstva mrtvih.

Još je nešto, također, neophodno, i to je dobra volja da se odupremo neistini o kojoj smo govorili u ovim predavanjima. Sva ova neistina koja zuji u svijetu ulazi u ono što bi mogli nazvati duhovna aura i tamo generira gustu maglu kroz koju mrtvi ne mogu prodrijeti. Ova gusta magla sadrži sve to crno smeće koje dolazi, na primjer — da navedem samo jedan primjer — od današnjeg novinarstva, u formi neistine koja je tiskana i ponavljana, kreirajući auru neistine koja obuhvaća Zemlju. Nije pretjerivanje reći da je za mrtve iznimno teško prodrijeti u ovu crnu maglu. Prema tome, uz pomoć ideja kao što su one koje smo razvijali s obzirom na sasvim konkretne neistine koje danas zuje u svijetu, neophodno je nastojati dosegnuti jasnoću, zaista učiniti napor na ovom polju da bi prepoznali čisto vanjsku istinu fizičkog plana ukoliko nam ovo postane dostupno, da ne bi prekrili našu dušu gustom maglom kroz koju duhovni svijet jednostavno ne može prodrijeti. Shvatit ćete koliko je ovo zaista neophodno.

Povezano s konceptima koje smo upravo raspravljali, sada ćemo se dotaći pitanja: Što je cilj onim tajnih društava koja u svijet šalju impulse kakve smo opisivali, impulse koji zatim žive u životu neistine i koji su doveli, iz svoje neistinitosti, do današnjih bolnih događaja? Što ova tajna društva žele? Između ostalog — ne možemo u sve ulaziti — ima jedna posebna stvar koju žele: Oni materijalizam žele još više materijalizirati; oni žele kreirati još više materijalizma u svijetu nego što je to došlo u okviru prirodne evolucije čovječanstva u petom post-atlantskom periodu. Žele još više materijalizma. Ovo je samo jedan aspekt od onog na što ciljaju, ali onaj za kojeg želimo da nas najmanje dotakne. Sa ovim aspektom na umu osnovana su ovakva društva i sa ovim aspektom u umu uvjeravaju ljude da im se pridruže, ljude kojima se prišlo za vrijeme njihovih života jer se mislilo da u pogodni.

Postoje najrazličitije vrste ovakvih društava. Jedna vrsta, dosta prisutna na Zapadu i u različitim formama, uključuje organizacije koje prakticiraju ceremonijalnu magiju. Ceremonijalna magija može, naravno, biti dobra magija, ali mi govorimo o onim društvima koja ne prakticiraju ceremonijalnu magiju za opće dobro čovječanstva, već za dobro određenih grupa ljudi, ili zbog određenih specifičnih ciljeva koji nisu opći ljudski ciljevi.

Pogledajmo najprije ona društva koja prakticiraju ceremonijalnu magiju sa ovog stajališta. Kao što smo rekli, to može biti dobro, ali u ovim društvima nije dobro. Određene vrste ceremonijalne magije imaju nedvosmislene efekte na ljudsko fizičko tijelo. Sve fizičko je, napokon, manifestacija duha. Određeni duhovni aspekti koji se javljaju pod utjecajem ceremonijalne magije mogu imati efekta na ljudsko fizičko tijelo, posebno na sustav ganglija, kako sam neki dan opisao, a također i na kičmeni sustav. Na cerebralni sustav je najteže utjecati pomoću ceremonijalne magije. Sve ovo treba napraviti zaobilazeći duhovni element, ali to se može i to može biti efikasno.

Zamislite određena tajna društva koja vrše oblik ceremonijalne magije usmjerene prema njenim sivim ili crnim aspektima. Zamislite da utječu na svoje članove na način koji ima efekta čak i na njihova fizička tijela, čak i na delikatne vibracije i tkanje njihovih fizičkih tijela, tako da nešto duhovno utječe u ova fizička tijela.

Što je posljedica? Posljedica je da se sada javlja nešto što je bilo primjereno ranijim periodima ljudske evolucije ali danas više nije dopustivo. Ovakve procedure čine mogućim za duhovni svijet da utječe na ova ljudska bića koja sudjeluju, čak iako ona nisu okrenuta prema njemu na način koji sam opisao. To znači da mrtvima postaje moguće, kao i drugim duhovima, da utječu na članove kruga kreiranog ceremonijalnom magijom. Na ovan način današnji materijalizam može biti napravljen hiper-materijalističkim.

Zamislite ljudsko biće — a ima bezbroj takvih na Zapadu — koje je potpuno materijalističko, ne samo u svom pogledu na svijet već također i u svim svojim osjećajima i senzacijama. I onda zamislite ovu materijalističku narav uvećanu do visokog stupnja. Ovakva osoba neophodno mora razviti težnju za uporabom svog utjecaja na materijalni svijet, ne samo dok živi u fizičkom svijetu već i nakon što umre. On je sklon slijedećem: Kada umrem želim imati neko boravište kroz koje mogu utjecati na ljude koje sam ostavio iza sebe na Zemlji, ili koji su tako trenirani u odnosu na mene. Postoje stvarno određeni ljudi danas čiji materijalistički nagoni su toliko veliki da teže za sredstvima sa kojima mogu kultivirati veze s fizičkim svijetom čak i nakon smrti. A takva sredstva, kroz koja osoba osigurava mogućnost utjecaja na materijalni svijet iza smrti, prebivališta su određene vrste ceremonijalne magijske prakse.

To je nešto što može imati neizmjerne posljedice. Zamislite određeni broj ljudi dovedenih zajedno da formiraju određeno bratstvo. Ovi ljudi znaju: Drugi su otišli prije nas; njihova težnja za uporabom njihove moći bila je tako velika da njihov život na Zemlji nije dovoljan za njeno zadovoljenje, tako da je žele nastaviti zadovoljavati i nakon smrti. Za njih mi stvaramo boravište, i kroz čin ceremonijalne magije koju izvodimo, oni rade u našim tijelima. Zbog toga mi dobivamo veću moć nego što imamo; zbog toga mi možemo upotrebljavati određeni stupanj magijske snage nad drugima, slabijim ljudima koji su izvan ovakvih bratstava. Kada izgovaramo riječi, kada držimo govor, ove mrtve duše rade u nama jer smo mi pripremljeni udjelom u činovima ceremonijalne magije.

Jedna je stvar ako netko tko jednostavno pošteno sudjeluje u kulturalnim procesima našeg doba drži govor u parlamentu ili piše novinski članak. Ali je nešto potpuno drugo ako osoba koja pripada krugu ceremonijalne magije, i tako je osnažena snagom koja dolazi od nekog tko je umro, drži govor u parlamentu ili piše novinski članak. Ovaj drugi postiže nemjerljivo veći stupanj utjecaja u smjeru u kojem želi nego što bi to bio slučaj da nema ovu potporu. Ovo je jedna strana stvari.

Druga strana su oni koji uđu u krug određenih društava prakticirajući ceremonijalnu magiju i osiguravajući sebi moć koju dosežu nakon smrti, vrstu ahrimaničke besmrtnosti. Ovim ljudima je to glavna briga. Njima, društvo u koje uđu pruža neku vrstu jamstva da će određene snage — koje bi trebale živjeti u njima do trenutka smrti — nastaviti živjeti, čak i iza smrti. Više je ljudi nego što mislite u današnje vrijeme ispunjeno ovom idejom osiguravanja za sebe ahrimaničke besmrtnosti, koje se sastoji od uporabe utjecaja ne samo kao pojedino ljudsko biće, već i koristeći ovakvo društvo kao instrument. Ovakva društva postoje u najrazličitijim oblicima, i pojedinci koji su postigli određeni stupanj napretka u ovakvim društvima znaju: Kao član ovog društva ja ću postati u nekom stupnju besmrtnan jer sile koje bi inače imale svoj kraj u mojoj smrti nastavljaju raditi iza smrti.

Što ovi ljudi onda prožive kroz ovu ceremonijalnu magiju čini ih posve zaboravnim na misli koje bi brinule nekog tko uzima ove stvari sasvim ozbiljno i na iskreno dostojanstven način. To je da što više neka osoba dobije putem materijalističke besmrtnosti, ili radije ahrimaničke besmrtnosti, više gubi svijesti o pravoj, izvornoj besmrtnosti. Ipak materijalizam ima danas takvo uporište u mnogim dušama koje ovo ne brine i koje su obmanute težnjom za ahrimaničkom besmrtnošću. Zaista se može reći da danas postoje društva koja bi, sa duhovnog ili okultnog stajališta, mogli nazvati 'osiguravajuća društva za ahrimaničku besmrtnost'!

Samo je mali broj ljudi u svakom slučaju koji razumiju sve ove stvari. Jer u pravilu ova društva su organizirana na takav način da ceremonijalna magija koju prakticiraju utječe samo na one koji su nesvjesni implikacija, samo žudeći da naprave kontakt s duhovnim svijetom koristeći simbolične ceremonije. Ima mnogo ovakvih ljudi. I oni koji imaju ovakve želje nisu nužno najgori. Oni su prihvaćeni kao članovi kruga ceremonijalne magije unutar kojeg je tada nekoliko njih koji jednostavno koriste ostale kao instrument. Prema tome treba se čuvati svih tajnih društava upravljanih od takozvanih viših stupnjeva čiji ciljevi se drže skriveni od nižih razreda. Ovi administrativni stupnjevi obično uključuju one koji su bili inicirani na stupanj na kojem mogu imati samo maglovitu ideju o ovom što sam vam objašnjavao. Oni uključuju one koji bi radili pozitivno u vezi određene svrhe i ciljeva koji su zatim ostvareni od šire grupe onih koji su samo nagovoreni u krug ceremonijalne magije. Sve što ovi ljudi rade je napravljeno na takav način da to vodi u smjeru koji je potreban višim stupnjevima ali je ojačano snagama koje dolaze od ceremonijalne magije.

Oni koji znaju koliki ogroman broj ovakvih društava postoji na Zapadu mogu početi dobivati ideju o tome koliko silno efikasno oruđe ovakva društva ceremonijalne magije mogu biti za određene dalekosežne planove za svijet. Kako ste vidjeli, glavni cilj je prolongirati u naše vrijeme vrste postupaka u kojima duhovni svijet radi u osjetilno-percipiranom, fizičkom svijetu na način koji je bio ispravan u ranijim vremenima. Za naše vrijeme, međutim, pravi postupak je da ljudska bića idu prema mrtvima i sreću ih na pola puta. U raspoloženju kakvo smo upravo raspravljali, međutim, traži se staza koja je bila primjerena u ranijim, atavističkim vremenima ali je danas dovedena preko medija ceremonijalne magije.

Ovo vam daje ideju o nesrazmjernoj duljini do koje je preuveličani materijalizam, materijalizam koji je hiper-materijalistički, pripremljen ići da bi prešao granicu do duhovnog svijeta, granicu koja danas treba biti prijeđena jedino usklađujući dušu s takvim raspoloženjem koje se može postići kroz kontemplaciju nadčulnih koncepata. Danas primjeren pristup je onaj koji nikada ne prihvaća stvari koje vani daju mnoga tajna društva, i koje nisu shvaćene, jer zaista mnogo toga što nije shvaćeno je i dano i prihvaćeno. Danas je primjereno tretirati ono što ova društva daju vani kao nešto što je uglavnom pogrešno da damo izgovorenoj riječi pravu vrijednost, to jest, nešto što koristi riječi kao same koncepte.

U mnogo toga što danas zuji u svijetu preko neistinitosti i preko egoizma, u mnogo toga što je čak dovelo do kanonizacije egoizma — ne od Pape, naravno — u mnogo toga što je dovelo do kovanja fraze *sacro egoismo*, što je postalo novi svetac, premda ne kanoniziran od Pape, u mnogo toga što danas zuji u svijetu preko egoizma i neistinitosti, rade utjecaji i impulsi koji dobivaju dodatnu snagu iz svijeta mrtvih, na opisani način. I u potrazi za ovim impulsima biti ćete vođeni do veze sa drugim

impulsima o kojima možete naći informacije u mojoj knjizi [Duhovno vodstvo čovjeka](#). Predavanja na kojima je knjiga temeljena održana su 1911 u Copenhagenu, iz najrazličitijih razloga. Tamo ćete naći opisano o tome kako su određene anđeoske snage ostale iza u trećem post-atlantskom periodu, da bi se danas oslobodile snage koje nalikuju onima koje su se razvile za vrijeme drevne egipatske epohe. U tim predavanjima sam rekao:

‘Sve predivno može postati kušnja i zavodnik čovječanstva ako ljudi to slijede jednostrano; i onda ako ova jednostranost počinje stjecati uporište, velika opasnost se javlja da se svakakva dobra stremljenja počinju manifestirati kao fanatizam. Iako je točno da čovječanstvo napreduje pomoću svojih plemenitih impulsa, jednako je točno da prekomjerni entuzijizam, fanatične težnje ovih najplemenitijih impulsa mogu dovesti do svega najgorega za njihovo ispravno oslobađanje.’

Predavanje dalje ide do opisa kako određene snage koje čije je pravo mjesto u trećem post-atlantskom periodu sada počinju raditi u naše vrijeme. Netko može sada dodati da baš kao što pojedinac sasvim ispravno nalazi vezu sa svojim odgovarajućim anđelom, tako je isto za njega moguće da nađe vezu sa onim zaostalim duhovima iz Egipatsko-Kaldejskog perioda, onim zaostalim anđelima, ako traži one snage i impulse koji su, u stvari, preuveličane ahrimanske snage koje dolaze iz oblasti mrtvih na opisani način. Ovi zaostali anđeli igraju važnu ulogu u tajnim društvima koja sam vam opisivao. Oni su važni pomagači i vodeći duhovi. Veliki dio onog što se zbiva u ovakvim tajnim društvima ima za cilj dovođenje Egipatsko-Kaldejskih elemenata na stari način u sadašnje vrijeme. Kada ove stvari nisu ludorija već stoje potpuno u okultnom životu, to se događa pod utjecajem zaostalih bića iz hijerarhije anđela koji su tamo postali vođe. To su bića iz hijerarhije odmah iznad čovjeka koja su bila tražena od ovih društava.

Ovo ukazuje na nešto neizmjerljivo važno. Kada razumijemo kako živi testamenti ovih društava — ne napisani testamenti ostavljeni za one koji su još živi, već testamenti koji su snage koje idu iza smrti — kada razumijemo kako oni rade i kako su sačuvani, što je nešto što se ne bi trebalo dogoditi, tada razumijemo nešto od magične snage koju posjeduju ovakva društva koja im često omogućava da udare pečat istinitosti na nešto što je neistina. I zaista, jedna od njihovih važnih magijskih funkcija je širenje neistine u svijetu na takav način da daje utisak kao da je istina. Jer u ovom pretvaranju ‘neistine u ono što je istina’ leži jedna od moćnih snaga zla. Ova snaga zla je tada stavljena u značajnu uporabu u najrazličitijim centrima.

Ovo sam vam želio reći danas, da bi vam dao ezoterijsku pozadinu za više egzoterne stvari koje sam opisivao. Sutra ćemo nastaviti s ovim i nastojati ući čak i dublje u određene aspekte.

PREDAVANJE XXII

Dornach, 21 siječnja 1917

Početi ću privlačenjem vaše pažnje na neke stvari koje bi vas mogle zanimati, počevši s člankom u jučerašnjem broju *Schweizerische Bauzeitung*, koji izvještava o *Johannesbau* u Dornachu, kod Basela. Ovo je rezultat nedavne posjete grupe švicarskih inženjera i arhitekata. Ovaj članak je vrlo prijatan i korektan. Zaista, to je kao oaza usred ostalih stvari koje su se nedavno pojavile u tisku o našim naporima što ima izvor unutar nas samih. Veliko je zadovoljstvo naći tako korektnu raspravu koja daje zgradi ono što joj pripada, posebno jer dolazi od strane specijalista, objektivnih centara izvan našeg kruga. Pročitajte ga. G.Englert, koji je bio vodič toj grupi švicarskih inženjera i arhitekata koji su pokazali iskreni interes za našu zgradu sa tehničkog a također i sa estetskog stajališta, upravo je izvijestio da bi članak trebao biti objavljen na francuskom u ženevskim novinama *Bulletin de technique*.

Nadalje, želim privući vašu pažnju na knjigu — oprostiti ćete što ne mogu kazati naslov na izvornom jeziku — upravo objavljenu od našeg prijatelja Bugajeva pod njegovim Pen imenom Andrei Belyi. Knjiga je na ruskom i daje vrlo detaljan izvještaj velike dubine o odnosu između znanosti duha i Goetheova pogleda na svijet. Posebno ulazi u vezu između Goetheova pogleda i onog što sam rekao u Berlinu u ciklusu predavanja [Ljudska i kozmička misao](#) o različitim pogledima na svijet, ali isto tako dosta raspravlja o onome što je sadržano u znanosti duha. Njena povezanost Goetheovim pogledima raspravljena je u dubinu i detaljno i vrlo je dobrodošlo da je naš prijatelj Bugajev objavio otkrivenje naših duhovno znanstvenih pogleda u Rusiji.

G. Meebold, također, upravo je objavio knjigu u Münchenu na koju vam također želim skrenuti pažnju. Naslov je *Staza do Duha. Biografija duše*. Naći ćete da je zanimljiva jer g.Meebold opisuje neka iskustva koja je imao u vezi s Teozofskim društvom.

Ovo su oaze u pustinji napada. Izgleda da se jedan upravo pojavio, napisan od strane našeg dugogodišnjeg starog člana. Govori se da je posebno skandalozan, ali nisam ga još vidio. Ovi napadi od naših članova posebno nisu dobrodošli jer shvaćamo da bi baš ti dugogodišnji članovi trebali bolje znati.

Jučer smo govorili o aspektima povezanosti ljudskih bića sa nadčulnim svijetom, posebno u vezi činjenice da se o našim mrtvima, i zaista svima koji su ostavili svoja tijela i prošli kroz vrata smrti, mora misliti kao o bićima svijeta. U našem sadašnjem kontekstu je posebno važno razumjeti da se u svijetu kroz koji čovjek prolazi između smrti i novog rođenja odvija evolucija, razvoj, jednako kao što je to slučaj ovdje na fizičkom planu.

Ovdje na fizičkom planu, uzevši za početak manji vremenski razmak, kao što je post-atlantsko vrijeme, govorimo o indijskom, perzijskom, egipatsko-kaldejskom, grčko-latinskom, modernom periodu, i tako dalje. I mi uzimamo u obzir da se za

vrijeme ovih perioda odvijao proces evolucije — drugim riječima, da su se ljudske duše i načini na koje su se ove duše manifestirale za vrijeme ovog niza perioda razlikovale na karakteristične načine.

Slično, samo kada bi netko našao odgovarajuće grafičke koncepte, mogao bi govoriti o evoluciji koja se odvija kroz ove periode vremena u sferi kroz koju prolaze mrtvi. I tamo se, također, odvija evolucija. U svakakvim prilikama, gdje je to bilo moguće, o ovoj evoluciji se raspravljalo na različite načine. Ali samo je relativno lako govoriti o evoluciji na fizičkom planu — i kao što znate to uopće nije lako u ovom materijalističkom dobu — prirodno je da je još manje lako s obzirom na duhovni svijet, jer nam za taj svijet nedostaju grafički koncepti. Naš jezik je stvoren za fizički plan, i prisiljeni smo koristiti svakakve parafraze i grafičke zamjene da bi opisali duhovnu sferu u kojoj žive mrtvi, posebno s obzirom na evoluciju.

Prirodno, sada je od posebnog interesa činjenica da je život između smrti i novog rođenja u našem petom post-atlantskom periodu prigodno različit od onog što je bio u ranijim vremenima. Dok materijalistički kulturalni period ide svojim tijekom ovdje na Zemlji, dosta toga se također događa i u duhovnom svijetu. Pošto mrtvi daleko intenzivnije proživljavaju sve povezano s evolucijom nego što je to slučaj s ljudima na fizičkom planu, njihova sudbina je najintenzivnije zavisna o načinu na koji se određena evolucija događa u određenim periodima. Mrtvi reagiraju daleko intimnije, daleko suptilnije, na ono što živi u evoluciji nego živi — ako smijemo koristiti ove izraze — i to je možda primjetnije u našem materijalističkom dobu nego što je to ikada prije bio slučaj.

Sada, da bi pomoglo razumijevanju nekih stvari o kojima ćemo raspravljati, želim u ova predavanja uvesti nešto što je iskrsnulo u vezi s tim, kao rezultat pažljivog promatranja aktualne situacije. Da bi to napravio morati ću malo proširiti naše polje i danas govoriti o različitim aspektima kao pripremu za izjave prema kojima nas vodi naša linija misli.

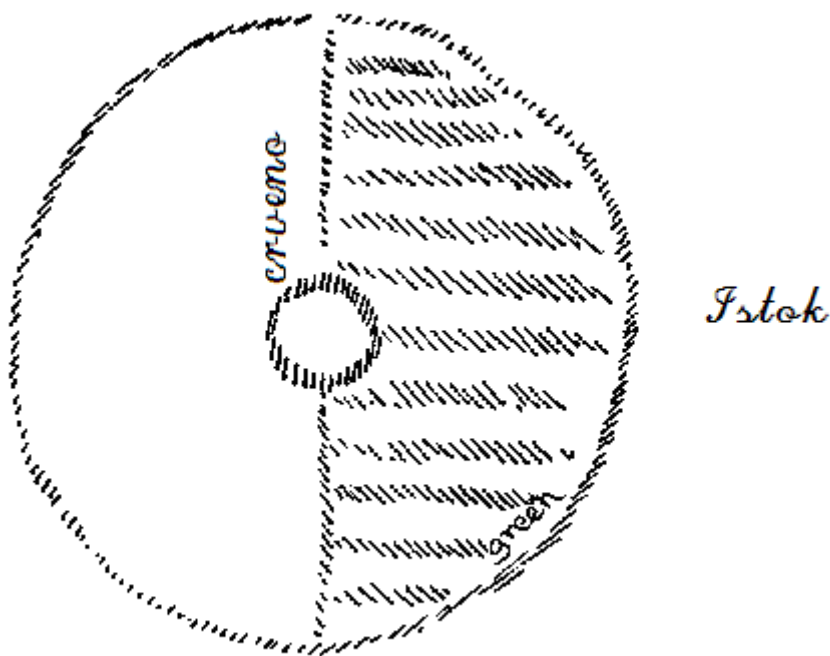
Već sam naglasio da je ispravan način gledanja na ljudska bića u odnosu na univerzum razmatrati pojedine dijelove njegovog bića odvojeno. Sa duhovnog stajališta, ono što postoji ovdje na fizičkom planu je više neka vrsta slike, manifestacija. Tako ljudsko biće koje imamo ispred nas moramo gledati kao četverostruko.

Prvo vidimo glavu. Kao što znate iz prijašnjih rasprava, za glavu kakva se javlja u pojedinoj inkarnaciji pretpostavlja se da je dosegla svoj konačni stupanj u toj inkarnaciji. Glava je dio koji je najjače izložen smrti. Jer način na koji je formirana naša glava je, najvećim dijelom, posljedica našeg života u prethodnoj inkarnaciji. U drugu ruku, formiranje naše slijedeće glave u slijedećoj inkarnaciji posljedica je života našeg sadašnjeg tijela. Nedavno sam ovo ukratko izrazio govoreći: Naše tijelo, odvojeno od naše glave, metamorfozira u našu glavu u našoj slijedećoj inkarnaciji, dok naše slijedeće tijelo nastaje prema nama; pošto je naša sadašnja glava metamorfozirano tijelo naše prethodne inkarnacije, ostatak našeg tijela nastaje prema nama više ili manje — ima različitih stupnjeva — iz onog što smo naslijedili.

Ovo je kako se odvija metamorfoza. Naša nas glava, takoreći, napušta u jednoj inkarnaciji, pošto je bila posljedica našeg tijela u prethodnoj inkarnaciji. I naše tijelo se transformira, metamorfozira — kao list u laticu u Goetheovoj teoriji metamorfoze

— u našu glavu u slijedećoj inkarnaciji. Sada pošto je naša glava formirana od zemaljskog tijela naše prethodne inkarnacije, duhovni svijet ima mnogo posla na ovoj glavi između smrti i našeg novog rođenja, jer njen arhetipski oblik treba biti uobličen od duhovnog svijeta u skladu s karmom. To je zašto se, čak i kod embrija, glava pojavljuje prije svega drugog u svom potpunom obliku, jer više od bilo kog drugog dijela na nju je utjecao kozmos. Na tijelo, u drugu ruku, najvećim dijelom utječe ljudski organizam. Tako se ovo kod embrija pojavljuje kasnije nego glava. Odvojeno od njene fizičke supstance, koja je naravno prikupljena kroz nasljeđe, naša glava je, u svom obliku, svom arhetipskom obliku, zaista uobličena iz kozmosa, iz sfere kozmosa. Nije bez razloga da je vaša glava više ili manje sferičnog oblika, jer je to slika sfere univerzuma; cijela sfera univerzuma radi na oblikovanju vaše glave. Tako možemo reći da je naša glava od sfere.

Baš kao što ovdje na zemlji ljudi radišno rade na konstrukciji strojeva i izgradnji zanatstva i trgovine, tako su i u duhovnom svijetu ljudska bića zauzeta, iako ne ekskluzivno, razvijajući sve tehničke potrebe, duhovne tehničke potrebe za izgradnju glave za njihovu slijedeću inkarnaciju iz sfere univerzuma, cijelog kozmosa, u skladu s karmom njihovih prethodnih inkarnacija. Ovdje nam svjetluca duboki misterij evolucije.

Moramo uzeti u obzir i drugi aspekt, ako želimo vidjeti čovjeka kao otkrivenje cijelog univerzuma, koji uključuje sve organe grudiju, centrirane oko plućnih krila i srca. Pogledajmo na njih bez glave. Glava je slika cijelog sferičnog kozmosa. Nisu takvi, organi grudiju. Oni su otkrivenje svega što dolazi s Istoka. Oni su formirani iz onog što možemo nazvati hemisfera. (vidi dijagram).

Zamislite kozmos ovako. Tada možete vidjeti glavu kao sliku kozmosa. A organi grudiju mogu se gledati kao slika onog što struji sa Istoka — hemisfere koju sjencim

zeleno. Ova hemisfera sama radi na organima grudi. Ili, izraženo kao paradoks: Organi grudiju su pola glave.

Ovo je bazični oblik. Glava je temeljena na sferi, grudni organi kao dio kruga, vrsta polukruga, samo što je savijeno na razne načine tako da je više ne možete točno prepoznati. Mogli biste vidjeti da je vaša glava stvarno sfera da luciferičke i ahrimaničke sile nikada nisu radile na čovjeku. I mogli biste vidjeti da su grudni organi stvarno hemisfera, da ove sile nisu upotrijebile svoj utjecaj. Smjer u odnosu na centar je istočno — morali bi reći u uobičajenoj zemaljskoj geometriji, beskonačno udaljen centar — je istočno. Istočno orijentirana hemisfera.

Sada dolazimo do trećeg dijela ljudskog bića, isključujući glavu i grudne organe: abdominalni organi i udovi prikačeni na abdomen. Premda ovo nije točan izraz, zvati ću sve ovo abdominalni organi. Sve što obuhvaćam pod abdominalne organe može također biti povezano, kao i ostali dijelovi, sa silama koje rade i organiziraju izvana. U ovom realitetu one rade, naravno, izvana na čovjeku preko embrijskog razvoja na način kako rade jer za vrijeme trudnoće majka je zavisna od sila koje se trebaju sakupiti zajedno da bi oblikovale abdomen, kao što sile trebaju biti sakupljene iz sfere da bi oblikovale glavu i sa Istoka, sa hemisfere, da oblikuju organe grudi.

Sile koje rade na organima abdomena treba zamisliti da dolaze iz centra Zemlje, ali razgraničene, sa svime što to zahtijeva, prema regiji koju su nastanjivali roditelji ili preci. Sile sve dolaze od centra Zemlje, ali s razgraničenjem zavisno da li je osoba rođena u Sjevernoj Americi, Australiji, Aziji ili Europi. Organi abdomena su određeni silama koje dolaze od centra zemlje sa razgraničenjem prema regiji.

Gledajući s okultnog stajališta, kompletno ljudsko biće također ima i četvrti aspekt. Reći ćete da smo se već bavili cijelim ljudskim bićem, i to je točno, ali s okultnog stajališta mora se uzeti u obzir i četvrti aspekt. Pregledali smo tri dijela, tako je sada sve što je ostalo potpuno ljudsko biće. Ova ukupnost, također, je dio. Glava, grudi i abdomen svi zajedno daju četvrti aspekt, ukupnost, i ovu sveukupnost, pak, čine određene snage. Ova sveukupnost je formirana od snaga koje dolaze od cijelog obima Zemlje. One nisu razgraničene po regijama. Ukupno ljudsko biće je oblikovano iz ukupnog obima Zemlje.

Ovdje sam vam opisao fizičko ljudsko biće kao sliku kozmosa, sliku snaga kozmosa koje rade zajedno. I drugi se aspekti, također, mogu razmatrati u vezi s kozmosom. Za ovo bi trebali razmišljati o duhovnom kozmosu u odnosu na ljudsko biće, ne samo o fizičkom kozmosu. Upravo smo ispitivali fizičko ljudsko biće, tako da smo mogli ostati s fizičkim kozmosom. Kada počnemo razmatrati bestjelesno ljudsko biće između smrti i novog rođenja ne možemo ostati s elementima prostora, jer trodimenzionalni prostor kakav imamo — premda određuje mjeru fizičkim ljudskim bićima koji žive između rođenja i smrti — ne određuje mjeru duhovnim ljudskim bićima koji žive između smrti i novog rođenja. Moramo shvatiti da oni koji su umrli imaju na raspolaganju svijet koji je različit od onog koji živi u tri dimenzije.

Da bi se sada okrenuli bestjelesnim ljudskim bićima, onima koje zovemo mrtvim ljudskim bićima, možda trebamo različitu vrstu razmatranja. Naš metoda razmatranja mora ostati više mobilna. Također postoje razna stajališta sa kojih možemo vršiti razmatranja, jer je život između smrti i novog rođenja kompliciran kao

i život između rođenja i smrti. Dakle počnimo s odnosom između ljudskih bića ovdje na zemlji i ljudskih bića koja su ušla u duhovni svijet kroz smrt.

Opet imamo prvi dio, ali on je više vremenski nego prostoran. Možemo ga zvati prva faza razvoja. Mrtva ljudska bića idu, možete reći, vani u duhovni svijet na određeni način; on napušta fizički svijet ali je, posebno za vrijeme prvih par dana, još vrlo povezan s njime. Vrlo je značajno da mrtva osoba napušta fizički svijet u bliskoj vezi s konstelacijom koja se javlja za njegov život iz pozicije planeta. Jer sve dok je mrtva osoba još povezana sa svojim eterskim tijelom, konstelacije planetarnih sila odjekuju i vibriraju na čudesan način kroz ovo etersko tijelo. Baš kao što teritorijalne sile Zemlje vrlo jako vibriraju s vodama utrobe koja sadrži rastuće fizičko ljudsko biće, tako i na najupadljiviji način sile zvjezdanih konstelacija vibriraju u mrtvoj osobi koja je trenutno još u svom eterskom tijelu — što je, naravno, karmički određeno — kada je tek napustilo fizički svijet.

Često se rade ispitivanja — nažalost ne uvijek s potrebnim respektom i dignitetom, već iz egoističkih razloga — o zvjezdanim konstelacijama koje prevladavaju kod rođenja. Mnogo manje sebičan i mnogo ljepši bio bi horoskop, planetarni horoskop napravljen za trenutak smrti. Ovdje se najviše otkriva za cijelu dušu ljudskog bića, jer ulazak u smrt u određenom trenutku najviše otkriva u vezi karme.

Oni koji odluče provesti ovakva istraživanja — pravila su ista kao i ona koja se primjenjuju na horoskop rođenja — imati će razna interesantna otkrića, posebno ako su osobu za koju ga rade relativno dobro poznavali u životu. Jer mrtva osoba nekoliko dana nosi u sebi, u eterskom tijelu koje još nije odbacila, eho vibracija onog što dolazi od planetarnih konstelacija. Dakle prva faza je ova od smjera zvjezdanih konstelacija. To je značajno sve dok ljudsko biće ostaje povezano s eterskim tijelom.

Druga faza u odnosu ljudskog bića prema kozmosu je smjer u kojem napušta fizički svijet kada postaje stvarno duhovno, poslije odbacivanja eterskog tijela. Ovo je zadnja faza na koju se mogu primijeniti izrazi u njihovom uobičajenom, radije nego slikovitom, značenju da bi opisali što čini umrla osoba, izrazi koji su uzeti iz fizičkog svijeta. Nakon ove faze korištene izraze treba gledati više ili manje slikovito.

Dakle, u drugoj fazi ljudsko biće ide u smjeru što god da je Istok gledano s njegove polazne točke — ovdje, smjer se još koristi u fizičkom smislu, čak iako je to daleko od fizičkog svijeta. Kroz sve što je za njega istočni smjer mrtva osoba otputuje u određenom trenutku u čisto duhovni svijet. Smjer je prema Istoku. Važno je ovoga biti svjestan. Zaista, stara izreka nađena u raznim tajnim bratstvima, sačuvana iz boljih dana okultnog znanja čovječanstva, još ukazuje na ovo. Razna bratstva govore o onom tko je umro ka da je 'ušao u vječni Istok'. Ovakve stvari, kada nisu budalasti sjaj dodan kasnije, odgovaraju drevnim istinama. Baš kao što kažemo da su organi grudi formirani od Istoka, tako moramo zamisliti odlazak mrtvih kao da idu ka Istoku. Odlazeći iz fizičkog svijeta kroz Istok u duhovni svijet, mrtva osoba dobiva mogućnost sudjelovanja u silama koje su na djelu, ne centrifugalno kao ovdje na zemlji, već centripetalno prema središtu Zemlje. On ulazi u sferu iz koje je moguće raditi prema Zemlji.

Treća faza se može opisati kao tranzicija u duhovni svijet; i četvrta kao rad ili utjecaj iz duhovnog svijeta, rad sa silama iz duhovnog svijeta.

Ovakve ideje vode nas intimno blizu onog što ovdje spaja ljudsko biće s duhovnim svjetovima. Donja tabela pokazuje da se zaključak broja 4 susreće s početkom broja 1, naime rad na glavi iz oblasti sfere. Ovaj rad je izvršen od samog ljudskog bića nakon što je ušlo u duhovni svijet preko Istoka.

1	2	3	4
Glava:	Grudi: organi:	Abdominalni organi:	Ukupnost:
od sfere	od Istoka	od centra zemlje, razgraničeno prema teritoriju	od obima zemlje
Prva faza: Smjer u zvjezdanoj konstelaciji	Druga faza: Prema Istoku	Treća faza: Tranzicija u duhovni svijet	Četvrta faza: Rad iz duhovnog svijeta

U našem bavljenju mrtvima možemo snažno osjetiti da oni koji su umrli moraju napustiti fizički svijet u smjeru istoka. Njih možemo naći u svijetu kojeg su dosegili kroz vrata Istoka. Oni su iza vrata Istoka. I u vezi ovoga iskustva kroz koja sada prolazimo, u petom post-atlantskom periodu, u sferi razvoja materijalizma su vrlo značajna.

Jer vidite, u ovom petom post-atlantskom periodu, mrtvi sada nedostaju dobrim dijelom zbog materijalističke kulture koja prevladava u svijetu. Neki aspekti ovoga biti će vam jasni iz onog što smo rekli jučer. Kada, pomoću odgovarajućih sredstava, upoznamo život mrtvih danas, otkrivamo da imaju vrlo veliku težnju da se miješaju u ono što ljudska bića rade na Zemlji. Ali u ranijim vremenima, kada je na Zemlji bilo manje materijalizma nego danas, mrtvima je bilo lakše miješati se u ono što se događa na Zemlji. Bilo im je lakše da utječu na sferu Zemlje kroz ono što su oni na Zemlji osjećali i slutili o efektima nakon smrti.

Danas se može vrlo često doživjeti — i to je uvijek iznenađujuće u konkretnom slučaju — da ljudi koji su bili intenzivno uključeni u određene događaje za vrijeme svog života nisu u mogućnosti, u svom životu nakon smrti, imati bilo kakvo zanimanje za događaje koji se odvijaju nakon smrti, jer im nedostaje bilo kakva veza. Među nama, također, ima duša koje su pokazivale veliki interes za zbivanja na Zemlji dok su bili ovdje ali kojima su sada, otišavši u duhovni svijet, događaji koji se događaju od njihove smrti prilično strani. Ovo je često slučaj, čak i za karakteristične duše koje su ovdje na Zemlji bile vrlo nadarene i ispunjene živim interesom.

Ovo se zbiva već dugo vremena, zaista je u porastu za vrijeme cijelog petog post-atlantskog perioda, još od petnaestog i šesnaestog stoljeća. Izraženo banalnim izrazima — koji su na nesreću sve što imamo u našem jeziku — naše iskustvo je da, pošto su sve manje u mogućnosti intervenirati u ono što ljudska bića rade, mrtvi umjesto toga interveniraju u način na koji se ljudi manifestiraju kao pojedine osobnosti. Dakle vidimo da je od petnaestog i šesnaestog stoljeća interes i rad mrtvih bio povećano koncentriran na pojedine osobnosti radije nego na širi kontekst u

pogledu čovječanstva. Pošto sam se blisko bavio s ovim posebnim aspektom, došao sam do uvjerenja da je to povezano s određenim fenomenom modernog vremena koji je lako zamjetljiv onima koji imaju interesa za ovakve stvari.

U nedavnoj povijesti, različito od prijašnjih vremena, imamo poseban fenomen da se ljudi rode s iznimnim sposobnostima. Općenito oni rade s iznimnim idealizmom i karakterističnim težnjama ali nisu sposobni imati širi pogled na život ili proširiti svoje horizonte. Ovo je već neko vrijeme izraženo u cjelokupnoj literaturi. Individualne ideje, koncepti, i osjećaji, izraženi bilo u literaturi ili umjetnosti, ili čak znanosti, ponekad izgledaju obećavajuće. No, ukupni pogled ne dosežu. Ovo je također razlog zašto je ljudima teško doći do šireg pogleda potrebnog u duhovnoj znanosti. To se uglavnom događa jer mrtvi prilaze pojedincima i rade u njima na sposobnostima za koje je postavljen temelj za vrijeme djetinjstva i mladosti. Sposobnosti koje omogućavaju pojedincima da imaju širi pogled kada dosegnu zrelost su više ili manje nedirnuti aktivnostima mrtvih u ovom materijalističkom dobu. Nekompletni talenti, nezavršena torza su — ne samo šire u svijetu, već i u individualnim situacijama — prema tome prevladavajuća jer mrtvi su spremniji prići individualnim dušama nego onom što danas živi društveno u ljudskoj evoluciji. Mrtvi imaju jaki nagon da dosegnu ono što živi društveno u ljudskoj evoluciji, ali u našem petom post-atlantskom periodu to je za njih iznimno teško.

Postoji danas još jedan fenomen kojeg je posebno važno postati svjestan. Danas ima mnogo koncepata i ideja koje moraju biti sasvim određene da bi bile korisne. Moderan, više trgovački, život zahtijeva jasno definirane koncepte temeljene na kalkulacijama. Znanost se na ovo navikla, ali i umjetnost. Pomislite na razvoj koji je u vezi ovog pretrpjela umjetnost! Nije tako davno bilo kada se umjetnost bavila velikim idealima na širokoj skali, kada su, hvala nebesima, koncepti bili nedovoljni za laku interpretaciju velikih djela koja su bila puna značenja. To više nije slučaj u istoj mjeri. Danas, umjetnost teži naturalizmu, i koncepti mogu lako zaokružiti umjetnička djela jer danas ona često proizlaze samo iz koncepata umjesto iz elementarnog, sveobuhvatnog svijeta osjećaja. Čovječanstvo je danas do ruba ispunjeno banalnošću, naturalističkim konceptima koji su određeni činjenicom da su prikupljeni u potpunosti u odnosu na fizički plan gdje je u prirodi stvari to da su oštro definirane i individualizirane.

Sada je značajno da takozvani mrtvi ne cijene ovakve koncepte. Oni ne cijene oštro definirane koncepte koji su nepokretni i beživotni. Iz ovoga se mogu naučiti neke izvanredne stvari, neke vrlo interesantne stvari — ako mi dopustite koristiti ovako uobičajene i banalne izraze za ovakve časne okolnosti. Kao što znate, jer smo kroz sve ovo prošli ovdje zajedno, ja sam nedavno nastojao raspravljati, koristeći dijapozitive, svakakva razmatranja o periodima u povijesti umjetnosti. Nastojao sam naći koncepte za svakakve umjetničke fenomene. Da bi netko komunicirao govorom treba naći koncepte. Ipak sam cijelo vrijeme osjećao potrebu da izbjegnem čvrste, jasno definirane koncepte za umjetničke stvari. Naravno, za predavanja moram pokušati odrediti koncepte što je više moguće, jer trebaju biti definirani ako ćemo ih smjestiti u riječi. Ali dok sam pripremao predavanja i formulirao koncepte moram reći da sam imao izvjesnu averziju, ako smijem tako reći, prema izražavanju onog što treba reći u tako oskudnim konceptima koji su potrebni ako će se stvari izraziti riječima. Zaista, razumjeti ćemo jedan drugog u ovim realitetima samo ako ono što se kaže usko povezanim izrazima prevedete u široke pojmove.

Ako netko pronikne u ovo iskustvo u vrijeme dok se također bavi svijetom bestjelesnih duša, može se dogoditi slijedeće. Netko možda pokušava shvatiti fenomen koji mu daje osjećaj da je previše neinteligentan da ga dohvati u konceptima. Netko gleda fenomen ali ima nedovoljno razumijevanja pomoću kojeg bi ga ispravno privezao za koncepte. Ovo iskustvo, koje je naročito vjerojatno kada se kontemplira umjetničko djelo, može nekog dovesti u posebno intiman kontakt s bestjelesnim dušama, s dušama mrtvih. Jer ove duše preferiraju koncepte koji nisu oštro definirani, koncepte koji su više mobilni i mogu se miješati s fenomenom. Oštro definirani koncepti, koncepti slični onima formiranim ovdje na fizičkom planu pod utjecajem fizičkih uvjeta čulnog svijeta, mrtvima daju osjećaj da su pričvršćeni za jedno određeno mjesto, dok je ono što trebaju za život u duhovnom svijetu sloboda pokreta.

Važno je prema tome da se zaokupimo znanošću duha tako da možemo ući u one intimne sfere iskustava gdje, kao što je jučer rečeno, živi mogu susreti mrtve; pošto koncepti znanosti duha ne mogu biti usko definirani kao što mogu oni fizičkog plana. Zato pakosni ili uskourni ljudi lako otkrivaju kontradikcije u konceptima znanosti duha. Koncepti su živi, a što je živo i mobilno je, ipak to u stvari, ne krije kontradikcije. Do ovog možemo doći baveći se duhovnim stvarima, a tada moramo stvarima prilaziti s različitih strana. I pristup stvarima s različitih strana nas stvarno vodi blizu duhovnog svijeta. To je zašto se mrtvi osjećaju udobno kada uđu u oblast ljudskih koncepata koji su mobilni i nisu pedantno definirani.

Zaista, mrtvi se osjećaju najnelagodnije kada uđu u oblast najpedantnijih koncepata. To su oni koji su nedavno definirani u odnosu na duhovni svijet za one ljude koji ne žele živjeti u bilo čemu duhovnom, ali koji žele koncepte za čulno-osjetilne stvari primijeniti također i na duhovni svijet. Ovi ljudi izvode spiritualističke eksperimente da bi utamničili duhovne koncepte u svijet koji se opaža čulima. Oni su, u stvari, više materijalistički od drugih. Traže rigidne koncepte da bi uspostavili trgovinu s mrtvima. Tako oni najviše od svega vrše torturu na mrtvima, jer ako žele pristupiti oni ih prisiljavaju da uđu upravo u onu oblast prema kojoj imaju averziju. Mrtvi vole mobilne koncepte, ne rigidne.

Ovo su iskustva kakvima je peti post-atlantski period izgleda prilično sklon, s obzirom na sve okolnosti materijalizma ovdje na Zemlji i čudnu situaciju mrtvih kako je opisano. Jedna te ista stvar određuje materijalizam ovdje na Zemlji i određenu vrstu života u duhovnom svijetu. U grčkom-latinskom periodu su sasvim sigurno mrtvi pristupali živima na način koji se razlikovao od današnjeg. U današnje vrijeme, u petom post-atlantskom periodu, postoji nešto što bih nazvao više zemaljski element — ali ovo naravno morate zamisliti u više slikovitom smislu — više zemaljski sastav u supstancijalnosti mrtvih nego što bi to trebalo biti. Mrtvi se pojavljuju u obliku koji je mnogo više kao ovaj u zemaljskim uvjetima nego što bi to trebao biti slučaj. Oni su više kao ljudska bića, ako to mogu tako reći, nego prije. Zbog ovog oni imaju nekako paralizirajući efekt na žive. Tako je danas toliko teško pristupiti mrtvima jer oni u nas dovode obamrlost. Ovdje na zemlji materijalističke misli su vrhovni vladar. U duhovnom svijetu, kao karmički rezultat, materijalističke posljedice su vrhovni vladar, jer tamo duhovna tjelesnost mrtvih pretpostavlja zemaljske kvalitete. To je zato jer su mrtvi super-snažni, ako mogu reći ovako, da nas oni ukoče. Za prevladati ovu ukočenost neophodno je razviti najjače moguće osjećaje za znanost duha. Ovo je danas poteškoća, ili jedna od poteškoća, koje stoje na putu našeg odnosa s duhovnim svijetom.

Za zemaljsku oblast gledanu duhovno — ona se zaista može gledati duhovno — stvari izgledaju drugačije nego što bi možda pretpostavili kada se ne gledaju duhovno. Ispravno je reći, kako smo to mnogo puta, da mi živimo u doba materijalizma. Zašto? To je zato jer ljudska bića u ovom materijalističkom dobu — ljudska bića općenito, radije nego oni koji razumije te stvari — također su i duhovna — koliko god to paradoksalno zvučalo. To je zašto im tako lako mogu pristupiti čisto duhovni utjecaji kao što su oni od Lucifera i Ahrimana. Ljudska bića su također duhovna. Upravo zbog ove duhovnosti lako postaju materijalistički. To je tako, zar nije, da ono što ljudsko biće vjeruje i misli je sasvim različito od onog što je. Baš oni ljudi koji su najviše duhovni su oni koji su najviše otvoreni šaputanju Ahrimana, kao rezultat toga postaju materijalisti.

Zaista se jako treba boriti protiv materijalističkih pogleda i materijalističkih načina života, unatoč tome ne treba držati da najviše neduhovni ljudi pripadaju krugovima materijalista. Osobno sam susreo mnogo duhovnih ljudi, to jest, ljudi koji su sami duhovni, ne samo u njihovim pogledima, unutar monista i sličnih, i jednako mnogo grubih materijalista posebno unutar duhovnjaka. Ovdje, premda mogu govoriti o duhu, mogu se naći najgrublji materijalistički karakteri. Haeckel, na primjer, je vrlo duhovna osoba, bez obzira što on često govori. On je vrlo duhovan, i upravo zbog toga mogao mu je pristupiti ahrimanički pogled na svijet. On je veoma duhovna osoba, potpuno prožet duhom. Ovo mi je odjednom postalo vidljivo u *caffeu* u Weimaru. Već sam prije rekao ovu priču, možda više od jednom. Haeckel je sjedio na drugom kraju stola sa svojim divnim, duhovnim plavim očima i svojom veličanstvenom glavom. Do mene je sjedio poznati prodavač knjiga Herz, čovjek koji je napravio veliku uslugu njemačkoj trgovini knjigama i koji je znao nešto malo o Haeckelu općenito. Ali nije znao da je Haeckel sjedio na drugom kraju stola. U jednom momentu Haeckel je srčano nasmije. Herz je pitao: To je čovjek koji se tamo dolje toliko smije? Kada sam mu rekao da je to bio Haeckel rekao je: Ne može biti, zli ljudi se ne mogu tako smijati!

Prema tome koncepti uvedeni od današnjih materijalista su toliko ogoljeni od duhovnosti da nisu u mogućnosti raspoznati objavu duha u materijalnom svijetu. Dakle duhovni i materijalni svijet se raspadaju i duhovni svijet postaje ne više od skupa koncepata. U svakom slučaju, najveći materijalistički mamlazi često se mogu danas naći u društvima i udruženjima koja sebe zovu duhovnima. Ovdje su materijalistički mamlazi koji su u prigodi čak uspjeli pratiti porijeklo čovječanstva od majmuna, čak od određenog majmuna, do većeg sjaja ljudske rase. Ovi ljudi nisu bili zadovoljni s porijeklom čovjeka od majmuna općenito, čak su pratili liniju natrag do određenog majmuna. Za one od vas koji nisu čuli za o ovome, objasniti ću. Prije par godina pojavila se knjiga u kojoj su gđa. Besant i g. Leadbeater opisali točno od kojih majmuna drevnih dana oni vuku porijeklo. Pratili su njihovo obiteljsko stablo natrag do određenih majmuna i možete pročitati sve o tome. Ovakve stvari su moguće, čak i u bestselerima danas.

Mi trebamo koncepte koje sam danas elaborirao da bi dublje prodrli u određene aspekte teme o kojoj raspravljamo. Jer naš svijet je zasigurno zavisano od duhovnog svijeta u kojem žive mrtvi; on je povezan s duhovnim svijetom. To je zašto sam vam nastojao razmotiti određene koncepte koji se direktno odnose na opažanja neposredne sadašnjosti. Sve što se događa ovdje u fizičkom svijetu ima određene efekte na duhovni svijet. Obratno, duhovni svijet se pokazuje u djelima mrtvih bilo u onom što mrtvi mogu napraviti za fizički svijet ili u onom što ne mogu zbog sadašnjeg

materijalističkog doba. Također sam opisao ovo sadašnje materijalističko doba u mjeri u kojoj je napravljeno prekomjerno materijalističko od određenih tajnih bratstava, kako sam jučer pokazao. Tip materijalizma koji se podvlači ispod svih svjetskih zbivanja u velikoj mjeri danas je ono što bi mogli zvati trgovački tip.

Molim vas da ove pojmove dobro zapamtite za sutra, o konceptima koje sam danas stavio ispred vaših duša, s obzirom na život mrtvih. Ali molim vas da također primijetite koliko malo današnje doba uzima zdravo za gotovo stvari koje su tako uzimane u ranija vremena. Sutra ćemo vidjeti kako su sve ove stvari povezane. Međutim, to je karakteristika našeg vremena da su određeni konceptualni pogledi prošireni na trgovački život što bi pobjeglo nekome tko propusti obratiti pažnju na ovakva svojstva našeg vremena. Mi ih ne bi trebali propustiti. Trgovina je sasvim u redu ukoliko je postavljena u pravom svijetlu unutar socijalnog života. Da bi se to dogodilo neophodno je da imamo određeno mjerilo za sve. Danas, međutim, vlada konceptualni kaos. Ipak unutar ovog konceptualnog kaosa, konceptima su dane sasvim jasne definicije, kao što je naš put u dobu materijalizma u kojem su koncepti fiksirani na ideje temeljene na onom što osjetila mogu iskusiti. I kada kaos koncepata onda rezultira, kao što se događa u današnjem materijalizmu, sa stvarnim povlačenjem najoštrije moguće linije između fizičkog svijeta u kojem ljudska bića žive između rođenja i smrti, i nadčulnog svijeta u kojem žive između smrti i novog rođenja.

Samo razmislite s tim u vezi o činjenici da u Srednjoj Europi — suprotno ostalim regijama gdje je sklonost filozofiranju manje izražena — postoji tendencija filozofirati o trgovačkom sustavu čak iako on nije kod kuće u Srednjoj Europi. U Srednjoj Europi postoji tendencija da se filozofira o svačemu. Tako ljudi filozofiraju i o tome koji su aspekti materijalizma tipični za naše vrijeme. Zanimljiva knjiga od Jaroslava izdana je davno prije rata: *Ideal i biznis*. Određena poglavlja su me posebno zanimala zbog njihova značenja u odnosu na kulturalnu povijest. Sam sadržaj me nije zanimalo već odnos prema kulturalnoj povijesti; tako, na primjer, poglavlje s naslovom 'Platon i maloprodaja'. Bavi se svime vezanim uz trgovinu, s trgovačkim sustavom. Drugo zanimljivo poglavlje je 'Astrološki sustav primijenjen na cijenu papra'. Nije nezanimljivo također i 'Prodaja na veliko opisana od Cicera'. Još jedno poglavlje je naslovljeno 'Holbeinovi i Liebermannovi portreti trgovaca'. Nije nezanimljivo, također, poglavlje 'Jakob Böhme i problem kvalitete'. Veoma je zanimljivo 'Boginja Freya iz germanske mitologije u odnosu prema slobodnom tržištu'. I konačno, posebno zanimljivo je 'Duh trgovine kako je podučavao Isus'.

Kako vidite, sve je ubačeno u lonac zajedno. Ali samim time stvari dobivaju onu karakteristiku koja čini materijalizam. Uzmimo sve ovo kao pripremu za naša sutrašnja razmišljanja.

PREDAVANJE XXIII

Dornach, 22 siječnja 1917

Predavanju je prethodio recital Marie Steiner iz Pjesme Nibelunga (Wilhelm Jordan)

U ciklusu predavanja u Beču [Unutarnja priroda čovjeka i život između smrti i novog rođenja](#), sjetit ćete se da sam opisao koncepte — ili radije, unutarnja iskustva duše — kroz koja ljusko biće može pristupiti onim svjetovima o kojima smo govorili i koje dijelimo s bestjelesnim dušama onih koji su prošli kroz vrata smrti i pripremaju se za novi život na Zemlji. Na osnovu tih predavanja, moći ćete prožeti životom koncept koji je neophodan ako tražimo da dođemo do pravog razumijevanja duhovnog svijeta, a to je da su mnoge stvari — kažem mnoge stvari, ne sve — sa gledišta duhovnog svijeta, potpuna suprotnost onog što je otkriveno u fizičkom svijetu. Na osnovu ovoga, razmotrimo način kako ljudska bića zakoračuju, i također promatraju prijeko, u život duhovnog svijeta.

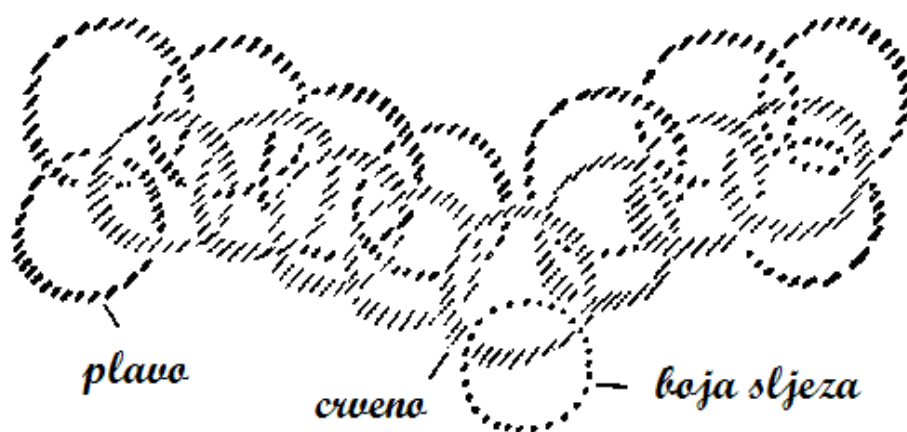
Ovdje na Zemlji, ograničeni našim fizičkim tijelom kakvi smo između buđenja i odlaska na spavanje, koristeći ovo fizičko tijelo kao alat za naša iskustva u svijetu, osjećamo nedostatak sposobnosti da shvatimo duhovni svijet i dohvatimo njegova otkrivenja. Dok smo god zatvoreni unutar našeg fizičkog tijela, i da bi bilo što spoznali, moramo koristiti grube i spremne instrumente ovog fizičkog tijela. Ne možemo ih izbjeći koristiti. I kada ih ne možemo koristiti, kao što je slučaj između odlaska u san i buđenja, naše astralno tijelo i naše ego-biće — koji su zadnji dodani iz vremena drevnog Mjeseca i ranijih perioda Zemlje — su toliko stišani, i intimni, da bilo što otkriju. Naravno da je duhovni svijet uvijek oko nas, kao što nas i zrak stalno okružuje. I ako bi naše astralno tijelo i naše ego-biće bili — reći ću — dovoljno osjetljivi, stalno bi trebali moći opažati, dohvaćati, sve što je oko nas u duhovnom svijetu. Mi to ne možemo jer smo u našem astralnom tijelu i našem ego-biću toliko prigušeni; oni još nisu potpuno formirani instrumenti, kao što su fizička osjetila ili mozak, koje našu sposobnost formiranja ideja koriste da bi došli do budnih iskustava u duši.

Kročivši kroz portal smrti, ljudska bića se nađu sasvim, kao što znate — barem prvih par desetljeća — obdarena stupnjem čvrstoće sličnom onom kod stanja sna na Zemlji. Ova supstanca ne može ostati sasvim prigušena kao što je to u vrijeme naše fizičke inkarnacije, inače bi sva iskustva između smrti i novog rođenja ostala potpuno nesvjesna. Ona to nisu, kao što znamo. Upravo suprotno, zasigurno različita, ali mnogo svjetlija i snažnija svijest od one koja prevladava dok smo u našem fizičkom tijelu javlja se između smrti i novog rođenja. Dakle moramo pitati kako ovakva forma svjesnosti izranja dok boravimo u našem astralnom tijelu i ego-biću.

U fizičkom životu ovdje na Zemlji mi posjedujemo naš fizički instrument koji nas prožima — ili bi mogli reći da nas obuhvaća — sa svim sastojcima koji sačinjavaju fizički svijet: to jest, mineralnim, biljnim i životinjskim carstvima. Tako za nas pripremljeno fizičko tijelo je naš alat za budan život. Na sličan način nam je pripremljen i alat koji nam služi između smrti i novog rođenja. Pošto smo mi ljudska bića, prva stvar koja je za nas pripremljena nakon smrti, čim smo odložili naše

etersko tijelo, je nešto što dolazi od hijerarhije anđela. Mi smo pomiješani sa supstancom od hijerarhije anđela. Jedno biće iz ove hijerarhije u stvari nam pripada, to je vodeće biće naše ljudske individualnosti. Kako sada rastemo gore u duhovni svijet tom biću iz hijerarhije anđela koje nam pripada pridružuju se ostala bića iz ove hijerarhije, i zajedno uobličuju u nama — ili radije za nas — vrstu anđeoskog organizma, strukturu koja se razlikuje od one od našeg fizičkog organizma.

Da bi od ovog napravili dijagram, mogli bi reći: Uzdižemo se kroz portal smrti u duhovni svijet. Ovo je skica naše vlastite individualnosti (boja sljeza u dijagramu). Povezano s njom je jedno anđeosko biće koje nam je, osjećamo, dodijeljeno od strane hijerarhije anđela (crveno). Ali kada otpustimo naše etersko tijelo, ovo anđeosko biće formira odnos s ostalim bićima hijerarhije anđela — povezuje se s njima, i mi osjećamo cijeli svijet anđela unutar nas samih. Mi ga osjećamo unutar nas samih, to je unutarnji doživljaj — izuzevši, naravno, vanjske doživljaje koji također rezultiraju.

Prožimanje svijetom anđela omogućava nam da imamo odnos sa ostalim bestjelesnim ljudskim bićima koja su prošla kroz portal smrti prije nas. Reći ću to ovako: Kao što nas ovdje naša čula povezuju s vanjskim svijetom, tako nas i uvjeti koji su ugrađeni u svijetu anđela povezuju s duhovnim bićima, uključujući ljudska bića, koja nalazimo u duhovnom svijetu. Upravo kao i ovdje u fizičkom svijetu, u skladu s uvjetima kakvi prevladavaju, primamo organizam koji je organiziran na određeni način, tako da primamo organizam od duha do kojeg dolazimo pomoću mreže anđeoskih supstanci. Kako je ova mreža anđeoskih supstanci strukturirana, međutim, dobrim dijelom zavisi od načina na koji radimo naš put u duhovni svijet. Ako naš put radimo na takav način da imamo malo senzibilnosti za duhovni svijet jer imamo previše eha od fizičkih zadovoljstava, težnji i instinkta, fizičkih simpatija i antipatija, tada je formiranje našeg anđeoskog organizma teško. To je zašto mi neko vrijeme čekamo u duševnom svijetu, kako smo ga nazvali, tako da se možemo osloboditi svega što nas prožima iz fizičkog svijeta i sprječava prikladno formiranje našeg anđeoskog organizma. On je postupno razvijen dok mi čekamo u duševnom svijetu. Rastemo prema ovom anđeoskom organizmu. Ali u isto vrijeme javlja se još jedna potreba — potreba da budemo prožeti ne samo sa ovim anđeoskim organizmom već također i sa još jednom supstancom, onom od arhandeoskog organizma. Naša svjesnost u duhovnom svijetu između smrti i novog rođenja ostala bi iznimno tupa ako se ne bi

proželi s arhandeoskim organizmom. Ako bi bili prožeti samo anđeoskim organizmom, bili bi spavači u duhovnom svijetu. Bili bi istkani od svakakvih imaginativnih supstanci koje pripadaju duhovnom svijetu, ali bi prespavali naše vrijeme između smrti i novog rođenja. Tako da ovaj puta ne sanjamo daleko, tako da može doći do jake, čiste svjesnosti, moramo biti prožeti arhandeoskim organizmom (plavo u dijagramu).

Ovo našoj svjesnosti daje pravu jasnoću. Samo kroz ovo mi se budimo u duhovnom svijetu. Sada stupanj u kome smo probuđeni u duhovnom svijetu određuje stupanj u kojem možemo imati slobodan odnos s fizičkim svijetom. I slobodan odnos s fizičkim svijetom je nešto što moramo imati. Upitajmo se što je odnos fizičkog svijeta sa bestjelesnim ljudskim bićima koja su prošla kroz portal smrti. Odgovor na ovo možete naći, također, u predavanjima u Beču. Teško je ljudskim bićima ovdje u fizičkom svijetu, bez obzira koliko jako čeznu, da se uzdignu u mislima i osjećajima do percepcije duhovnog, nebeskog svijeta. Ljudska bića žude za idejama o nebeskom svijetu, ali ne mogu lako osloboditi veliku sposobnost za formiranje ideja neophodnih za dovesti nebeski svijet u svoj doseg. U izvjesnom smislu situacija je obrnuta za vrijeme života u duhovnom svijetu između smrti i novog rođenja. U ovaj svijet slijedi nas ono što smo doživjeli u fizičkom svijetu; slijedi nas ono što je bilo važno u fizičkom svijetu, ono što smo ovdje spoznali. Sve nas ovo slijedi na izvanredan način. Primjeri koje dajem pokazati će vam kako su ove stvari komplicirane. U svjetlu naše sposobnosti za formiranje ideja u fizičkom svijetu, ovi primjeri će se ponekad činiti groteskni — čak paradoksalni — ali nije moguće na konkretan način ući u fizički svijet bez da uzmemo u obzir upravo ove ideje.

Percepcija svega što postoji u mineralnom kraljevstvu gubi se gotovo čim stupimo kroz portal smrti. Ovdje u fizičkom svijetu, pošto imamo osjetila, naša sposobnost percepcije je najveća u odnosu na mineralno kraljevstvo. Zaista, možemo reći da je gotovo ekskluzivna, jer osim mineralnog kraljevstva nema mnogo toga što možemo opaziti dok god smo ograničeni na naša osjetila. Mogli biste reći da isto tako opažamo životinje i biljke. Zašto ih opažamo? Biljke su pune minerala, i ono što mi opažamo kod biljke to je sve mineralno što struji i pulsira kroz nju. Isto se odnosi i na životinje. Tako je ispravno reći da ovdje na Zemlji ljudska bića opažaju sa svojim osjetilima gotovo ekskluzivno ono što pripada mineralnom kraljevstvu. Kada umremo ovo mineralno kraljevstvo, ovdje tako jasno opažano, nestaje. Uzmite primjer. Svaki dan opažate sol na svom stolu, opažate ga kao vanjski mineralni proizvod. Ali netko tko je napustio svoje tijelo i prošao kroz portal smrti ne može vidjeti ovu sol u solnici. Međutim, kada prospete sol u vašu juhu, i zatim je progutate, u vama se odvija proces, i taj proces, kojeg prati senzacija slanog ukusa, opažena je od onog tko je umro. Od trenutka kada vaš jezik počinje kušati sol, od trenutka kada se proces odvija unutar vas, onaj tko je umro može opažati sol u načinu na koji radi. Tako stvari stoje. Dakle onaj tko je prošao kroz portal smrti ne može opažati mineralno kraljevstvo osim ako na neki način nema utjecaj na ljudski, životinjski ili biljni organizam. To pokazuje da je ono što bi mogli zvati vanjsko okruženja mrtvih prilično različito od onog što smo ovdje navikli zvati naše okruženje između rođenja i smrti.

Za jednu stvar, međutim, uvijek ostaje mogućnost opažanja za mrtve, i na ovo je važno obratiti pažnju. To je ono što god je ispunjeno ljudskim mislima i osjećajima; opažaju se ljudske misli. Sol u solnici, kao proizvod prirode, mrtvi ne opažaju. Niti opažaju solnicu, bez obzira je li od stakla ili drugog materijala. Ali ukoliko ljudske misli padnu na solnicu za vrijeme procesa njene izrade, ove ljudske misli mrtvi mogu

opažati. Kada uzmete u obzir da sve oko nas, izuzev onog što je čisti proizvod prirode, nosi pečat ljudskih misli, dobiti ćete ideju o tome što mrtvi mogu opažati. Oni također opažaju sve odnose između bića, uključujući one između ljudskih bića. Sve ovo je za njih živo.

Postoje neke stvari u fizičkom svijetu, međutim, kojih se mrtvi nastoje riješiti; žele ih protjerati iz svojih ideja i duševnih iskustava — tako reći, izbrisati ih. Njihova želja za time usporediva je s čežnjom dijela ljudskih bića ovdje na Zemlji da steknu određene spoznaje o svijetu izvan. Ovdje mi čežnemo da steknemo ideju o drugom svijetu. Poslije smrti, što se tiče nekih ljudskih pitanja ovdje na Zemlji — drugi svijet, sa stajališta mrtvih — mi ih težimo ugastiti, izbrisati ih. Ali da bi to napravili neophodno je da smo ispunjeni supstancama viših hijerarhija anđela i arhanđela. Jednom kada su mrtvi ispunjeni s ovim supstancama mogu iz svoje svijesti ugastiti ono što treba biti ugašeno.

Ovo vam, dakle, daje ideju kako mrtvi rastu u duhovni svijet ispunjavajući svoju individualnost skroz naskroz sa supstancama bića viših hijerarhija. Vrlo je važno razumjeti da zato da bi uklonili iz svijesti sve stvari koje su više ili manje osobno povezane — a to znači sve izrađeno što prema tome nosi unutar sebe ljudske misli što mrtvima omogućuje da ih opažaju — mrtvi moraju, iznad svega, ispuniti sebe supstancama anđela. Ostale stvari, također, moraju biti odbačene, moraju biti ugašene, tako da mrtvi mogu naći svoj put za odgovarajući boravak u duhovnom svijetu.

Iako čudno može zvučati sa našeg stajališta ovdje na Zemlji, postoji prepreka uspinjanju u ono što daje jasnu, prosvijetljenu svijest u duhovnom svijetu. Ova prepreka stoji na putu lakog uspinjanja u duhovni svijet je, dosta čudno, ljudski jezik, jezik koji koristimo ovdje na Zemlji u cilju fizičkog razumijevanja jednog ljudskog bića od strane drugog. Mrtvi se moraju postepeno odvajati od jezika, inače će ostati ukliješteni u sklonostima koje ih povezuju s jezikom i koje će im spriječiti rast u kraljevstvo arhanđela. Jezik je zasigurno pogodan jedino za zemaljske uvjete. I unutar zemaljskih uvjeta ljudska bića su, u svojoj duši, postala vrlo jako povezana s jezikom. Za mnoge ljude, posebno sada u ovom materijalističkom dobu, mišljenje je postalo virtualno sadržano u jeziku. Ljudi danas jedva da misle u mislima ali zaista jako u jeziku, u riječima. To je zašto im je zadovoljstvo naći pravi izraz za nešto. Ali takvi izrazi, takve definicije riječima, vrijede samo ovdje u fizičkom svijetu, i nakon smrti naš zadatak je da izdvojimo sebe od definicija u riječima.

I u ovakvim stvarima, također, duhovna znanost daje određenu mogućnost da nađemo naš put u nadčulnu oblast. Koliko sam često govorio da za doći do izvornog koncepta možemo samo aproksimirati; možemo samo, tako reći, osjetiti naš put oko aktualnih riječi. Zar nisam često pokazivao kako trebamo težiti dosegnuti koncept pristupajući mu sa svih strana, eksperimentirati korištenjem različitih izraza da bi se oslobodili aktualnih riječi. Znanost duha u izvjesnom nas smislu emancipira od jezika. Zaista to radi potpuno, tako nas dovodeći u sferu koju dijelimo s mrtvima.

Emancipacija od jezika intimno je povezana s načinom na koji mrtvi urastaju u supstancu arhanđela. Emancipirajući se od jezika u znanosti duha, kreirajući koncepte u znanosti duha koji su više ili manje nezavisni od jezika, gradimo most između fizičkog i duhovnog svijeta.

Pogledajte jasno na ovo što sam upravo rekao. Tada ćete vidjeti da ste razumjeli važnu povezanost između fizičkog i duhovnog svijeta. I ako mislite misao zaista na živi način otkriti ćete važna sredstva pomoću kojih se mogu razumjeti svakakvi impulsi koji emaniraju iz onih bratstava a kojima smo govorili u brojnim prilikama proteklih tjedana. Iz različitih stvari koje sam rekao zaključit ćete da su ova bratstva uzeli kao njihov posao da okuju ljudska bića u materijalni svijet. Baš nedavno smo govorili kako ova bratstva žele napraviti materijalizam super-materijalističkim ili, na neki način, kreirati vrstu ahrimaničke besmrtnosti za svoje članove. To mogu najbolje napraviti predstavljajući grupne interese, grupni egoizam, i to rade izvanredno.

Jedan od načina predstavljanja grupnog interesa slijedio je najutjecajnije unutar ovih bratstava, čija polazna točka je nešto što sam vam već opisao. Njihov je cilj da potpuno potope peti post-atlantski kulturalni period u sve što je povezano s engleskim jezikom. Ovim bratstvima je upravo definicija petog post-atlantskog perioda da svi englesko govoreći elementi pripadaju petom post-atlantskom periodu. Dakle, čak i u svom primarnom principu, ograničavaju stvari na egoistični grupni interes.

Ovo povlači za sobom nešto ekstremno važno sa duhovnog stajališta. To znači da je njihova namjera ništa manje nego da utječu ne samo na ljudske individue dok su inkarnirane u fizička tijela između rođenja i smrti, već zaista sve ljudske jedinice, uključujući one koje žive između smrti i novog rođenja. Oni nastoje pustiti ljudske jedinice da uđu u duhovni svijet u budu uronjeni u hijerarhiju anđela, ali ih zatim spriječiti da se okrenu hijerarhiji arhanđela. Cilj je, mogli bi reći, svrgnuti hijerarhiju arhanđela sa evolucije čovječanstva!

Možda ne oni od vas koji su nam se nedavno pridružili, ali svakako oni koji su sa nama određeno vrijeme otkriti će, ako pobliže obratite pažnju na mnoge stvari koje su vam kazane, da postoje jasni znakovi o ovakvim stvarima, čak i u Teozofskom društvu. Oni od vas koji su učestvovali u životu Teozofskog društva sigurno će se sjetiti da su neki vodeći članovi društva, posebno notorni g. Leadbeater, izgovarali u toliko riječi da je na mnoge načine život između smrti i novog rođenja neka vrsta sanjalačkog života. Oni od vas koji su neko vrijeme bili članovi Teozofskog društva znati će da su ovakve stvari cirkulirale.

Nije neobično da su kazane ovakve stvari, jer u slučaju nekih duša, na koje se uspješno na ovaj način utjecalo i koje je g. Leadbeater našao u duhovnom svijetu, to se u stvari i dogodilo. Ove duše su zaista bile spriječene od kontakta sa svijetom arhanđela tako da im nedostaje bilo kakva jaka, jasna svjesnost. Tako je na ovaj način Leadbeater promatrao duše koje su bile plijen makinacija tih bratstava, samo nije otišao toliko daleko da opaža što bude s tim dušama nakon nekog vremena. Ovakve duše ne mogu provesti svoje puno vrijeme između smrti i novog rođenja bez sastojaka koje bi normalno dobili od svijeta arhanđela, tako da umjesto toga moraju primiti nešto drugo. I one zaista primaju nešto što je ekvivalent; one su zaista nečim prožete; ali čime? One su prožete nečim što dolazi od arhaja koji su ostali iza na stupnju arhanđela. Dakle, umjesto da su prožete supstancom pravih arhanđela — kako bi bilo normalno — one su prožete od arhaja, od duhova vremena, ali od onih koji se nisu uzdigli na nivo duhova vremena već su ostali iza na nivou arhanđela. Oni bi postali arhaji da su se normalno razvili, ali oni su ostali iza na nivou arhanđela. To znači da su ove duše prožete ahrimaničkim utjecajima na najjači način.

Trebate imati ispravnu ideju o duhovnom svijetu da bi shvatili pun značaj ovakve činjenice. Kada su okultna sredstva uporabljena da se jednom duhu naroda osigura vladavina nad cijelim svijetom, to znači da je namjera da se utječe čak i na duhovni svijet. To znači da umjesto legitimne vladavine mrtvima od arhanđela, dovodi se nelegitimna vladavina arhaja koji su zaostali na nivou arhanđela i koji su, prema tome, nelegitimni duhovi vremena. S ovim, postiže se ahrimanička besmrtnost.

Možete se pitati zašto su ljudska bića toliko budalasta da dopuštaju da budu odvučeni od normalne evolucije u sasvim drugom evolucionom smjeru. Ovo je kratkovidan sud, jer ne uzima u obzir da zbog određenih impulsa ljudska bića mogu zaista doći do težnje za besmrtnosti u svjetovima različitim od onih koji bi bili normalni. Pravilno je i dobro da *vi* ne težite za nekom vrstom ahrimaničke besmrtnosti! Ali baš kao što su svakakve stvari neshvatljive, morati ćete priznati da im treba dopustiti da ostanu neshvatljive, ako ljudi u normalnom svijetu — uključujući život između smrti i novog rođenja — žele pobjeći iz ovog normalnog svijeta, govoreći — takoreći: Ne želimo da Krist bude naš vodič, Krist, koji je vodič za normalni svijet; želimo drugog vodiča, jer se želimo suprotstaviti ovom normalnom svijetu. Od priprema koje prolaze — opisivao sam vam ih — od priprema koje donosi ceremonijalna magija, oni dobivaju dojam da je svijet ahrimaničkih snaga daleko najjači duhovni svijet i da će im iznad svega omogućiti da nastave ono što su postigli u fizičkom svijetu — čineći besmrtnim njihova materijalistička iskustva u fizičkom životu.

Vrijeme je zrelo za pogledati u ove stvari, jer oni koji ne znaju za njih, oni koji ne znaju da ovakve namjere danas postoje, nisu u poziciji razumjeti što se događa. Iza svega vidljivog u fizičkom svijetu leži nešto natprirodno, nešto fizički neprimjetno. I danas nije malo onih koji rade, bilo za dobro ili za loše, sa sredstvima, s impulsima koji su skriveni iza onog što čula mogu opažati. Može se reći da će svijet u kojem živimo slijediti svoju ispravnu evoluciju ako ljudska bića postave sebe u službu Krista. Ali postoje mnogi i razni načini s kojima se ovo može izbjeći, i neki su toliko blizu domu da nije lako o njima govoriti. Ljudi nemaju pojma o tome što se može širiti ljudskim dušama, a da ipak u isto vrijeme radi kao nemjerljivo jak okultni impuls.

Znate — ovo je sada blizu doma — da je u određenoj točki vremena proglašena doktrina nepogrešivosti. Ova doktrina nepogrešivosti — i ovo je važan aspekt — prihvaćena je od mnogih ljudi. Ali netko tko je pravi kršćanin mogao bi se upitati o ovoj doktrini nepogrešivosti. Mogao bi se upitati što bi rani crkveni oci, koji su bili mnogo bliže originalnom značenju kršćanstva, rekli o tome. Oni bi to nazvali blasfemija! U pravom kršćanskom smislu, ovo bi udarilo čavao u glavu. I u isto vrijeme to ukazuje na iznimno efikasnu okultnu metodu stimuliranja vjere posredstvom nečega eminentno anti-kršćanskog. Ova vjera predstavlja važan okultni impuls u određenom smjeru, daleko od normalne kršćanske evolucije. Kako vidite, možemo dotaći nešto prilično blizu doma, i gdje god u svijetu tako napravimo nalazimo okultne impulse.

Slično jak okultni impuls, koji nije uspio, tražila je gđa. Besant kada je pokrenula Alcyone fijasko. Da je vjerovanje u inkarnaciju Isusa u Alcyone održalo, to bi postalo jak okultni impuls. Dakle vidite da čak i samo širenje određenih koncepata, određenih ideja, može sadržavati jake okultne impulse. I pošto su ona bratstva o kojima sam govorio postavila sebi zadatak da naprave peti post-atlantski period — u egoističnom interesu njihove grupe — u dugoročni cilj zemaljske evolucije,

eliminirajući ono što treba doći u ovu zemaljsku evoluciju u šestom i sedmom post-atlantskom periodu, shvatiti ćete zašto ova bratstva šalju vani u svijet stvari koje sam opisivao. Da bi postigli svoje ciljeve moraju stvoriti impulse koji imaju značenje ne samo za inkarnirana ljudska bića već također i za ona koja nisu inkarnirana. Došlo je vrijeme kada je neophodno da barem nekoliko usamljenih pojedinaca razumiju ove stvari tako da mogu dobiti ideju o tome što se stvarno zbiva i što je postignuto.

Da bi ovo bilo moguće, koncepti o životu čovječanstva na zemlji moraju postajati sve više i više ispravni. Nezamislivo je da se nastavi s onim konceptima koji u naše vrijeme uzrokuju toliko štete. Jer što su više ljudska bića ona koja imaju ispravne koncepte, manje će izvjesni okultni trendovi moći raspirivati nevolje. Međutim, dok stvari koje su tužne nastavljaju biti tužne u Europi danas, stvari namjerno iskrivljuju istinu o odnosima između nacija, to je znak da mnogi okultni impulsi danas rade s ciljem odvratanja zemaljske evolucije od šestog post-atlantskog perioda. Napokon, važne stvari trebaju doći s šestim post-atlantskim periodom. Snažno sam naglasio da je Krist umro za svako pojedino ljudsko biće. Ovo moramo gledati kao esencijalni aspekt Misterija na Golgoti. On ima važan zadatak tijekom petog post-atlantskog perioda koji ćemo za trenutak ostaviti po strani. Ali On također ima važan zadatak i u šestom periodu. To je da pomogne svijetu prebroditi posljednje tragove principa nacionalnosti. Da se to ne dogodi, da u pravo vrijeme treba poduzeti korake da se spriječi utjecaj Krista u šestom post-atlantskom periodu — to je svrha kojoj služe impulsi onih bratstava koja žele očuvati peti post-atlantski period na način kako sam pokazao.

Jedina protu-mjera je kreirati ispravne koncepte i postepeno ih sve više prožimati životom. Ovi ispravni koncepti moraju živjeti. Nacije mogu tako miroljubivo boraviti jedne kraj drugih samo kada bi nastojale otkriti prave koncepte i ideje o njihovim odnosima. Kao što sam rekao, ni programi, ni apstraktne ideje, već samo ispravni konkretni koncepti, mogu voditi do onog što treba doći. Iako je to teško u licu tekućih ideja, sa kojima su naši prijatelji, također, ne malo inficirani, ipak je neophodno privući pažnju ljudi na različite aspekte koji mogu voditi do različitih koncepata. Vi svi imate na raspolaganju neophodne materijale na kojima možete temeljiti prave koncepte, ali ovi materijali nisu odgovarajuće osvjetljeni. Kada se ispravno osvjetle doći ćete do ispravnih, konkretnih ideja.

Sada uzmimo nešto što smo već raspravljali sa određenog stajališta. Ovdje na ovom globusu, u Europi u kojoj smo nastanjeni, o odnosima između nacija govorilo se na način koji zadaje tešku torturu mrtvima, jer su svi koncepti i ideje temeljeni na osobitostima jezika. Formirajući koncepte o nacionalnosti temeljeno na osobitostima jezika, ljudi ustrajno muče mrtve. Jedan način za mučenje mrtvih, jedan način krivog pokazivanja ljubavi, sudjelovanje je u spiritualnim seansama. Jer ih to prisiljava da manifestiraju određeni jezik. Od mrtve osobe se očekuje da govori određeni jezik, jer čak i kod kuckanja po stolu znakovi se moraju odnositi na određeni jezik. Ono što se radi mrtvima prisiljavajući ih da se izraze u određenom jeziku može se dobro usporediti s stezanjem nekog tko živi u mesu s crvenim užarenim kliještima. Tako bolne su za mrtve spiritističke seanse koje očekuju da se izraze u određenom jeziku. Jer u normalnom životu mrtvi se teže osloboditi diferencijacije između jezika.

Dakle, jednostavno govoreći o odnosima između naroda Europe u konceptima baziranim na jeziku, radimo nešto po čemu smo jedva u mogućnosti komunicirati s mrtvima. To je zašto mogu reći da je danas neophodno, ili počinje biti neophodno,

formirati takve koncepte koji mogu biti raspravljani s mrtvima, ili o kojima možemo komunicirati s mrtvima. Naravno nema potrebe preplaviti svijet s Volapukom ili nekim drugim konstruiranim jezikom, jer iako je točno da svi ljudi nose odjeću, nema potrebe da svi nose istu odjeću. U drugu ruku, zaista, ne može se očekivati da vidimo našu odjeću kao dio nas samih. Slično nešto što trebamo za fizički svijet, naime diferencijaciju između jezika — koja služi svrsi dovođenja duhovne oblasti u fizički svijet — ne može se gledati kao da pripada našem najskrivijenijem arhetipskom biću. Ovo nam mora biti jasno.

Dakle kako dolazimo do konceptata koji se postepeno uzdižu iznad etničkih elemenata koji su gotovo isključivo temeljeni na jeziku? U ovom se, također, Antropozofija mora uzdići iznad same antropologije, koja stvarno nema nikakva druga sredstva za odgovoriti na ovo pitanje osim ukazati na diferencijaciju jezika.

Kao što sam rekao, ljudi Europe bi lako mogli živjeti u miru samo kada bi mogli naći pogodne koncepte, koncepte koji su živi. Mi smo napravili korak prema tome kada smo raspravljali Grimmov zakon o smjeni-glasova. Tu sam vam pokazao kako su neki jezici ostali iza na ranijem stupnju. Govorili smo o nizu stupnjeva: gotički, anglo-saksonski — današnji engleski — i onda visoki njemački. Visoki njemački je nastavio napredovati dok je engleski ostao na određenom stupnju. Ovo nije prosudba vrijednosti već samo činjenica koju treba gledati objektivno kao prirodni zakon. U engleskom imamo *d* dok je u visokom njemačkom tu *t*, i vidjeli smo da je to u skladu s određenim zakonom, zakonom o glasovnoj smjeni. Međutim, ovaj zakon o smjeni glasova je, u određenoj sferi, izraz dubljih uvjeta koji prevladavaju u sveukupnom europskom životu. S tim u vezi važno je primijetiti da određeni koncepti i ideje rade s osvetom, premda nesvjesno, da dovedu do nerazumijevanja. Ove stvari, također, treba gledati potpuno objektivno.

Polazeći od onog što smo do sada kazali, možemo izjaviti da je u Centralnoj Europi postojalo ono što bi mogli zvati 'prvobitna juha' za ono što je kasnije strujalo prema periferiji, posebno prema Zapadu. Pogledajmo pobliže ovu 'prvobitnu juhu' (pogledaj dijagram, ispod). Dugo vremena bio je običaj za naciju koja predstavlja ovu 'prvobitnu juhu' da sebe naziva 'njemački narod'. Narodi Zapada iskazivali su izvjesnu odmazdu na ovoj naciji odbijajući je nazivati imenom koje su izabrali za sebe, imenom koje označava duboki instinkt. Nazivani su 'Teutonci', 'Alemani', 'Germani', svakako, ali nikada, od onih koji govore zapadnim jezikom, 'Nijemci'. Ipak upravo ovo ime ima dublju vezu s prirodom ovog naroda koja je, na neki način, 'prvobitna juha'. Jedna je struja od ovoga išla južno. Opisali smo je kao papinski, hijerarhijski element kulta.

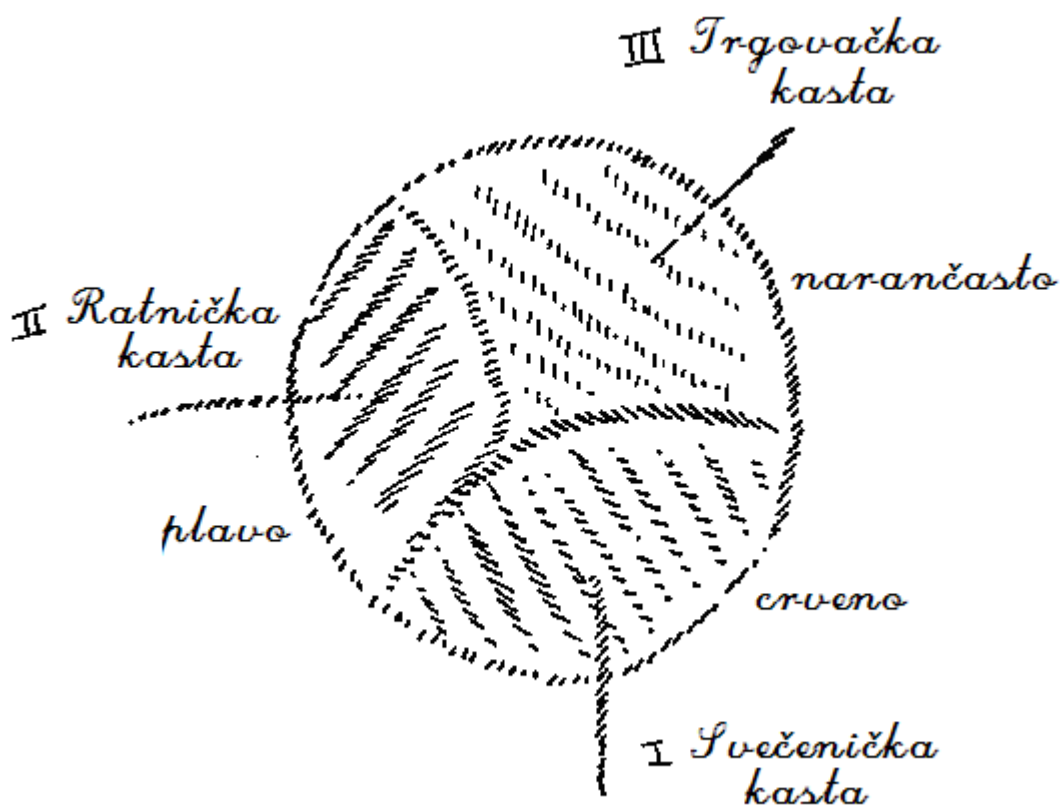
Druga struja je išla prema Zapadu. Ovo smo opisivali kada smo govorili o diplomatskom, političkom elementu. I treća je struja išla prema sjeverozapadu. To smo opisivali u vezi s trgovačkim elementom. U centru je ostalo nešto što je zadržalo fluidnost koja omogućava dalju evoluciju. Trebate se samo sjetiti da je na periferiji čak i jezik zaustavio razvijanje, dok u njemačkom jeziku Centralne Europe još postoji, u smjeni glasova, mogućnost rasta izvan glasova i uspona na slijedeći stupanj glasovne evolucije.

Što je osnova za ovo? 'Prvobitna juha' je još bila virtualno nediferencirana, noseći unutar sebe sve elemente koji su onda strujali vani. Oni su stvarno strujali vani. Migrirajući narodi su se kretali pravo dolje kroz Italiju. Današnji Talijani nisu

nasljednici Rimljana; oni su rezultat svega što je proizašlo kroz miješanje germanskih plemena kako su se kretali prema jugu. Cijeli je proces počeo kada su Rimljani upotrijebili Germane koje su bili apsorbirali da povedu rat protiv drugih Nijemaca, jer u ovi bili najbolji ratnici. Stvari su se nastavile na način koji nam je poznat iz povijesti. Slično, Franci su migrirali zapadno a anglo-saksi sjeverozapadno. Kako možemo doći do odgovarajućeg koncepta o tome što je bilo da su ovako migrirali?

Nediferencirana 'prvobitna juha' čovječanstva nije bila sasvim bez strukture, čak iako je bila nediferencirana. Treba razlučiti što je na početku diferencirano i što je kasnije postalo diferencirano. 'Prvobitna juha' sadrži što je migriralo dolje prema jugu; to je tamo kao jedan od dijelova. Ovaj dio (crveno u dijagramu) migrirao je južno s svom svojom jednostranošću. Vukući analogiju s onim što su ljudi mislili o drevnim kastama, možemo reći da je kasta migrirala južno, kasta s sposobnošću za svećeničke stvari — svećenička kasta. Od tada svećenički element je uvijek emanirao iz tog dijela periferije. Ovo je poprimalo mnoge oblike i, iako na izvanredan način, čak i zadnja faza ima vrstu svećeničkog karaktera. Ne samo u impulsu zvanom 'sveti egoizam', *sacro egoismo*, već također, d'Annunzio, na primjer, nije mogao koristiti riječi sa više svećeničke prirode. Sve do drugačije formulacije 'blaženika', sve što je dolazilo iz tog centra bilo je odjeveno u svećeničko ruho. Bilo dobro ili loše, sve je bilo svećeničke prirode. Ono što je ostalo u 'prvobitnoj juhi' opozicija svemu ovome, na način kako sam opisao. Što se pojavilo u Reformaciji bio je element koji je ostao u 'prvobitnoj juhi'; postao je oponent jednostranom svećeničkom elementu. Činjenica da se danas ništa više ne može detektirati od ovog svećeničkog elementa, ili da je sve što se može detektirati je ono što je očito, jednostavno je rezultat onog izdublivanja o kojem sam govorio.

Drugi je element migrirao zapadno: ratnička kasta, kraljevska kasta, element kraljevstva. I o ovome smo govorili, također. Ovaj zapadni dio je upao u republikanizam zbog anomalije. U stvari je iznutra strukturiran skroz naskroz na ratnički, kraljevski način i uvijek će i iznova padati u ovaj ratnički, kraljevski element. Ponovno imamo nešto što je strujalo vani, tako da je dio ovog elementa koji je strujao prema Zapadu također ostao u 'prvobitnoj juhi' i za uzvrat će morati biti opozicija onom što se događa na Zapadu (plavo).

I sjeverozapadno je otišao trgovački element. On, također, ostaje kao dio (narančasto) i morati će stati u opoziciju onom što se razvilo jednostrano. Ovo nije bila moralna ocjena, jer neka nitko ne misli da ja na bilo koji način dijelim mišljenje, tako često izraženo, da je trgovački element nešto dostojno prezira u usporedbi s svećeničkim elementom. Sve ove stvari treba vidjeti u njihovim različitostima, ali ne smiju biti etiketirane i ocjenjivane. Zaista, za peti post-atlantski period, kako smo vidjeli, trgovački element je nešto krajnje esencijalno. Ali stvarno moramo gledati realitete onako kako postoje. Ako ih ljudi sada ne vide, doći će do toga da ih vide u budućnosti.

Iz jednog centra emanirali su mnogi okultni impulsi koji su svećenički element koristili u interesu određenih grupa, iz drugog centra su došli okultni impulsi koji su koristili ratnički element. Na isti način, iz trećeg centra, danas emaniraju okultni impulsi koji preferiraju koristiti trgovački element kao njihovo vozilo. Oni će biti jači od ostalih, jer brojevi I i II samo su ponavljanja trećeg i četvrtog post-atlantskog perioda, dok broj III u potpunosti pripada petom post-atlantskom periodu. Prema tome, svi impulsi koji dolaze iz trećeg centra snažniji su nego oni koji dolaze iz prvog i drugog centra jer se oni poklapaju s fundamentalnim karakterom petog post-atlantskog perioda. Oni će biti jaki kao što su određeni impulsi bili za vrijeme egipatske civilizacije u trećem post-atlantskom periodu, i drugi koji su emanirali iz Bliskog istoka i sebe transplantirali kroz kulture Grčke i Rima za vrijeme četvrtog post-atlantskog perioda. Čarolije drevnih Egipćana i krvne žrtve — ovo su prethodnice onog što dolazi iz tajnih bratstava o kojima smo govorili, premda će ono

što dolazi od njih biti nešto različito. Pošto to koristi trgovački element imati će više rutinski ili vrtni karakter u običnom ljudskom smislu.

Ove stvari nam stvarno moraju biti jasne. Samo ako ljudska bića osjećaju sebe na pravi način uronjena u ono što stvarno postoji može doći do ozdravljenja evolucije. Samo kroz ovo je moguće, unutar onog što se događa, naučiti razlikovati ono što je istina od onog što je neistina. Čuli smo kako je neophodno je razlikovati između istine i laži — one laži koja je uzrok ogromnog dubinskog vala impulsa koji sada idu svijetom. Toliko mnogo lažnih ideja nosi unutar sebe snažnu okultnu silu ako ljudska bića u njih vjeruju.

Kao što je u ranija vremena drugi medij služio impulsima koji su radili, tako u naše vlastito vrijeme, u petom post-atlantskom periodu, umjetnost tiskanja knjiga i sve što postoji u trgovačkom elementu služi njihovoj svrsi. Unaprijed osjećamo okus strašnih stvari koje će doći u ljudskoj jakoj ovisnosti o svemu stavljenom u Tisak od strane trgovačkih grupa pomoću tiskarskog medija. Ciljevi ovih grupa su sve drugo osim ono što je kazano u njihovim novinama. Žele doći do profita, ili kroz posao postići određene stvari, i za to posjeduju sredstva pomoću kojih mogu raširiti poglede čija istinitost je beznačajna ali služe cilju ulaska u određenu vrstu biznisa. U slučaju većine tiskanih stvari distribuiranih danas okolo po svijetu pravo pitanje nije: Što ta osoba misli? već: U čijoj je službi ta osoba? Tko plaća za ovo ili ono mišljenje? Ovo je često krucijalno pitanje ovih dana. Tajna bratstva o kojima smo govorili nisu zabrinuta kako obuzdati ove stvari, već prije za njihovu promociju kao snažna okultna sredstva koja mogu koristiti. Postigli su važan cilj kada ono što je rečeno nije bitno, ukoliko to ima utjecaj na ljudima u interesu određenih grupa.

Važna stvar je vidjeti ove stvari što je moguće jasnije i trezvenije. I dovoljno možemo razlikovati nijanse samo ako ih ispravno vidimo u njihovim vezama s duhovnim svjetovima. Upućujem na simptome, simptome povijesti, kao što sam rekao. Naravno da ne smijete očekivati da ćete naći crnu magiju iza svake pojave. Ali postoje pojave koje su korištene u službi sive ili crne magije. Također nije neophodno svemu davati moralni sud; treba jednostavno stvari vidjeti u pravom svijetlu.

Za nekog tko želi stvari vidjeti na pravi način, određene riječi izgovorene od Sir Edward Greya sigurno će biti nezaboravne i potresne — riječi koje se pojavljuju među ostalima, manje važnim, stvari koje prema tome također trebaju biti kazane da bi cijela stvari bila kredibilna. Ove riječi su bile dio velikog govora koji je dao da predstavi engleski ulazak u europski rat, i one su natopljene krvlju — mislim na duševnu krv — petog post-atlantskog perioda. Ove riječi nisu samo istinite već i više od istine; njihova istina se izvlači iz onog što živi na materijalistički način u petom post-atlantskom periodu. 'Mi ćemo', kaže Grey, 'patiti, bojim se, strašno u ovom ratu bilo da smo u njemu ili stojimo po strani. Izvoz će stati, ne zbog toga što su trgovačke rute zatvorene, već zato što na drugoj strani nema trgovine. Kontinentalne nacije umiješane u rat — sva njihova populacija, sve njihove energije, sve njihovo bogatstvo, uključeno u očajničku borbu — oni ne mogu trgovati s nama kako bi trgovali u vremenima mira, bilo da smo zaraćena strana ili ne,' i tako dalje.

Cijela zapadna Europa danas stoji pod vlašću jednog pitanja moći. Ova priča o trgovini, i da je s obzirom na trgovinu važno da se ne ostane odvojeno od rata — ovo je daleko najdublja istina nego sve ostale stvari u tom govoru, stvari koje je trebalo kazati jedino da bi dale ovom govoru kredibilitet. Nije više bitno što ljudi govore, dok

god se u ovo vjeruje. Može se čak reći nesvjesno. Niti ja dajem moralni sud za bilo koga. Ono što je bitno je mogućnost prepoznavanja — na osnovu unutarne istine o ljudskoj evoluciji — gdje je izražena istina. I ovo je točka gdje je istina rečena u pravom smislu te riječi. Iste činjenice, iste istine su istinoljubivo izražene koje, jednom kada su bile pogodno razvijene od onih bratstva o kojima smo govorili, su vodile do impregnacije trgovačkog trenda s okultnim impulsima.

Ovo mora čovječanstvu postati poznato; to čovječanstvo mora iskusiti. Ako ljudska bića ovo ne bi iskusila, ne bi postala dovoljno jaka. Moraju očvrstnuti suprotstavljajući se onom što leži u impulsima koje smo opisali. U ranijem dobu postojala je tiranija koja je ljude prisiljavala da vjeruju samo u ono što je priznavao Rim. Do daleko veće tiranije je došlo kada nisu ni filozofi ni znanstvenici odlučili u što treba vjerovati već su alati onih tajnih bratstava sami odredili što treba vjerovati, kada su oni sami osigurali da ni jedna ljudska duša ne gaji nikakvo vjerovanje osim ono koje su oni diktirali, kada ništa u svijetu nije napravljeno osim što su oni sami odredili. To je cilj ovih bratstava. I premda ja nemam ništa protiv idealista — jer idealizam je uvijek nešto dobro — neki idealisti su naivni ako vjeruju da su ove stvari samo privremene i da će opet nestati kada jednom ratu dođe kraj. Rat je samo početak puta gdje stvari imaju tendenciju ići. I jedina mogućnost da se ide iza ovih laži je jasno i ispravno razumijevanje o onom što se događa. Ništa drugo nije od koristi. Prema tome — iako nekim centrima neće biti drago da ih čuju i vide i poduzeti će korake protiv njih — uvijek će morati biti ljudi koji snažno ukazuju na to što se stvarno zbiva, ljudi koji se ne mogu zaplašiti od ukazivanja punim intenzitetom na ono što se zbiva.

Na početku ovih razmatranja rekao sam da su Nijemci sebe zvali ‘Nijemci’, ali da nisu naišli na razumijevanje onih koji su ih zvali ‘Germani’, ili bilo kako drugačije. Gledano s njihovog stajališta, ‘Germani’ je upravo ono što oni nisu, jer oni koji sebe zovu ‘Nijemci’ smatraju da se ‘germanski’ odnosi na sve one čiji jezici su na istom povijesnom stupnju, i to ne uključuje ‘njemački’ ili bilo što ‘njemačko’. Sa njihovog stajališta Skandinavci, Anglo-Saksonci, Danci su ‘Germani’, i sa ovim ne misle ništa više nego da su ispod površine njihovi jezici povezani. Dakle ‘Germani’ više ne znači mnogo onima koji sebe zovu ‘Nijemci’ jer u tome danas više nema nikakve stvarnosti. Dakle, kada je izvan Njemačke skovana fraza ‘pan-germansko’, to je prilično besmisleno onima koji sebe zovu ‘Nijemci’ jer za njih germansko više nema nikakve prave supstance. Formirane su različite nacionalne strukture, i koristiti čisto teoretski izraz ‘pan-germansko’ jednostavno je povratak na ranije doba; ne izražava ništa što ima bilo kakvu vezu s budućnošću ili čak sa sadašnjošću. Oznaka ‘njemačko’, međutim, temeljena je na dubokom instinktu.

Diferencirane od onog što sam nazvao ‘prvobitna juha’ došle su tri kaste, prva, druga i treća kasta. One su se razvile i migrirale. Četvrtu kastu sam već opisao kao one koji su jednostavno željeli biti ljudska bića, i ništa više. Oni su uvijek ostali gdje su bili i, kao rezultat, prošli razvoje koji su ostalima izgledali groteskno — na primjer, u odnosu na prvu sakramentalnu fazu aliteracije, koja se odvila da se razvije glasovna smjena. To je najinteresantnije jer je to veza između mnogih drugih.

Recimo to ovako: Oni koji su migrirali bili su razne diferencijacije ‘naroda’; i oni koji su ostali bili su ‘narod’ *per se*, ‘narod’, ‘diet’. Ime Dietrich, na primjer, znači ‘on koji je obilan u narodu’. ‘Diet’ kasnije postaje ‘deutsch’, i biti ‘Deutsch’ ne znači ništa

osim biti 'narod'. Narod koji je ostao gdje je bio je četvrta kasta. Ostale tri su migrirale, 'narod' je ostao.

Dakle ovo je duboki instinkt koji leži iza oznake 'Nijemac'; on jednostavno označava ljudski element. Prema tome, ono što je ostalo gdje je bilo kao 'narod' imalo je sposobnost da se osjećalo, ne kao nešto što se razvilo organski, već kao nešto što je ostalo fluidno u svom razvoju tako da može ići izvan svih diferencijacija. Zasigurno je tamo svećenički element, ali postoji mogućnost ići iznad svećeničkog elementa. Ratnički element je tamo, ali postoji mogućnost ići iznad ratničkog elementa. Trgovački element je također tamo, ali postoji mogućnost ići iznad trgovačkog elementa. Slično je i s jezikom; starija forma je tamo, ali postoji mogućnost ići iznad nje.

Povezan s ovim je, ipak, fenomen koji razumljivo da je vodio do beskrajnog nerazumijevanja. Gledano na dubljem nivou, to su tragična nerazumijevanja, ali do njih dolazi jer, naravno, u 'prvobitnoj juhi' ima mnogo toga što sadrži klice od kojih se neke kasnije ponovno javljaju na periferiji. Ipak dok se na periferiji na to gleda kao na karakteristiku i odgovarajuće, kada se to otkrije u 'prvobitnoj juhi' misli se da je potpuno nenormalno. Uzmimo militarizam. To uopće ne pripada prirodi njemačkog naroda, pripada francuskom. U Francuskoj tu nije viđen problem, jer se tamo razvio organski. Ali kada je otkriven u Njemačkoj vidjelo ga se kao nešto neprikladno što ne bi trebalo biti tu. Tu se vidjela greška kada je došao naprijed kao rezultat hitne situacije kao što je zemljopisna situacija koju smo ranije detaljno raspravili. Ili uzmite njemački 'Junker'; sve što je on razvilo se u Britanskom carstvu u nešto potpuno prihvatljivo, aristokratski kavalir. Jednostavno zato što se razvio na svoj vlastiti način u Centralnoj Europi on stoji kao bolni palac i gledan je kao provokacija. Tako se tamo javljaju beskonačna nerazumijevanja; zaista je svijet pun stvari koje su pogrešno shvaćene, pun je subjektivnih interpretacija stvarnosti. Gdje god pogledate, nalazite svakakve ideje koje se raspadaju pri pažljivijem uvidu. Oni koji stvarno razumiju što se događa nemaju koristi od njih, oni čije je mišljenje temeljeno na stvarnosti nemaju koristi od njih, a ipak one rade kao impulsi; na javno mnijenje djeluju kao dinamit. One probiju svoj put u javno mnijenje. Neke bi bile beskonačno šaljive kada ne bi bile beskonačno tragične.

Ovdje je primjer. Treitschke je od strane nacija Antante opisan kao monstrum, kao osoba od čijih se pogleda Europa grozi. On je predstavljen kao tipičan predstavnik onih pogleda o Srednjoj Europi koji opravdavanju nametanja koja ona upravo zaslužuje. Ali pogledajmo neke Treitschkeove poglede. Što on misli, na primjer, o Turcima? On misli da oni trebaju otići iz Europe, da im se ne treba dopustiti da žive u Europi već se trebaju raspršiti preko Azije. Ono što danas čitamo u noti za Wilsona točno izražava Treitschkeov pogled! Greška se nalazi kod Treitschkea, ali u ovoj stvari, kao u bezbrojnim drugima, njegovo mišljenje je preuzeto i čak se na njemu i radilo. Njegovi pogledi na Tursku mogli su isto tako biti direktno kopirani u notu za Wilsona. Na ovo sam mislio kao na ideju koja se raspada; čim primijenite bilo kakvo znanje ili razumijevanje ona se dezintegrira. I ostali koncepti se dezintegriraju, također, čim se primijeni malo znanja. Ali mnogi ljudi danas daju izjave bez ikakvoga znanja, dosta u prilog onima koji žele širiti svoje ideje u mraku. Koliko često danas čujemo da je potpuno 'humano' opkoliti i izgladnjati Srednju Europu. Između različitih razloga danih za ovu najhumaniju metodu ratovanja je opravdanje da su 1870 Nijemci uradili isto. Oni su mislili da će potpuno 'humano' opkoliti i izgladnjati Pariz; i relativne veličine teritorija o kojima se radi nisu bitne. Samo netko tko ništa

ne zna o povijesti može ovako govoriti – naravno da ne mislim na povijest koju možete čitati u novinama!

Ali što su bile činjenice? 1870/71 Bismarck, koji je bio odgovoran za izgladnjivanje Pariza, bio je sasvim protiv takve stvari. Možete čitati u njegovoj knjizi kako je bio ožalošćen da je iz Engleske došao impuls, preko engleske princeze koja je kasnije postala carica Friedrich, da se Pariz osvoji izgladnjivanjem radije nego bilo kojim drugim sredstvima. On piše da su na nesreću bili prisiljeni od engleske žene primijeniti 'ovu humanu metodu' na Pariz; on govori o 'humanom' engleskom metodu.

Ovo je stvarni povijesni kontekst. Ali, naravno, morate o tome znati ako želite suditi stvari bez korištenja ideja koje se raspadaju. Uspoređujući dvije situacije, izgledaju prilično slične. Ali vrlo često stvari nisu uopće slične kada se usporede s potpunom pozadinom. U ovom slučaju 'humana' metoda izgladnjivanja Pariza engleski je izum nedavne povijesti. Tako sada dana primjedba nije trebala biti dana, ako je stvarnost temelj. Raditi sa stvarnošću, razumjeti stvari na temelju stvarnosti – samo to može danas voditi spasenju.

Da bi izišli u susret zahtjevu mnogih naših prijatelja da istražimo tekuće događaje, morali smo raspravljati o stvarima o kojima inače raspravljamo u vezi drugih stvari, da bi naše duše mogle proživjeti duboku ozbiljnost sa kojom treba gledati stvarnost ovih događaja. Ako bi se našlo barem par ljudi koji su voljni vidjeti stvari kakve one jesu, tada bi nakon ljutih vremena s kojima se suočavamo slijedila bolja vremena. Sjeme treba malo da sazri. Ali ako u vašu dušu posijete misli o stvarnosti danas, to je pravo sjeme sposobno sazreti, i možemo dodati da su to misli s kojima možemo biti suglasni s mrtvima. Tako je bolno čuti sa svih strana ovih dana da 'mi dugujemo ovo ili ono mrtvima'. Ovaj događaj, koji se iz razloga udobnosti još naziva 'rat', iako je već duže vrijeme postao nešto skroz različito – koliko često oni koji žele prolongirati ovaj događaj objavljuju stvari koje bi trebali dugovati mrtvima, onima koji su poginuli! Kada bi ljudi samo znali kako bogohule kada podržavaju da mrtvima dugujemo prolongirati ove krvave događaje; kad bi samo znali poziciju mrtvih u vezi ovoga, brzo bi se distancirali od ove blasfemije!

Dakle, moji dragi prijatelji, iz svih ovih stvari koje dolaze kroz ljudska bića, vidite kako je neophodno izgraditi most između živih i mrtvih. Znanost duha će izgraditi ovaj most. Znanost duha će donijeti mogućnost dosezanja razumijevanja, čak i s onima koji su prošli kroz portal smrti. Život zajednice će obuhvatiti sve ljudske duše – one utjelovljene na zemlji i one koje žive između smrti i novog rođenja – kada fundamentalna priroda ljudskog bića bude shvaćena, kada bude shvaćeno da su život u tijelu i život bez tijela jednostavno dvije forme jednog te istog sveobuhvatnog života. Ovo znanje, da ljudska bića imaju dva oblika života, jedan u tijelu i jedan bez tijela – ovo znanje, ako je fundamentalno shvaćeno, nosi u sebi spas za budućnost, ali samo ako se ljudska bića ispune s ovim idejama na stvarno živi način.

PREDAVANJE XXIV

Položaj čovjeka u cjelini kozmosa, Platonov svijet - godina

Dornach, 28 siječnja 1917

Danas ću nastojati govoriti o više općenitim stvarima, možda u formi aforističkih razmatranja, a u utorak ću objasniti značaj naše antropozofske znanosti duha za sadašnje vrijeme, kao i za evoluciju ljudskog roda. U ovoj prigodi, također bi želio govoriti o nečemu što je zaista vrijedno razmatranja, što će u jednu ruku biti retrospektiva naših aktivnosti, a u drugu ruku biti će opis određenih stvari koje mogu biti značajne za prosudbu našeg duhovno-znanstvenog pokreta i naše uloge unutar njega. Mislim da je u današnjem trenutku neophodno razmotriti takve stvari pobliže i posvetiti im našu ozbiljnu pažnju.

Početi ću danas sa stvarima koje će nam omogućiti da osjetimo, takoreći, naš položaj u svemiru. Ljudska bića materijalističkog razdoblja osjećaju se, takoreći, napušteno i usamljeno usred svemira. Vidite, ako odrežemo prst, ili ruku, ili amputiramo nogu ljudskog bića, ili ako odvojimo od njega nešto što je povezano s njegovim fizičkim, tjelesnim bićem, on će osjećati da jedan njegov dio pripada cijelom tijelu. U ranijim vremenima ljudske evolucije, ljudska bića su imala različite vrste osjećanja. Nisu samo osjećali da šaka, ruka ili noga, sačinjavaju dio njihova bića, nego su osjećali i da su oni sami dio cjeline. S obzirom na ta ranija vremena, može se govoriti o grupnom egu na potpuno drugačiji način nego to činimo danas; familije i plemena osjećali su, kroz mnoge generacije, da su oni jedinstvo, cjelina. Često smo objašnjavali ove stvari. Ali u ova ranija vremena ljudske evolucije, postojali su i još neki osjećaji u vezi vanjskog fizičkog života: ljudska su bića osjećala, takoreći, da oni stoje unutar cijelog svemira, da su bili formirani iz cijelog svemira. Baš kao što i mi sada osjećamo da su prst ili šaka dijelovi cjeline cijelog organizma, tako su i ljudska bića u dalekoj prošlosti osjećala: Sunce je tamo gore, na nebu: putuje svojim kursom; to što čini Sunce nije potpuno nezvano s nama; mi smo dio tog prostora kroz koji sunce putuje. I mi smo dio svemira koji mjesec dovodi u određeni ritam. Ukratko, svemir je doživljavao kao veliki organizam i ljudska bića su se osjećala kao njegov dio, kao što prst sada osjeća da je dio tijela. Činjenica da su ti osjećaji i senzacije više ili manje izgubljeni, povezana je u ogromnoj mjeri sa postupnim jačanjem materijalizma. U sadašnje vrijeme, moderna znanost posebno prezire davanje važnosti činjenici da smo unutar svemira. Znanost gleda na ljudsko biće, kao da ono predstavlja individualnu tjelesnost, istražuje jedan njegov dio anatomske i fiziološke, i opisuje zapažanja koja su tako napravljena. Znanost više nema običaj razmatrati ljudsko biće kao člana organizma svemira, ukoliko može biti promatrano fizički.

Ljudsko promatranje, a također i znanstveno promatranje, mora se vratiti na način kontemplacije koji ponovno ujedinjuje ljudsko biće sa cijelim svemirom, s kozmosom. Ljudsko biće mora ponovno osjećati da stoji unutar cijelog svemira. Više neće biti u stanju to napraviti na isti način kako je to bilo u prošlosti; to mora postići proširujući apstraktnu znanost sadašnjeg vremena i kontemplirajući pojedino ljudsko biće pomoću nekih konačnih ideja i pretpostavki; Naznačiti ću neke od ovih ideja, da bi pokazao smjer u kojem mora ići buduće znanstveno razmišljanje, samo ovo buduće

razmišljanje će u isto vrijeme biti humanije nego naša moderna znanstvena misao, i ovaj novi način promišljanja mora se pojaviti ako želimo našu svijest ponovno naći unutar kozmičke cjeline.

Vi znate da takozvana proljetna točka, takoreći, točka gdje Sunce izlazi u proljeće, ne može uvijek biti nađena na istom mjestu, nego da napreduje. Napreduje uzduž kruga kojeg označavamo kao Zodijak. Mi znamo da je ova proljetna točka određena — i bila je uvijek određena na duži period, od kada čovječanstvo može misliti — sa određivanjem mjesta u Zodijaku koje odgovara proljetnoj točki. U 8-om stoljeću prije Misterija na Golgoti, pa do otprilike 15t-og stoljeća nakon Misterija na Golgoti, sunce je moglo biti viđeno kako izlazi u proljeće u znaku Ovna, ali ne uvijek na istom mjestu, jer proljetna točka, točka gdje sunce izlazi, stalno napreduje. Tijekom prije spomenutog razdoblja ono putuje znakom Ovna. Od tog vremena, proljetna točka je napredovala do znaka Riba. Moram naročito napomenuti da moderna astronomija ne radi svoje proračune prema osnovama ovih znakova, tako da kalendar još uvijek pokazuje da je proljetna točka u znaku Ovna, gdje u stvarnosti nije. Astronomija nastavlja prihvaćene ideje iz prethodnog vremenskog perioda i jednostavno dijeli cijeli krug Zodijaka na dvanaest dijelova, potpuno ignorirajući same znakove i jednostavno određujući svaki dvanaesti dio kruga kao znak Zodijaka; ova podjela će biti održavana čak iako proljetna točka napreduje. Naš vlastiti kalendar, umjesto toga, pokazuje kako stvari stvarno stoje. Ali ovo nije toliko važno, za sada. Esencijalna stvar za zapamtiti je ta da proljetna točka napreduje preko cijelog kruga Zodijaka, tako da je točka gdje Sunce izlazi uvijek malo pomaknuta. Proljetna točka mora napredovati preko cijelog Zodijaka da bi se ponovno vratila na mjesto polaska. Vrijeme potrebno za ovo biti će oko 25.920 godina. Ovih 25,920 godina su također označavani kao takozvana Platonova godina. Dakle, Platonova godina je godina velikog trajanja. Ona obuhvaća vrijeme potrebno proljetnoj točki, točki gdje Sunce izlazi u proljeće, da proputuje kroz Zodijak. Vrijeme potrebno da se točka izlaska Sunca ponovno vrati na točku polaska obuhvaća prema tome 25.920 godina. Točne indikacije variraju prema različitim proračunima, ali za sada točne slike nisu toliko važne; esencijalna stvar koja se treba roditi u umu je ritam koji ove slike sadrže. Moguće je zamisliti da je veliki svjetski ritam sadržan u činjenici da ovo kretanje, zbog razloga koje sam upravo objasnio, uvijek se ponovno vraća na svoju polazišnu točku nakon 25.920 godina.

Prema tome možemo kazati: Ovih 25.920 godina su najznačajnije za život Sunca, jer za vrijeme tog perioda sunčeva života, Sunce prolazi kroz sjedinjenje, kroz pravo sjedinjenje, kompletnu cjelinu. Slijedećih 25.920 godina su ponavljanje. Prema tome dobivamo ritmičko ponavljanje ovog sjedinjenja, koje traje 25.920 godina.

Nakon što smo razmotrili ovu veliku svjetsku godinu, sada ćemo razmotriti nešto što je prilično maleno i intimno je povezano s našim životom između rođenja i smrti, takoreći, s našim životom, toliko dugo koliko smo ljudska bića fizičkog svijeta. Razmotrimo ovo, za početak. Bez ikakve sumnje, disanje, koje se sastoji od jednog udisaja i jednog izdisaja, je najvažnije za naš život unutar fizičkog tijela; naš fizički život je, na koncu, temeljen na činjenici da je dah uvučen i ponovno poslan vani. Kada bi naš respiratorni proces bio prekinut, mi ne bismo mogli živjeti, fizički. Disanje je zaista nešto vrlo značajno. Naš dah donosi nam zrak, koji nas ispunjava životom, na način kako to može; kroz naš organizam, mi transformiramo ovaj zrak, tako da on postaje mrtav zrak, koji bi nas ubio kada bismo ga udisali ponovno u stanju kakav je neposredno nakon što smo ga izdahnuli.

U prosjeku, ljudsko biće diše 18 puta u minuti. Ovo može, naravno, varirati, jer naše disanje je različito u mladosti, a i u starijoj dobi, ali ako uzmemo prosjek, doći ćemo do normalne slike disanja, 18 disanja u minuti. Dakle mi obnavljamo naš život ritmički 18 puta u minuti. Sada pogledajmo koliko to često radimo u jednom danu. U jednom satu bilo bi jednako $18 \times 60 = 1080$. U 24 sata: $1080 \times 24 = 25.920$, odnosno, 25.920 puta.

Vidite, način na koji naš život uzima svoj tijek u jednom danu, ima vrlo naročiti ritam. Ako uzmemo jedno disanje kao sjedinjenje, kao životno sjedinjenje, ovo je vrlo značajno za nas, jer je naš život održavan sa ritmičkim ponavljanjem disanja. Jedan dan daje nam točno isti broj respiratornih ritmova, kao i broj godina koje su Suncu potrebne da vrati svoju proljetnu točku na mjesto polaska.. Možemo reći: ako zamislimo da je jedno disanje jedna godina u minijaturi, mi prođemo kroz Platonovu godinu u minijaturi, tako da u jednom danu imamo reprodukciju, mikrokozmičku reprodukciju, jedne platonove godine. Ovo je iznimno važno, jer nam pokazuje da naš respiratorni proces, takoreći, nešto što se događa unutar ljudskog bića, da je podložan istom ritmu – razlikujući se samo vremenski – kao i ritam koji, na velikoj skali, leži kao osnova ritma sunčevog kursa.

Važno je da smjestimo ovakvu činjenicu ispred naše duše. Jer ako pretvorimo u osjećaj ono što ovo objašnjenje daje, taj osjećaj bi bio takav kao da nam kaže: Mi smo reprodukcija makrokozmosa. To nije samo fraza, niti samo prazan govor, ako kažemo da je čovjek slika makrokozmosa, jer ovo može biti detaljno dokazano. Pomoću ovoga također možete osjetiti čvrsti temelj svih zakona koji dolaze iz znanosti duha, jer su svi temeljeni na ovom intimnom poznavanju unutarnjih veza, koje postoje u univerzumu, ali nije uvijek moguće jasno uvidjeti svaki detalj.

Kada razmatramo ovakve stvari, trebali bi, naravno, shvatiti, iznad sveg ostalog, da je ljudsko biće djelomično odvojeno od cjeline univerzuma. Gledajući kao cjelinu, ono stoji unutar ritma univerzuma, ali u isto vrijeme ono je, na određeni način, slobodno; ono mijenja određene stvari, dakle nema potpune harmonije, u svakom slučaju. Mogućnost ljudske slobode leži u velikoj činjenici da potpuna harmonija uvijek ne postoji. Međutim, harmonija, koja postoji kao cjelina, sadrži činjenicu da čovjek stoji unutar cijelog kozmosa..

Promatranja koja sam upravo napravio, morala su biti napravljena iz posebnog razloga, tako da stvari koje ću vam sada reći ne budu krivo shvaćene. Nakon razmatranja disanja, razmotrimo sada veći životni element, slijedeći veći životni element, to su, izmjenjivi uvjeti budnosti i spavanja. Na naše disanje možemo gledati kao na najmanji životni element. Ali razmotrimo sada izmjenjiva stanja spavanja i budnosti. Zaista, na određeni način, možemo razmatrati smjenu spavanja i budnosti kao analogiju procesa disanja.

Znate da sam često opisivao kako uzimamo astralno tijelo i ego kada se budimo, i kako ih puštamo vani kada padnemo u san; često sam ovo opisivao kao disanje, kao dah koji je uzet i poslan ponovo vani za vrijeme trajanja jednog dana i jedne noći. Možemo ovo kontemplirati i u daleko više materijalističkom smislu. Kada dišemo, zrak ulazi unutra i izlazi vani. Zrak je prema tome povučen unutra i izbačen ponovo vani, tako da ovaj proces jednostavno postavlja u oscilaciju materijalnu supstancu: unutra i vani, unutra i vani. Na potpuno sličan način, možemo gledati ritmički proces u izmjeni stanja spavanja i budnosti. Jer kada uzimamo u sebe naš ego i naše astralno

tijelo, pri jutarnjem buđenju, naše etersko tijelo je gurnuto natrag ... gurnuto je natrag iz glave, više u druge dijelove našeg organizma. A kada još jednom zaspemo, i pošaljemo naše astralno tijelo i ego vani izvan našeg tijela, tada možemo primijetiti, na primjer, da se naše etersko tijelo širi vani u našoj glavi, na isti način kako se širi i svim nižim dijelovima našeg tijela. Dakle imamo neprekidan ritmički proces. Etersko tijelo je gurnuto dolje – i mi se budimo; ono ostaje dolje dok god smo budni. Kada padnemo u san, ono je još jednom gurnuto gore, u glavu. I tako ono ide gore i dolje, gore i dolje, u tijeku od 24 sata, baš kao i naš dah što ide unutra i vani, unutra i vani. Dakle, imamo eterski pokret, koji se zbiva u tijeku od 24 sata. Naravno, također možemo naći i nepravilnosti kod ljudskog bića, jer njegova sposobnost slobode, njegov stupanj slobode, je temeljen na ovome; međutim, u cjelini, stvari koje sam vam objasnio mogu biti uzete kao valjane.

Sada možemo reći: Nešto, dakle, diše u nama, ipak postoji i druga vrsta disanja, to je nešto što se diže i pada ... to diše u nama u ritmu jednog dana, na isti način na koji nešto diše u nama u ritmu 1/18 minute. Nešto diše u nama u ritmu jednog dana. Sada pogledajmo da li to što diše u nama u ritmu jednog dana, da li dizanje i padanje našeg eterskog tijela, koje dakle diše unutar nas, također prikazuje nešto što nalikuje kružnom kretanju, i vraća se u točku odlaska. U tom slučaju, morali bi istražiti što 25.920 dana zaista jesu. Jer 25.920 ovih disanja, u kojima etersko raste i pada, trebali bi odgovarati, u svom rastu i padanju, reprodukciji Platonove godine. Baš kao što jedan dan odgovara za 25.920 udisaja, tako bi i 25.920 dana trebali odgovarati nečemu u ljudskom životu. Koliko godina ima u 25.920 dana? Pogledajmo.

Uzmimo da godina ima prosjek od $365\frac{1}{4}$ dana, napravimo dijeljenje i tada bi morali dobiti kao rezultat dijeljenja

$$25,920 \div 365.25 = \text{oko } 71$$

možemo reći, oko 71 godina, što je prosječno trajanje ljudskog života. Naravno, ljudsko biće ima svoju slobodu i često može doseći mnogo veću starost. Ali znate da je patrijarhalna dob označena kao 70 godina. Dakle imamo trajanje ljudskog života jednako 25.920 dana, 25.920 takvih velikih disanja! Još jednom, dobili smo ciklus koji na divan način mikrokozmički reproducira makrokozmička zbivanja. Dakle možemo reći: Ako živimo jedan dan, reproduciramo Platonov svijet-godinu sa naših 25.920 udisaja; ako živimo 71 godinu, opet reproduciramo platonovu godinu sa 25.920 velikih disanja, sa dizanjem i padanjem koji su vezani sa buđenjem i padanjem u san.

Sada možemo ići dalje na nešto što bi nas odvelo predaleko, kada bi danas detaljno objašnjavao; ali dati ću indicije, što se može činiti okultno.

Mi smo okruženi zrakom. Zrak daje mogućnosti za naš najbliži životni element, koji zauzima mjesto u ritmu našeg disanja. Mi dakle uzimamo ovaj ritam od zraka, koji postoji na Zemlji. Tko nam daje drugi ritam? — Sama Zemlja. Pošto je ovaj ritam reguliran činjenicom da se Zemlja okreće oko vlastite osi, ako želimo govoriti u modernom astronomskom smislu; okreće se oko vlastite osi za vrijeme promjene dana i noći. Dakle možemo reći: Zrak diše u nama kada naš dah ide unutra i vani. Preko kružnog kretanja oko vlastite osi, preko promjene dana i noći, zemlja diše u nama i uzrokuje da se probudimo i da zaspemo, zemlja diše i pulsira u nama. U odnosu na Zemlju, trajanje našeg života može sada biti promatrano kao jedan dan

živog bića, koje napravi svoj dah za vrijeme trajanja jedne noći i jednog dana, a ne za vrijeme trajanja 1/18 minute. Za takvo biće, 70 godina bilo bi jednako jednom danu; u 70 godina proživjelo bi jedan od svojih dana. A promjene dana i noći, u uobičajenom smislu, predstavljaju disanje tog bića.

Vidite, ovo nam omogućava da osjetimo da stojimo unutar obuhvatnijeg života, koji jedino ima duže disanje; takoreći, disanje koje ima svoj tijek u ritmu od 24 sata — i duži dan, naime, 70–71 godinu. Možemo dakle osjećati sebe unutar živog bića, čiji puls i ritam disanja su mnogo duži nego naši. To vam pokazuje da je potpuno ispravno govoriti o mikrokozmosu kao o slici makrokozmosa, jer reproduktivnost može biti prikazana brojevima. Kada mi dakle kažemo: Zrak diše unutar nas, koristi sebe gore dok istovremeno diše unutar nas, i zemaljski element diše unutar nas, utoliko što mi pripadamo većem životu-Biću, možemo eventualno postaviti pitanje: Možda nismo samo povezani sa zrakom na Zemlji, i sa cijelom Zemljom i njenim ritmovima dana i noći, već također i sa izlaskom Sunca, sa njegovim povratkom na polaznu točku u tijeku jedne Platonove godine? Možda smo na neki način povezani i s tim?

Ove stvari su od velikog značaja. Međutim moderna znanost prolazi kraj njih, kao da uopće ne postoje, jer ovakve stvari nisu uzete u razmatranje kod moderne znanosti. Na vrlo opipljiv način, ja sam jednom prešao razliku između moderne znanosti i takve znanosti kakva se mora pojaviti jednog dana. Možda sam vam već rekao da sam u jesen 1889 bio pozvan da učestvujem u Goethe i Schiller arhivu u Weimaru, za pripremu Goetheovih znanstvenih spisa, koje sam onda izvukao za veće Weimarsko izdanje Goetheovih djela, tzv. "Sofija izdanje". Moj zadatak je bio da proučim dokumente ostavljene od Goethea — sve povezano sa njegovim anatomskim, fiziološkim, zoološkim, botaničkim, mineraloškim, geološkim i također meteorološkim studijama. Goethe je napravio iznimno brojna promatranja vremena, u tijeku jedne godine. Pravio je promatranja vremena posebno u vezi s visinom tlaka zraka, i vrlo je iznenađujuće vidjeti veliki broj grafikona koje je iscrtao u meteorološke svrhe. Mnoge od ovih karata nisu objavljene, neke su reproducirane u mom izdanju, ali vrlo malo od ovog materijala je objavljeno. Baš kao što se toplinske krivulje danas registriraju, tako je Goethe registrirao visine tlaka na određenom mjestu, zapravo, na više mjesta, prema grafikonima, tako da je označavao visinu tlaka za određeni dan. Tada ih je promatrao par sati poslije, pa opet par sati poslije, i dalje tako. To je radio za cijele mjesece, i tako pokušavao otkriti krivulje koje povezuju različite lokacije.

Moderna znanost još nije daleko odmakla u korištenju barometričkih krivulja. Goethe je studirao ove krivulje, jer je vidio u njima gotovo analogiju ritma koji je registriran na temperaturnim grafikonima; takoreći, želio je pronaći vrstu ritma Zemlje, stalan regularni ritam, naravno. Na što je Goethe zapravo ciljao? — Želio je dokazati da oscilacije visine tlaka u tijeku jedne godine nisu toliko nepravilne koliko standardna meteorologija pretpostavlja da jesu, već da imaju izvjesnu pravilnost, koju jedino mijenjaju pogoršani vremenski uvjeti. Goethe je želio dokazati da gravitacija Zemlje predstavlja njeno disanje, u tijeku jedne godine; želio je ukazati na jednu stvar koja se isto javlja kod ljudskog disanja. To je ono što je želio ponovno otkriti u visinama tlaka. U budućnosti, ovakva vrsta znanstvenog promatranja će rasti, jer će mikrokozmički i makrokozmički procesi ponovno biti istraživani. Goethe je nacrtao priličan broj grafikona, da bi studirao ritam Zemlje, njeno disanje, dah Zemlje koji ide unutra i vani, kao što je sam naznačio.

Također u vezi ovog, možete prema tome vidjeti kako kod Goethea možemo naći težnju za načinom rada kakav će se kod znanosti pojaviti u budućnosti. U isto vrijeme, imamo sliku velike upornosti kod Goethea; u cilju da postigne rezultate koje je stvarno i postigao. Kod Goethea, nikada ne nalazimo čiste izjave, kako je to često kod drugih. Kada drugi često govore o ritmu Zemlje, oni jedino misle na sliku, metaforu, i to za njih nije ništa osim pogleda. Međutim kada Goethe daje izjavu, koju obično rekapitulira u tri ili četiri rečenice ... na primjer, kada on kaže da Zemlja diše unutra i vani ... tada on uvijek crta dobar broj tabela i grafikona na kojima temelji svoje izjave, i iza njega uvijek postoji stvarno iskustvo, a budući da većina ljudi kaže: "Stvarno iskustvo! Ovo je samo eho, magla!" Goethe nam posebno može pokazati da je neophodno da imamo nešto iza nas kada god dajemo izjavu.

Također na ovaj način, možemo doći do točke kada prepoznamo da sama Zemlja diše kao da je veliko živo biće.

Sada pokušajmo vidjeti da li je moguće govoriti o sličnom procesu disanja kada smjestimo sebe unutar cijele Platonove godine Sunca. U tom slučaju, mi bi imali 25.920 godina. Sada promotrimo tih 25.920 godina kao jednu godinu i istražimo njen odnos prema jednom danu. Ako želimo razmotriti cijelu Platonovu godinu kao jednu godinu i ako tada želimo otkriti što će činiti jedan od njenih dana, moramo je podijeliti sa $365\frac{1}{4}$, i ovo će nam dati jedan dan. Ako cjelina predstavlja jednu godinu i ako je podijelimo sa $365\frac{1}{4}$, dobivamo jedan dan. Pogledajmo koji rezultat imamo kada podijelimo 25,920 godina sa $365\frac{1}{4}$. Dobijemo 71 godinu, što je trajanje ljudskog života. Drugim riječima: trajanje ljudskog života jednako je jednom danu unutar cijele Platonove godine. U usporedbi s dužinom ljudskog života, cijela Platonova godina može dakle biti razmatrana na takav način da mi sami, kao fizička bića koja prolaze dužinu našeg ljudskog života, smo izdahnuti od strane onog što je aktivno unutar cijele platonove godine, i u tom slučaju, 71 godina, uzeta u obzir kao jedan dan, odgovara jednom dahu tog bića koje prolazi kroz Platonovu godinu.

Unutar 1/18 minute, mi smo dakle životni članovi zraka; unutar jednog dana, mi smo životni članovi zemlje; unutar trajanja našeg života, možemo promatrati sebe na takav način da u trenutku našeg rođenja mi smo izdahnuti vani od strane tako velikog bića za kojeg je platonova godina ekvivalent za jednu godinu; mi smo izdahnuti vani i udahnuti ponovno unutra za vrijeme jednog od njegovih dana. Ako razmatramo naše fizičko tijelo, mi imamo unutar našeg fizičkog tijela koje prolazi kroz svoju patrijarhalnu dob, jedan dah tog velikog bića, čiji život je tako dug, da 25.920 godina odgovara jednoj godini. Naša patrijarhalna dob (71 godina) je u tom slučaju ekvivalent za jedan dan tog bića. Ako dakle mislimo na biće koje živi zajedno sa našom Zemljom, smjenjujući dan i noć u trajanju od 24 sata, to će predstavljati jedan dah za naše etersko tijelo; stvarno disanje našeg astralnog tijela biti će ekvivalent 1/18 minute.

Ovdje imate analogiju za vrlo staru izreku. Razmotrite slijedeću činjenicu: U drevna vremena, ljudi su zamišljali nešto što je označavano kao dani i noći Brahma-e. Ovdje imate analogiju. Sada zamislite duhovno biće, za kog je naših 71 godina ekvivalent za jedan dah zraka; u tom slučaju, mi bismo bili dah tog bića. Preko činjenice da smo smješteni u svijet, kao mala djeca kada smo rođeni, mi smo izdahnuti od tog bića koje prolazi kroz Platonovu godinu, kao da je bila jedna godina, bića koje dakle broji svoje godine u Platonovim godinama. To biće prema tome

izdahne nas vani u svemir i kada umremo ponovno smo udahne. Mi smo dakle izdahnuti vani i udahnuti ponovno unutra.

Sada se vratimo na zemlju. Ona nas udahne unutra i izdahne vani u tijeku jednog dana. I pođimo sada u zrak, koji čini dio zemlje. On nas udahne unutra i vani u 1/18 minute; još uvijek broj 25.920 predstavlja povratak na točku odlaska. Ovo nam pokazuje pravilni ritam; osjećamo da smo unutar univerzuma; učimo se da znamo da ljudski život, i jedan dan u ljudskom životu, je, za veća i obuhvatnija bića, ekvivalentan dahu koji mi sami crpimo u vlastitom životu. I ako podignemo ovo znanje preko naših osjećaja; stara priča, prema kojoj smo postavljeni u njedra univerzuma, dobiva izniman značaj.

Ove stvari nesumnjivo leže na znanstvenom načinu gledanja na stvari, i da bi ispravno koristili ove izračune, koji su svima poznati i mogu se naći u svakoj enciklopediji, trebati ćemo samo duhovno znanstveno stajalište. Ako se ovi proračuni jednom upotrijebe na pravi način i prepozna njihova vrijednost, veza sa znanošću duha, sa antropozofskom znanošću duha, biti će nađena unutar naše uobičajene znanosti.

Na sličan način, naći ćemo da je sve, zaista sve, određeno zakonima brojeva i mjere. Biblijske riječi, da je sve u svemiru određeno prema zakonu brojeva i mjere, bi u tom slučaju dobile duboki značaj kroz ljudsku znanost.

Nastavimo dalje. Što je povezano s našim disanjem, gotovo zavisno od disanja? To je naš govor. Zaista, sa organskog stajališta, govor je povezan sa našim procesom disanja. Govor ne samo da dolazi kroz isti organ, već je također povezan s našim disanjem; takoreći, sa onim što je sadržano u ritmu od 1/18 minute. To je kako mi govorimo, i naši prijatelji pokraj nas govore na isti način. Što se tiče respiratornog ritma, ljudska bića u našem okruženju govore u skladu sa zrakom koji je na Zemlji i koji nas okružuje.

Sada bi iz ovoga mogli zaključiti da je također ritam disanja koji je povezan sa danom i noći, povezan na određeni način s govorom, općenjem govorom, ali u ovom slučaju sa bićima koja pripadaju organizmu zemlje; ona pripadaju organizmu zemlje na isti način na koji ljudska bića pripadaju zraku — općenje govorom sa bićima određene vrste.

Mudrost koja je bila prenesena ljudskim bićima daleke prošlosti od strane viših bića, nije im bila prenesena na način koji je povezan sa ritmom disanja od 1/18 minute, već je bila povezana sa ritmom disanja koji ima dan kao svoje sjedinjenje. U ta drevna vremena, ljudska bića nisu mogla učiti tako brzo; bila su primorana čekati, dok riječi određene dužine ne budu izgovorene, što odgovara dahu koji uzima 24 sata. Ovo je kako je drevna mudrost nastajala, i čak danas ova činjenica leži u osnovi stvari i može se prepoznati u raznim tradicijama. Drevna mudrost došla je od viših bića, koja su povezana sa Zemljom na isti način na koji smo mi povezani sa zrakom, i ta viša bića su pristupila ljudskim bićima. Oni koji sada rade na njihov način sve do inicijacija, još mogu osjetiti nešto od ovoga. Jer stvari koje su nam prenošene tako da je duhovni svijet pristupio nama, su daleko sporije nego stvari koje su nam prenesene na krilima našeg uobičajenog procesiranja zraka.

Iz ovog razloga, važno je da oni koji imaju stremljenja poslije inicijacije moraju naučiti osjetiti u sebi veliki značaj prijelaznih stanja padanja u san i buđenja. Kada padamo u san i kada se budimo, u ovim prijelazima, možemo osjetiti više nego bilo gdje ono što duhovna bića misteriozno dijele sa nama; samo na kasnijem nivou ovo prelazi, do određene točke, pod našu kontrolu. Ako želimo dobiti pristup u svijet koji je boravište mrtvih, raditi ćemo ispravno ako širimo svijest na činjenici da nam mrtvi najlakše govore za vrijeme trenutaka kada padamo u san i kada se budimo. Njima je teže da dopru do nas kada zaspemo, jer tada po pravilu prelazimo u nesvjesno stanje, tako da ne čujemo što nam mrtvi žele reći. Ali kada se budimo, i kada smo dosegli točku da imamo jasnu svijest da se budimo, ovaj trenutak biti će najbolji za stupanje u komunikaciju s mrtvima — posebno trenutak buđenja. Moramo pokušati, međutim, imati punu kontrolu trenutka buđenja. Imati punu kontrolu trenutka buđenja znači, drugim riječima, da se trebamo nastojati probuditi bez da odmah pređemo u dnevno svijetlo. Možda ćete se upoznati s posebnim pravilom, — možete to zvati praznovjerjem ako želite — prema kojem ne bismo smjeli pogledati kroz prozor i prema svjetlu ako san želimo donijeti u sjećanje, jer ako pogledamo svijetlo san ćemo lako zaboraviti. Ovo posebno vrijedi za fina zapažanja koja nam dolaze iz duhovnog svijeta. Moramo nastojati, takoreći, da se budimo u mraku, ali u mraku koji je svjesno napravljen, tako da izbjegnemo slušanje zvukova i otvaranje očiju. Moramo nastojati, svjesno, i bez da odmah uđemo u život dana, da se probudimo, i ovo će nam najbolje od svega omogućiti da zapazimo komunikaciju koja nam dolazi iz duhovnog svijeta.

Sada možete reći: U tom slučaju, primiti ćemo vrlo malo kroz takav način komunikacije u tijeku našeg života. Samo zamislite koliko bi to bilo teško, kada bi tijekom našeg života imali mogućnost primanja samo toliko komunikacije koliko normalno primimo za jedan dan! To bi bilo dovoljno, ali ne bi mogli to iskoristiti, jer tu je naše djetinjstvo, itd. Ali Zemlja sudjeluje i (molim imajte to na umu) uzima ovu komunikaciju unutar svog eterskog tijela, i jer te stvari ostaju zapisane u eteru Zemlje, one se tu mogu i proučavati. Druga zaokružena komunikacija koja nam je prenesena od strane bića čiji životni element je Platonova godina, može se proučavati u eteru Sunca koji ispunjava cijeli svijet; oni mogu biti proučavani na način opisan na različitim mjestima u [“Znanje o višim svjetovima”](#) i u ostalim knjigama.

Prema tome možete vidjeti da ograda može biti spuštena, koja spaja standardnu znanost i duhovnu znanost. Ali naravno, onaj tko nije upoznat sa duhovnom znanošću, teško će moći pravilno upotrijebiti znanje koje standardna znanost može pribaviti. Međutim, oni, koji imaju duhovno znanstveni mentalitet, nemaju ni trunku sumnje kada prilaze ovim stvarima, da će doći vrijeme kada će standardna vanjska znanost i znanost duha biti združeni.

Rekao sam vam da sam objasnio samo jedan aspekt ovih stvari, naime, njihov ritmički tijek, koji je sadržan u disanju. Nadalje postoje mnoge stvari koje mogu biti prikazane izračunima, tako prikazujući harmoniju i povezanost između mikrokozmosa i makrokozmosa. Zaista, moguće je steći dubok osjećaj za ovu harmoničnu povezanost.

Ovaj tip osjećaja je još bio prenošen starim posvećenicima u Misterijima, sve do petnaestog stoljeća. Prije tog vremena, mogli su samo primiti nešto u obliku znanosti, kada su im njihovi učitelji željeli prenijeti osjećaj da stoje u središtu univerzuma. Ovo, ponovno, karakterizira materijalističko doba, da danas mi možemo primiti znanje bez da smo na ijedan način pripremljeni za to znanje što se tiče naših osjećaja. U uvodu u

prvo poglavlje knjige [“Kršćanstvo kao mistična činjenica”](#), već je pridavana pažnja ovoj činjenici sa naznakom da su u Misterijima, prvo kultivirani određeni osjećaji, prije nego se razmatralo prikupljanje znanja.

Posebno važan osjećaj je onaj u vezi harmonije između mikrokozmosa i makrokozmosa [Pogledajte poveznicu [“Makrokozmos i mikrokozmos”](#) Rudolf Steiner.], i ako želimo još jednom pribaviti pravi koncept u odnosu na stvari koje su danas čista apstrakcija, bilo bi važno da kultiviramo taj osjećaj.

Što bi trebala biti nacija, u sadašnjem apstraktnom, materijalističkom dobu? Određeni broj ljudi koji govori isti jezik. Materijalističko doba je, naravno, nesposobno prosuditi pravu esenciju i biće nacije, gledanu kao individualitet — činjenicu koju smo često razmatrali.

Kada mi govorimo o esenciji i biću nacije, govorimo o nedvosmislenom individualitetu, o stvarnom individualnom biću. To je kako mi govorimo o karakteru nacije. Ali, materijalizam u naciji samo vidi broj ljudi koji govore istim jezikom. To je apstraktan koncept, koji nema ništa sa stvarnim i konkretnim bićem nacije.

Što proizlazi iz činjenice da mi ne polazimo od apstraktnog koncepta već od stvarnog bića, kada govorimo o naciji ili o karakteru nacije? Što proizlazi iz ovog? — Vi ćete reći: Teozofija nam omogućava da studiramo ljudsko biće: njegovo fizičko tijelo, njegovo etersko tijelo, njegovo astralno tijelo, njegov ego — ovo je kako mi kontempliramo ljudsko biće; Ako je i nacija također stvarno biće, onda i biće nacije možemo promatrati na ovaj način, i čak i za biće nacije mi možemo pretpostaviti postojanje određenih dijelova i članova. Ovo je argument koji možete podastrijeti.

To se zaista može učiniti! Također i druga bića, koja postoje iznad ljudskih bića i koja su realna baš kao i čovjek, proučavana su u originalnom okultizmu. Ali različiti članovi ovih bića mogu biti viđeni drugdje nego u slučaju čovjeka. Jer kada bi duša naroda imala iste članove kao i ljudsko biće, bila bi ljudsko biće; ali duša naroda nije ljudsko biće, to je potpuno drugačija vrsta bića.

U slučaju duša naroda, moramo zbilja promatrati pojedinačne duše naroda i tada možemo imati ideju kakve su one stvarno. Ne možemo generalizirati, jer bi nas to vodilo u apstrakciju. Ne možemo generalizirati, i iz tog razloga, možemo samo govoriti, takoreći, u obliku primjera.

Hajdemo, dakle, razmotriti jednu posebnu dušu naroda, onu koja sada određuje, na primjer, talijansku naciju, ukoliko je nacija određena u svim svojim detaljima sa dušom naroda. Hajdemo razmotriti jednu posebnu dušu naroda i upitati: Kako možemo govoriti o ovoj posebnoj duši naroda? [Usporedba: [“Misija pojedinih duša naroda u vezi s germanskom mitologijom”](#)] Ako bismo govorili o njoj na isti način na koji govorimo o ljudskom biću, da ima, na primjer, fizičko tijelo, mi stvarno mislimo, kada govorimo o čovjekovom fizičkom tijelu, da ono sadrži određene alkalne supstance, određene mineralne supstance, i da je 5% njega čvrsto, dok je ostalo tekuće i plinovito. Sve ovo čini čovjekovo fizičko tijelo. Kada govorimo o duši naroda, na primjer, o talijanskoj duši naroda, ne možemo kazati da ima ljudsko tijelo, pa ipak ima nešto što, može biti uspoređeno s fizičkim tijelom. Ali njeno fizičko tijelo ne sadrži alkalne supstance, niti ima čvrstih dijelova; fizičko tijelo talijanske duše naroda ne sastoji se niti od tekućih dijelova (što ne isključuje da neka druga duša naroda

može sadržavati tekuće dijelove); talijanska duša naroda nema tekućih dijelova, ali ona počinje sa plinovitim dijelovima. Ona nema tekućih dijelova, ili drugih čvršćih dijelova, ali tijelo talijanske duše naroda je istkano od zraka, koji je njena najčvršća materijalna supstanca; sve ostalo u njoj je manje kompaktno.

Dakle, kada kažemo da ljudsko biće sadrži zemaljsku supstancu, moramo reći, u slučaju talijanske duše naroda, da ona sadrži, kao početnu, zračnu supstancu. A ondje gdje ljudska bića imaju vodene supstance, tamo talijanska duša naroda ima vrućinu, toplinu. Ljudsko biće diše zračne supstance unutra i vani — talijanska duša naroda svjetlo. U slučaju talijanske duše naroda, svjetlo odgovara zraku ljudskih bića. Gdje čovjek ima vrućinu ili toplinu, talijanska duša naroda ima tonove, naime, ima glazbu sfera.

Sada imate više ili manje to što odgovara fizičkom tijelu, osim što ulazimo drugačije. Umjesto da kažemo, kao što to radimo u slučaju čovjeka: čvrsta supstanca, tekuća supstanca, zračna supstanca, toplina, moramo reći, u slučaju talijanske duše naroda, ako uzmemo nešto čemu dajemo analogiju fizičkog tijela (jer tada, nije isto značenje riječi, fizičko tijelo): zrak, toplina, svjetlo i zvuk. — Ovo vam pokazuje da kada talijanska duša naroda stvarno animira ljudsko biće kojem pripada, ona bira disanje kao kanal, jer njen najniži i najgušći sastojak je zrak. U stvari kod talijanske nacije, korespondencija pojedinog ljudskog bića i duše naroda odvija se kroz disanje. Talijanska duša naroda komunicira s čovjekom kroz dah. Ovo je aktualan i stvaran proces. Naravno, netko diše iz potpuno drugačijih razloga, ali utjecaj duše naroda prikriven je respiratornim procesom.

Na isti način, mogli bi ići do toga što odgovara eterskom tijelu. U tom slučaju, morali bi početi sa životnim eterom i umjesto svjetlosnog etera ono bi imalo element koji je opisan u mojoj ["Teozofiji"](#) kao "goruće strasti", a za zvučni eter odgovarao bi element koji je opisan kao "pokretna osjetljivost", itd. Prema tome možete naći sastojke u mojoj ["Teozofiji"](#) ali morate znati kako ih primijeniti. A ako budete nastavili studiranje prirode korespondencije koja vrijedi između duše naroda i pojedinog ljudskog bića, ako ovo nastavite studirati na osnovu stvari koje sam naznačio, doći ćete do toga da je ovo povezano sa svim kvalitetama koje postoje u karakteru nacije; Ove stvari moramo studirati temeljito i čvrsto.

Ove stvari mogu jedino biti dane kroz primjere. Hajdemo sada, na primjer, kazati da želimo studirati rusku dušu naroda. Kao najniži član ruske duše naroda nećemo naći ništa materijalno, kao što su čvrste, tekuće, plinovite supstance, ili toplina, ali naći ćemo da je najniži član ruske duše naroda, koji ima na isti način kao što ljudsko biće ima alkalne, čvrste supstance, je svjetlosni eter, eter svijetla. I naći ćemo također da ruska duša naroda ima zvučni eter na isti način na koji ljudska bića imaju unutar sebe tekuće supstance, i da ima životni eter na isti način na koji ljudsko biće ima zrak; povrh toga, naći ćemo i dio koji odgovara fizičkom tijelu ruske duše naroda kao goruće strasti, koje ono ima na isti način na koje ljudsko biće ima vrelinu, ili toplinu.

Možemo onda pitati: Kako ruska duša naroda komunicira? Sa pojedinim rusom? — To se odvija na takav način, da svjetlost odjekuje na određeni način od onog što sačinjava zemlju. Svjetlost upotrebljava određeni utjecaj na zemlju; ona ne samo da odjekuje, mogu reći, fizički, već i odjekuje posebno od vegetacije, koju tlo nosi na sebi. Svjetlost ne utječe na pojedinog rusa na direktan način, već utjecaj svjetla prvo penetrira u zemlju; naravno, naravno ne u grubu, fizičku zemlju, već u biljke, u sve

što raste i cvijeta na zemlji. I sve ovo odjekuje. Ono što ovako odjekuje, sadrži medij kroz koji ruska duša naroda može komunicirati s pojedinim rusom. Ovo objašnjava vezu rusa sa svojom zemljom, koja je u njemu jača nego kod drugih, jaku vezu rusa sa svojim tlom, sa svime što zemlja donosi naprijed. Ovo je sadržano u naročitom držanju ruske duše naroda. “Pokretna osjetljivost” — i ovo je naročito važno — je prvi eterski sastojak ruske duše naroda; ona odgovara, u određenom opsegu, svjetlu, ono što svjetlo jest za nas ljudska bića.

Ovako možete dosegnuti stvarno biće, pravu prirodu nacije, i možete dosegnuti točku razmatranja pitanja: “Kako duh komunicira s drugim duhom” ... kada je jedan duh duša naroda a drugi je čovjek. Ova komunikacija odvija se podsvjesno. Kada Talijan diše i održava svoj život kroz disanje — u svojoj svijesti dakle ima na umu nešto potpuno različito, to će reći, on diše unutra i vani da održava svoj život — kada Talijan diše, tada duša naroda šapuće i govori njegovoj podsvijesti. On je ne čuje, ali njegovo astralno tijelo je osjeća i živi u ovoj komunikaciji koja se odvija ispod praga njegove svijesti između duše naroda i individualnog ljudskog bića.

Ono što rusko tlo zrači vani, preko činjenice da ga oploduje svjetlost Sunca, sadrži mistične rune, šaputajuće rune, preko kojih ruska duša naroda govori sa pojedinim rusom, dok on prelazi preko svoje zemlje, ili osjeća život koji zrači iz svjetla. Ali ponovno, nemojte misliti da ove stvari treba gledati materijalistički. Rus možda živi u Švicarskoj, ali svjetlo što ga zemlja vraća natrag može se naći i u Švicarskoj. Ako ste Talijan, možete čuti svoju dušu naroda kako šapuće kroz disanje; ako ste Rus, naći ćete da čak i iz švicarskog tla dolazi ono što možete čuti kao Rus. Ove stvari ne smiju se gledati materijalistički. One nisu povezane s pojedinim mjestom, premda materijalistički, i gledajući ono što ljudsko biće jest, na određeni način, u materijalističkom okviru uma, više će se dobiti od svoje duše naroda kada se živi u svojoj vlastitoj državi. Talijanski zrak, sa cijelim podnebljem, prirodno olakšava i unaprjeđuje ovu vrstu govora koju sam upravo karakterizirao. Rusko tlo olakšava i unaprjeđuje drugu vrstu — ali ove stvari ne bi smjeli razmatrati materijalistički, jer Rus može dobro biti rus izvan Rusije, iako rusko tlo posebno favorizira sve što odgovara ruskoj prirodi.

Vidjeti ćete dakle da je u jednu ruku, materijalizam nošen u umu, ali, u drugu ruku, materijalizam je nešto relativno i ništa apsolutno. Jer svjetlo koje se prostire preko ruskog tla nije samo sadržano u tijelu ruske duše naroda, već ga ima svugdje. Ruska duša naroda ima rang arhanđela. (Znate da sam ovo često opisivao). Arhanđel nije vezan za određeno mjesto; on je iznad ograničenja prostora.

Ovakva vrsta misli, ovakva vrsta konkretnih ideja, mora se temeljiti na našim razmatranjima, ako želimo govoriti objektivno o vezama između pojedinačnog ljudskog bića i njegove nacije. Razmotrite činjenicu da je moderno čovječanstvo veoma udaljeno od toga da ima čak i nagovještaj konkretne stvarnosti koja je sadržana u nazivu koji dajemo naciji! Usprkos tome svjetski programi su danas izbačeni vani, u kojima se netko igra s imenima nacija! Do koje mjere je sve to što danas niče u svijetu prazni govor, može se jasno vidjeti i procijeniti kroz činjenicu da je nacija stvarno biće, a biće svake nacije je, naposljetku, različito. Ono što je zrak za talijansku dušu naroda, to je svjetlo za rusku dušu naroda, i ovo, na svoj način, traži potpuno drugačiji način komunikacije između duše naroda i pojedinačnog ljudskog bića. Antropologija je materijalistička, izvanjski način kontempliranja stvari; to će biti zadatak antropozofije da objelodani istinu, stvarne veze i istinske aspekte. Pošto su

ljudska bića sada toliko daleko od istine u svom materijalizmu, nije iznenađujuće da ljudi moraju tako proizvoljno i prema tome netočno govoriti o tim stvarima, što je danas toliko naraslo i do nivoa svjetskih programa!

U utorak ćemo stoga govoriti o karakteru naše antropozofske znanosti duha. U vezi toga ja ću se također baviti izvjesnim stvarima koje se tiču sadašnjeg vremena, koje se jedino mogu dohvatiti sa duhovno znanstvenog stajališta. Jer patnja koju čovječanstvo mora sada nositi, povezana je u velikoj mjeri s činjenicom da ljudi ne žele imati jasan uvid u stvari koje govore, da šalju u svijet furiozne riječi koje su daleko od svakog znanja o stvarnim vezama. Ovo može postati jasno vidljivo ako uzmemo, na primjer, knjigu, kao što je pamflet koji je nedavno izdan u Švicarskoj, naslovljen “Conditions de la Paix de l’Allemagne,” od autora koji je izabrao ime “Hungaricus.” Uz pomoć duhovno znanstvenog pristupa, biti će dovoljno pogledati kroz ovaj pamflet, da bi detektirali sve nedostatke sadašnjeg, izobličeniog načina materijalističkog razmišljanja. Iz tog razloga, također želim reći sljedećeg utorka par riječi o ovom pamfletu, ali samo iz metodičkog aspekta, samo u odnosu na način razmišljanja, jer ova publikacija, “Les Conditions de la Paix de l’Allemagne” od Hungaricusa tako jasno karakterizira izobličeni način materijalističkog razmišljanja.

PREDAVANJE XXV

Dornach, 30 siječnja 1917

Danas se čini prikladno spomenuti određene misli o značenju i prirodi našeg duhovnog pokreta — antropozofske znanosti duha, kako je zovemo. Da bi to napravili neophodno je ukazati na neke događaje u periodu vremena koji su doprinijeli pripremi i otvaranju ovog Pokreta. Ako bi, tijekom ovih napomena, neka od njih izgledala nekako više osobna — to bi, u svakom slučaju, samo tako izgledalo — to ne bi bilo iz osobnih razloga već zato jer nešto osobno može biti polazna osnova na nešto objektivno. Potreba za duhovnim pokretom koji omogućava ljudima da znaju dublje izvore egzistencije, posebno ljudske egzistencije, može se lako prepoznati u putu kojim se današnja civilizacija razvila duž linija koje postaju sve više apsurdne. Nitko neće, nakon ozbiljnog razmišljanja, opisati današnje događaje kao bilo što drugo osim apsurdnog uveličavanja onog što je živjelo u nedavnoj evoluciji.

Iz onog što ste saznali u znanosti duha, dobili ste osjećaj da sve, čak i ono što je očito samo vanjsko, ima svoj temelj u mislima ljudskih bića. Djela koja su napravljena, događaji koji se odvijaju u materijalnom životu — sve ovo je posljedica onog što ljudska bića misle i zamišljaju. I gledanje na vanjski svijet, koje se danas ukorjenjuje među ljudskim bićima, daje nam indikaciju nekih vrlo neadekvatnih misaonih sila. Već sam izrekao činjenicu da su događaji narasli iznad ljudskih bića, izašli su van kontrole, jer je njihovo razmišljanje postalo stišano i nije više dovoljno jako da odredi stvarnost. Koncepte kao onaj o iluziji, vanjskoj sličnosti koja upravlja stvarima na fizičkom planu, oni upoznati s njima trebaju uzimati mnogo ozbiljnije nego je to, u stvari, često slučaj. Trebaju biti duboko utisnuti u sadašnju svijest u cjelini. Samo ovo može voditi do saniranja štete koja je — u nekoj mjeri opravdano — nanesena čovječanstvu. Oni koji nastoje razumjeti funkcioniranje čovjekovih djela — to jest, način na koji funkcioniraju refleksije čovjekovih misli — prepoznati će unutarnju potrebu za razumijevanjem ljudske duše do čega se može doći jačim, više realističnim mislima.

U stvari, naš cijeli Pokret je osnovan sa zadatkom davanja ljudskim dušama misli koje su primjerenije stvarnosti, misli više utkane u stvarnost, nego što su apstraktni uzorci današnjih koncepata. Ne može se dovoljno naglasiti koliko je čovječanstvo danas u ljubavi s apstraktnim, nemajući želje shvatiti da sanjalački koncepti ne mogu, u stvarnosti, imati utjecaj na tkanje egzistencije. To je najjasnije izraženo u četrnaesto-, petnaestogodišnjoj povijesti našeg antropozofskog pokreta. Sada postaje sve važnije za naše prijatelje da prihvate ono što posebno pripada ovom antropozofskom pokretu. Znaite koliko su često ljudi naglašavali da bi voljeli dati lijepoj riječi 'teozofija' čast kakvu zaslužuje, i kako su se opirali od toga da odustanemo od nje kao ključne riječi za Pokret. Ali također znate i situaciju koja je to napravila neophodnim.

Dobro je o ovome biti potpuno svjestan u duši. Znaite — zaista, mnogi su od vas podijelili — dobru volju s kojom smo povezali naš rad s onim od teozofskog pokreta na način kako je utemeljila Blavatsky, i kako su onda nastavili s naporima Besant i Sinnett, i tako dalje. Zaista nije neophodno za naše članove, u svijetlu svih

zlonamjernih pogrešnih interpretacija koje su na nas pale izvana, ustrajati na naglašavanju da naš antropozofski pokret ima nezavisnu startnu poziciju i da je ono što sada postoji izraslo iz sjemena onih predavanja koje sam dao u Berlinu koja su kasnije objavljena u knjizi o misticizmu Srednjeg vijeka. Moramo stalno naglašavati u vezi ove knjige da je teozofski pokret bio onaj koji je prišao nama, ne obrnuto. Ovaj teozofski pokret, u čijem je tragu bila naša sudbina za vrijeme ranih godina, nije bio bez veza s drugim okultnim strujama devetnaestog stoljeća, i u predavanju danom ovdje ukazao sam na te veze. Ali trebamo pogledati što je karakteristično za taj pokret.

Ako bi bio upitam da ukažem na jednu karakterističnu osobinu, izabrao bih onu koju sam spominjao više puta, koja je povezana s periodom kada sam pisao u časopisu *Lucifer-Gnosis* čemu je kasnije dan naslov [Kozmička memorija](#). Predstavnik teozofskog društva, koji je to pročitao, pitao me je s kojom metodom su te stvari sakupljene iz duhovnog svijeta. Daljnja konverzacija je pokazala da je on očito želio znati koja više ili manje medijumska metoda je korištena za to. Članovi tih krugova nisu mogli ni zamisliti neku drugu metodu osim onu od ljudi s medijumskim darom, koji spuštaju svoju svijest i zapišu ono što je došlo od podsvijesti.

Na čemu leži ovakav pristup? Čak iako je vrlo kompetentan i iznimno kulturan predstavnik teozofskog pokreta, čovjek koji mi se obratio za ovo nije bio sposoban zamisliti da je moguće istraživati ove stvari pri punoj svjesnosti. Mnogi članovi pokreta su imali isti problem jer su dijelili nešto što je u najvećem stupnju prisutno u današnjem duhovnom životu, naime, određenu sumnju u individualnu sposobnost za znanje. Ljudi ne vjeruju u naslijeđenu sposobnost za znanje, oni ne vjeruju da pojedinac može imati snage da prođe stvarno do esencijalne srži stvari. Oni smatraju da je ljudska sposobnost za znanje ograničena; oni nalaze da intelektualno razumijevanje stoji na putu ako netko želi prodrijeti do srži stvari i da je prema tome bolje prigušiti ga dolje i gurnuti naprijed do srži stvari bez da sudjeluje u igri. To je ono što stvarno mediji rade; za njih, nepovjerenje u ljudsko razumijevanje je osnovni impuls. Oni nastoje, čisto eksperimentalno, pustiti duh da govori dok isključuju aktivno razumijevanje.

Može se reći da je ovakvo raspoloženje posebno prevladavalo u teozofskom pokretu kakav je postojao početkom stoljeća. To se moglo osjetiti kada bi se pokušalo prodrijeti u neke stvari, neka mišljenja i poglede, koji su bili zaživjeli u teozofskom pokretu. Znao da je u devedesetima devetnaestog stoljeća i zatim u dvadesetom stoljeću, gđa. Besant igrala važnu ulogu u teozofskom pokretu. Njeno je mišljenje bilo važno. Njena predavanja su oblikovala središnjicu teozofskog rada i u Londonu i u Indiji. A ipak je bilo čudno čuti što ljudi oko gđe. Besant govore o njoj. Ovo sam jako primijetio već 1902. Na mnogo načina, posebno od akademskih ljudi oko nje, na nju se gledalo kao na sasvim neakademska ženu. Ipak, dok su u jednu ruku naglašavali kako je neakademska bila, u drugu ruku su gledali na medijumsku metodu po kojoj je bila poznata, nesputanu sa znanstvenom kakva je bila, kao kanal za stjecanje znanja. Rekao bih da ti ljudi sami nisu imali hrabrosti ciljati na znanje. Niti su imali ikakvo povjerenje u budnu svijest gđe. Besant. Ali pošto ona nije bila potpuno budna kao rezultat nekog znanstvenog treninga, gledali su na nju do neke mjere kao sredstvo pomoću kojeg se znanje duhovnog svijeta može dovesti u fizički svijet. Ovakav stav je bio izvanredno prevladavajući kod onih koji su je neposredno okruživali. Početkom dvadesetog stoljeća ljudi su o njoj govorili kao da je neka vrsta moderne proročice. Oni najbliži su formirali ponižavajuće mišljenje o njenoj akademskoj sposobnosti i

držali da ona nema kritičku sposobnost suditi svoja unutarnja iskustva. Ovo je zasigurno bilo raspoloženje oko nje, iako pažljivo prikrivano — neću reći držano tajnom — od šireg kruga teozofskih vođa.

Dodatno uz ono što je došlo na svijetlo proročkim načinom kroz gđu. Besant, i kroz Blavatsky-u *Tajnu doktrinu*, teozofski pokret je krajem devetnaestog stoljeća također imao Sinnettovu knjigu ili, prije, knjige. Način na koji su ljudi govorili o njima privatno teško da je bio, obraćanje čovjekovoj vlastitoj snazi znanja. Dosta se pričalo privatno o činjenici da u onom što je Sinnett objavio nije bilo ničeg čime je doprinio iz vlastitog iskustva. Vrijednost knjige kao što je njegova *Ezoterični budizam* je gledana kao da posebno leži u činjenici da mu je cijeli sadržaj došao u obliku ‘magičnih pisama’, koji su pali — nitko ne zna odakle — na fizički plan — može se gotovo reći, bačena dolje na fizički plan — koja je on onda obradio u knjizi *Ezoterični Budizam*.

Sve ove stvari su vodile do raspoloženja u širim krugovima teozofskih vođa, koje je bilo sentimentalno i odano u najvišem stupnju. Gledali su gore, na neki način, na mudrost koja je pala sa nebesa, i — ljudski, sasvim razumljivo — ova odanost je prenesena na pojedine osobe. Međutim, to je postalo poticaj za veći stupanj neiskrenosti koju je lako primijetiti u brojnim fenomenima.

Tako sam, na primjer, čak 1902 čuo za više privatno okupljanje u Londonu na kojem je Sinnett bio, u stvari, inferiorni duh. Jedna od vodećih osoba tada mi je rekla: Sinnett se može usporediti s novinarom — recimo, *Frankfurter Zeitung* — koji je bio raspodijeljen u Indiju; on je novinarski duh koji je jednostavno imao sreću primiti ‘Majstorova pisma’ i iskoristio ih u svojoj knjizi na novinarski način što je u skladu s modernim čovječanstvom!

Znate, ipak, da je sve ovo jedan aspekt širokog spektra literature. Jer u zadnjem desetljeću devetnaestog stoljeća i prvom desetljećima dvadesetog, tamo se činilo — ako ne biblijska poplava, onda sigurno poplava od — pisanog materijala čija je intencija voditi čovječanstvo jednim ili drugim putem u duhovni svijet. Nešto od ovog materijala direktno je evocirao drevne tradicije koje se bile sačuvane od svakakvih tajnih bratstava. Vrlo je interesantno pratiti razvoj ove tradicije.

Često sam naznačivao kako su se, u drugoj polovini osamnaestog stoljeća, stare tradicije mogle naći u krugu koji je vodio Saint-Martin, *philosophe inconnu* (*nepoznati filozof*). U Saint-Martinovim spisima, posebno u *Des erreurs et de la vérité*, ima dosta toga što je došlo od drevnih tradicija, odjeveno u novo ruho. Ako slijedimo ove tradicije dalje natrag, zaista dolazimo do ideja koje mogu pobijediti konkretne situacije, koje mogu utjecati na stvarnost. U vrijeme kada su sišli do Saint-Martina, ovi koncepti su postali previše sjenoviti, ali su ipak bili sjene koncepata koji su nekoć bili vrlo živi; drevne tradicije su živjele posljednji puta u sjenovitoj formi. Tako u radu Saint-Martina nalazimo najzdravije koncepte odjevene u formu koja je zadnje treptaj. Posebno je zanimljivo vidjeti kako se Saint-Martin bori protiv koncepta materije, koji je već bio u prvom planu. Što je ovaj koncept materije postepeno postao? Postao je pogled u kojem je svijet gledan kao magla sačinjena od atoma koji se kreću i sudaraju i formiraju konfiguracije koje su u korijenu svih stvari koje poprimaju oblik oko nas. U teoriji materijalizam je dosegao zenit u točki kada je egzistencija svega osim atoma poricana. Saint-Martin je još zadržavao gledište da je cijela znanost o atomima, i zaista cijelo vjerovanje da je materija nešto stvarno, bila besmislena; što zaista i je. Ako se zadubimo u sve oko nas, kemijski, fizikalno, u

konačnoj analizi dolazimo ne do atoma, ne do bilo čega materijalnog, već do duhovnog postojanja. Koncept materije je pomoć; ali ne korespondira ni s čime stvarnim. Gdje god — da uzmem frazu skovanu od Bois-Reymond — ‘materija pliva u prostoru kao duh’: tamo se može naći duh. Jedini način da se govori o atomu je govoriti o malom udaru duha, čak ahrimaničkog duha. To je bila zdrava ideja Saint-Martina da se bori protiv koncepta materije.

Druga silno zdrava ideja Saint-Martina bila je živi način na koji je ukazao na činjenicu da su svi odvojeni, konkretni ljudski jezici temeljeni na jednom univerzalnom jeziku. To je bilo lakše u njegovo doba nego je danas, jer je u njegovo doba još postojao živi odnos s hebrejskim jezikom koji je, između svih modernih jezika, jedan od najbližih arhetipskom univerzalnom jeziku. U to vrijeme je još bilo moguće osjetiti način na koji je duh plivao kroz hebrejski jezik, dajući samim riječima nešto izvorno idealističko i duhovno. Tako u Saint-Martinovu djelu nalazimo indikaciju, konkretnu i duhovnu, značenja riječi ‘Židov’. U samom načinu na koji je ovo shvaćao nalazimo živu svijest o odnosu ljudskih bića s duhovnim svijetom. Ova riječ ‘Židov’ povezana je s ‘na putovanje’. Židov je onaj koji putuje kroz život, onaj tko sakuplja iskustva kao na putovanju. Stojeći u svijetu na živi način — ovo je temelj ove riječi i svih drugih riječi u hebrejskom jeziku ako ih se osjeti u njihovoj stvarnosti.

Međutim, u njegovo vlastito vrijeme Saint-Martin nije više mogao naći ideje koje bi ukazivale preciznije, jače, na ono što pripada arhetipskom jeziku. Ovo će trebati ponovno otkriti znanost duha. Ali on je pred svojom dušom imao duboku misao o tome što je bio arhetipski jezik. Zbog ovoga njegov koncept jedinstva ljudske rase bio je više konkretan i manje apstraktan nego onaj što ga je devetnaesto stoljeće napravilo za sebe. Ovakav koncept jedinstva ljudske rase učinio je za njega mogućim, barem unutar vlastitog kruga, da potpuno oživi izvjesne duhovne istine, na primjer, istinu da ljudsko biće, ako ono samo to želi, zaista može ući u odnos sa bićima viših hijerarhija. To je jedan od njegovih kardinalnih principa, koji kaže da je svako ljudsko biće sposobno ući u odnos s duhovnim bićima viših hijerarhija. Zbog ovog u njemu je još živjelo nešto od tog drevnog, izvornog mističnog raspoloženja koje je znalo da to znanje, ako bi to bilo pravo znanje, ne može biti apsorbirano samo u konceptualnom obliku, već mora biti apsorbirano u određenom duševnom raspoloženju — to jest nakon određene pripreme duše. Tada ono postaje dio duhovnog života duše.

Ruku pod ruku s ovim, međutim, išla je određena količina očekivanja, evolucijskih očekivanja usmjerenih na one ljudske duše koje su željele zahtijevati pravo da na neki način sudjeluju u evoluciji. a ovog stajališta vrlo je zanimljivo vidjeti kako Saint-Martin pravi tranziciju od onog što je dobio kroz znanje, kroz znanost — koja je znanost duha u ovom slučaju — do politike, kako dolazi do političkih koncepata. Jer ovdje navodi preciznu potrebu, govoreći da svaki vladar treba biti neka vrsta Melchizedeka, vrsta svećeničkog kralja.

Samo zamislite da je ova potreba, stavljena pred relativno mali krug prije izbijanja Francuske revolucije, bila bi zora umjesto sumraka; samo zamislite da je ova ideja — da onaj čiji koncepti i snage utječu na ljudsku sudbinu mora u osnovi imati osobine Melchizedeka — bila apsorbirana, barem djelomično, u svijest vremena, kako bi devetnaesto stoljeće bilo različito! Jer je devetnaesto stoljeće bilo, u stvari, bilo daleko koliko je god moglo od ovog koncepta. Zahtjev da političari trebaju prvo učiti u školi o Melchizedeku bila bi, naravno, odbačena slijeganjem ramena.

Na Saint-Martina je trebalo ukazati jer on nosi u sebi nešto što su zadnje iskre mudrosti koja je sišla iz drevnih vremena. Ono je trebalo odumrijeti jer se čovječanstvo u budućnosti mora uspeti do duhovnog života na novi način. Čovječanstvo se mora penjati na novi način jer samo tradicionalno nastavljanje starih ideja nikada nije bilo u korak s klijajućim silama ljudske duše. Ove nerazvijene sile ljudske duše težiti će, tijekom dvadesetog stoljeća, u značajnom broju pojedinaca — ovo je dosta često rečeno — da vode do pravog uvida u eterske procese. Na prvu trećinu dvadesetog stoljeća može se gledati kao kritični period za vrijeme kojeg će znatan broj ljudskih bića težiti da budu svjesni činjenice da treba promatrati događaje u eterskom svijetu koji živi svuda oko nas, upravo onako kao i zrak. Nedvosmisleno smo ukazali na određeni događaj koji mora biti viđen u eterskom svijetu ako čovječanstvo neće pasti u dekadenciju, i to je pojava eterskog Krista. To je neophodno. Čovječanstvo mora biti spremno da ne uvenu one sile koje već bujaju.

Ovim silama ne smije se dopustiti da uvenu, jer inače, što bi se dogodilo? U četrdesetima i pedesetima dvadesetog stoljeća ljudska duša bi prisvojila previše čudne karakteristike u najširim krugovima. U ljudskoj duši bi se pojavili koncepti koji bi imali despotski efekt. Ako bi materijalizam bila jedina stvar koja bi se nastavila, koncepti koji postoje u ljudskoj duši bi izniknuli, ali oni bi nikli iz nesvijesti na način koji ljudi ne bi razumjeli. Budna noćna mora, vrsta općeg stanja neurastenije, nanijela bi bol velikom broju ljudi. Našli bi sebe kako moraju misliti o stvarima bez razumijevanja zašto misle.

Jedini protuotrov za ovo je zasaditi, u ljudskim dušama, koncepte koji potječu od znanosti duha. Bez njih, snage uvida u one koncepte koji će izniknuti, u one ideje koje će se pojaviti, bile bi paralizirane. Tada, ne samo Krist, već i drugi fenomeni u eterskom svijetu, koje ljudska bića trebaju vidjeti, povukli bi se od čovjeka, prošli bi neopaženi. To ne bi bio samo veliki gubitak, već bi ljudska bića morala razviti patološke zamjenske snage umjesto onih koje bi se trebale razviti na zdrav način.

To je bilo iz instinktivne potrebe u širim krugovima čovječanstva da su izniknula nastojanja koja su se izrazila kroz poplavu literature i pisanog materijala koji smo ranije spominjali. Sada, zbog jedinstvenog fenomena, antropozofski pokret Srednje Europe je bio u jedinstvenom položaju prema teozofskom pokretu — posebno prema teozofskom društvu — kao i prema ostaloj poplavi pisanog materijala o duhovnim stvarima. Zbog evolucijske situacije devetnaestog stoljeća i početkom dvadesetog stoljeća, za veliki broj ljudi je bilo moguće da nađu duhovnu hranu u svoj ovoj literaturi; i također je bilo moguće da veliki broj ljudi bude krajnje zaprepašten onim što je došlo na svijetlo kroz Sinnett i Blavatsky. Međutim, sve to nije bilo sasvim u harmoniji sa srednjoeuropskom sviješću. Oni koji poznaju srednjoeuropsku literaturu ne sumnjaju da nije nužno moguće živjeti u elementu ove srednjoeuropske literature dok u isto vrijeme preuzimati stav toliko drugih iz te poplave. To je zato jer srednjoeuropska literatura zaokružuje nemjerljivo mnogo onog za čime tragač za duhom čezne — samo je to skriveno iza jedinstvenog jezika s kojim toliko mnogo ljudi radije ne bi imalo ništa.

Često smo govorili o onim duhovima koji su dokazali da duhovni svijet radi i tka u artistskoj literaturi, u beletristici: Novalis. Za više prozaična raspoloženja mogli smo jednako spomenuti Friedrich Schlegela, koji je pisao o mudrosti drevne Indije na način da nije samo reproducirao tu mudrost već je ponovno oživio iz zapadnog kulturalnog duha. Postoji mnogo toga na što smo mogli ukazati a da nema nikakve

veze s tom poplavom pisanog materijala, već što sam skicirao u mojoj knjizi [Misterij čovjeka](#). Ljudi kao Steffens, kao Schubert, kao Troxler, pisali su o ovim stvarima daleko preciznije i na mnogo modernijem nivou od bilo čega što se nalazi u toj poplavi literature koja je izvivala tijekom zadnjih desetljeća devetnaestog stoljeća i početkom dvadesetog stoljeća. Morate priznati da, u usporedbi s dubinom Goethea, Schlegela, Schellinga, one stvari za koje se drži da su čudesno mudre nisu ništa više nego trivijalne, krajnja trivijalnost. Nekome tko je apsorbirao duh Goethea čak i radovi poput [Svijetlo na putu](#) nisu više od banalnosti. To se ne smije zaboraviti. Onima koji su apsorbirali inspiraciju Novalisa ili Friedrich Schlegela, ili uživali u Schellingovu *Bruno*, sva ova teozofska literatura može izgledati ne više od vulgarnosti i obična. Stoga jedinstveni fenomen da ima mnogo ljudi koji imaju ozbiljnu, iskrenu želju doseći duhovni život ali koji su, zbog njihove mentalne izmišljotine bili, na kraju, u nekom stupnju zadovoljni s površnošću opisane literature.

U drugu ruku, devetnaesto stoljeće se razvilo na takav način da su oni koji su bili znanstveno obrazovani postali — iz razloga koje sam često navodio — materijalistički mislioci s kojima ništa ne može biti učinjeno. Međutim, da bi netko kompetentno našao svoj put kroz ono što je došlo na svijetlo na prijelazu iz osamnaestog u devetnaesto stoljeće kroz Schellinga, Schlegela, Fichtea, treba barem nekakav znanstveni koncept. Nema načina nastaviti bez njega. Posljedica je bila ovaj osobiti fenomen: Nije bilo moguće da dođe do situacije — koja bi bila poželjna — u kojoj bi nekolicina znanstveno obrazovanih ljudi, bez obzira koliko malo, mogli raditi iz znanstvenih koncepata na takav način da bi mogli napraviti most ka znanosti duha. Takvi ljudi se nisu mogli naći. To je poteškoća koja još postoji i koje moramo biti vrlo svjesni.

Pretpostavimo da želimo prići onima koji su prošli znanstveno obrazovanje, s namjerom da ih upoznamo s antropozofijom: odvjetnicima, liječnicima, filozofima — da ne spominjem teologe — kada su završili akademsko obrazovanje i dosegli određeni stupanj u životu u kojem je za njih neophodno, u skladu s zahtjevima života, da iskoriste ono što su apsorbirali, da ne kažem, naučili. Tada oni više nemaju ni sklonosti ni pokretljivosti da se izdvoje iz svojih koncepata i traže druge. To je zašto su znanstveno educirani ljudi najviše skloni odbaciti antropozofiju, premda bi to bio mali korak za modernu znanost da napravi most. Ali on to ne želi. To ga zbunjuje. Što bi to njemu trebalo? On je naučio što je od njega život zahtijevao, tako vjeruje, ne želi stvari koje ga jedino zbunjuju i potkopavaju povjerenje. Trebati će značajno vrijeme prije nego ovi ljudi koji su prošli kroz obrazovanje svog vremena počnu graditi mostove u iole značajnijem broju. Morati ćemo biti strpljivi. Do toga neće lako doći, posebno na nekim poljima. I kada se gradnje mostova ozbiljno prihvate na određenom polju, susresti će se sa velikim preprekama i smetnjama. Iznad svega će biti neophodno izgraditi mostove na poljima koja zaokružuju različite fakultete, s izuzetkom teologije.

Na polju zakona izrađeni koncepti postaju sve više i više stereotipni i sasvim neprikladni za regulaciju stvarnog života. Ali oni ga reguliraju jer je život na fizičkom planu maya; ako ne bi bio maya, oni ga ne bi bili sposobni regulirati. Ovako kako je, njihovi zahtjevi dovode sve više konfuzije u svijet. Primjena današnje pravne znanosti, posebno civilnog prava, ne čini ništa osim dovodi konfuziju u situaciju. Ali to nije jasno viđeno. Zaista, kako to treba gledati? Nitko ne prati posljedice primjene stereotipnih koncepata na stvarnost. Ljudi studiraju pravo, postaju zastupnici ili suci, apsorbiraju koncepte i primjenjuju ih. Što se događa kao posljedica njihove primjene

to nije važno. Ili život je viđen onakav kakav je — usprkos postojanju zakona, koji je iz mnogo razloga vrlo težak predmet za studiranje, ne samo zato jer studenti prava naginju potrošiti prvih par uvjeta — život je viđen onakav kakav je; vidimo da je sve u zbrci i ne činimo ništa nego kukamo.

Na polju medicine situacija je ozbiljnija. Ako se medicina nastavi razvijati na tragu materijalizma kao što to radi od druge trećine devetnaestog stoljeća, eventualno će doći do krajnje besmislene situacije, jer će završiti u apsurdnim medicinskim specijalizacijama. Situacija je ovdje ozbiljnija jer je ova tendencija bila, u stvari, neophodna i dobra stvar. Ali sada je vrijeme da je se prevlada. Materijalistička tendencija u medicini znači da je kirurgija dosegla visoki stupanj specijalizacije, što je bilo moguće jedino zbog ove jednostrane tendencije. Posljedica je da je patila medicina kao takva. Dakle sada se treba potpuno okrenuti i gledati prema pravoj duhovnosti — ali otpor ovom je enorman.

Obrazovanje je polje koje, više nego bilo koje drugo, treba biti prožeto duhovnošću, kako smo često govorili. Mostovi trebaju biti izgrađeni svugdje.

U tehnologiji — premda se ona čini da je najdalje od duha — najviše od svega je nužno napraviti mostove za život duha, direktno iz praktičnog života. Peti post-atlantski period je onaj kojeg se tiče razvoj materijalnog svijeta, i ako ljudsko biće neće potpuno degenerirati samo u suučesnika strojeva — što bi ga napravilo ne većim od životinje — tada treba naći put koji vodi od samih strojeva do života duha. Prioritet za one koji praktično rade s strojevima je da uzmu duhovne impulse u svoju vlastitu dušu. To će se dogoditi u trenutku kada studente tehnologije budu učili da misle samo malo više nego je to sada slučaj; u trenutku kada budu učeni da misle na takav način da vide povezanost između različitih stvari koje uče. Za sada nisu to u mogućnosti. Oni pohađaju predavanja o matematici, o opisnoj geometriji, čak ponekad i o topologiji; o čistoj mehanici, analitičkoj mehanici, industrijskoj mehanici, i također o svakakvim praktičnim predmetima. Ali se uopće ne dogodi da pokušaju tražiti veze između svih ovih različitih stvari. Čim su ljudi dužni primjenjivati vlastiti zdrav razum na stvari, biti će prisiljeni — jednostavno na račun stupnja razvoja koji su ovi različiti predmeti dosegнули — gurati naprijed u prirodu ovih stvari i onda u duhovnu oblast. Za strojeve, posebno, zaista će trebati naći stazu u duhovni svijet.

Govorim sve ovo da bih pokazao s kakvim se teškoćama suočava duhovno znanstveni pokret, jer se za sada ne mogu naći pojedinci sposobni generirati atmosferu uzimanja stvari ozbiljno. Ovaj pokret najviše pati od toga da ga se ne uzima ozbiljno. To je izvanredno kako to dolazi do izražaja u svakakvim detaljima. Mnogo toga što smo objavili uzimalo bi se ozbiljno, bilo bi viđeno u sasvim drugom svijetlu, kada ne bi bilo poznato da potječe od nekog tko pripada teozofskom pokretu. Jednostavno zato što je osoba o kojoj se radi bila u teozofskom pokretu, njegov rad je obilježen kao nešto što ne treba uzeti ozbiljno. Ovo je važno shvatiti, i to su samo sitne pojedinosti koje to čine običnim. Ne iz neke lude taštine već da bi pokazao što sam mislio, dati ću vam primjer jedne od sitnica na koje sam naišao.

U mojoj knjizi [Misterij čovjeka](#) pisao sam o Karl Christian Plancku kao o jednom od onih duhova koji su, iz određenih unutarnjih osnova, radili prema duhovnoj oblasti, čak iako samo na apstraktan način. Nisam samo pisao o njemu u ovoj knjizi, već također — kroz prošlih nekoliko zima — i govorio o njemu u detaljima u nekoliko gradova, pokazujući kako je prošao nezapaženo, ili bio krivo shvaćen, i ukazao

posebno na jednu osobitu okolnost. To je bila činjenica da je, u osamdesetima, sedamdesetima, šezdesetima, pedesetima, ovaj čovjek imao ideje i misli u vezi s industrijskim i socijalnim životom koje je trebalo primijeniti. Da je barem bio netko u to vrijeme sposoban u socijalnom životu primijeniti velike ideje koje je imao ovaj čovjek, ideje kompatibilne sa stvarnošću, tada — i ne pretjerujem — čovječanstvo vjerojatno ne bi patilo zbog svega ovog što se danas zbiva, jer je to većim dijelom, posljedica potpuno pogrešne socijalne strukture u kojoj živimo.

Rekao sam vam da je to prava dužnost ne dopustiti da ljudska bića ne dođu do prijelaza kakav je dosegnoo Karl Christian Planck, koji je na kraju postao krajnje lišen bilo kakve ljubavi za svijet vanjske fizičke stvarnosti. On je bio Švabo koji je živio u Stuttgartu. Odbio je mjesto na odjelu za filozofiju sveučilišta Tübingen, gdje bi imao mogućnost iznijeti neke svoje ideje. Sasvim namjerno sam spomenuo činjenicu da, kada je pisao predgovor za svoju knjigu *Testament Nijemca*, osjećao se potaknutim kazati, 'Čak se ni moje kosti ne bi trebale odmarati u tlu moje nezahvalne domovine'. Teške riječi. Ovakve riječi mogu ljude voditi u krajnost kada se suoče s glupošću svojih dragih ljudskih bića, koja odbijaju vidjeti što je stvarno kompatibilno sa stvarnošću. U Stuttgartu sam namjerno citirao ove riječi o njegovim kostima, jer Stuttgart je Planckova domovina u najužem smislu. Bilo je malo reakcije, usprkos činjenici da su događaji već bili došli do stadija da je bilo mnogo razloga da se shvate stvari koje je rekao.

Sada, Međutim, godinu i pol kasnije, slijedeća nota se može naći u švapskim novinama:

'Karl Christian Planck. Više je dalekovidnih duhova proreklo sadašnji Svjetski rat. Ali nitko nije naslutio njegov stupanj ni razumio njegove uzroke i efekte jasno kao švapski sunarodnjak Planck.'

Rekao sam u mom predavanju da je Karl Christian Planck predvidio sadašnji Svjetski rat, i da je čak naročito naglasio da Italija neće biti na strani Centralnih sila, čak iako je govorio u vrijeme kada savez još nije bio zaključen, već se tek stvarao.

'Za njega je ovaj rat izgledao kao neizbježan cilj prema kojem se politički i ekonomski razvoj neumoljivo kreće posljednjih pedeset godina.'

To je zaista slučaj!

'Kao što je razotkrio napravljenu štetu, također je ukazao i na način koji nas može voditi do drugačijih situacija.'

Ovo je važno. Ali nitko nije slušao!

'Preko njega su nam kazani dublji razlozi koji leže ispod ratnog profiterstva i drugih crnih tržišta što sprječava toliko dobrih i prijatnih aspekata u današnjem životu nacije. On zna gdje leže dublje, više unutarnje snage nacije i može nam reći kako ih osloboditi tako da može doći moral i socijalna obnova kojoj teže najbolji od nas. Usprkos svim bolnim razočaranjima koja su došla od njegovih suvremenika, on nastavlja vjerovati u te snage i njihov trijumfalan dolazak.'

Bilo kako bilo, njega je dovelo do toga da izusti riječi koje sam citirao!

‘Prema tome vijesti će biti dobrodošle da se filozofova kćerka sprema dati uvod u Planckovo socijalno i političko razmišljanje u nekoliko javnih predavanja.’

Zanimljivo je da se godinu i pol kasnije morala pojaviti njegova kćerka. Ta se nota pojavila u Stuttgartu u novinama. Ali prije godinu i pol, kada sam u Stuttgartu usmjeravao pažnju što je moguće jasnije na filozofa Karl Christian Plancka, nitko to nije ni najmanje primijetio, i nitko nije bio ponukan da objavi što sam kazao. Sada se pojavila njegova kćerka. Njen je otac umro 1880, i po svojoj prilici je ona do tada bila rođena. Ipak je čekala sve ovo vrijeme prije nego ustane za njega držeći javna predavanja.

Ovaj primjer može biti pomnožen ne sa deset, već sa sto. On ponovno pokazuje kako je teško sastaviti sveobuhvatne aspekte znanosti duha sa svakodnevnim praktičnim detaljima, usprkos činjenici da je apsolutno esencijalno ta se to napravi. Samo kroz sveobuhvatnu prirodu znanosti duha — ovo se treba razumjeti — može doći izlječenje onog što živi u današnjoj kulturi.

To je zašto je bilo esencijalno nastaviti ploviti u antropozofskoj znanosti duha, na svaki mogući način, uzduž ozbiljnijih kanala koje je sve više napuštao teozofski pokret. Duhu koji je još bio poznat drevnim grčkim filozofima mora se dopustiti da slobodno dođe, premda je to vodilo do mišljenja da je ono što je kao posljedica napisano teško za čitati. To često nije bilo lako. Posebno smo se unutar pokreta susreli s najvećim teškoćama. I jedna od najvećih poteškoća bila je činjenica da je zaista trebalo više od desetljeća da prevladamo jednu temeljnu apstrakciju. Težak i strpljiv rad je bio potreban za prevladati temeljnu apstrakciju koja je bila jedna od najštetnijih stvari za naš pokret. Temeljna apstrakcija sastojala je jednostavno od odanosti riječi ‘teozofija’, bez obzira da li se ono što je rečeno da je ‘teozofsko’ odnosi na nešto ispunjeno s duhovnošću modernog života, ili to nije više od gluposti objavljenih od Rohma ili nekog drugog. Sve ‘teozofsko’ je imalo jednako opravdanje, jer je to bila ‘teozofska tolerancija’.

Protiv ovih stvari je bilo moguće raditi samo vrlo postepeno. Na početku se na to nije moglo direktno ukazati, jer bi to bilo izgledalo arogantno. Samo postepeno je bilo moguće probuditi osjećaj za činjenicu da postoje razlike, i ta tolerancija u vezi ovoga nije ništa drugo nego izraz potpunog nedostatka karaktera na kojem bi se temeljio sud. Ono što je sada bitno je raditi prema znanju takve vrste koja se ispunjava stvarnošću, koja se može uhvatiti u koštac s stvarnošću. Samo znanost duha koja radi s konceptima našeg vremena može se uhvatiti u koštac sa zahtjevima stvarnosti. Ne živjeti u udobnim teozofskim idejama već se hrvati za duhovnu stvarnost — to mora biti smjer naših stremljenja.

Neki ljudi još nemaju pojma na što se misli po hrvanje za stvarnost, jer oni se stidljivo bore da jasno shvate kako su otrcani koncepti s kojima oni danas rade. Dati ću vam mali primjer, o naizgled nepovezanoj stvari, o tome što znači hrvati se za stvarnost u konceptima. Biti ću kratak, pa molim budite strpljivi dok objasnim nešto što može izgledati dosta daleko.

Bilo je uvijek izoliranih pojedinaca u devetnaestom stoljeću koji su bili spremni suočiti se s pitanjem stvarnosti. Jer stvarnost je tada trebala izbiti u čovječanstvo s potpuno svježim idejama o životu, ne samo o nevažnim aspektima već posebno u osnovnim praktičnim aspektima života. Tako je u određenom trenutku devetnaestog

stoljeća izazvan Euclidov postulat o paralelnim pravcima. Kada su dvije linije paralelne? Tko se neće složiti da su dvije linije paralelne ako se nikada ne susreću, bez obzira koliko su duge! Jer što je definicija: Da su dvije ravne linije paralelne ako se nikada ne susreću, bez obzira na udaljenost do koje su produžene. U devetnaestom stoljeću bilo je pojedinaca koji su posvetili cijeli život razjašnjenju ovog koncepta, jer nije u skladu s egzaktnim razmišljanjem. Da bi vam pokazao što znači hrvati se za koncepte, pročitat ću vam pismo koje je napisao Wolfgang Bolyai. Matematičar Gauss je počeo shvaćati da je definicija da su dvije ravne linije paralelne ako se sretnu u beskonačnosti, ili uopće ne, ne više od praznih riječi i ne znači ništa. Stariji Bolyai, otac, bio je prijatelj i učenik Gausa, koji je također poticao mlađeg Bolyaia, sina. I otac je pisao sinu:

‘Ne traži paralelnost u tom smjeru. Ja sam taj put prošao do kraja; Prošao sam neizmjernu noć u kojoj je svako svjetlo, svaka radost mog života ugašena. Bogom te preklinjem da ostaviš postulat o paralelnim pravcima na miru! Izbjegni ga kao što bi raskalašeno društvo, jer te može lišiti svog tvog slobodnog vremena, tvog zdravlja, tvog mira u umu i svih zadovoljstava u životu. Nikada svjetlo neće obasjati zemlju i nesretna ljudska rasa nikada neće doći do nečeg savršeno čistog, čak ni do same geometrije. U mojoj duši postoji duboka i vanjska rana. Neka te Bog spasi da te ne izjeda takva stvar. To me lišilo slasti u geometriji, i zaista života na zemlji. Bio sam se odlučio žrtvovati za istinu. Bio sam spreman na mučeništvo da sam samo mogao geometriju vratiti čovječanstvu natrag očišćenu od ove ljage. Ostvario sam strašna, gigantska djela, došao dalje nego ikada prije, ali nikada nisam našao potpunu satisfakciju. *Si paullum a summo discessit, vergit ad imum*. Kada sam vidio da se temelji ove noći ne mogu doseći sa zemlje okrenuo sam se, neutješan, žaleći sebe i ljudsku rasu. Uči na mom primjeru. Želeći objasniti paralele, ostao sam bez znanja. I one su me lišile svega cvijeća mog života i vremena. One su postale korijen svih mojih daljnjih pogrešaka, i mnogo kiše je palo na njih iz naših niskih domaćih oblaka. Da sam mogao otkriti paralele postao bi anđeo, čak i ako nitko nikada ne bi znao za moje otkriće.

... Ne pokušavaj to ... To je labirint koji zauvijek blokira tvoj put. Ako uđeš postati ćeš siromašan, kao lovac na blago, i tvoje neznanje neće nestati. Ako bi došao do bilo kakvog apsurdnog otkrića, to bi bilo ništavno, neobranjivo kao aksiom ...

... Stupovi Herkulesa su smješteni u toj oblasti. Ne čini korak naprijed, ili ćeš biti izgubljen.’

Bilo kako bilo, mlađi Bolyai je išao dalje, čak i dalje nego što je njegov otac, i posvetio svoj cijeli život tražeći konkretan koncept na polju gdje je izgledalo da takav koncept postoji, ali koji je bio, međutim, prazne riječi. Želio je otkriti da li stvarno postoji takva stvar kao što su dvije ravne linije koje se ne susreću, čak ni u beskonačnosti. Nitko nikada nije prešao tu beskonačnu udaljenost, jer bi to trajalo beskonačno vremena, ali to vrijeme još nije prošlo. To nije ništa više osim samih riječi. Takve prazne riječi, takve konceptualne sjene, mogu se naći iza svakakvih koncepata. Jednostavno sam želio naglasiti kako su čak i najtemeljiti duhovi devetnaestog stoljeća patili zbog apstraktnosti ovih koncepata! Zanimljivo je vidjeti da dok se djeci u svakoj školi govori da su paralelne linije one koje se nikada ne sijeku, bez obzira koliko su duge, bilo je pojedinih duhova za koje je rad na ovakvim konceptima postao pakao, jer su tražili da se pogura pravi koncept umjesto stereotipnog koncepta.

Hrvanje sa stvarnošću — to je ono što je bitno, ipak to je upravo ono što naši suvremenici izbjegavaju, više ili manje, pošto oni 'uviđaju', ili misle da uviđaju, da imaju 'visoke ideale'! Nisu ideali ono što je bitno, već impulsi koji rade sa stvarnošću. Zamislite da je netko dao predivnu izjavu kao što je: Napokon mora doći vrijeme kada će razmatranja biti usuglašena prema onima koji su najsposobniji. Kakav divan program! Sva društva mogu biti utemeljena u skladu s ovim programom. Čak se i političke znanosti mogu na ovome temeljiti. Ali to nije izjava koja je bitna. Bitan je stupanj do kojeg je prožeta stvarnošću. Jer kakva je korist — bez obzira koliko je valjana izjava, i koliko je mnogo društava izabere za svoju glavnu točku u svojim programima — ako oni koji imaju moć vide samo svoje nećake kao najsposobnije? Nije stvar utemeljiti valjanost izjave da najsposobnijima treba dati priznanje. Važno je imati sposobnost naći one koji su najsposobniji, bez obzira da li su nečiji nećaci ili ne! Moramo se učiti da shvatimo da apstraktni koncepti uvijek padaju kroz pukotine života, i da nikada ništa ne znače, i da je sve naše vrijeme potrošeno na svim ovim predivnim konceptima. Nemam primjedbe na njihovu ljepotu, ali bitno je naše razumijevanje i znanje o stvarnosti.

Pretpostavimo da je lav došao do socijalnog poretka za životinje, dijeleći kraljevstvo zemlje na pravedan način. Što bi on napravio? Ne vjerujem da bi mu došlo da gura situaciju u kojoj bi manje pustinjske životinje, koje lav obično jede, došle do mogućnosti da ih lav ne jede! On će uzeti u obzir svoje lavlje pravo da jede manje životinje koje sreće u pustinji. Shvatljivo je, ipak, da će za ocean misliti da je ispravno zabraniti morskim psima da jedu male ribe. To se lako može dogoditi. Lav može utemeljiti iznimno pravedan socijalni sustav u oceanima, na Sjevernom polu ili bilo gdje kamo on sam nije kod kuće, dajući svim životinjama njihovu slobodu. Ali je zaista upitno da li bi bio zadovoljan da uspostavi takav poredak u svojoj vlastitoj oblasti. On dobro zna što je pravedno u socijalnom poretku, i to će efikasno uvesti u praksu u kraljevstvu morskih pasa.

Okrenimo se sada od lavova prema Hungaricusu. Prije dva dana sam vam rekao o malom pamfletu *Conditions de Paix de l'Allemagne*. Ovaj pamflet pliva u potpunosti s strujom od one karte Europe koja je prvo spominjana u noti Antante za Wilsona o podjeli Austrije. O njoj smo govorili. S izuzetkom Švicarske, Hungaricus je prilično zadovoljan s ovom kartom. Počinje govoriti veoma mudro — kao što većina ljudi danas govori mudro — o pravima nacija, čak i pravima malih nacija, i o pravu države da se podudara sa snagom nacije, i tako dalje. Sve je ovo vrlo lijepo, na isti način kako je lijepa i izjava, o tome da se najsposobnijima da pravo. Dok god koncepti ostaju sjenoviti možemo, ako smo idealisti, biti ushićeni dok čitamo Hungaricusa. Za Švicarsku, pamflet je čak i ljepši nego karta, jer umjesto da izbriše Švicarsku s karte, Hungaricus dodaje Vorarlberg i Tyrol. Dakle preporučujem švicarcima da pročitaju pamflet radije nego da gledaju kartu. Ali sada Hungaricus nastavlja dijeliti ostatak svijeta. Na svoj vlastiti način daje za pravo svakoj naciji, čak i najmanjima, apsolutno pravo za slobodan razvoj — ukoliko on ne misli da je to uvreda za Antantu. On malo skraćuje svoje riječi, naravno, govoreći 'nezavisnost' kada se odnosi na Bohemiu, i očito 'autonomiju' s obzirom na Irsku. Dobro, ovo je gotova stvar, zar nije! Sasvim je prihvatljivo malo stvari staviti u drugo ruho. On sasvim lijepo dijeli svijet Europe, dakle izuzevši stvari koje sam spominjao — koje su da se izbjegne uvrijeđenost — on zbilja nastoji odmjeriti najmanje nacije onim državama kojim predstavnici Antante vjeruju da pripadaju. To nije toliko pitanje da li su ovi mali teritoriji stvarno naseljeni tim nacionalnostima, već da li Antanta stvarno vjeruje da je to slučaj. On čini svaki napor da lijepo podijeli svijet, s izuzetkom pustinje — o, oprostite mi — s izuzetkom

Mađarske, što je gdje on prakticira svoje lavlje pravo! Savršena sloboda je postavljena za kraljevstvo morskih pasa. Ali mađarska nacija je njegova nacija, i tu je uključeno ne samo što je uključeno danas — iako bi bez toga samo manjina populacije bila mađarska, većina su ostali — već također i ostale teritorije. Ovdje dobro i potpuno igra ulogu lava.

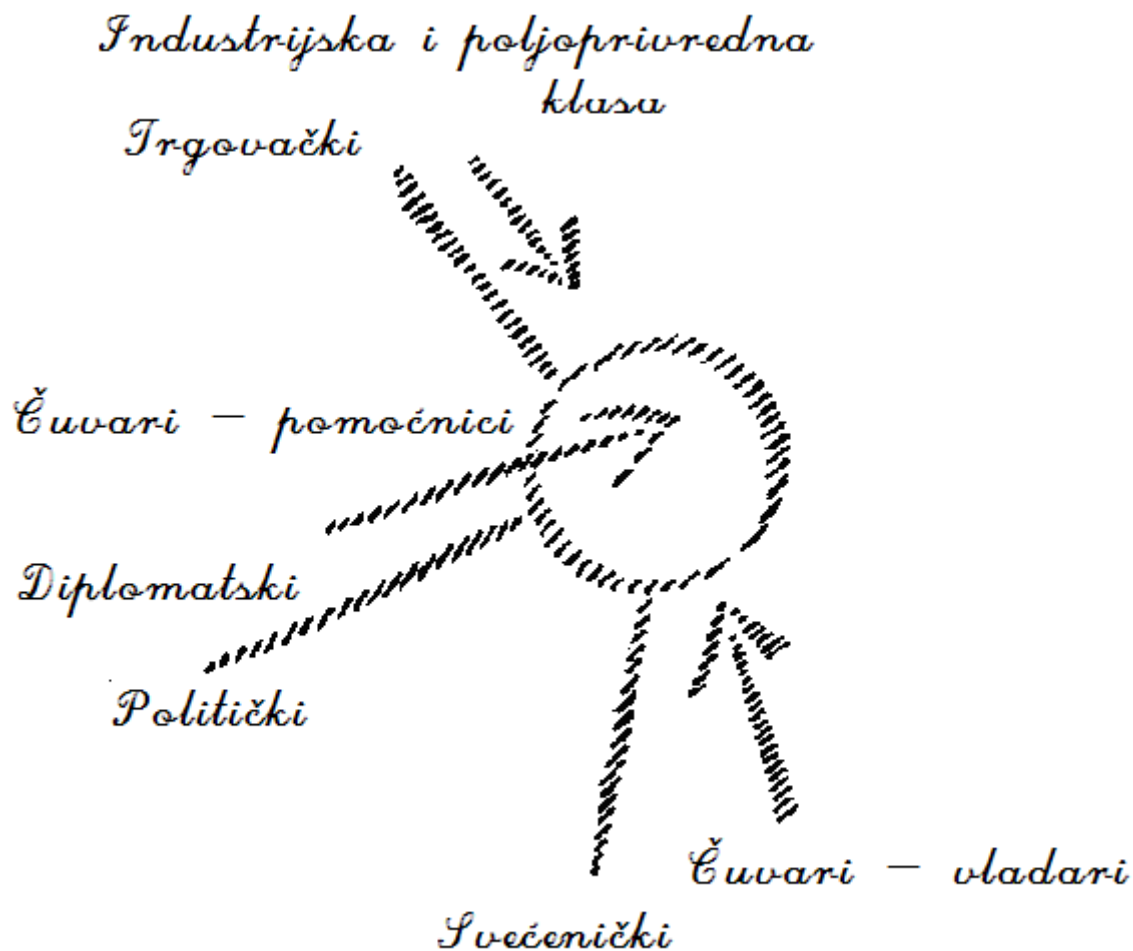
Ovdje vidimo kako su u današnje vrijeme formulirani koncepti i kako ljudi razmišljaju. To nam daje šansu da proučimo koliko je hitno naći tranziciju prema mišljenju koje je prožeto stvarnošću. Za to, koncepti kao oni koje sam vam dao su neophodni. Želim vam pokazati — zaista, moram vam pokazati — kako duhovno mišljenje vodi do ideja koje su kompatibilne sa stvarnošću. Uvijek treba kombinirati ispravnu misao s objektom; tada se može prepoznati da li taj objekt odgovara stvarnosti ili ne.

Uzmite Wilsonovu notu Senatu. Kao uzorak mogla bi čak i imati neke efekte. Ali nije to ono što je bitno. Ono što je bitno je da sadrži 'sjenovite koncepte'. Ako bi usprkos tome imala efekta, to je zbog uznemirujuće prirode našeg vremena na koju se može utjecati uznemirujućim mjerama. Pogledajte na ovu stvar objektivno i pokušajte formirati koncept nasuprot kojeg možete procijeniti stvarnost, stvarni koncept sa kojim ovaj sjenoviti koncept može biti povezan. Treba samo postaviti jedno pitanje: Bili ova nota mogla isto tako biti napisana 1913? Ne sadrži ništa idealističko što ne bi moglo jednako lako biti izraženo 1913! Vidite, mišljenje koje vjeruje u apsolutno nije temeljeno na stvarnosti. Nerealistično je misliti da će nešto 'apsolutno' svaki puta dati rezultat. Sadašnje doba nema talenta da vidi kroz nedostatak stvarnosti u mišljenju jer ono uvijek polazi od toga što je 'ispravno' radije nego od toga što je ukorak sa stvarnošću.

To je zašto sam u mojoj knjizi [Misterij čovjeka](#) jako naglasio važnost ne samo onog što je logično već također i onog što je ukorak sa stvarnošću. *Pojedina* odluka koja uzima u obzir činjenice onakve kakve jesu u ovom bi osobitom momentu bila vrijednija nego sve prazne fraze zajedno. Povijesni dokumenti su možda najbolje sredstvo za pokazati da se ono što govorim odnosi na stvarnost, jer kako je vrijeme prolazilo jedini ljudi koji su izbijali na površinu su oni koji žele vladati svijetom pomoću apstrakcija, i to je vodilo do neprilika u svijetu danas. Odgovarajuće mišljenje, koje uzima u obzir stvari onakve kakve jesu, otkriti će stvarnosti gdje god da jesu. Zaista, one su na dohvat ruke! Uzmite stvarni koncept koji sam vam predstavio sa drugog stajališta nekidan: Iz onog što je kasnije postalo Italija na Jugu je iznikao svećenički element kulta koji je stvorio svoju opoziciju u protestantizmu Srednje Europe; od Zapada je formiran diplomatski, politički element koji je također kreirao svoju opoziciju; i od sjeverozapada je formiran trgovački element koji je opet kreirao za sebe opoziciju; i u Srednjoj Europi opozicija dolazi iz općeg, humanog elementa koji je nužno iznikao. Pogledajmo još jednom kako stvari struje prema vani. (vidi dijagram.)

Čak i za četvrti post-atlantski period — nastavljajući od stare četverostruke klasifikacije u kojoj se govori o kastama — možemo početi opisivati ovu strukturu na ponešto drugačiji način: Platon je govorio o 'čuvarima-vladarima'; to je oblast u kojoj se Rim — svećenički, papski Rim — dočepao monopola, postigavši situaciju u kojoj je samo njemu bilo dopušteno utemeljiti doktrinarne istine. On je bio jedini izvor doktrine, čak najveći.

U različitoj oblasti, politički, diplomatski element nije ništa drugo do Platonovi 'čuvari-pomoćnici'. Pokazao sam vam da, bez obzira što ljudi zovu pruski militarizam, stvarni vojni element je formiran s Francuskom kao polaznom točkom, nakon što su prvi temelji postavljeni u Švicarskoj. To je gdje je vojni element započeo, ali naravno on je sebi kreirao opoziciju odričući drugima ono što smatra za vlastitu povlasticu. On želi dominirati svijetom na vojnički način, tako da kada dođe nešto vojno od bilo kuda on nalazi da je to neopravdano, kao što i Rim smatra da je neopravdano sve što dolazi prema njemu i tiče se velikih istina univerzuma.

I ovdje, umjesto trgovačke, možemo isto tako napisati 'industrijska i poljoprivredna klasa'. Mislite na ovo, meditirajte na to, i doći ćete do razumijevanja da ovaj treći faktor korespondira snabdijevanju materijalnih potreba. Dakle što je uskraćeno? Namirnice, naravno!

Ako primjereno primijenite platonove koncepte, u skladu sa stvarnošću, tada ćete stvarnost naći svugdje, jer ćete s ovim konceptima moći potpuno ući u stvarnost. Počevši od koncepta, morate naći put ka stvarnosti, i koncept će biti u mogućnosti uroniti dolje u najkonkretnije dijelove. Sjenoviti koncepti, u drugu ruku, nikada ne nalaze stvarnost, ali se pružaju iznimno dobro u idealističko ćaskanje. Sa stvarnim konceptima, zaista, možete krčiti svoj put do razumijevanja stvarnosti u svakom detalju. Tu leži zadatak znanosti duha. Znanost duha vodi do konceptata kroz koje

možete stvarno otkriti život, koji je naravno kreiran od duha, i kroz koje ćete se moći na konstruktivan način pridružiti na radu u formiranju ovog života.

Jedan koncept, posebno, zahtijeva realističko mišljenje, zbog strašne sudbine koja se sada sručila na čovječanstvo, jer je odgovarajući nerealni koncept posebno postojan u vezi s tim. Oni koji govore na najviše nerealističan od svih, ovih dana, su svećenici. Što izražavaju o kršćanstvu ili o svjesnosti Boga, odnosno rata, dovoljno je da bilo koga pošalje pred zid, kako kažu. Oni tako užasno iskrivljuju stvari. Naravno da su stvari izobličene i u vezi drugih, ali u ovoj oblasti stupanj apsurdnosti je čak još i veći.

Pogledajte propovijedi ili rasprave koje sada izvire iz tog izvora; primijenite na njih svoj dobar zdrav razum. Naravno da je razumljivo da se trebaju pitati: Treba li čovječanstvo biti predmet ove strašne, bolne sudbine? Zar ne mogu božanske snage intervenirati na strani čovječanstva da donesu spasenje? Opravdanje za ovako govoriti zaista izgleda apsolutno. Ali iza toga nema realnog koncepta. To nije primjenjivo na stvarnost situacije. Poslužiti ću se usporedbom da bi pokazao što mislim.

Ljudska bića imaju određenu fizičku konstituciju. Ona uzimaju hranu takve vrste koja im omogućava da žive. Ako bi odbili hranu, oni bi mršavjeli, postali bolesni, i konačno izgledjeli do smrti. Da li je sada prirodno žaliti se da ako ljudska bića odbijaju jesti da je to slabost ili pakost od strane Boga da ih pusti da izgladne? To zaista nije slabost s Božje strane. On je stvorio hranu; ljudska bića je samo trebaju jesti. Mudrost Boga otkrivena je u načinu kako hrana održava ljudska bića. Ako je oni odbiju jesti, ne mogu se okrenuti i optužiti Boga da ih je pustio da izgladne.

Sada ovo primijenite na ono što govorim. Čovječanstvo mora gledati na duhovni život kao na hranu. To je dano od bogova, ali čovjek to treba uzeti. Reći da bogovi trebaju intervenirati direktno ravno je kao reći da ako ja odbijem jesti Bog treba utažiti moju glad na neki drugi način. Mudročću ispunjen red univerzuma osigurava da je ono što je potrebno za spas uvijek dostupno, ali je na ljudskim bićima da naprave odnos s tim. Tako duhovni život neophodan za dvadeseto stoljeće neće sam ući u ljudska bića. Oni moraju stremiti k njemu i uzeti ga u sebe. Ako ga propuste uzeti u sebe, vremena će postajati sve više sumorna. Ono što se događa na površini samo je maya. Ono što se događa iznutra, je da se staro doba hrva s novim. Opći, ljudski element raste posvuda u opoziciji prema specijaliziranim elementima. Maya je vjerovati da se nacija bori protiv nacije — i govorio sam o ovoj mayi u vezi drugih stvari također. Do bitke nacije s nacijom dolazi samo jer se stvari grupiraju na određeni način ali, u stvarnosti, unutarne snage koje su sučeljene nešto su sasvim različito. Opozicija je između starog i novog. Zakoni koji se sada bore da uđu u igru sasvim su različiti od onih koji su tradicionalno vladali po svijetu.

I to je ponovno maya — to jest, nešto što se pojavljuje u lažnom odijelu — reći da se oni drugi zakoni pojavljuju u korist socijalizma. Socijalizam nije nešto povezano s istinom; iznad svega nije povezano s duhovnim životom, jer ono što on želi je povezati se s materijalizmom. Ono što stvarno želi prokrčiti svoj put u postojanje je višestrani, harmonični element čovječanstva, u opoziciji prema jednostranom svećeničkim, političkim ili trgovačkim elementima. Ova bitka će bjesniti dugo vremena, ali ona može biti vođena na svakakve različite načine. Ako zdrav način vođenja života, kao onaj kojeg je opisao Planck u devetnaestom stoljeću, bude usvojen, tada će krvavo

vođenje prve trećine dvadesetog stoljeća biti, barem, poboljšano. Idealizmi ne vode do poboljšanja, ali realistično mišljenje da, i realističko mišljenje također uvijek znači duhovno mišljenje.

Jednako tako, možemo reći da sve što se mora dogoditi da će se i dogoditi. Što god da je to što se hrva za svoj put vani, mora proći kroz sva ta iskustva da bi došlo do stupnja na kojem duhovnost može biti ujedinjena s dušom, tako da čovjek može duhovno rasti. Današnja tragična sudbina čovječanstva je da u stremljenju prema gore danas, ljudska bića to nastoje ne pod znakom duhovnosti već pod znakom materijalizma. To je ono što ih je u prvom redu dovelo do konflikta s onim bratstvima koja žele razviti impulse trgovačkog elementa, trgovine i industrije, na materijalistički način u velikoj mjeri. To je današnji glavni konflikt. Sve druge stvari su popratni efekti, često strašni popratni efekti. To nam pokazuje kako strašna maya može biti. Ali moguće je stremiti za nešto na različite načine. Kada bi moć imali drugi umjesto agenata ovih bratstava, tada bi mi danas, bili zauzeti mirovnim pregovorima, i božićni apel za mir ne bi bio ušutkan!

Biti će neizmjerljivo teško naći jasne i realistične koncepte i ideje u vezi nekih stvari; ali mi svi moramo tražiti da ih nađemo u našim vlastitim područjima. Oni koji su nešto ušli u značenje znanosti duha, i usporedili znanost duha sa drugim stvarima koje se upravo sada pojavljuju, vidjeti će da je znanost duha jedini put koji vodi do konceptata koji su ispunjeni stvarnošću.

Želio sam vam to ovog puta kazati vrlo ozbiljno. Usprkos činjenici da se zadatak znanosti duha može dokučiti jedino iz samog duha, iz znanja, a ne iz onog što smo mi danas raspravljali, želio sam vam pokazati značaj, esencijalnu prirodu, znanosti duha za sadašnje vrijeme. Želio sam vam pokazati koliko je hitno napraviti sve moguće da bi znanost duha učinili šire poznatom. Tako je neophodno u ovim teškim vremenima da primimo znanost duha ne samo u naše glave već zaista i u naša topla srca. Samo ako je uzmemo u toplinu naših srca biti ćemo sposobni generirati snagu koju zahtijeva sadašnje vrijeme.

Nitko od nas ne smije sebi dopustiti da misli da možda nismo u pogodnom položaju, ili da nismo dovoljno jaki, da bi napravili ono što nam je esencijalno da napravimo. Karma će sigurno dati svakom od nas, bez obzira na naš položaj, mogućnost da postavi sudbini pravo pitanje u pravom trenutku. Čak iako taj pravi trenutak nije ni danas niti sutra, sigurno je da će u svakom slučaju doći. Tako kada jednom shvatimo impulse ovog duhovnog Pokreta moramo stati čvrsto i postojano iza njih. Danas je posebno nužno postaviti sebi cilj čvrstoće i postojanosti. Jer nešto važno mora doći s jedne ili druge strane — premda se na to ne može računati — u vrlo bliskoj budućnosti, ili će svi uvjeti života postajati sve teži. Bilo bi krajnje lakomisleno odbijati da nam to bude jasno. Jer dvije i pol godine bilo je moguće za ono što sada zovemo rat da traje, dok su uvjeti ostajali podnošljivi kakvi su sada. Ali to se ne može nastaviti još jednu godinu. Pokreti kakav je naš biti će na raznim kušnjama. Neće biti stvar pitati kada ćemo se sljedeći puta naći, ili zašto se nismo našli, ili zašto ovo ili ono nije objavljeno. Ne, zaista. To će biti stvar nošenja u našim srcima, čak i kroz dugi period opasnosti, postojani osjećaj pripadanja.

Ovo sam vam danas želio reći jer je moguće da u ne dalekoj budućnosti neće biti sredstava prijevoza koji bi nam omogućili da ponovno dođemo zajedno; Ne govorim

samo o dozvolama za putovanje već o stvarnim sredstvima transporta. Dugoročno, neće biti moguće da idu dalje stvari koje čine našu modernu civilizaciju, ako nešto upadne u ovu civilizaciju što je, premda je iz nje proizašlo, usprkos tome u apsolutnoj opoziciji s njom. To je kako je situacija apsurdna: Sam život dovodi u prvi plan stvari koje su apsolutnoj opoziciji s njim.

Dakle moramo prihvatiti da su teška vremena na čekanju i za naš Pokret također. Ali ne bi smjeli zalutati ako u sebe primimo unutarnju postojanost, jasnoću i prave osjećaje za važnost i prirodu našeg Pokreta, i ako u ova teška vremena možemo vidjeti iza naših sitnih razlika. To, naš Pokret teži da može postići; mi težimo da možemo gledati iza naših sitnih razlika na veće stvari za čovječanstvo, koje su sada na čekanju. Najveća od njih je doći do razumijevanja o tome što znači temeljiti mišljenje na stvarnosti. Gdje god da pogledamo suočeni smo s nemogućnosti da nađemo mišljenje koje je u skladu sa stvarnošću. Trebali bi unijeti srce i dušu u tu potragu da ne bi zalutali u egoističke distrakcije.

To je ono što sam vam želio reći kao moj oproštaj danas, pošto ćemo se upravo rastati na neko vrijeme. Postanite toliko jaki — čak i ako bi ispalo da nije potrebno — da, čak i u usamljenosti duše, vaša srca nose puls duhovne znanosti sa kojom se ovdje bavimo. Čak i misao da trebamo biti uporni pomoći će jako mnogo; jer misli su stvarnosti. Mnoge potencijalne teškoće mogu biti izbrisane ako održimo pošteno, ozbiljno ispitivanje u smjeru o kojem smo toliko često raspravljali.

Sada kada se moramo razdvojiti na neko vrijeme ne smijemo dopustiti sebi da klonemo, već se trebamo osigurati da se vratimo ako je to moguće. Ali čak iako to bude dosta vremena kao rezultat okolnosti koje su izvan naše kontrole, nikada ne smijemo izgubiti misao iz naših srca i duša da je ovo mjesto — gdje je naš pokret čak podigao vidljivu zgradu — gdje postoji najintenzivniji zahtjev da nosi ovaj Pokret tako pozitivno, tako konkretno, tako energično, da ga zajedno možemo voditi kroz, ono što može doći. Dakle gdje god da jesmo, budimo skupa u misli, vjerno, energično, srdačno, i slušajmo jedni druge, čak iako to neće biti moguće našim fizičkim ušima. Ali čuti jedni druge možemo samo ako slušamo s jakim mislima i bez sentimentalnosti, jer vremena nisu pogodna za sentimentalnost.

U tom smislu, ja se opraštam s vama. Moje riječi su također i pozdrav, jer u danima koji će doći opet ćemo se sresti, iako više u duhu nego na fizičkom planu. Nadajmo se da će i ovo drugo, također, opet biti moguće u ne tako dalekoj budućnosti.